

TÖKÉLETES HÁZASSÁG

ÉLETTANA ÉS MEGVALÓSÍTÁSA

ÍRTA

DR. TH. H. VAN DE VELDE

A HAARLEMI NŐIKLINIKA VOLT IGAZGATÓJA

A BENNO KONEGEN (MEDIZINISCHER VERLAG)-NAL MEGJELENT
HUSZADIK KIADÁS UTÁN FORDÍTOTTA

DR. FELDMANN SÁNDOR

IDEGORVOS

ROZSNYAI KÁROLY KIADÁSA, BUDAPEST

UTÁNNYOMÁS TILOS

Minden jog, így a fordítás föga is fenntartva
Copyright 1926, by Dr. Th. H. Van de Velde

J. N. Vernay, Wien.

MARTHA VAN DE VELDE-HOOGLANDTNAK

ajánlom

1925. december 21-én

„Et comme chaque Je t'aime davantage,
Aujourd'hui plus qu'hier, et bien moins que demain -
Qu'importeront alors ---”

Rosemonde Gérard

A fordító előszava.

Az egész világ tudományos közvéleménye, orvosok és egyéb tudományágak művelői entuziazmussal fogadták Van De Velde könyvét. Éppen ezért én is örömmel vállaltam a könyv magyarra fordítását. A pszichoanalitikai gyakorlatban minduntalan tapasztalom, hogy igen gyakran a nemi élet területén mutatkozó tapasztalatlanság és tudatlanság az egyedüli tényező, mely a nemek közti szexuális és szociális viszony harmóniáját aláássa, a házasságot — mai társadalmunk fundamentumát — záttonyra viszi.

„*A nő ösztönélete*”, „*A férfi impotenciája és annak gyógyítása*” című munkáimban nem térhettem ki a normálnemiélet fiziológiájára és csak az ösztönélet pszichopatológiájával foglalkoztam. Így ez a könyv nélkülözhetetlen kézikönyve lesz azoknak, akik eme problémák egész anyagával tisztába akarnak jönni.

Más fontos oka is van annak, hogy mint analitikus egy nem pszichoanalitikai munka fordítására vállalkoztam: azt akarom, hogy ez a mű is *az egyse és egyke elleni küzdelemnek egyik hatalmas fegyvere legyen*. Bizton hiszem, hogy az e téren uralkodó félreértések és tudatlanság eloszlatásával ezt a célját el is fogja érni.

Budapest, 1928 június.

Feldmann Sándor dr.

Előszó.

Mivel a szerző súlyt helyez arra, hogy a felületes olvasó lehetőleg ne értse félre jelen tanulmányt, tartalmából különös nyomatékkal a következőket emeli ki:

Az előttünk fekvő mű *egy trilógiának* első részét alkotja, mely a házasság szexuális alapjait tárgyalja és e viszonylat tökéletesítésével, *a házasság vonzóerejét akarja fokozni*. A második kötet tisztán pszichológiai oldaláról világítja meg azt a kérdést, hogy miképen óvható meg a házasság boldogsága és megkísérli, hogy *ellensúlyozza a visszataszító erőket*: „A házastársak elhidegülése.” A harmadik kötet *a házasság termékenységeinek és terméketlenségének* kérdésével foglalkozik, mely szintén igen jelentős tárgy a házasság boldogságának szempontjából.

Ezen *első* kötet a házassági viszony *fiziológiáját* tárgyalja, mert ennek ismerete képezi *alapját* a tudománynak és a gyakorlatnak egyaránt. Megkísérli, hogy az orvos számára kitöltsön egy, a tudományos irodalomban mutatkozó űrt, mely egyben lehetőséget nyújt neki arra is, hogy védencei közül azokat, akik házasságukban e téren beható kioktatásra szorulnak – és hogy ezeknek száma nagy, azt tudja minden orvos – valamely mű megfelelő részére utalhatja és ezáltal mentesül a beható és sokszor kínos, szóbeli megbeszélések szükségétől. Megkísérli továbbá, hogy segítségére legyen az oly férjnek is, aki nem szorul orvosi segítségre, amennyiben a boldog házasság elérésének itt megtárgyalt és a legtöbb ember által nem is sejtett lehetőségeit, orvosi közvetítés nélkül juttatja el hozzá. Magától értetődik, hogy e két

szempont a laikus által könnyen érthető nyelvezetet követel meg. A könyv címét – jobb volna talán „A tökéletes házasság” cím, csakhogy ez rosszul hangzik – nem szabad úgy felfogni, mintha a szerzőnek az volna a véleménye, hogy a tökéletesen boldog házasság csak ettől az *egyetlen* tényezőtől függ és a valódi tártaimat kifejező teljes cím ez volna: A gyakorlati-fiziológiai szempontból nagyobb tökélyre emelt házasság.

TARTALOMTÁJÉKOZTATÓ.

SZEMÉLYES MONDANIVALÓM ÉS BEVEZETÉS	25
ELSŐ RÉSZ.	

BEVEZETÉS. ÁLTALÁNOS NEMI ÉLETTAN.

I. fejezet. BEVEZETÉS.

<i>Házasság és „násházasság”</i>	27
Miért kell a házasságot fenntartani	27
A házasság négy pillére	28
Helyes házastársválasztás	28
Egészséges lelki szempontok	29
A gyermekkérdés kielégítő megoldása	31
Harmonikus, virágzó nemi élet	32
Az orvos mint tanácsadó	32
Az orvos mint vezető	33
A legtöbb férj egoizmusa és megnemértése, asszonyaik látszólagos hidegsége	33
A férj, mint feleségének állandó csábítgatója	34
A „násházasság” tudást és stúdiumot követel meg	35
Jelen mű, mint tankönyv	35

II. Fejezet. BETEKINTÉS AZ EMBER ÁLTALÁNOS NEMI ÉLETTANÁBA. ELSŐ RÉSZ.

<i>A nemi ösztön evolúciója</i>	36
Nemi érzések és belső ingerek	36
Szaporodási ösztön	36
Közeledési ösztön (annak első komponense)	38
Kielégülési ösztön (második komponens)	39
A nemi mirigyek külső és belső kiválasztása	39
A belső kiválasztási anyagok jelentősége	39
A belső és külső kiválasztási produktumok jelentősége a közeledési és kielégülési ösztönre	40
A differenciálatlan szerelem	42
Szerelem	44
Belső lelki ingerek	44
Házasság	45
Násházasság	46

III. fejezet. BETEKINTÉS AZ EMBER ÁLTALÁNOS NEMI
ÉLETTANÁBA. MÁSODIK RÉSZ.

<i>Nemi érzések és külső ingerek</i>	47
Lelki behatások	48
Általánosak	48
Személyiek	49
Testi (az érzékszervek felől jövő) ingerek	50
Ízlelés	51
Hallás	52
Zene	52
Ritmus	52
Hang	53
Szaglás	54
Egyéni szagérzékenység	54
Speciális egyéni szaganyagok	55
a kilégzett levegőben	55
az izzadságban	56
a testkigőzölésben	57
A nemre jellemző specifikus szaganyagok (bizonyos személyi jelleggel)	58
Menstruációs szag	58
A kipárolgás szaga	58
A nemi váladékok szaga	58
Nemi jellegű szagok mindkét nemnél	58
Spermaszag	59
Változatai	60
A kilégzett levegő szaga az asszonynál post coitum ...	60
Speciális női nemi szag post coitum	61
A testszagok hatása a nemi érzésre (mint stimulánsok és ellenkezőleg)	62
Általános megjegyzések és összefoglalás	63
Izzadság és kipárolgás	64
Menstruáció	64
Nemiszag	66
Sperma	66
Mellék- és abnormális szagok	67
Mesterséges illatok és nemi érzés	67
Általános jellegű parfümök és jelentőségük	67
Nemi jelleggel bírók	67
Férfi és női szagok	67
Az illatok harmóniája	68
Racinális nemi illatozás	68
Vonzalmat keltő illatok	68
Állati jellegű szagok (például Moschus) és alkalmazásuk ..	68

Lavendula, kámfor, keserű mandola, mint a kellemetlen nemi szag neutralizálói	68
Savak gyengítik a nemi szagot	69
Alkaliák erősítik	69
Az illatkészítés és használat alapszabályai	69
Nézés	69
A másodlagos nemi jellegzetességek megpillantása	69
A divat ezeket előtérbe hozza	69
A testmozgások és a testritmus nézése	70
Szemjáték	71
Bizonyos anyagok (mint színek) erotikus hatása	73
Tapintás, érintés	74
Passzív tapintási érzés	74
Erogén zónák	75
Az emlők és emlőbimbók, mint erogén zónák	76
Aktív tapintási érzés	76
INTERMEZZO I (HARMINC AFORIZMA)	78

MÁSODIK RÉSZ.

RÉSZLEGES NEMI ÉLETTAN ÉS ANATÓMIA.

IV. fejezet. AZ ÉRETT NŐ NEMI ÉLETTANA. ELSŐ RÉSZ.

<i>Külső nemi szervek</i>	83
Szeméremrés	83
Szeméremajkak	85
Clitoris	86
Frenulum clitoridis	86
Különös érzékenysége	88
A clitoris erekciója	88
Faggyukiválasztás	88
Utóbbinak tulajdonságai és jelentősége	88
Eltávolításának fontossága	88
A hüvelypitvar	89
Mirigyei	89
Hügcsőszájadék	90
Hymen	91
Változatai és jelentősége	92
Hüvelybemenet	92
Gát	93
Teljes épségének fontossága	93
Bulbi vestibuli	95

V. fejezet. AZ ÉRETT NŐ NEMI ÉLETTANA. MÁSODIK RÉSZ.

<i>Belső nemi szervek</i> (lásd II. és III. ábrát)	97
Fekvésüknek általános leírása	97
Medence	98

Szomszédos szervek.....	98
Végbél	99
Húgyhólyag	99-
Rendszeres és teljes kiürüléseknek fontossága.....	100
Húgycső	100
Hüvely	101
A hüvelyt körülvevő izmok.....	102
A „levator vaginae” mint önálló működéssel bíró izom- részlet	10S
A medencealap izmainak tréningje.....	104
Domborulatok stb., mint a penis körülölelésére és dörzsö- lésére szolgáló berendezések.....	104
Felső végződése	104
Viszonya a hasürhöz.....	104
Nedvkiválasztás.....	104
Tejsavtartalom	107
Felszívóképesség.....	107
Terhesség okozta elváltozások	108
öregség okozta elváltozások.....	109
Az anyaméh.....	109
Hüvelyi része (IV. ábra).....	110
Kristeller-féle nyákcsep.....	lift
A méh és hüvely helyzeti viszonyai	111
Szabad állapotban.....	112
Koitus helyzetben.....	112
Mozgékonyasága.....	112
Szalag- és erősítőapparátus	112
Méhűr	114
Izomfala	115
Kontrakcióinak sajátosságai.....	116
Hashártyaboríték	117
A belső nemi szervek viszonya a hasürhöz	117
Petevezeték	117
Folyadékáramlás	118
A peték.....	119
Külső kiválasztási tevékenység (peték).....	120
Belső kiválasztási tevékenység.....	120
(Lásd még a következő fejezetet)	

VI. fejezet. AZ ÉRETT NŐ NEMI ÉLETTANA. HARMADIK RÉSZ.

<i>A petetevékenység. A női organizmus élettevékenységeinek hullámzatossága és a menstruáció (V. és VI. ábra).....</i>	121
<i>A petefészektevékenység hatása a nőre.....</i>	122
<i>A petefészek feladata és befolyása a többi nemi szerve ..</i>	123

Petetermelés	124
Az ovuláció ideje (viszonya a menstruáció terminusaihoz).....	126
A különböző folyamatok időbeli sorrendje	128
Feszülés és hullámzatos feszülésváltozás a petefészkekben	129
A feszülés megszüntetését célzó ösztön	130
A megtermékenyítő coitus előnyös feltételei.....	130
A pete védelme.....	130
A corpus luteum (sárga test) kialakulása, fejlődése és visszafejlődése	134
A sárgatest-hullámzás és a petefészkekfeszülés-hullámzás váltakozása	135
A két hullámzás viszonya a petemegszületéshez és petepusztuláshoz.....	136
Az anyaméh nyálkahártyájának burjánzása és visszafejlődése	137
Ennek viszonya a sárgatestképződéshez és az említett hullámvonalak paralelizmusa	138
Az emlő hasonló viszonyai.....	138
A petetevékenység hatása az egész szervezetre.....	139
Az élettevékenységek hullámzása	140
Hatása a test hőmérsékletére	140
A sárgatest-hullámzáshoz igazodik a hőmérséklethullámzás	140
A sárgatest működése stimulálja az élettevékenységet.....	142
Ennek két bizonyítéka	142
Terhesség-hőmérsékgörbe (VI. ábra)	142
A hullámfázisok hatása a testi és lelki jóérzésre.....	143
Menstruáció.....	143
A hullámos részjelensége	143
Viszonya a sárgatestműködéshez	143
Más hatások.....	144
Klíma	144
Kedélyhullámzások	144
Tartama, menyisége	145
Helyi jelenségek, fájdalmak	145
Altalános jelenségek, „rosszullét”	145
Eme zavarok lényege	146
„Önmérgezés?”	146
A „havi tisztulás” fogalma	146
A menstruáló „tisztátlansága”	147
A nemi érés időtartama	147
Különböző körülmények befolyása	147
Climacterium (hőszámváltozás) ,	148
Különböző megjelenése és lefolyása	149
A hullámmozgások megszűnése.....	150
Testi és lelki jelenségek.....	151

Nemi érzések.....	151
Menopausa	152
A matróna.....	152
Nemi élete	153
Összefoglalás.....	153
Toldalékok és a tárgy tudományos kiterjesztése.....	154
E fejezet jelentősége a házasságban	154

VII. fejezet. A FÉRFI NEMI SZERVEINEK FIZIOLÓGIÁJA
ÉS ANATÓMIÁJA. (VII. és VIII. ábra.)

Általában	155
A penis	157
A szivacsos állomány	157
Erekció	158
A makk.....	158
Fityma (Praeputium)	158
Frenulum praeputii	159
Fitymafaggyú	160
Az alapos tisztaság jelentősége	161
A körülmetélés	161
Idegapparátus	162
Kéjngerek.....	162
A frenulum praeputii különös érzékenysége	162
A penis mint kopuláció szerv	162
Alakja	162
Nagysága	162
Húgycső	162
Különböző részei.....	163
Nyákmirigyek	163
Produktumainak jelentősége (Destillatio).....	164
Scrotum	164
Herék (VIII. ábra).....	165
Spermaképződés	167
Mellékherék	167
A sperma	168
A sperma útja	168
összetételének változásai.....	169
Spermin	170
Ejakuláció.....	171
Spermiumok	172
Mozgásuk.....	173
Éretlen ondószalak	173
Élettartamuk	173
Életfeltételeik	173
A spermium összeolvadása a petével (a megtermékenyítés).....	173
Mi történik a többivel.....	173

Prostata.....	173
Szekrétuma.....	173
Befolyása az ondószálak működésére	173
Spermin	173
Szaga	174
Élénkítő hatás.....	174
Ondóvezeték, ondótartály.....	174
Kontrakciója.....	174
Végződés és szájadzás.....	174
Ondódomb.....	174
Ondóhólyagocskák.....	175
Nedvprodukciónjuk.....	175
Tökéletes és tökéletlen kiürülés.....	175
Az ejakuláció.....	176
Pollúciók	179
Kielégülési ösztön.....	179
Ingerlés és gátlás	180
A herék belső kiválasztó működése.....	180
Befolyása a testi és lelki működésekre.....	180
A nőnél mutatkozó hullámfázisok hiányának	180
Csökkenése az aggkorban	180
Kiegyenlítési kísérletek.....	181
A herevezeték lekötése által (<i>Steinach</i>).....	180
Majomherék átültetésével (<i>Voronoff</i>).....	182
Az inaktívítási atrófia megelőzése.....	184
INTERMEZZO II (HÚSZ AFORIZMA)	184

HARMADIK RÉSZ. NEMI ÉRINTKEZÉS.

VIII. fejezet DEFINÍCIÓJA, ELŐJÁTÉK ÉS SZERELMI- JÁTÉK.

<i>A normális nemi érintkezés definíciója.....</i>	185
Előjáték, szerelmi játék, nemi egyesülés, utójáték.....	185
A coitus, mint a nemi kapcsolat legmagasabb foka.....	186
Oka és célja	186
A különböző fázisok elkülönítése	188
Előjáték (Közeledési ösztön).....	188
Technikája.....	188
Nézés és beszéd.....	190
Tánc.....	190
Kokettálás	190
Flirt.....	190
Autoszugeszció és szuggeszció	191

Az előjáték jelentősége.....	192
„Destilláció” (előkészítő nyákkiválasztás).....	192
Szerelmi játék (nemi kielégülési ösztön).....	193
A szerelmes csók.....	194
A csók fajtái.....	194
A szerelmes csók jellegzetessége.....	195
Variációi.....	196
Effleurage.....	196
Maraichinage.....	196
Nyelvcsók.....	197
A csók appercepciója.....	197
A szaglóérzék.....	197
Egy csókteória.....	197
ízlés.....	197
Tapintás.....	198
Testcsók.....	198
Fajtái.....	198
Analízise.....	199
Kéjharapás.....	200
Kóros formái.....	201
A női nem erősebb hajlandósága a kéjharapásra.....	201
Magyarázata (Csókteória).....	202
A megharapott kellemes érzéseinek analízise.....	203
A kéjharapás két más teóriája.....	203
A két öséletöszton kapcsolata.....	204
A nemek gyűlölete.....	204
A férfi kéjharapása.....	204
A férfi erőszakossága, mint a kéjharapás pótlója.....	205
A nő állásfoglalása ezzel szemben.....	205
A nemek közti gyűlölet, mint az erőszakalkalmazás egyik komponense.....	206
A test érintése.....	206
Nüanszok.....	206
Az erogén zónák jelentősége.....	207
Az emlőbimbó, mint erogén zóna.....	207
A mellek megérintése.....	207
Ingerjáték.....	208
A nőnél.....	208
Technikája.....	209
Segédeszközök.....	209
Szükségességük.....	209
A férfinél.....	210
Technikája.....	211
Korlátozásának szükségessége.....	212
Ingerlő csók.....	212

IX. fejezet. A COITUS.

ELSŐ RÉSZ.

Élettana és technikája.

A folyamat leírása	214
A penis izgatásának módja	215
Ennek változatai	215
A nő aktív részvételének jelentősége.....	216
Mindkét fél lelki (szerelmi) részvételének fontossága . . .	216
Nem egyidőben lévő ingerállapot a két nemnél.....	217
Kölcsönös alkalmazkodás	217
A női szervek izgatásának módjai	219
A clitoris szerepe	220
Eme szerv gyengébb kifejlődésének jelentősége.....	221
A vaginalis inger szerepe	222
Különböző kéjlétesítés	223
Az ideális egyesülés (görbéje).....	224
A lefolyás hasonlósága és különbözősége a két nemnél . . .	225
A férfi orgazmusának keletkezése és analízise	226
A folyamat analízise a nőnél	226
A (szerelemben tapasztalt) nő coitusa előkészítés nélkül (görbe)	228
Egyesülés tapasztalatlan nővel előkészítő inger játék után (görbe)	229
Egyesülés tapasztalatlan nővel megfelelő előkészítés nélkül (görbe)	231
A kéjézés hiánya a nőnél.....	232
Következményei.....	233
Coitus interruptus (görbe)	234
Káros következményei	235
A nő kielégületlen coitusa káros következményeinek meg- előzése	236
A férj által	236
Az asszony által.....	237

X. fejezet. A COITUS.

MÁSODIK RÉSZ.

Élettana és technikája. (Folytatás.)

A különböző női nemi szervek részvétele az orgazmusban	
Vládékképződés	238
A nő ejakulációja (seminátiója)?	239
az elődvar mirigyei segítségével	239
az uterus segítségével.....	239
Jelenségek az izomapparátusban	240
A méh összehúzódása.....	241
A nyakcsap viselkedése.....	242

Utólagos elernyedés	242
Az ondószálak aspirációjának jelentősége.....	243
Az erekció tartamának meghosszabbítása a nő izmainak összehúzóásával	243
A körülmételés befolyása	246
Jelentősége a nőre	247
Az ejakuláció szándékos kitolása	247
Az ejakuláció visszatartása („Karezza”).....	248
Ennek helytelensége.....	249
A nemi szervek nagyságviszonyainak értékelése a coitus szempontjából.....	250
Normális különbségek.....	250
Ezeknek kiegyenlítése.....	251
Helytelenségek következményei.....	252
Infantilizmus a nőnél.....	252
Jelentősége	252
Infantilizmus a férfinél.....	252
A phallos túlzott nagysága	253
Előzetes orvosi vizsgálat szükségessége házassági szándéknál	254
Praktikus tanácsok.....	256

XI. fejezet. AZ EGYESÜLÉS. HARMADIK RÉSZ.

Testtartás a coitus alatt.

Jelentősége	259
A megtermékenyítés szempontjából.....	260
A kéj érzés szempontjából.....	260
Káros hatások elkerülése.....	261
Különböző coitushelyzetek (tabelláris magyarázat latin nyelven).....	261
A synousiológia (egyesülés élettana) jelentősége.....	270
Az orvos szempontjából.....	270
A megértés alapjait szolgáltatja a nemi egyesülés kóros zavarainál.....	270
A termékenység és terméketlenség szempontjából.....	271
Helyi és általános megbetegedések szempontjából	271
A laikus számára	271
A boldog házasság szempontjából.....	272

XII. fejezet. ÁLTALÁNOS JELENSÉGEK A COITUS ALATT. – UTÓJATÉK.

Általános jelenségek.

A feszültségi állapot alatt	273
Mirigyek	274

Nyálkiválasztás	274
A hólyag viselkedése.....	274
Izzadás.....	275
A vérkeringés	275
Kis erek	275
Vérnyomás	276
Szív.....	277
Izomzat.....	277
Harántcsikolt izmok	277
Simaizomzat.....	278
Idegrendszer	278
Az izgalom áterjedése a szomszédos szervekre.....	278
Lokálisan, a hólyagra és végbélre	278
Érzékszervek	279
Az egyéniség koncentrációja a nemi szférára.....	279
A következményes elernyedés alatt.....	279
Kifáradás	280
Kimerülés tüleröltetés következtében	280
Jótékony hatása az általános közérzésre	280
Álmoság.....	281
Utójáték.....	281
Tisztán lelki jellegű	281
Az izgalom lezajlása.....	281
Utóhatások	282
INTERMEZZO III (TIZENNYOLC AFORIZMA).....	283

NEGYEDIK RÉSZ.

A NASZHAZASSAG HIGIÉNÉJE.

A TÁRGY BEVEZETÉSE, DEFINÍCIÓJA, KÖRÜLHATÁROLÁSA ÉS BEOSZTÁSA.

XIII. fejezet. TESTI HIGIÉNÉ. ELSŐ RÉSZ.

<i>Defloráció</i>	287
Két ellenállás.....	288
Lelki jellegű	288
Félénkség, szorongás.....	288
Testi jellegű.....	289
Hymen.....	290
A defloráció technikája	291
A hymen átszakítása nyomás és nem repesztés segítségével	291
Vérzés	292
Nehézségek	292
Segédeszközök	292
Orgasmushiány a nő első coitusánál	292
Az ingerjáték elhagyása.....	292

Tartózkodás az ingerjátéktól.....	292
Mézesetek.....	293
Szükséges előtanulmányi idő	293
A nőt meg kell tanítani érezni	294
Időleges nemi hidegség	294
Gyakorlás és kímélés.....	294
Fokozatos előhaladás.....	294

XIV. fejezet TESTI HIGIÉNÉ. MÁSODIK RÉSZ.

<i>A nemi tevékenység hatása a testre és lélekre</i>	295
A nőnél.....	296
A nemi érintkezés következményeinek hatása (terhesség) .	296
Magának a nemi egyesülésnek hatása	297
Jótékony hatás	298
A nemi szervekre.....	298
Az egész szervezetre	298
A lélekre.....	299
Kellemetlen hatás	299
Túlzgatásnál	299
Az ingerbehatások változásai miatt	299
A férfinél	300
Jótékony hatás	301
Kellemetlen hatás	301
Nemi teljesítőképesség	301
A férfié	302
Egyéni különbségek	302
Időleges teljesítőképességihiány.....	302
A túlzott igénybevétel káros hatásai.....	302
Átmeneti tartózkodás.....	303
A coitus megismétlése erős potenciánál	303
A nőé.....	303
Nagyobb teljesítőképesség	303
Látszólagos ellentmondás a nemi hidegség nagy elterjedt- sége mellett	304
A feleségét nagyon megszoktató férj.....	304
A helyes korkülönbség.....	305

XV. fejezet. TESTI HIGIÉNÉ. HARMADIK RÉSZ.

Belső és külső faktorok hatása a nemi tevékenységre.

Ételek és italok hatása	307
Ingerhatás	308
Ételek segítségével	308
Italok segítségével.....	309

Gyógyszerek segítségével	310
A „bájtal”	311
Csillapító anyagok.....	311
Segítség az ingerhiányon egyszerű eszközökkel	312
Szénsavfürdők	313
Passzív mozgások hatása.....	314
Utazás	314
Az ösztön periodikus ingadozásai	315
A férfinél és nőnél.....	315
A tavasz hatása.....	315
A férfinél.....	315
Egyes adatok a kéthetes, illetve négyhetes emelkedés mellett	
A nőnél.....	315
Nagy eltérés az adatokban.....	315
Kéthetes, négyhetes emelkedés	315
Stopes teóriája	316
A pramenstruális maximum a többi hullámmagassággal összeesik	316
A sárgatest valószínű hatása.....	317
Maximum a petekiválasztás után?.....	318
Más maximumok.....	318
A szerző véleménye	319
A maximumperiódusok gyakorlati jelentősége	319
A házastársak egyenlő nemi jogai	320

XVI. fejezet. TESTI HIGIÉNÉ.

NEGYEDIK RÉSZ.

A nemi egyesülés különös testi körülmények között.

a) Menstruáció	321
A nemi érzés izgatása és gátlása.....	321
A férfi húgycsőgyulladásának állítólagos veszélyei	323
Hátránya a nőre	324
Bizonyos körülmények közt a coitus megengedett	325
b) Terhesség.....	326
Okok a coitus ellen.....	326
Elvetelés	327
Korai burokpedés	327
Gyermekágyi fertőzés	328
A szövetek sérülése.....	329
A szervezet átítatása spermaanyagokkal . . . :	330
A nő libidója a terhesség alatt	331
Okok a coitus mellett.....	332
Tudattalanok.....	332
Tudatosak	333

Bizonyos korlátozások mellett a coitus négy héttel a szülés előtt megengedett	334
c) Tilalmi idő a szülés után.....	334
A tulajdonképeni gyermekágy.....	335
Ezalatt coitustilalom.....	335
Újabb négy hét	335
Az óvatos közeledés megengedhető	336
b) és c) összefoglalása.....	337
d) Betegségek	337
Coitustilalom fertőzés veszélyénél	337
Éppen úgy a nemi szervek heveny megbetegedéseinél	337
A nemi szervek idült gyulladásai	337
Coitustilalom bizonyos esetekben	338
Túlszigorú orvosi állásfoglalás.....	338
Operáció szükségessége	338
Több orvosi figyelem a nemi teljesítőképességet illetőleg.....	339
Altalános megbetegedések	339
Betegségek és nemi érintkezés kölcsönhatásai.....	339
A coitus veszélyei bizonyos betegségeknél.....	339
A coitus jótékony hatása bizonyos betegségekre.....	340

FÜGGELÉK. A NEMI SZERVEK ÁPOLÁSA ÉS TISZTÁNTARTÁSA.

Ennek szükségessége.....	341
Utasítások.....	341
A férfinek	341
A nőnek	342
Mindkettőnek	344

XVII. fejezet LELKI HIGIÉNÉ.

Egészségi rendszabályok.

A normális életfolyamatok tökéletesítése által	345
Kellemetlenségek elkerülése	346
Óvatosság ezirányú metódusok megválasztásánál.....	347
Banális intimitások.....	348
Belső konfliktusok megelőzése	348
összefoglalás	348
Aszketizmusra hajlandó emberek nem alkalmasak a nász- házasságra	349
Egyébként a nászházasság nem idéz elő vallási konfliktust.....	354
A nemiség testi és lelki komponenseinek egyesítése.....	355
A nemi egyesülés nem öncél, hanem kifejezésforma.....	356
Utóbbira a nászházasság a legalkalmasabb	358

Személyes mondanivalóm.

Ez a könyv sok olyat mond el, ami egyébként kimondatlan marad. Ezért egynémely félreértésben lesz részem. Ezt onnan tudom, mert nagyjából ismerem embertársaimnak azt a szokását, hogy mindent megszólnak, ami szokatlan.

Ez volt az oka annak, hogy nem írtam meg hamarabb; amíg az orvosnak számolnia kell praxisával, nem engedheti meg magának, hogy elhagyja a megszokott kerékvágást.

De aki felszabadul, – aki tehát kimondhatja mindazt, amit jónak és helyesnek tart, annak kötelessége is, hogy ezt megtegye.

Így tehát le *kell* írnom, amit helyesnek ismertem fel. Nem tudnék életem alkonya elé nyugodtan tekinteni, ha ezt nem tenném meg. Mert *szükséges*, hogy megmutassam ezt az utat; túl sokat szenved az ember, amit elkerülhetne, túl sok örömet mulaszt el, mely életének boldogságát emelhetné.

E munka számára most értem el a megfelelő életkort és tettem szert elégséges előkészületekre. A tudós, aki több mint egy negyed évszázad óta szentelte magát tudományos kérdéseknek; az író, aki sok és sokféle gondolatot öntött formába; a gazdag tapasztalatokkal rendelkező nőgyógyász; az ember, aki előtt semmi emberi, a férfi, aki előtt semmi férfiúi sem idegen; a férj, aki kitalasztalta a házasság boldogságát és bánatát; és végül az ötven esztendőes ember, aki megtanulta, hogy az életet vidám fölénnyel tekintse, aki már öreg ahhoz, hogy ifjúkori bohóságokat űzzön, de túl fiatalnak maradt meg ahhoz, hogy már „ne legyenek kívánságai”, mindezek

együttesen, *közös* tollat vezetve, hivatottak lehetnek e mű megírására.

Azokat a félreértéseket, melyekre fentebb utaltam, megtakaríthatnám magamnak, ha álnevet használnék. De le kell mondanom erről, mert tudományos meggyőződésért tudományos nevémmel kell helyt állnom és mert az oly tanácsok, melyeknek lényegükben erkölcsi értékük van, ha névtelenül adják őket, ezt hatásukban megszenvedik.

Így tehát az ilyen bosszúságokat *aequo animo* fogom elviselni, azon reményben, azon *meggyőződésben*, hogy sokan – még ha nem is vallják be – hálósobájuk csendjében, köszönőszót fognak nekem rebegni.

ELSŐ RÉSZ.

Bevezetés és általános nemi-fiziológia.

I. fejezet.

Bevezetés.

Házasság és nászházasság.

Megmutatom nektek a tökéletes házasság útját...

Nászházasságnak nevezem.

A nászheteket ismeritek. Hamar merülnek el abba a köznapiasságba, melyet házasságnak neveznek.

A házasságból nászházasság legyen...

Ahhoz segítsen el benneteket ez a könyv.

* *

A házasság – legalább is az európai országok házassága – gyakran csődöt mond. Ez, sajnos, kétségtelen. Elvezethet a földi paradicsomhoz s mégis gyakran pokollá lesz. Csak nagyon ritkán purgatórium, megtisztulás, melynek lennie *kellene*.

Tehát vessük el a házasság intézményét?

Sokan vannak eltörlése mellett; – de jobbat nem tudtak helyette ajánlani.

Különben is, sokkal nagyobb azoknak a száma, akik ragaszkodnak ezen ősi intézményhez és a legkiválóbbak közöttük vannak.

A hívő számára szent.

Az állam és társadalom részére nélkülözhetetlen.

A gyermek szempontjából okvetlenül szükséges.

A nő szerelmi szükségletének csak a házasság keretén belül tehet eleget – legalább relatív – biztonságban.

És abban a rendezett viszonyban, amit a házasság hoz magával, nagyjában a férfi is megtalálja munkája termékenységének feltételeit.

Ezen okoknál fogva és mindenekelőtt azért, mert a monogám házassági kötelék állandó formájában a nemi ösztön evolucionisztikus produktumát látom, mely ezen ösztön egoizmusát a legmesszebbmenő altruizmussal cseréli fel, híve vagyok én is a házasság intézményének.

A házasságban sokat szenved az ember.

Házasság nélkül, összehasonlíthatatlanul több szenvedést kellene elviselnie.

* *

Amidőn tehát ragaszkodunk a házasság intézményéhez, fel kell tennünk a kérdést, hogy beletörődjünk-e a boldogság e csökkentésébe és a nagy nyomorúságba, mely szemrehányással gyakran illethetjük, avagy iparkodjunk-e magunkon segíteni.

Nincsen ember, főleg ha orvos, sexológus, nőgyógyász, akiknek gyakran van módjukban a sexuális élet kulisszái mögé tekintenie, aki válaszával egy pillanatig is habozna.

Mindent fel kell használnunk arra, hogy a tartós boldogságra való kilátást, minden elképzelhető módon megjavítsuk.

* *

A szerelem és a boldog házasság épületének négy alappillére a következő:

1. A megfelelő házastárs kiválasztása.
2. A házastársak pszichológiai helyzete általában, de különösen egymással szemben, legyen megfelelő.
3. A progenitura kérdésének, a házastársak kívánságának megfelelő megoldása.
4. Harmonikus, viruló nemi élet.

* *

A házastárs megválasztását illetően, minden írónál, aki az ember nemi életével foglalkozik, találunk észszerű megállapítást, legyen az akár orvos, teológus, vagy filozófus, akár évszázadokkal ezelőtt adta tanácsait, akár pedig napjainkban.

Nem kell tehát megismételnem e gyakran elmondott dolgokat – ami különben sem tartozik eme munka keretébe

– és sajnálom, hogy e jó tanácsokat még mindig nem veszik eléggé tekintetbe és hogy az emberek többsége még mindég a házastárs helyes *megválasztása* nélkül, vakon, tapogatózva lép házasságra, – és hangommal csak megerősíthetem azoknak kórusát, akik a házastárs megválasztásánál a lehetőleg kifogástalan egészség kérdését hangsúlyozzák. Mert nincs – vagy legalább is kevés oly dolog létezik, mely a házasság kontóját annyira megterhelné, mint az ilyen hiba.

* *

Ugyancsak nem tartozik a házasság pszichológiájának kérdése e mű tárgyalásához. Azt tanácsolom tehát minden érdekeltnek, tehát minden házasembernek, hogy olvassa el Löwenfeldnek „A házasság boldogságáról” és Th. von Scheffernek „A házasság filozófiája” című könyveit, vagy mondjuk inkább, tanulmányozzák ezeket. *Gina Lombroso*: „*A nő lelke*” című könyvében is sok olyat fog találni, ami termékeny gondolkodásra fogja készíteni.

„A házasság követelés és átengedés is, de ha azt akarjuk, hogy egyben viruljon is, úgy tág teret kell hagynunk az önzetlenség számára.”¹⁾ Ő „az élet iskolájának legnagyobb nevelési tényezője és mint minden iskola, az élet iskolája sem könnyű játék.”²⁾

Legnagyobb veszedelme az unalom és az ezzel kapcsolatos elidegenedés, aminek következtében leginkább az asszony szenved, mert ő teljesen a házasság jelenlegi formájához alkalmazkodott, míg a férfi érdeklődésének javát inkább munkája köti le.

„Az az intellektuális és morális elhagyatottság, melynek a férfi átengedi az asszonyt, sokkal fájdalmasabb és elviselhetlenebb, mint a zsarnokság, erőszakosság és brutalitás, mely ellen a közvélemény nagy határozottsággal tiltakozik. Mert ezek látható, durva és csak időnként fennálló bajok, melyek számára épen a közvéleménynek előbb említett reakciója már némi vigaszt is nyújt, ezzel

¹⁾ ²⁾ Th. v. Scheffer: Philosophie der Ehe. (Rössel & Co., München.)

szemben az elhagyatottság láthatatlan, megfoghatatlan nyomorúság, mely lehetetlenné tesz minden védekezést, de megmérgezi a nap minden óráját és az élet minden napját, mert a reménytelen, a kilátástalan semmit jelenti, és mert a belőle kiáradó elbátortalanítás az évek során minden heves, de múló fájdalomnál keservesebben és nehezebben válik elviselhetővé.”³⁾

„Kell, hogy a férfi kötelességévé tegye önmagának, hogy munkájába belevonja feleségét is, hogy érdeklődjék szenvedései iránt, aktivitását irányítsa és bizonytalanságát megszüntesse.”

Minderre képes, mert „nem létezik oly férfimunka, melyben a nő materiálisán vagy intellektuálisán részt ne vehetne. És nincs oly megfélemlítő bizonytalanság, melynek a férfi, egyetlen szavával, nem vethetne véget. A férfi részeltesse feleségét munkájában, vegye magának azt a fáradságot, hogy életirányítója legyen és az asszony úgy fogja érezni, hogy szeretik, boldog lesz és bármilyen áldozatot is követelnek tőle, teljesíteni fogja azokat.” Így beszél Ferrero⁴⁾ asszony, kinek mélyenszántó gondolatait nem akarom olvasóim elől elvonni.

Így – vagy legalább is hasonló értelemben – beszélt más embertársunk is, így például *Albert Moll*, aki „A szexuális tudományok kézikönyve” című munkájának első kiadásában (1912) már ezeket mondta: különösen ha lehetségessé válik, hogy az asszony mint okos segítő-társ, bár csak csekélységekben is, támogathatja munkájában a férfit, úgy ez a házastársi köteléket rendkívüli módon megerősíti. Talán ezzel függ össze, hogy a kis szatócsoknál, ahol az asszony a férjnek esetenként segít a boltjában vagy kisiparosoknál, ahol az asszony egyik-másik dologban esetenként támogatja férjét, aránylag boldog házasságokra bukkanhatunk.

³⁾ *Gina Lombroso: Die Seele des Weibes.*

⁴⁾ *Gina Lombroso*, dr. philosophiae et medicinae, *Caesare Lombroso*-nak, a nagy antropológusnak leánya és titkárnöje, *Guglielmo Ferrero* történészhez ment feleségül. Két gyermek anyja.

Teljes meggyőződéssel járulok hozzá az ilyen nézetekhez és csak azt akarom hozzáfűzni, hogy az asszony is sokban hozzásegíthet a végzetes házassági unalom kiküszöböléséhez azzal, hogy érdeklődést mutat az oly dolgok iránt, amelyek számára férje érdeklődését is fel tudja kelteni. Ha az asszony például elolvasott egy jó könyvet, útleírást tanulmányozott vagy előadást hallgatott meg és erről kedvesen tud férjének beszámolni, úgy gyakran térítheti el jótékonyan férjének, a munkájára, üzletére, bosszúságára és gondjaira irányult gondolatait. Természetesen, – a férjnek felesége csevegése iránt érdeklődést kell tudni mutatnia.

Épen az ilyen aránylag csekély dolgoknál, melyek azonban az életben oly fölötte fontosak, mert hangulatot ébresztenek, vagy fojtanak el, a kölcsönös *tapintat* az, mely a házastársaknak megmutatja a helyes utat.

Ha sikerülhet is, hogy a jelzett módon megakadályozzuk a házastársak közötti elidegenülést, leghatályosabb módja ennek azonban mégis az a valami iránt való *közös* érdeklődés lesz, mely mindkettőjüket egyenlően köti le. Legyen ez a valami akár közös virágtenyésztés, bélyegyűjtés, zene, sport, sakkjáték, vagy az automobilmotorok tanulmányozása, a közös szenvedély ébrentartja a kölcsönös érdeklődést.

* * *

De mely érdeklődés köthetné le jobban a házastársakat, mint a közösen nemzett gyermek iránti szeretet és gond?

A normális házasságnál a legerősebb szellemi kapcsolatot a gyermek alkotja. És azok a párok, akik félreismerik ezt az Ősi igazságot, gyakran fogják ezt megbánni. Ki érezhetné át mindezt mélyebben, a nőorvosnál?

Hiszen ő az, aki lépten-nyomon találkozik azokkal a szerencsétlenekkel, kiknek számára a progenitura problémája nem oly egyszerű, mint azon irigylésreméltóaknál, kik mit sem kérdeznek, mert a megoldást nyugodtan bízzák a magasabb hatalmakra.

Hiszen naponként találkozik azokkal a boldogtalanokkal, kiknél a graviditas egyik csalfa reménye a másikat

követi s akik számára a gyermekáldás elmaradása házasságuk boldogságának rombadőlését jelenti.

Naponként belelát a hálószobába, amelyet a férj, a következményektől való féltésében, elkerül, nem egy – sajnos – nem egy házasságot ismer, amelyben a feleség félelem és szorongás között várja a különben szeretett férjet; egyedül ő tudja, hogy a graviditástól való félelem következtében *mennyi* házasság omlik össze.

A házassági boldogság mindezen fontos problémáinak megtárgyalása bizonyára ama feladatok közé tartozik, melyeknek tárgyalását kitűztem magamnak. De ez feltételezi a nemi szervek normális funkciójának ismeretét. A házasság fiziológiája, melyet e könyv tárgyal, ezért kerül előre.

* *

Ezzel elérkeztem jelen munka tulajdonképeni tárgyaához.

Megemlítettem, hogy a boldog házasság épületének negyedik alappillére *a harmonikus, viruló nemi élet*.

Ennek nagyon erősnek és helyesen alkalmazottnak kell lennie, mert ez viszi az összsúlynak legnagyobb részét.

Sajnos, a legtöbb esetben rosszul van megalapozva és korhadt anyagból van kiállítva. Csodálkozhatunk-e tehát, ha az egész épület rövid idő alatt összeomlik?

A házasság alapja a nemi élet és elemeinek ismeretében a legtöbb házas ember mégis tartós hiányt szenved.

Ezen hiány pótlása és annak az utmegjelölése, amelyen haladva a nemi élet a házasságon belül harmonikus és virágzóvá válhatik, – ez az a feladat, melyet kitűztem magamnak.

Ezért fordulok az orvosokhoz és a férjekhez.

* *

Az orvosokhoz azért, mert nekik kellene e téren is a házastársak tanácsadójának lenniök.

Kellene! Hogy mennyire nem azok és hogy miért nem azok, azt *Ludwig Fraenkel: A nő normális és patoló-*

*gikus szexuális fiziológiája*⁵⁾ című munkájának egyik passzusa igazolja: „azért engedtem, hogy a szexológus itt oly kimerítően szóhoz jusson, mert ő illetékes e kérdésben; de meg azért is, mert a nőgyógyászok nagy része, bizonyos előkelő⁶⁾, minden esetre azonban helytelen tartózkodásból és prűdériából, valóban keveset tudnak e dologról.

S azért a férjekhez – kiknek pedig különösen e téren kellene feleségük irányítójának lenniök – mert gyakran nemcsak irányító törekvéseikben buknak meg, hanem a jó partner kvalitásaiban is.

Fogalmuk sincs tökéletlenségükről. Mert az a férfi, aki normális potenciával van megáldva és „házastársi kötelességeinek” rendszerint a saját maga számára fiziológikusan eleget tesz, azt hiszi, hogy ezzel mindent megtett, amit az asszony tőle követelhet.

És ha az asszony tartósan kielégítetlen marad, úgy – kiki a saját módja szerint, hol bosszankodva, hol sóhajtva – a „frigid” nők 20-80 százalékába (az írók becslése fölötté ingadozó) sorozza őt, panaszkodik bal-szerencséje miatt – és mind jobban elhidegül tőle.

Ha megvolt az a szerencséje, hogy többé-kevésbé temperamentumos asszonyt vitt otthonába, aki nem marad frigid „kötelességeinek” teljesítésekor, úgy néhány év elteltével, a mindig ismétlődő nemi élvezetek untsága éppen ennyire veszélyeztetheti a házasság boldogságát; mert a meguntságot csak változatossággal küzdhetjük le, a férfi számára pedig csak a személyben való változatosság látszik lehetségesnek – és újból jelen van az elidegenedés.

Az a gondolat, hogy ő a hibás, hogy ő az, akinek módjában állott volna, az általa is mélyen sajnált elidegenítést megakadályozni, eszébe sem jut.

A hiba ott van, hogy nem tudja, miszerint a természet-

⁵⁾ *Liepmann, Kurzgefaßtes Handbuch der gesamten Frauenheilkunde.* F. C. W. Vogel, Leipzig 1914, III. kötet, 41. oldalán.

⁶⁾ A kiemelés tőlem származik. V.

szerűség korlátai között, a nemi életnek számtalan oly variánsa van, mely távoltarthatja a házasságban a megszokottság unalmát, mert a házastársak közötti kapcsolatnak mindég új ingert kölcsönöz. Vagy, ha ért is mindehhez valamit, úgy értelmetlenül, kicsapongásnak tartja Saindazt, amit fiziológiai szempontból erkölcsileg engedélyezettnek kell tekintenünk.⁷⁾ Az ilyesmi számára „sokkal magasabbra értékeli” feleségét, mindinkább magára hagyja őt, a hön óhajtott változatosságot házon kívül keresi és nem ritkán érkezik el a valódi fajtalansághoz.

Sőt az átlagférj nem is tudja, hogy a nő nemi kielégítésének folyamata nem olyan, mint az övé; fogalma sincs róla, hogy miképen kell a női érzéket előbb kíméletesen és előzékenyen felébreszteni; nem tudja megérteni, hogy a hindu asszony, aki hozzá van szokva a férfiak előzékenységéhez, miért nevezi az európaiat gúnyosan „falusi kakas”-nak⁸⁾ nem érti meg a jávai férfi mentalitását, aki inkább dicsekszik azzal a gyönyörrel, amit okozott, mint amit élvezett.⁹⁾

Nem tudja,

„Daß der Gottheit Frucht verbrennt
Im Schoß der Frau, weil ihn der Mann nicht kennt.
Weil er nicht wissen will, weil er zu klein
Im Geist, als daß er seine Kraft begriffe.
Weil lieber er der Frauen Heiligenschein
Erkämpfen will als ihre Liebesgriffe,
Weil er die Feuersbrunst für sich allein
Von dannen trägt auf sturmgehetztem Schiffe.
Weil er sein Feuer löscht und nicht das ihre
Im Dienst der Gottheit tierischer als Tiere¹⁰⁾.”

⁷⁾ Sőt az egyház is ilyennek tekinti ezt.

⁸⁾ V. ö. *Havelock Ellis*, németre átdolgozta *Kurella: A nemi érzés*. Kabitsch, Leipzig.

⁹⁾ Közli *Breitenslein: 21 évig Indiában. I. rész, Borneo*. (Idézve Ploss-Bartels: *A nő, stb.* Neufeld & Henius, Berlin.)

¹⁰⁾ *Werner von Schulenburg: Don Juans letztes Abenteuer*.

Mert a Don-Juan-alak lényege teljesen rejtélyes számára, sőt mi több, meg sem érti.

Olvassa el tehát Marcel Barrières „Essai sur le Don-juanisme contemporain”-jét, hogy világosság váljék előtte, miszerint a csábítólélek nem az alacsony egoisztikus megejtést és eldobást keresi, hanem kizárólag a kilégítés gyönyörét.

Ebben az értelemben legyen állandóan újból csábító éppen a férj, feleségének csábítója legyen. Akkor majd boldogságot osztva, tartós boldogságot fog érezni és házassága nászházasság lesz.

* *

Ha nem vezetni szerelmi zsenialitás, úgy a férfinak szerzett ismeretekre van szüksége, ha meg akar felelni a feladatoknak.

Könyvünk következő fejezetei ehhez hozzásegítik.

Helyenként a laikus is minden nehézség nélkül fogja olvashatni. Más részeket azonban *tanulmányoznia* keli majd. Mert fejtegetéseimnek határozott tudományos jelleget akarok kölcsönözni, ha a felesleges tudákosságot távol is tartom tőlük. Ez és az anyag mineműsége hozza magával, hogy elkerülhetetlenné válik nem egy idegen szó és szakkifejezés használata. Az az olvasó, aki itt-ott nem igen ért meg valamit, felvilágosításért orvoshoz fordulhat.

A cél megéri a tanulmányozást.

II. fejezet.

Betekintés az ember általános nemi fiziológiájába.

ELSŐ RÉSZ.

A nemi ösztön, nemi érzés és a belső ingerek evolúciója.

A nemi ösztön és önfentartási ösztön irányítják az életet. Amaz a fajfentartást szolgálja, az utóbbi pedig az egyén létfentartását. Ennek megfelelően, a természet számára a nemi ösztön a fontosabb, amiért is ez az erősebb. Ez az állatvilágban is igazolást nyer, ahol éppen a legderékabb hímek örömet kockáztatják életüket a nőtényért való küzdelemben; hasonlóképpen állapítható ez meg a primitív embernél is és határozottan tapasztalható a civilizáltaknál is, akik, hogy nemi ösztönüket ki-elégítsék, sokféle veszélyeknek teszik ki magukat, gyakran létüket is feláldozzák a szerelemért.

* *

Kétségtelennek tűnik fel előttem, hogy a nemi ösztön alapjában véve nem más, mint a *szaporodási ösztön*, de éppen oly kevésbé kétséges, hogy mind jobban differenciálódott ettől. Teológiai körökben is elismerik ezt. így például *Ernst Baars* tiszteletes a „*Sexualprobleme*” című folyóirat 1909, 753 o., bevallja: „hogy a nemzési akarat a közeledési ösztönrel szemben háttérbe szorul.”

A civilizáció haladásával a szaporodási ösztön ereje csökkent. Még az asszonynál maradt meg a legerősebben. Habár ő is messze van attól, hogy a „nemzés iránti akaratot” tanúsítsa, mégis, az anyaság iránt való ragasz-

kodás, „a gyermek utáni sikoly” formájában, az asszonyok legnagyobb részénél feltalálható.

A férfinél másképen áll a dolog: az egyetlen, ami nála a szaporodási ösztönre emlékeztet, az talán abban a különben nem oly ritka sőt gyakran igen heves kívánságban nyilatkozik meg, hogy a *szeretett* asszonytól gyermeke legyen, azaz, hogy a vele való szerelmi kapcsolat állandóságát biztosítsa, oly kívánság ez, amely az igazán szerető nő hasonló komponensével fedi egymást.¹¹⁾ Ez a kívánság, mely az erre hajlamos embernél még megerősítést is nyer azon misztikus színezetű kényszer által, hogy csiraplazmájának állandósításával és személyes tulajdonságainak átöröklésével halhatatlanságot érjen el; ebben azonban már csak kevés vagy semmi ösztönszerűleg,¹²⁾ ellenállhatatlanság sincs. Legfeljebb vágygá fokozódhatnak. Még inkább érvényes ez mindazokra a többi indítóokokra, melyek a férfit utódok kívánására készítetik. Mindezeket, kivétel nélkül, az ésszerűség irányítja, származzanak akár családi, név, vagyoni, társadalmi vagy hiúsági szempontokból, amivel nem akarom azt állítani, hogy az ilyen törekvések nem ölthetik néha magukra a hatalmas kényszerek köntösét.

Így aztán a kultúrnépeknél a szaporodási ösztön többé-kevésbé kikapcsolódik a nemi ösztön állományából, mint annak *alkotóeleme* s ez amannak evolucionisztikus termékévé válik.

¹¹⁾ V. ö. *Adalbert Chamisso* költeményének végszavaival, melynek címe „Drága barátom, te csodálkozva tekintesz reám” az „Asszonyszerelem és élet” című ciklusban, melyet Robert Schumann nemcsak meghatóan szép megzenésítése által, hanem a megismétlés által, hatásában annyira fokozott:

„Kommen wird der Morgen, wo der Traum erwacht,
Und darum dein Bildnis mir entgegenlacht,

– dein Bildnis!”

¹²⁾ Mint látható, az „ösztön” szót *Kraft-Ebing* szorosabb meghatározásában használom, ami megfelel a „nemi-ösztön” fogalomnak is, nem pedig a gyengébb, általánosítottabb, Wundt-féle értelmezésében, aki e szóval csak hajlamot, óhajt, kívánságot, törekvést, akar kifejezni.

Számos és jelentős író (nevezzük meg például *Hegart* és *Eulenburger*) a nemi ösztönt a szaporodási tényező elhagyásával, egyesülési ösztönnek tekinti.

Nem csatlakozhatom hozzájuk. Bár a coitus kétség-telenül a nemi megkívánás középpontjában áll, mégis abból a meggondolásból kiindulva kell elutasítanom ezt a megjelölést, hogy a szexuális működés nem egyenértelmű a coitussal és ez az ösztön rendszerint, sőt talán mindég, már gyermekeknél is fellép, sokkal korábban, mintsem sejtelmük lehetne a coitus lehetőségéről; továbbá azon meggondolás alapján, hogy a coitus-szal szemben gyakran más kielégítési módot is szoktak előnyben részesíteni.

Véleményem szerint felesleges is, hogy a „nemi ösztön” fogalma számára ilyen közelebbi meghatározást keressünk, különösen akkor, ha a szaporodási ösztönre vonatkoztatva úgy fogjuk fel, ahogy azt fentebb tettem.

Nemi cselekvésre irányuló ösztön ez, melynek székhelye, azaz eredete és kisugárzása nemcsak a genitálisan van, hanem az egész testben és az egész pszichében. Mint ilyen, majdnem mindenható és befolyását érvényre juttatja messze, a genitális zónán túl is. Hogy ezt meg-elevenítsük magunknak, emlékezzünk arra a hatalmas befolyásra, melyet a művészetekre gyakorol (erotika).

* *

A nemi ösztön, valamennyi megnyilatkozásaival egyetemben, nagyrészt a nemi mirigyektől függ és pedig nemcsak külső kiválasztásaitól (szaporodási sejtek), hanem főleg e szervek úgynevezett belső szekréciójától.

Be van bizonyítva, hogy e mirigyek (amint különben sok más, sőt bizonyára valamennyi, hasonlóképpen számos, nemmirigyszerű szövet) oly kémiai anyagot termelnek, amely nem kerül kívülre, hanem a rajtuk keresztül folyó vér szedi fel magába. Az ilyen anyag, bármennyire kevés is legyen a tömege, rendkívül erős hatást fejthet ki az egész testre vagy annak egyes részeire. Mindaz, amit a nemi mirigyek (már érettségük előtt is) kiválasztanak,

döntő befolyással van az egész testre s a nemi szervek fejlődésére, továbbá a jellegzetes nemi jelekre, tulajdonságokra és funkciókra. Ha a csiramirigyek a növésben erősen elmaradnak vagy teljesen hiányzanak, mint például az ifjúkorban való mesterséges eltávolításuk esetében és így nem képesek említett kiválasztási anyagukat a növésben lévő individumnál kellő módon érvényesíteni, úgy a normális ember helyett a kasztrált típusa fejlődik ki, aki testi fejlettségében, anyagcseréjében, pszichikai tulajdonságában jelentékenyen különbözik az előbbitől, annál kimondottabban, mennél korábban és teljesebben jelentkezik a nemi mirigy befolyásának hiánya.

A *nőstény* csiramirigy „belső szekretumai” a fejlődő, de már felnőtt organizmust úgy testileg, mint lelkileg jellegzetesen nőstény irányba fejlesztik, míg a hímjellegű mirigyek, hím irányban fejtenek ki megfelelő hatást. Ez többek között, akkor mutatkozik, ha a különösen fiatal állat csiramirigyét kivesszük és helyette az ellenkező nem mirigyét visszük át reá (például átültetés által, bizonyos elővigyázati szabályok betartása mellett). Ekkor tulajdonságai, szexuális hajlamai és közeledési kísérletei is abban az irányban fognak mozogni, amely az újonnan kapott nemi mirigynek megfelel és megfelelő módon változik meg a teste, valamint annak funkciói is, amennyiben a már fennálló anatómiai viszonyok ezt még megengedik.

Különben szexuális tulajdonságok, érzések, hajlamok, részben nemi funkciók is, különösen felnőtteknél, nincsenek *kizárólag* a nemi mirigy hatásához kötve. Ha ez így volna, úgy e hatás megszűnte után nem léphetnének fel többé. Azonban ezek az érzések és jelenségek gyakran jelentkeznek olyanoknál is, akiknek már nincs működő nemi mirigyük, akár mert elvétel, illetőleg romboló megbetegedésük következtében veszték el, akár azért, mert működésüket – mint ez például bizonyos korban (többnyire 43-50 éves korban) minden nőnél megtörténik – természetes visszafejlődés folytán szüntetik meg.

Itt – és természetesen akkor is, amikor a nemi mirigyek még működésben vannak – más mirigyek belső szekretuma is közrejátszik. De fontos tényező, úgy az egyik, mint a másik esetben, a szexuális funkciók területén szerzett, vagyis az élettapasztalatok által nyert beállítás is. És a szerzett lelki tulajdonságoknál is fontosabbak az öröklöttek. De ezek maguk is az ember (és őseinek) fejlődési útjára való tekintettel a nemi mirigyek hatékonyságára vannak alapozva.

Így tehát azt mondhatjuk, hogy a nemi ösztön eredetileg, kizárólag a csiramirigyben székel, viszont felnőtt embernél, egyrészt annak öröklött és szerzett nemi tulajdonságaitól, másrészt a mirigyek, vagyis külső és belső-kiválasztásuktól függ.

* *

Albert Moll a „*Libido szexuálisról szóló vizsgálatok*” című művében a nemi ösztönt két részre bontja: a konrektációs ösztönre és a detumeszcencia ösztönére.

Elvben csatlakozom ehhez, de inkább lefordítom és értelmileg kissé tágítok ezeken a szép kifejezéseken, emellett azonban nem zárkozhatom el attól, hogy ne hangsúlyozzam, miszerint az ilyen megkülönböztetéseket nem szabad túlságosan konkrétan felfogni, mert ezek a fogalmak, különböző helyeken egymásba folynak s ezért soha sem lehetnek élesen körülhatároltak.

Contrectare tapintást jelent. *Moll* használatában mint (az ellenkező nemű személy) megérintése szerepel. Én ezt az ösztönt a másik nem irányában való közeledés ellenállhatatlan kényszerének tartom, tehát (*nemi*) *közeledési ösztönről* fogok beszélni.

A detumescentia¹³⁾ ösztöne helyett inkább (*nemi*) *kielégülést* ösztönt fogok írni s ilyképpen tekintetbe veszem úgy a helyi, mint az általános – főképen pszichikai – kielégülést. Még jobb a *nemi kielégülést ösztön* meg-

¹³⁾ Tumescere (latinul) – duzzadni; detumescentia (franciául: détumescence) = duzzanat lelohadása; detumescere és detumescentia új-latin képzések.

jelölés, mely találébban is fejezi ki a helyi és az általános *kielégülést*, továbbá a vele legszorosabb és legközvetlenebb kapcsolatban álló, a nemi egyesülés csúcspontját képező feloldódást. Minthogy azonban a „feloldódás” inkább fedi *Moll* „detumeszcencia” kifejezést, úgy ezt a szót is meg fogom tartani és mindkét, általam megnevezett kifejezési módot felváltva fogom használni.

El kell utasítanom *Hermann Rohledernek* („*Az ember teljes nemi élete*” című könyvében) és másoknak azon nézeteit, melyek alapján még egy harmadik (illetőleg első vagy második) komponenst, a tumescencia ösztönét tételezik fel, mert ezt, mint önállóan működőt, el nem ismerhetem. Hiszen a növekvő feszültség, egészen a coitus kezdetéig, kísérő és következménybeli tünete a közeledési ösztönnek. Innét egészen az orgazmusig – mely egyidejűleg csúcspontja az aktusnak és kezdete a feloldódásnak is – tehát dupla értelemben vett kielégülés – a feszültségi tendencia, bár folyton fokozódik s végül maximálissá lesz, mégsem tekinthető önálló ösztönnek, hanem csak eszköznek a cél elérése, illetőleg a várt kielégülés szempontjából – más szóval, ez (a coitus megkezdése időpontjában) a nemi kielégülési ösztönhöz tartozik.

* *

Ha a kielégülési ösztön jelentékeny részben külső ingerektől, valamint lelki behatásoktól függ is, mégis különösen a férfinál, jelentékenyen függ a nemi szervek mindenkori állapotának közvetlen befolyásától, nevezetesen, a sperma felgyülemlésétől olyannyira, hogy helyenként majdnem tisztára kiürülési ösztönt képviseltet.

Az állatvilágban a nőténynél is messzemenő összefüggés áll fenn a petefészkek kiürülése és a kielégülési ösztön között. A magasabb rendű állatoknál világosan felismerhető az összefüggés a nemi ösztön e része és az ovulatio között, a meghatározott szaporodási idő jelenségeinek formájában. A „*Homo sapiens*” fejlődési folyamata alatt azonban, mindjobban elkülönültek egymástól a nő nemi kielégülési ösztöne és a petesejtek kiválasztása.

Mégis – a mai asszonynál sem oly teljes ez az elkülönülés, amint azt rendszeren feltételezni szokták. Vannak jeleink (mint azt később az V. fejezetben látni fogjuk), amelyek rámutatnak a még mindég fennálló összefüggésekre.

Ismételjük meg röviden, vázlatosan az elmondottakat és ekkor azt látjuk, hogy *a nemi ösztön (a nemi működési ösztön) alapján véve a csiramirigyek kiválasztásától függ, melyeknek belső kiválasztása az első alkotóelemet, a közeledési ösztönt uralja, míg külső kiválasztása a második komponenst, a feloldódást ösztönt (nemi kielégülési ösztönt) szolgálja.* (Oly megállapítás ez, mely ezen éles összefoglalásában csak cum grano salis vehető.)

* *

A közeledési ösztönné sűrített nemi ösztön köré, sokféle érzés és gondolat kristályosodik ki; így alakul ki a *nemidifferenciált szerelem* lelki komplexuma.

Ez azonban az egyes ember nemi életében nem több, mint a *fejlődés egy stádiuma*. Hosszabb-rövidebb időn belül a szerelmi érzések szisztematizálódnak. Míg a lelki komplexum mindég tovább terjeszkedik, állandóan új gondolatköröket von magához, míg végül a pszichikai elképzelés legnagyobb részét uralma alá hajtja, az asszociációk mind állandóbbá válnak, folyásuk határozott irányba terelődik. A szerelem tárgya, melyet először csak mintegy félálomban észlelünk, mind határozottabb, személyesebb formát ölt: a szerelem eszményesített tárgyát a szellem formálja ki.

Nemsokára találkozik vele, húsból és vérből alkotott formájában. Ami az ideállal való hasonlóság szempontjából hiányzik belőle, azt szerelmi szükségletében, készséggel költi hozzá.

Első, félénk, lopva tett közeledési kísérlet, egy szó, visszonzott pillantás – a láng fellobban, s mámorban *születik meg a szerelem*.

A szerelemmé átalakult közeledési ösztön most már kifejlődhetik. Kizöldül, nő – míg végül a szerelmesek teljes egyesülését éri el.

Abban a pillanatban, amelyben a szerelmesek elérik egymásban kiegészítődésüket, a közeledési és kielégülési ösztön is újból megtalálják egymást és újból *eggyé* olvadnak, de most már magasabb rendűvé, egészszé – a szerelem kifejlődött – most, csak most virulhat.

Ha el is ismerem, hogy mindazok az érzéskomplexumok, melyektől gazdagságuk, mélységük és állandóságuk miatt a szerelem elnevezést nem tagadhatjuk meg, kivételes esetekben, ugyanabban az időben, több tárgyra is irányulhatnak, mégis az előbb leírt, teljes pompájában kivirult szerelem *monogám*¹⁴⁾ jellegét mindenek fölé helyezem. Amíg az ember lelkével és érzékeivel forrón szeret, addig szerelmének tárgya iránt annyira le van

¹⁴⁾ A könnyebb megértés szempontjából egyes szavakat meg kell itt magyaráznom. A néprajzban azokat nevezik monogámoknak, akik életükben csak *egyetlen* házasságot kötnek s újabb házasságot, a házastárs halála után, sem kötnek. Ez a megjelölés férfiakra és asszonyokra egyaránt érvényes. Poligámnak nevezzük azt az embert, aki egymásután (vagyis az egyik feloldása után) több házasságot köt, vagy akinek ugyanabban az időben több felesége van. Azt az asszonyt, aki egyszerre több férfival él házassági kötelekben, ugyancsak poligámnak nevezhetjük, többnyire azonban poliandernek nevezik (a vele, a hímnemben egyenértékű, poligin szó kevésbé használatos).

Látjuk tehát, hogy e megjelöléseket bizonyos egyenlőtlenség jellemzi. A német nyelv csak a sokférjűség és soknejűség kifejezéseket ismeri. (A magyar is. A fordító.)

A homályosság még növekszik, mert a nyelvhasználat a monogám és poligám szavak használatánál a mindennapi életben (ellentétben a néprajzban való használatukkal) a „házasság” fogalmát elejtette és ehelyett csak a „nemi kapcsolatra” gondol. Olvasóimmal a monogám és poligám kifejezéseknek a nőre és férfira való egyenlő használatában szeretnék megállapodni és e szavakat csak úgy értelmezem, hogy azok, egy bizonyos, nem túlságosan szűken inért időre vonatkoztatva, egy vagy több nemi kapcsolatot jelentsenek.

kötvé, hogy lényegében megmarad még akkor is monogámnak, ha (vallási vagy faji) szokásai, esetleg kényszerhelyzete magával hozza, hogy a nemi aktust mással is elvégezze, mint a szeretett személlyel.

Másképen áll a dolog, ha a nemi ösztön nem alakul át teljesen szerelemmé, vagy ezt a magas fejlődési fokot újból elveszti. Akkor jelentkezik az embernél, de különösen a férfinél, eredeti, határozottan polygam természete.

* *

A monogám szerelmi kapcsolat állandó formája a házasság.

Mint ilyen, további fejlődést jelent abban az értelemben is, hogy az eredetileg egoisztikus ösztönnek a legmesszebbmenő altruizmus irányában történő fejlődése számára, tág teret enged.

Ily szempontból a szerelmesek, ha házasságot kötnek, nemcsak egyházi szempontból tekintve műveinek szent cselekedetet. Mert a legmagasztosabbra, legszebbre, legnehezebbre teszik le a fogadalmat, amit férfi és asszony megfogadhatnak egymásnak: hogy egész életük tartamára fékezni fogják szerelmi életük áradatát és azt mindég ugyanabba az irányba fogják terelni; hosszú, hosszú éveken át, mindég és mindég a legnemesebbet fogják egymás számára nyújtani, amivel férj a feleséget, ember embertársát valaha megajándékozta.

A szerelem, mely a házasság lebonyolításával¹⁵⁾ teljes kifejléséhez és magasabb evolúciójához egyaránt eljutott, e formájában, a benne részeseket, tartós boldogsággal ajándékozhatja meg.

¹⁵⁾ A házasság lebonyolítását (*matrimonium consummere*) jól meg kell különböztetni a házasság megkötésétől (*matrimonium contrahere*). Ez oly messziremenő különbség, hogy az egyház és oly államok, melyek nem ismerik el a válást, a házasság felbontásának lehetőségét – érvénytelenné való nyilvánításuk által – gyakran nyitvahagyják oly esetben, amelyben igazolható, hogy a házasságot az egyház és állam törvényei szerint megkötötték ugyan, de testileg (vagyis az első *coitus* által) nem bonyolították le.

De a legszebb érzések is mily hamar hervadhatnak el, – a legszentebb elhatározás is mily gyakran mondhat csődöt!

„A szellem jóakarátú, de a hús gyenge.” És gyakran a szellem sem sokáig jóakarátú!

A hajlamok inkongruenciája, az ösztönök evolúciós foka, az alacsonyabb fejlődési fokok atavisztikus visszahatásai, – elméletileg nagy bőségben állíthatjuk mindezeket össze és mérlegelhetjük hatásait – mégis mindig el fogunk maradni a szomorú valóság mögött.

A legszomorúbb a dologban az, hogy mihelyt a vonzódás megszűnik, érvényesül a nemeknek egymástól való eltaszítódása.

Hogy ez fenáll, az legalább az emberre vonatkozólag, nem kétséges. Mindenütt felszínre kerül, ahol a közeledési ösztön hatását elvesztette és pedig annál intenzívebben, minél erősebb volt azelőtt a vonzódás. Ellenségeskedéssé, sőt gyűlöletté is fokozódhatik, – az életben s a költészetben (például Strindberg) számos házassági drámával igazolhatjuk ezt. A házasság számára annál is inkább veszélyes, mert az ember előtt általában – legalább könnyebb fokán – nem válik tudatossá.

* *

Az ösztönös nemi eltaszítódás és az ugyancsak ösztön-szerű nemi vonzódás közötti küzdelemben, a legnagyobb hatékonyságig kifejlődött lelki tényezők segítségével mellett, – melyeket elsősorban kell tekintetbe vennünk – a házasság megmentésére csak *egyetlen* hatékony eszköz áll rendelkezésünkre. Ez a szexuális vonzóerőknek kellő időpontban való megerősítésében áll, úgy, hogy az ellentétes erők ne juthassanak abba a helyzetbe, hogy megnyilatkozhassanak.

A nemi kívánságok és hajlamok inkongruenciáját meg kell előzni, az ösztönök evolúcióját mindkét félnél egyenlő fokra kell emelni, – különösképen az atavisztikus visszahatásokat kell elkerülni.

Mindez lehetséges, – ha nem is könnyen!

Elérjük, ha a szerelmi hódítás mindig újból történik meg.

Elérhetővé válik, ha a szerető házastársak állandó szexuális előzékenységet tanúsítanak egymás iránt. Elérhetővé válik a mindkét oldalról történő nemi alkalmazkodás és nevelés által, – az altruisztikus értelemben vett váltakozó csábítás által; a kölcsönös nemi kielégítés gyakorlatának a mostani házasságban messze fölötteálló formában való kiképzése által.

Röviden: elérhetővé válik a *nászházasság* által.

III. fejezet.

Betekintés az ember általános nemi fiziológiájába

MÁSODIK RÉSZ.

Nemi érzések és külső ingerek.

Az előző fejezetben láttuk, hogy a nemi ösztön, a szaporodási ösztönből kiindulva, hogyan emelkedik fokról-fokra, míg a nászházasság formájában legmagasabb fejlődési fokát éri el. Azt is tisztáztuk, hogy a nemi működési ösztön komponensei mily belső befolyásoknak vannak kitéve.

Most megkíséreljük, hogy feleletet adjunk arra a kérdésre, hogy melyek azok a külső befolyások, melyek propagálólag – vagy gátlólag – hatnak reá.

Amint a „belső ingereknél” megkülönböztethetünk szomatikusokat (szekrécíós hatások, bizonyos testi üregek telődése, kivezető nyílások, véredények megtelése) és lelkieket (elképzelések, emlékezések, fantáziák), úgy a külső ingereknél is megkülönböztethetünk olyanokat, melyek inkább testi természetűek és másokat, melyek főleg pszichikai térre tartoznak. De éppen oly kevésbé, mint ahogy a belső ingerek ilyenfajta megkülönböztetése nem lehetséges, mert kölcsönösen erősen befolyásolják egymást, nem lehet a külső ingerek e két fajtáját sem egymástól elválasztani. Hiszen már azok is, melyek tisztára pszichikai természetűek, csak érzékszerveink közvetítésével juthatnak el hozzánk.

Mégis célirányos, hogy, amennyire lehet, elkülönítve vizsgáljuk őket.

Ha azoknál a *lelki benyomásoknál* kezdjük, melyek alkalmasak arra, hogy a szexuális zónára befolyást gyakoroljanak, úgy azt látjuk, hogy mindazon természeti jelenség, mely ijedségre és félelemre szolgáltat okot, alkalmas arra, hogy a nemi érzésekre propagálólag hasson. Ez azzal magyarázható, hogy a veszélyben „baj”-társhoz, lehetőleg erősebbhez kívánunk csatlakozni – oly kívánság ez, mely a nőt arra viszi, hogy a férfinél keressen védelmet, míg a férfi a maga részéről az iránt érez kényszert, hogy a gyengébbet, a nőt, megvédelmezze – és ezek az érzelmek azután hamar eredményezik a nemi közeledési ösztön ingerlését.

E jelenség magyarázata azonban kétségtelenül nemcsak ebben rejlik. A félelmet okozó természeti jelenségek védelmi tényező behatásának lehetősége nélkül is okozhatnak nemi izgalmat, amint azt maszturbánsoknál világosan láthatjuk¹⁶⁾.

Hogy e tekintetben az atmoszférikus zavarok folytán keletkezett, tisztán fizikai természetű (agyi hatás), ismeretlen befolyások is játszanak-e szerepet, azt nem tudjuk. De meggondolásra késztet, hogy – mint már Vergilius is említette – főképen a vihar az, mely nemi szempontból stimulálóan hat és pedig már akkor is, mikor még keletkezésében van, tehát mielőtt a villám és dörgéstől való félelem még szerepet játszhatna.

De szexuális szempontból nemcsak a félelem, hanem a bánat is számításba jöhet. Itt természetesen megint különböző lehetőségek tételezhetők fel: hajlam arra, hogy vigaszt keressünk, vagy nyújtsunk, a megosztott bánat, mely két embert közelebb hoz egymáshoz, az az öntudatlan kísérlet, hogy gondolatainkat a bánattól eltereljük. A bánat és a nemi izgalom e kapcsolata mégis *jelentős* tényező, amelyet alkalomadtával mindenki megfigyelhet úgy önmagánál, mint másoknál. E jelenség magya-

¹⁶⁾ Eme jelenségek mély analitikai értelmezését megtalálja az olvasó „A férfi impotenciája”, valamint „A nő ösztönélete” című munkáimban. (A fordító.)

rázatának bizonyára azzal kell összefüggenie, hogy a lelki egyensúly zavarai befolyásolni képesek a közönséges gátlásokat és ezen ősi ösztönök így lehetőséget nyernek arra, hogy erősebben érvényesüljenek.

Másrészt az oly befolyások, melyek ijedséget, félelmet, bánatot okoznak, ha hatásuk eléggé intenzív, erősen lefékezhetik a már fennálló nemi izgalmakat, vagy pedig, még erős nemi ingerek befolyása esetében is, meg tudják akadályozni létrejöttüket. így megeshetik, hogy a különben normálisan érző nő az ilyen benyomások hatása alapján (például a terhességtől való félelem következtében) a coitusnál nem juthat el az orgazmusig, vagy a férfinál elvész a már fennálló erekció.

De különben az ilyenfajta kedélymozgalmaknak ez a jellegzetessége feltalálható minden más oly érzésnél és gondolatnál is, amelyek eléggé behatóak ahhoz, hogy a szellemet a nemi tevékenység ösztönétől eltérítsék. Mert annyi bizonyos: gondolat- és érzékkomplexumok különösen alkalmasak arra, hogy a nemi érzelmeket elősegítsék vagy hátráltassák.

Mindez – mint fentebb jeleztem – gyakran okozhat kellemetlenséget. – De az értelmes és belátásos ember ezt gyakran fel is használhatja, úgy a saját hasznára, mint szerelmi partnerének boldogságára, akár aképen, hogy a közeledési ösztönt pozitív, vagy negatív irányban befolyásolja, akár pedig azért, hogy a nemi reakciók lefolyását gyorsítsa, vagy lassítsa.

* *

Kissé közelebről foglalkoztam azon kérdésekkel, melyek fenti összefüggésükben nyilatkoznak meg, mert be akartam mutatni, hogy az izgalmak és gátlások, a testi és szellemi benyomások, a külső és pszichikai ingerek mennyire egymásba olvadnak és néha mennyire nehéz őket megkülönböztetni egymástól. Hogyan erősítik, vagy egyenlítik ki egymást, szóval, mennyire komplikáltak ezek a dolgok. Túl messzire vezetne, ha minden ilyen összefüggésre kitérnék. Arra fogok tehát törekedni, hogy

ezt elkerüljem és hogy az összefüggéseket lehetőleg egyszerű módon mutassam be. Az olvasó azonban tartsa komplikáltságukat állandóan szem előtt – a gyakorlatban is. Aki megfelelkezik arról, hogy a lélek labirintusában a nemi élet útja a legbonyolultabb, az sok csalódásnak és kiábrándulásnak teszi ki magát.

* *

Azok a tulajdonságok, amelyek valamely ember szellemi egyéniségéből fakadnak, a másik fél szexualitására előmozdító, vagy gátló befolyással lehetnek. Ez különösen akkor következik be, ha valamely jellegzetes nemi tulajdonságot előnyösen emelnek ki. Így például a férfi lovagiassága és bátorsága elősegítő, gyávasága pedig gátló hatással van a nő közeledési ösztönére. Szémérmesség és tartózkodás a férfi számára vonzóvá teszi a nőt, míg az ellenkező viselkedés rendszerint visszataszítja.

De a nemiségtől mentes szellemi tulajdonságok vagy cselekvési módok is fejthetnek ki vonzó nemi hatást. Az a nagyrabecsülés, melyet az ember a másik nem valamely tagja iránt érez, gyakran lehet a szerelem bázisa. A csodálat hatása még erősebb, sőt duplirányú is szokott, lenni: vonza a megcsodálót – de a megcsodáltat is. Itt egyúttal arra a szerepre is következtethetünk, melyet a hiúság a szerelmi életben játszik.

* *

A pszichikai benyomásokon kívül *érzékszerveink útján szerzett* ingerhatások is nagy befolyással vannak a két nem egymásra gyakorolt hatására. A közeledési ösztönnek szerelemmé való kifejlése mindig azon ellenkező nemű személy felé irányul, aki a legalkalmasabb hatásokat és ingereket ki tudja váltani. („Nemi kiválasztás” – nak nevezi ezt sok szerző.)

De ezek az ingerek kibontakozásuk után sem vesztenek jelentőségükből. Sőt a szerelem ébrentartása szempontjából feltétlenül szükségesek, mert ők az ösztönzői a szerelmi csábításnak, melynek állandóan újjá kell születnie.

„Szeretni annyit jelent, hogy minden érzékszervünket boldogság tölti el, ha a szeretetünkre méltó, imádott személyt látjuk, ha megérinthetjük, ha közelségét csak érezzük is¹⁷⁾.” Vizsgáljuk meg tehát a különböző érzékszerveinknek a szerelemre gyakorolt hatását.

* *

Általában kétségbe vonják, hogy az *ízlelésnek* is van ily szerepe. Hogy ez a szerep nem jelentékeny, azt én is elismerem. Az ízlési és szaglási benyomások (különösen azok, melyek közvetlenül a szájból kerülnek az orrüreg hátsó részébe) különben is nehezen különböztethetők meg egymástól. A szóbanforgó körülmények között pedig ez a nehézség éppenséggel nagy. Ezt is elismerem. Mindezek ellenére sem ismerhetem azonban el annak az álláspontnak a helyességét, mely szerint ízlelési érzékeink nem gyakorolnának befolyást a szerelmi életünkre. Persze, nem arra gondolok, hogy „a férfi szerelméhez a gyomrán keresztül juthatunk el” és hogy ez együtt elfogyasztott pompás lakomák, még ha „szárazok” (azaz alkoholmentesek) is, stimulálják a közeledési ösztönt. Az ízlelési szerv ilyen *közvetlen* hatást nem gyakorol a nemi életünkre.

De annál inkább gondolok azokra a tapasztalatokra, melyeknek értelmében a szeretett személyek bizonyos váladéka – például a nyál – a partnerre, íze által, izgató hatást gyakorolhat. Ez a hatás gyakran igen jelentős lehet. De itt nem annyira a megízlelt anyag különleges természete, hanem az érdekelteknek ilyirányú érzékenysége a fontos. Ez nemcsak személyenként változik, de ugyanazon embereknél különböző időben és életkörülmények között is mindig más és más.

* *

E helyen újból hangsúlyozni kívánom, hogy úgy itt, mint általában ezen egész műben, csak azokat az érzéseket

¹⁷⁾ Aimer, c'est avoir du plaisir á voir, toucher, sentir par tous les sens, et d'aussi près, que possible, un objet aimable et qui nous aime. Stendhal, D l'Amour, Livre I, Chapitre II.

és benyomásokat veszem tekintetbe, melyek a normális szerelmi életnek – különben is igen tág – határai között foglalnak helyet. A nemi élet beteges és természetellenes tünetei, bár igen fontosak, sokoldalúak és nagyon elterjedtek, nem tartoznak a „Házasság Fiziológiájá”-ba. A nászházasságtól minden erőnkkel távol kell őket tartani. „A házasság patológiája pokol, melynek kapuit fel sem szabad nyitni¹⁸⁾.” Gondosan fogunk ügyelni arra, hogy e kapu zárva maradjon.

* *

Hallószervünknek a nemi élettel való kapcsolatát, szerintem, számos szerző túlságosan kevésre becsüli.

„Hör ich das Liedchen klingen,
Das einst die Liebste sang,
So will mir die Brust zerspringen
Von wildem Schmerzensdrang”

sóhajtotta egyszer a szerelem halhatatlan költője¹⁹⁾). És vele együtt sóhajt mindenki, aki újból hallja a drága dalt, mely emlékezetébe idézi az elmúlt szerelmes időket. Az emlékeket a dallam eleveníti fel és csak kisebb mértékben a hozzátartozó szöveg. A dallam volt tehát az, mely szerelmi gondolatainkkal asszociálódott és ez a hatalmas élmény így hallószervünk útján ébredt újjá szexualitásunkban.

A hangok birodalma, a zene és a szerelem iránt fogékonysággal bíró emberek számára, általában véve, elsőrangú erotikus ingert jelent. Nincs olyan zenebarát, kinek nemi érzékeire ne gyakorolna nagy hatást *Wagner* „Tristan és Izolda”-jának második felvonása és a zene-karból kiáramló melódiahullámok nem hömpölyöghetnek

¹⁸⁾ Remy de Gourmont, *Physique de l'amour. Essai de l'instinct sexuel.* Paris, Mercure de France.

¹⁹⁾ *Heine*, *Buch der Lieder.*

el felette, anélkül, hogy szexualitásában tartós nyomot ne hagyjanak hátra²⁰).

Shakespeare a zenét „szerelmi éték”-nek nevezte²¹). Erotizáló hatását valóban nem lehetett volna találóbban kifejezni.

Jelentős, sőt igen gyakran döntő tényező itt a ritmus, melynek a nemi élet minden megnyilatkozásában nagy fontossága van, mint azt különösen a pszichoanalitikai iskola emeli ki.

De nemcsak a zene válthatja ki ezt az említett hatást. A közeledési ösztön működését még sokkal hatalmasabban mozdíthatják elő az oly hallási benyomások, amelyek valamely határozott személyhez kapcsolódnak. Ez főképpen az emberi hangra vonatkozik.

A hang színezete, egyes szavak hangsúlyozása – s emellett e szavaknak még csak jelentőségteljeseknek sem kell lenniök – hallatlan hatást gyakorolhatnak a szerelmi ösztönre. Az az egyéni mód, ahogy a nő a „te” szócskát kiejti, elégséges lehet arra, hogy a férfi szerelmét a legmagasabb fokra emelje, hogy vágyakozását az elviselhetlenségig fokozza.

Ha valaki erre azt az ellenvetést hozná fel, hogy itt nem kizárólag hallási benyomásokról van szó, hanem a szerepelt személy testtartása, arckifejezése, pillantása is erősen belejátszik a dologba, úgy erre a következőket felelhetem: elismerem, hogy ennek is megvan a maga lehetősége, sőt rendes körülmények között így is történik. De a hallási benyomás egymagában is válthat ki hatást. Ennek bizo-

²⁰) A belátásos ember pillanatig sem fog arra gondolni, hogy benyomásainak legcsekélyebb töredéke is az eléjetároló látvány-nyal vagy az ének szövegével, tehát kísérő asszociációkkal kapcsolatos. Mindez inkább zavaróan hat. Ennek igazolására valóban nem szükséges Tristan előadásának semmiféle kritikai méltatása sem.

²¹) W. Shakespeare, Twelfth Nigght, or, what you will. Act I, Scene I.

„If music be the food of love, play on,
Give me excess of it;-----“

nyitására felhozom azt a megfigyelést, hogy az ilyen hangoknak akkor is meg lehet a teljes ingerhatásuk, ha távbeszélő közvetíti őket; utalok arra is, hogy e benyomások mennyire maradandó jellegűek, ami annak a jele, hogy hatásuk mély és hosszú ideig tartó. Tényleg, tudomásom van olyan esetekről, mikor az elhunyt kedvesre való visszaemlékezés, főleg hangjának a távbeszélő útján közvetített jellegéhez kapcsolódott.

* *

A szaglószerz és a nemi érzések közötti kapcsolatban az egyéni tulajdonságoknak nagy jelentőségük van. Ez a jelentőség két irányban nyilatkozhatik meg és pedig úgy a szaglási képesség, mint a szaganyagok termelése irányában. Itt meg kell jegyeznünk, hogy valószínűleg mindkettő a nőnél jobban ki van fejlődve, mint a férfinél s hogy e téren a különböző emberfajoknál is jelentékeny eltéréseket tapasztalhatunk.

A szagok iránti érzékenység egyénenként igen változó. Sok ember a szagok iránt csak kis mértékben fogékony. Sőt, sok olyan is van, kinek fogalma sincs róla, hogy a szaglószerz a nemi élet számára mennyire jelentőség-teljes, vagy ezeket a befolyásokat, legalább is tudatosan, nem veszi észre. Szerelmi életükben eképen pompás ingerhatásoktól fosztják meg önmagukat. Ezeknek azt tanácsolom, hogy fordítsák figyelmüket azokra a gyengéd illatokra, melyek a szeretett testből kiáradnak s így ezeknek ingerhatása számukra is tudatossá válhatik.

Viszont számos olyan ember van, kinek szaglószerze az átlagosnál jobban van kifejlődve. Ezeket az osztályozni szerető tudósok külön e célra alkotott kategóriába osztják be, melyet „olfaktórikus típus”-nak neveztek el. Az e kategóriába tartozó emberek, szaglószerzük szempontjából, közelebb állanak a primitív emberhez és ennek őseihez, kiknél a szaglószerz nemi szempontból jelentősebb szerepet játszik, mint a látószerz.

* *

Az emberek nemcsak a szaglási képesség, de a szaganyagok termelése szempontjából is különböznek egymástól.

Természetes, hogy itt nem gondolok azokra a szagokra, mely a test és a ruházat tisztátlansága, flatus, vagy a ki-lehelt levegőnek, bizonyos ételek, például fokhagyma, fogyasztása következtében való megromlásából keletkeznek; mindezeknek undort keltő hatásuk van és számunkra csak azért bírnak fontossággal, mert a nemi közeledési ösztönt negatív irányban befolyásolják.

Fontosabbak, mert még visszataszítóbb hatásuk van azoknak a bűzöknek, melyek bizonyos betegséggel kapcsolatosak. A legkellemetlenebb hatásúak azok, melyeknek szaga a lehelletben megérezhető, mert ezek eltitkolása a legnehezebb. A „rossz gyomor”, az odvas fog, az orrüreg megbetegedése e szempontból végzetes hatású lehet.

Hogy az ilyen kellemetlen szagok nemi szempontból mily visszataszítóak lehetnek, azt az izlám is igazolja. Ugyanis a négy indok között, melyek mellett a nő a házasság felbontását követelheti, szerepel a következő is: ha a férfi akhbar, azaz a lehellete bűzletes, illetőleg, ha ozeanában²²⁾ szenved²³⁾).

Hogy minden embernek megvan a maga egyéni szaga, azt a kutya igazolja legjobban, ki gazdáját számos ember közül, szagáról ismeri fel és e szag alapján, még akkor is minden késedelem és hiba nélkül feltalálja, ha semmi más nyomott sem hagyott hátra.

Sok emberben is megvan az a képesség, hogy az ilyen sajátos szaghatásokat felfogják, bár a nyugati ember ez irányban sokkal kevésbé fejlett, mint a keleti és délvidéki fajta. És mégis – a szeretett lény bőréből és hajából kiáradó illat a nyugati ember számára is a gyönyörnek erős forrása lehet. Vajjon nem törekszik-e a szerelmes ember arra, hogy szerelme tárgyának különleges, számára a

²²⁾ Görög kifejezés, mely magyarul bűzletes orrt jelent.

²³⁾ Dr. med. *Hussein Himmet*, *Geschlechtskrankheiten und Ehe im Islam*; Müller & Steinecke, München, 1917.

legnagyobb mértékben gyönyört osztó, kilehelt levegőjét mindig újból magába lélegezze? „Mi a csók?” kérdi valaki²⁴), kinek nagy tapasztalata van szerelmi dolgokban. »Vajjon nem megtestesülése-e azon forró vágyunknak, hogy az imádott lény egyik részét magunkba leheljük?»

* *

A szóbanforgó illatok, gyengeségük és bágyadságuk folytán, számunkra csak akkor válnak értékesé, amikor a közeledés már jelentékeny fokot ért el. Ellenben az *izzadtság szagát* már az első közeledési kísérletnél is észleljük és így a közeledés számára gyakran döntő hatással lehet.

Az izzadási szag minőségének is erősen személyhez kapcsolt jellege van és sokkal intenzívebb is a fentebb említett szagoknál. Minthogy az izzadtság termelése főképpen a hónaljban történik, terjesztése a nők számára, különösen tánc közben, ha lenge ruhát öltenek magukra – igen könnyű. Eképpen mindenki számára érthetővé válik nagy jelentősége, annál is inkább, mert e szag a normális embernél szexuális ellenszenv felébresztésére is alkalmas lehet.

Számos asszonynál és lánynál a hónalj kipárolgása nem éppen vonzó jelenség. Kellemetlenségüket még az is fokozza, hogy nem válik tudatossá azok előtt, kik e szagot terjesztik, mert nem veszik azt észre. Igen jellemző erre a „The Strand Magazin” egyik hirdetése: „e testi szagokat és kipárolgásokat mindenki észleli, csak az nem, aki termeli őket. Visszataszítják még a „legjobb barátokat is, de az udvariasság nem engedi meg, hogy felhívják reá az érdekelték figyelmét.” (Ezután szagtalanító szerek reklámja következik.)

Az izzadási váladék szaga aránylag ritkán szokott vonzó jellegű lenni. A közeledési ösztön első megnyilatkozásakor azonban inkább visszataszító, vagy közömbös.

²⁴) Giacomo Casanova, La Filosofia dell'Amore. „Che coi'è un bacio? Non è forse il desiderio ardente di aspirare una porzione dell'essere che si ama?”

Ha azonban a közeledési ösztön már bizonyos ingerhatásokat elért, úgy ezeket bizonyára felfokozza.

* *

Hogy itt nemcsak a termelő, de a fogyasztó is lényeges szerepet játszik, az két fiatalember látogatásával kapcsolatban nemrég újból beigazolódott előttem. Egy leányról volt szó. Az egyik fiatalember, anélkül, hogy érzelmének jelentőségét megértette volna, könnyedén odavetve, kijelentette: „nem szívesen táncolok ezzel a lánnyal. Csinos ugyan, de kellemetlen szaga van.” Mire a vele egykorú társa éppen olyan naivan válaszolta: „komolyan mondd ezt? Nem értem. Nekem éppen a szaga a legkellemesebb.”

A véletlen folytán, egy héttel később, két tizennyolcéves leánynak ugyanilyen tárgyú, teljesen ártatlan természetű beszélgetését hallgathattam végig, mely táncosuk körül forgott.

Hogy némely ember szaglószerve mennyire érzékeny és hogy ugyanazon személy szagtermelése időközönként mennyire változik, arra a következő eset szolgáljon például: volt egy tizenhétéves lánybetegem, kinél gyakori volt a hőmérsékletemelkedés. Ha ez az emelkedés fellépett, az anya felismerte a „lázat” arról a szagáról, melyet lányán már messziről megérezett s bár más e szagváltozást nem vette észre, e „diagnózis”-t a hőmérő mindig igazolta.

Más példáról is van tudomásom, mely annyira jellegzetes, hogy közölnöm kell olvasóimmal: egyik fiatalasszony ismerősöm megérzi férjének testszagából (lehelletének szagát a sok dohányzás elfedi), hogy milyen a hangulata. Azt állítja, hogy ez a szag édes, üde, ha férje jókedvű, viszont éles, ha fáradt, még élesebb, ha bosszús, vagy igen izgatott. Általában, férje testszaga annál intenzívebbé válik, mennél nagyobb zavar áll be lelki egyensúlyában.

Az eddigiekben oly szagokat ismertettem, melyek mindkét nemnél előfordulhatnak. Most kizárólag a női nemet jellemző oly szagról lesz szó, mely bizonyos állandó időközökben érezteti hatását: a menstruációnál fellépő

szagokra gondolok. Ezek főleg a női genitale havi kiválasztásával kapcsolatosak és minthogy bomlási folyamatból és tisztátalanságból származnak, igen kellemetlen hatásúak lehetnek. Bár minden asszonynál megvannak, mégis árnyalataikban, intenzitásukban és személyi jellegükben erősen különbözhetnek egymástól s így e téren is megállapíthatjuk az egyéni jelleget.

Ezt a szagot a ruházat és fehérenemű gyakori váltásával elfojthatjuk. Azonban az olfaktórikus típushoz tartozó, fejlett szaglóképességgel rendelkező ember mégis érezni fogja, mert a szag nem kizárólag a genitálék váladékában nyilvánul meg, hanem számos asszonynál az izzadság s a kilehelt levegő szagában is észrevehető s személyi sajátosságai éppen e téren a legszembeszökőbbek.

Valamint az izzadság, a közeledési ösztön szempontjából a menstruációs anyagok szaga is háromféle lehet és pedig: visszataszító, vonzó, vagy csak feltételesen vonzó. Ez utóbbit úgy értem, hogy előkészület nélkül visszataszító lehet; viszont, ha csak akkor válik érezhetővé, ha a nemi ingerlékenység már magasabb fokot ért el, úgy ezekre az ingerhatásokra erősítő hatást gyakorolhat. A második csoport hatása csekély, a harmadiké jelentékenyebb, mint gondolnók, míg az első csoport hatása felette gyakran érvényesül. „Az elővigyázatos ember duplán számít”, mondja a közmondás, és a fentiekkel kapcsolatban még hozzáfűzhetjük, hogy az elővigyázatos asszony – háromszorosan.

* *

A genitálék szaga úgy a nőnél, mint a férfinél jellegzetes az illető nem számára. Színezetében és intenzitásában ennek a szagnak szintén megvan a maga egyéni jellege. Azt mondhatjuk, hogy a genitálék normális szaga, ha ez nem túl erős, az ellenkező nemű, normálisan szagérzékeny embernél stimuláló hatást vált ki. Mostani élet szokásaink mellett ez a hatás azonban csak akkor érvényesülhet, ha a szerelmesek között a szexuális intimitás már előrehaladott állapotot ért el.

A genitálék szaga jellegzetesebb a nőnél, mint a férfinél, és ez különösen akkor válik izgató és csábító eszközzé, ha a coitusra való fokozott készség következtében a női genitáléba torkoló mirigyek váladéka szaporodik. Úgy látszik, e készség következtében a nők bizonyos részénél az egész testkigőzölgés és a jellegzetes egyéni szag is erősbödik.

* *

A nemi élettel kapcsolatos szagokhoz tartozik a férfi spermájának szaga is.

Ennél a szagnál is tapasztalhatunk fokozati eltéréseket a különböző emberfajtáknál: például a keleti fajták spermája erősebb, élesebb szagú, mint a fehéreké. Az egészséges nyugateurópai ifjú spermájának friss szaga van, míg a férfié inkább átható. E nagyon jellegzetes spermaszag, milyenségében és fokozataiban erősen hasonlít a szelíd gesztenyefa virágainak illatához, melyeknek néha friss, bimbószerű, máskor pedig áthatóan édes, majdnem undortkeltő szaga van.

Hiteles tudósításokból arról értesülök, hogy ugyanazon férfi spermájának szaga különböző körülmények között, jelentősen változhatik. Pszichikai izgalmak után ez a szag inkább maró, testi izgalmak után inkább fűszeres jellegű; a gyorsan megismételt coitus e szagot csökkenti ugyan, de kellemetlenebbé teszi. Nagyjából alkalmazkodik a testkigőzölgésre érvényes általános szabályokhoz és különböző színezeteit a nők feltűnően egyező szavakkal szokták megjelölni.

A fentebb elmondottak után, valószínűnek kell tartanunk, hogy a sperma szaga egyénenként nagyon különbözik egymástól. Csodálatos, hogy az orvos, aki laboratóriumában gyakran foglalkozik sperma vizsgálatokkal, ezen megállapítást csak kis mértékben tudja igazolni és akkor is csak a szag intenzitására vonatkozólag. Ez, egyrészt azzal függ össze, hogy az orvos, vizsgálataiban közben, szaglószerét lehetőleg kikapcsolja, mert e szag több-kevesebb undort ébreszt benne. Másrészt, ennek oka

abban keresendő, hogy a sperma, ha nincs a genitáléban (ott egyáltalában nincs vagy csak igen gyenge szaga van) a levegő behatása folytán szagban annyira gyarapszik, hogy minden egyéni különbségét elveszíti.

Viszont, tapasztalt asszonyok előtt e személyes jellegű szagkülönbség fennforgása és jelentősége pillanatra sem kétséges.

Ami a spermaszagnak a nemi érzésekre való általános hatását illeti, úgy megállapíthatjuk, hogy az asszonyra inkább előmozdító, a férfiakra visszataszító hatást fejt ki. De az e hatások által kiváltott emlékeknek tudatossá válása itt annyira lényeges, hogy a sperma szagának primer hatását többnyire teljesen elnyomja. A legtöbb férfiből a saját spermájának szaga nem vált ki visszataszító érzést, míg az idegen férfi undorral tölti el.

A szeretett férfi spermájának szaga, az asszony számára új izgalmat jelent, míg ennek ellenkezője, például a gyűlölte undort vált ki belőle.

* *

A vaginába került sperma jelentékeny része kikerül, de a benne megmaradt rész rövid időn belül elveszti eredeti jellegzetes szagát. Ezzel szemben a hím és női váladékoknak a vaginában keletkező jellegzetes keveréke furcsa (gyengébb) szagot áraszt ki magából, melyet a tapasztaltabb ember sajátosságáról könnyen felismerhet és az olfaktorikus ember a ruházatban és fehérneműben megérezhet.

E keverék szaga mindkét nemre izgatóan hat azzal a megszorítással, hogy a vele kapcsolatos gondolatárusulások – különösen, ha az eredeti alkotóelemeire vonatkoznak – hatásait döntően befolyásolhatják.

Végül említést kell tennem még egy, a nemi életben előforduló jellegzetes szagról, melyet csak ritkán lehet határozottan észlelni, de azért többféle szempontból igen figyelemre méltó és e helyen annál inkább kell vele fog

lalkoznom, mert tudomásom szerint, erről a tárgyról még nem írtak: három asszony, egymástól függetlenül, azt közölte velem, hogy post coitum-tól 1 óra múlva, a lehelletüknek gyenge spermaszaga van s ez a szag 1-2 óráig eltart, ők maguk ezt nem vették észre, de férjeiknek feltűnt. Ez, két asszony esetében, a coitus megismétlésére vezetett, amit az egyik érdekelt férfi a következően magyarázott meg nekem: a tőle származó könnyű szagnak, felesége egyéni kilégzési illatával való keveredése, azt jelenti, hogy az imádott nő annyira feloldódott az iránta való szerelemben, hogy ez átjárta egész énjét és mindez még lehelletében is megérzik. Ez a tudat és vele kapcsolatos visszaemlékezés a nemrég átélt gyönyörré, annyira boldoggá tették, hogy ismét extázisba jött.

Ez a magyarázat, melynek értelmében az inger, a gondolatok és a lelki hatás kombinációjából származik, a szag pedig csak arra szolgál, hogy ezen gondolatársításnál közreműködjek, igen elfogadhatónak és valószínűnek tűnik fel előttem. Valószínűbbnek, mint az a feltevés, hogy a homológ spermaszag közvetlenül befolyásolja a férfi nemi ingerét.

E megfigyelés helyességét nem lehet kétségbe vonni; két esetet magam is megvizsgáltam és megállapíthattam, hogy a lehelletnek²⁵⁾ valóban megvan e jellegzetes szaga. A harmadik esetet egyik kartársam ellenőrizte. További ily irányú megfigyeléseim – egy kétséges eset kivételé-

²⁵⁾ A lehellet e szaga azt bizonyítja, hogy a női genitálék felszívták a férfi spermájának alkatelemeit, ezek belekerültek a test nedveibe és vérébe. Ily módon a szaganyagok a tüdő kiválasztása útján a lehelletbe kerültek. E felszívódás fiziológiai fontosságáról később még beszélni fogunk. Az anyaméh nyálkacátrájának meg van erre a képessége, de csökkent mértékben a vaginának is. Ezt újabban górcsővi vizsgálatokkal, szérumreakciókkal és egyéb módszerekkel már igazolták. Mindazonáltal, a lehellettel való ez a fontos kísérlet is jelentős.

A jellegzetes spermaszagnak a tüdők útján való kiválasztása egyébként arra is emlékeztet, hogy midőn az anyaméh nyálkahártyáit jódtinktúrával kezeltem, a jód szaga rövid idő múlva a kiléltet levegőben érezhető volt.

vei – eredménytelenek maradtak. De különben is e kísérletekre csak ritkán adódik alkalom, mert e szag gyengesége miatt a lehelletet közvetlenül a száj előtt kell megvizsgálni²⁶⁾ és mert itt kényes kérdéstről van szó.²⁷⁾

* *

Ha az elmondottakra visszatekintünk, megállapíthatjuk, hogy a szaglási érzék a kultúrembernél is jelentős kapcsolatot mutat fel a nemi érzetekkel. A szexuális és az erősebb nemi szagok a kultúrember közeledési kísérleteit eleinte negatív irányban befolyásolják – inkább ellen-szenvet szülnék vagy megerősítik azt. Ha azonban a közeledés bizonyos fokán már túl vagyunk, úgy elősegíthetik az ingerhatás keletkezését és a már fennálló szexuális izgalmat erősen fokozhatják.

Viszont az abnormális, főleg tisztátalanság folytán keletkezett szagok, a már előrehaladott szexuális érzést erősen lefokozhatják.

* *

Ily körülmények között könnyen érthető, hogy az ember már Ősidők óta természetes vagy mesterséges szaganyagokhoz fordult, hogy kipárolgásának szagát gyengítse vagy erősítse.

Az illatszerezészet és a nemi érzetek, külön könyv számára is eléggé fontos és terjedelmes tárgyak lehetnének, melyeknek megírása nem rám tartozik. De ez a kérdés még nem eléggé érett és sok tekintetben csak általános-ságokat lehet róla felhozni. Ily körülmények között e

²⁶⁾ Ily irányú néhány kísérletem közül egy sem sikerült. Lehet, hogy ez részben szaglóérzékem időleges fogyatékosságán múltott (melynek azonban nem kell nagy jelentőséget tulajdonítani, mert a kísérletek időpontjai távol feküdtek egymástól), vagy lehet, hogy a tüdők a szagnak csak észre nem vehető kis hányadát választották ki, de az is lehetséges, hogy a sperma egyáltalában nem, vagy csak kis részben szívódott fel. Ez utóbbi lehetőségre annál inkább gondolhatunk, mert tudjuk, hogy a sperma esetleges mesterséges akadályok miatt sokszor el sem juthat az uterus üregébe.

²⁷⁾ Megfigyeléseim azt mutatják, hogy egyes szájvizeknek bizonyos nők által való használata ezzel kapcsolatos.

tárgyról én is csak oly könyvet írhatnék, mint amilyen az a sok könyv, mely a szerelemről és minden vonatkozásáról oly szellemben ír, melyben nem akarom őket követni.

Mint alább látni fogjuk, módomban áll ugyan már most is, hogy rámutassak néhány tényre és tapasztalatra, mely az okszerű illatszerészet részére alapvető fontosságú, mégis készséggel elismerem, hogy ide irányuló tudásunk még nagyon kezdetleges. E hiány pótlása a szexuál-fiziológus és illatszergyáros együttes munkájából fakadhat és eredménye minden tekintetben értékes volna.

A fentiek ellenére is helyesnek tartom, ha e kérdést is közelebbi vizsgálat tárgyává tesszük, mert szerelmi kapcsolatok keletkezésénél, főképen pedig fentartásuknál, fontos szerepet játszik s így a házasság gyakorlata számára lényeges jelentőségűnek kell tekinteni. Ez a szempont és mert mindabból, amit alább elmondani szándékozom, már sok tapasztalati hasznot szűrtek le, eléggé megindokolják ezen kitérést.

Az illatos készítmények felhasználása, fiziológiai szempontból különböző célt szolgál, öt csoportra oszthatjuk fel őket. Közülük két csoport inkább általános természetű. Ezek alkotják az első főcsoportot. A másik három – ezek alkotják a másik főcsoportot – szexuális alapjellegűek.

Az első főcsoportnak, mely általános célokat szolgál, az a rendeltetése, hogy a környezetből származó kellemetlen szagokat elfödje. Az idetartozó második csoport hatása viszont abban nyilvánul meg, hogy az egész idegrendszerre stimulálólag hat. Ugyanis az illatszerek, ha megfelelően hígítjuk őket, nemcsak szagérzetünkre vannak kellemes hatással, hanem a központi idegrendszerből is oly ingereket váltanak ki, melyek más hatások felvételét elősegítik és a reakcióképeséget fokozzák. Ily értelemben, a nemiség szempontjából, ezeknek is megvan a jelentőségük.

Az illatos készítmények használata, a második főcsoportban már közvetlenebbül irányul a nemiségre. Ezeket, céljuk szempontjából, három csoportra osztjuk:

a visszataszító szagok elpalástolása; az egyéni jellegű, vonzó illatok fokozása, illetőleg pótlása, ha ezek teljesen hiányzanak; míg e kettő az ellentétes nem közeledési ösztönének fokozását szolgálja, a harmadik a saját nemi ingereinek emelését célozza. Úgy tudom, hogy különösen a nők használnak ily célból bizonyos parfümököt, többnyire anélkül, hogy ez tudatossá válnék előttük.

Az okszerű (vagyis a második főcsoport céljait szolgáló) illatszerezésnek, férfi és női illatok gyártásával kell foglalkoznia. Ez azt jelenti, hogy oly készítményeket kell gyártania, melyek közel állanak a férfi sajátos illataihoz, azokat kiegészítik és eképen a női szexualitásban ingereket ébresztenek; viszont a női parfümöknek olyanoknak kell lenniök, hogy illatuk a női illatokkal legyen összhangban és azzal a tulajdonsággal kell bírniök, hogy a férfire hassanak. Végül fel kell használni azokat az illatokat is, melyek negatív hatásuk folytán, a hím vagy női természetű sajátos szagokat közömbösítik.²⁸⁾

Mielőtt e speciális kérdés tárgyalására térnék, meg kell jegyezmem, hogy vannak oly szaganyagok, melyek csekély mérvű használat mellett, bizonyos nagyon illó szagokat le tudnak kötni, rögzíteni és ezek eképen érvényre is jutnak. Viszont más szagoknak megvan az a természetük, hogy bizonyos illatokat jellegzetes módon szüntetnek meg. De tudunk oly vegyi anyagokról is, melyeket az jellemez, hogy szagokat megszüntetnek vagy erősítenek. Például sok szaganyag illatozása megszűnik, ha kiszárad, viszont ha benedvesítjük őket, újból illatozni kezdenek.

²⁸⁾ Tehát négyfajta szexuális jellegű parfüm (ideszámítva a szagos toilette-cikkeket is) létezik, melyekre a fent említett harmadik és negyedik csoport céljainak szolgálatában szükségünk van. Az ötödik csoportot a szexuális parfümök *készítése* szempontjából nem kell tekintetbe vennünk, mert a nő a saját nemi ingere fokozására a „hím”, a férfi pedig a „női” illatokat használhatja fel. A szövegrészben eszközölt felosztás kizárólag a szagosítás *céljait* tartotta szem előtt; a különböző illatszerek rendszerbe foglalását nem célozza.

Ami az illatszerek harmóniáját illeti, rá kell mutatnom arra, hogy az illatszerészet a megfelelő illatok összehatására nagy súlyt helyez. *Piesse*, francia illatszerész az illatok egész hangskáláját állította össze, mely a zongora billentyűzetének felel meg. Szerinte illatakkordokat, illatharmóniákat, sőt illatdisszonaneákat is lehet képezni. Ha *Piesse* ezen kísérlete inkább szellemes, mint tudományosan megalapozott is, mégis igazolja a különböző illatok helyesen megválasztott harmóniájának fontosságát.

El kell ismernem, hogy a szexuális illatszerészet felépítésének problémájában a legtöbb kérdés még megoldásra vár.

A hím szagok legjobb példáját maga a természet szolgáltatja: ez a pézsga, melyet a teljesen kifejlődött hím pézsga-állatka választ ki azon mirigyeinek segítségével, melyek közvetlenül ivarszervei mellett vannak elhelyezve. E kiválasztás tavasszal, mikor az állatka szaporodni szokott, úgy minőség, mint tömeg szempontjából a legeredményesebb.

Az illatszergyártásban a pézsmát sokkal kiadósabban használják fel, sem mint gondolnók. Minthogy azonban sok ember, különösen férfiak számára (ez könnyen érthető a fentiek alapján) a pézsga jellegzetes szaga többé-kevésbé visszataszító, tehát csak igen felhígított állapotban, más illatokkal való harmóniájában szabadna felhasználni. Nem volna ellenvetésünk a szappanban, szagosító porok, mosdó vizek és parfümöknek való gyakori felhasználása ellen, ha e szereket, a célnak megfelelően preparálva, szakértelemmel használnák fel – ami néha tényleg nem történik meg.

Példaképen fel akarok hozni még egy másik szaganyagot is, mely a nőre vonatkoztatva, negatív jellegű: a lavendulára gondolok. Ezt az illatot már az arabok is felhasználták „a vulva kellemetlen szaga” ellen. De az is meggondolásra késztet, hogy nagyanyáink – kiknek az akkori időben még nem igen állott rendelkezésükre a sok

fürdőszoba és bidet – mily sokat használták a lavendulát, melynek szépséges kék virágocskáit megszáritották és kis zacskókban, fehérneműik között tartották.

A lavendulának valóban szagtalanító hatása van, feltevé, hogy a „kellemetlen szag” nem túlságosan erős és nem származik feltűnő tisztátalanságból vagy beteges kiválasztásból. Másszóval a lavendulának a női genitálék szagával szemben határozottan közömbösítő jellege van, sőt nincs kizárva, hogy ez a hatása más női testszagokkal szemben is szerepet játszik. Sok asszonynak a lavendula fürdősókkal és lavendula toilette-vizekkel szemben mutatkozó előszeretete, legalább is ezt látszik igazolni.

De ha azt akarjuk, hogy valamely illatszert valóban szolgálja is a kívánt hatást, úgy az elérendő cél szolgáltatásban szakszerűen kell felhasználni és összeállítani. Erre is a lavendula szolgáljon például: a belőle előállított „Vinaigre de Toilette”²⁹⁾ savanyú reakciójával, különösen a genitális zónára vonatkozó szagtalanító hatását fokozhatja. Ezzel szemben alkalikus preparátumai (szappan!) a lavendula hatását lecsökkentik, mert az alkáliák élesítik a genitálék szagát.

Továbbá az is kétségessé teheti a lavendula hatását, ha az illatszergyár a „Lavender water”-t a pézsma hozzáadásával állítja össze, amint ezt egy angol receptben

²⁹⁾ Megfelelő „Vinaigre de Levande” -t lehet összeállítani 1 liter lavendulavízből, ½ liter rózsavízből (pézsma, vagy egyéb állati eredetű illat nélkül) és 75 gramm jégcetből. Az egészet indigokarminnal kékes színűre festhetjük.

A „Vinaigre des quatre voleurs” a lavendula, fodormenta, ruta, rozmaring és a fahéj alkoholos kivonatának ecetsavas oldalából áll és egyéb, nem fontos anyagokon kívül, kámfort is tartalmaz. Habár tudomásom szerint nem a fentjelzett célra készítik és nem is erre ajánlják, mégis, megfelelő toilette-szernek mondható, mert különböző alkatrészeket tartalmaz, melyek hatása egymást erősíti, míg ellentétes hatású egy sincs benne.

Nem kell külön hangsúlyoznom, hogy az ilyen szereket csak erősen felhígítva szabad ülőfürdőkhöz, vagy bidetmosásokhoz felhasználni. (Kivételesen, de akkor is csak orvosi receptre, hüvelyöblítéshez is felhasználhatók.)

olvastam. Nem a pézsma szagának „hím” jellege miatt, hanem azért, mert ennek meg van az a sajátossága, hogy más illatokat, különösen testszagokat, megrögzít és kiemel.

Hogy azonban ez az érdekes témakör ne vigyen túlságosan messzire, még csak röviden kívánok le szögezni néhány, részben már említett megfigyelést, mert ezek, alapvető természetük folytán, irányt szabhatnak a jövő fejlődés számára.

A genitálékból eredő szagokat a savak gyengítik, az alkáliák erősítik³⁰⁾. Kámfor³¹⁾, amigdalín³²⁾ (keserű mandula) lavendula, közömbösítik úgy ezeket, mint valószínűleg a többi testkipárolgási szagokat is.

A pézsma (és valószínűleg a többi állati eredetű szaganyag is) ha kis mértékben alkalmazzuk őket, megrögzítik és kiemelik úgy a genitálékból származó, valamint a többi egyéni szagot is. Ha kissé sűrítettebb formájukban alkalmazzuk őket, elfedik a többi szaganyagokat. E sajátosságuk, „férfi” parfüm formájában, erősen előtérbe kerül.

³⁰⁾ Figyelmeztetésül: a normális vizelet többé-kevésbé savanyú. Alkalikus anyagok (például alkalikus forrásvíz) bevitelénél, a reakció inkább alkalikus irányú. A vizeletnek a testen belül vagy kívül végbemenő bomlási folyamatában a savanyú reakció alkalikusba megy át; bizonyos gyógyszerek a testben visszaadhatják az alkalikus vizeletnek savanyú reakcióját.

A vaginaváladék, normális viszonyok között, gyengén savanyú. E savtartalom, különböző fiziológiai viszonyok között, változó. Bizonyos körülmények között, különösen normális, vagy patológikus váladékanyagokkal való keveredés útján, de bizonyos baktériumok behatása útján is, a vaginaváladék alkalikusává válik.

Az urethrális mirigyek és a gland. Bartholini, libidinosus, nyálkás váladéka alkalikususan reagál.

Vér, szérum és sperma alkalikususan reagálnak.

Az izzadság reakciója savanyú.

³¹⁾ Lásd a Gold-cream összeállítását.

³²⁾ Például az „Eau de violette”-ben, amely 2% keserű mandulaolajat tartalmaz és a „Pates d'amande”-ban. Ellenben az „Amandine”-ben *nem*, mert készítésénél szappanosodás következik be, és a főlös alkali az amigdalín szagközömbösítő hatását megszünteti.

Az idegen³³⁾ szagok felhasználásánál ügyelni kell arra is, hogy ezek nemcsak egymással, de az egyéni szagokkal is összhangban legyenek; hogy a készítmény azokat az alkatrészeket tartalmazza, melyek a kitűzött célnak megfelelnek: Végül kerülni kell azokat, melyek ellentétes hatást fejtenek ki.

* *

A nézés érzékének, vagyis a látásnak, a nemi érzetekkel való kapcsolatát nem kell oly behatóan tárgyalnunk, mint a szaglását. A szagok jelentőségéről sok oly mondanivalóm volt, mellyel eddig nem foglalkoztak, vagy nem helyeztek reá kellő súlyt. Ezzel szemben a látás által közvetített ingerről csak megismételhetném mindazt, ami többé-kevésbé általánosan ismert dolog.

Hogy a nézés, illetőleg látás, a közeledési ösztön szempontjából mennyire fontos, azt nem kell külön kiemelni, mert (kivételes esetektől eltekintve) a látás hozza létre az *első* nemi ingerhatást, mely döntő lehet. Szerencsére azonban nem *minden* függ a látástól, mert ha ez így volna, úgy gyakran kevés reményünk lehetne arra, hogy tartós szerelem keletkezzék.

A szaglási és tapintási szerveinkkel ellentétben, melyek szerepe a két nem közötti közeledés fokozásával egyre emelkedik – a látószerv mindinkább vészit jelentőségéből. Vagyis: kétségtelen, hogy ha a kellemes benyomásoknak továbbra is ez a szerv marad a közvetítője, úgy hatalmas ingerek előidézője lehet. De az sem kétséges, hogy gyakran éppen ez az érzékszervünk az, mely szokásaink, akaratunk és gondolataink hatása alatt, minden nehézség nélkül ki is kapcsolható és a többi érzékszervünk és lelki benyomásaink segélyével könnyen pótolható.

* *

³³⁾ A saját testiszaggal szemben „idegen” illatok.

„Hör, Freund, mit einem Wort den Grund von deinen
 Sachen,
 Des Freiers günstig Aug, das kann die Schönheit
 machen”).”

A primer nemi jelleg, tehát a genitálék meglátása a felnőtt embert aránylag csak kevésbé érdeklik. Csak ha a szexuális izgalmak már egyébként is magas fokot értek el, úgy a genitálék látása ezt tovább fokozhatja.

Azonban a másodrendű genitálék látványa annál inkább érinti a közeledési vágyat.

Általában azt mondhatjuk, hogy mindkét nemre azok a testi tulajdonságok hatnak a legerősebben, amelyek a nemi életre való rátermettséget és ennek összes következményeit a legkifogástalanabban igazolják vagy legalább is sejtetik.

Ez a magyarázata annak, hogy a férfire a szépen formált női mamma³⁵⁾, viszont a nőre az erőteljes férfiúi testalkat vonzó hatást gyakorol.

³⁴⁾ „Hoort, Vrinden, met een wort den gront von uwe saken
 Des Vryers gunstigh oog, dat ken de schonheyt maken.”
Cats.

³⁵⁾ Ez az oka annak, hogy mindazok a tulajdonságok, melyek tökéletlen nőiességet és ezeknek a coitusra vonatkozó végzetes következményeit árulják el, a férfit ösztönösen annyira visszataszítják.

Hogy e téren a természet irányítása mily helyesen nyilvánul meg, ezt megvilágítja *M Hirschnek* a „Zentralblatt für Gynäkologie”-ban közölt, egyik cikke: „Interszexuálisoknak nevezem azokat a nőket, kiknél, külső testalkatukban, férfias, vagy rosszul fejlett női nemi jellegzetességek nyilvánulnak meg: szőrösség, gége, arcforma, hang, genitáliák, mamma, extremitások, combfej. De ezen említett jellegzetességek nélkül is, interszexuálisoknak kell tekinteni mindazokat a nőket, kiknek ösztönölete hiányosan fejlődött ki, vagy, ha bennük a másik nem tényezőit ismerhetjük fel. Ez első-sorban a nemi ösztönre vonatkozik, mely, tárgyválasztás szempontjából, sokszor nem kifejezett irányú, infantilis beállításokat és az anya iránt való rögzítéseket mutat fel. Ha azonban mindez nem is játszik szerepet, gyakran megtörténik, hogy a nemi ösztön meg-

Senki sem tagadja, hogy e tulajdonságok mérlegelésénél a széperzék is szót kér.³⁶⁾ Azonban döntőeknek csak azokat a benyomásokat tekinthetjük, melyek közvetlenül a nemi élet céljainak kielégítésére irányulnak, legyenek ezek akár tudatosak, akár pedig tudatalattiak vagy tudatalanok.

A testalkathoz hasonló hatást váltanak ki a testmozdulatok is. Akár több-kevesebb erotikus célzat is van e mozdulatoknál, mint ez például a táncnál történik, akár pedig önkéntelenül árulják el a testvonalak kedves harmóniáját, mint ezt a nő különösen bájos, könnyen hullámlózó járása teszi, a közeledési ösztön számára való nagy jelentőségük kétségbe nem vonható.

Hogy a nő e tekintetben – öntudatlanul is – hogyan érez, az kitűnik *Goethe* Faust-jából, mikor Gretchen így szól: „magas tartása és nemes alakja.”

Végül ki kell emelnünk a ritmikus testmozdulatok okozta nemi érzéseket is, melyek – mint ezt a hallásnál is kiemeltük – a nemi ingereket fokozzák.

A ruházkodásnak kezdetben csak a hidegebb vidéken volt az a célja, hogy a test melegét megóvjá. A melegebb tájakon a ruházatot csupán a test díszítésére, vonzóbbá tételére és arra használták fel, hogy a figyelmet a test bizonyos részei felé irányítsák.

nyilatkozása csak későn jelentkezik és különböző perverzításoktól a homoszexualitásig terjed. Nemi életüket, a menstruációtól egészen a deflorációig (dysmenorrhoea), a deflorációnál (vaginismus), coitusnál (dyspareunia, meddőség), fogamzásnál (toxikosis) és a szülésnél (dystokia) lelki konfliktusok és katasztrófák jellemzik. Mindebben egyetértek *Mathes*-szel.

³⁶⁾ *Aschner* a Deutsche Gesellschaft für Gynäkologie heidelbergi ülésén (1923) felemlítette *Stratz* azon véleményét, mely szerint a nőknek csak öt ezreléke nevezhető szépek, mely véleményhez hozzá is járultak.

A kultúrnépeknél, a férfiak ruházódása az északi népek szükségleteinek megfelelően, főleg arra szorítkozik, hogy a hideg ellen oltalmat nyújtson. A divat történetében csak itt-ott bukkanunk olyan jelenségekre, melyek a különleges férfias jellegzetességek kidomborítását szolgálják. Ezek között a legfeltűnőbb volt az a szokás, hogy a férfiak a penist és tartozékait a szűk trikónadrágon kívül alkalmazott zacskóban, az úgynevezett „braguette”-ben hordták, hogy azok mindjárt az első pillanatban szembetűnőek legyenek.³⁷⁾ Azonban a modern férfi ruházódása nemi szempontból nem hat tolakodóan.

A női ruházódásról ezt már nem állíthatjuk, mert különösen az utóbbi esztendőkből, követve a délvidéki népek szokásait, nem annyira a test elfedését, mint inkább a testi bájak kiemelését célozza. A női ruházódás egyébként már akkor is, midőn a hideg elleni védelmet tartotta szem előtt, egyben azt a burkolt célt is szolgálta, hogy a szekundér nemi jelleget kiemelje. Gondoljunk csak a ruhák kivágására s a fűzőre, mely egy időben valóban azt a célt szolgálta, hogy a női keblet, a szó eredeti értelmében „kidomborítsa”. Gondoljunk a darázsderékra, mely a keblet és a csípőket nagyobbaknak akarta feltüntetni, mint amilyenek azok egyáltalában lehetnek. Emlékezzünk vissza a nyolcvanas évek „tournure” divatjára, melynek kezdetben csak az volt a célja, hogy a figyelmet a nők zsírpárnáira fordítsa³⁸⁾ (mely, mint jellegzetesen szekundér nemi tulajdonság, bizonyára ingerhatást fejt ki) később azonban, határtalan túlzásaival, a legjobb

³⁷⁾ A „braguette”, amint azt a nancyi falszőnyeg elárulja, Merész Károly korában, a XV. század közepe táján jöhetett divatba. A XVI. századeleji divat használatukat már a neveltségesség határáig eltorzította. *Dührer* és kortársai a landsknechtek ábrázolásánál szintén megőrkítették ezt a furcsa divatot. E divat mindinkább elhalkuló utórezdülései a XVI. századot követő időben is feltalálhatók. Lásd *Violet-le-Duc: Dictionaire du Mobilier. T. III, 80. oldal.*

³⁸⁾ V. ö. Aphrodite Kallipygos szobrával a nápolyi Nemzeti Múzeumban.

társaságbeli európai hölgyet is a hottentotta³⁹⁾ nőhöz tette hasonlóvá.⁴⁰⁾

Nemi szempontból különösen raffináltak tűnik fel a divat, ha – mint a *directoir* korában és napjainkban – a női testnek egy részét nemcsak egészen fedetlenül hagyja, hanem azt is, amit eltakar, oly lenge, átlátszó és szorosan a testhez simuló szövetanyagokkal borítja be, melyek elárulják vagy legalább is sejtetik a formákat és mozdulatokat és ezáltal erotizálóbban hatnak, mintha magát a mezítelen testet látnók – oly fogás ez, melyet a nő ősidők óta ismer – és az elfátyolozás, fátýoltánc stb. formájában fel is használ.

A szemek által felfogott legfontosabb szexuális hatások forrása maga – a szem.

„A pillantásokkal a szerelemben annyira visszaéltek, hogy már tekintetbe sem veszik. Már azt sem merjük mondani, hogy két szerelmes meglátta és megszerette egymást. Pedig a szerelmet csak a tekintetek egymásba kapcsolódása indíthatja meg. Minden egyéb csak utána-ballag. Nincs felemelőbb dolog, mint mikor két embert a szemükből kivillanó érzések⁴¹⁾ lángja összekovácsol.”
Hogy a legegyszerűbb izommunka segítségével miképen fejez ki szemünk bámulatot, kokettériát vagy szerelmet, azt éppoly nehéz volna analizálni, mint amily könnyű a különféle érzést kifejező tekintet és nézés célját és hatását felismerni. Gondoljunk csak arra a végtelen érzésskálára, mely a közeledő szerelmes első bátortalan pillantásától, a

³⁹⁾ Ismeretes, hogy a hottentotta nők natese igen nagy. Ezt steatopygiának nevezzük. A hottentotta férfiak ezt igen nagyra értékelik.

⁴⁰⁾ Hogy e tekintetben sincs semmi új a nap alatt, annak bizony-ságául szolgálhatnak a knossosi falfestmények, ahol szintén lát-hatunk füzőt. *Ahrem*: „Das Weib in der antiken Kunst”, Diederichs, Jena.

⁴¹⁾ *Hugo Victor*, idézve *Rudolf Krauss*: „Die Frau” című munkájából. (Hoffmann, Stuttgart.)

győzelmesen kielégült hálás tekintetig, a szemben lejátszódik.

Látószerveinkre gyakorolt azon hatások, melyek személytelen jellegűek, nemi érzeteink szempontjából, sokkalta fontosabbak azoknál, melyek élő és ismert személyhez kapcsolódnak.

A személytelen benyomások közé nem sorolható azonban mindaz, amit levél vagy könyv elolvasása, rajz, festmény vagy szobor látványa alkalmából érzünk, mert mindez csak valamely személy elképzelésének közbeiktatásával vált ki hatást.

Azonban a személytelen külvilág látása is ingerhatásokat vált ki. Nem kicsiny azoknak a teljesen egészséges embereknek a száma, akik valamely szép táj láttára szexuális izgalmakat éreznek. Ellenben azoknak a száma, kiknél a színek és vonalak szexuális hatásokat váltanak ki, sokkal kisebb. De azért bizonyára fennforognak ilyen hajlandóságok is és aki e kérdéssel közelebbről foglalkozik, bizonyára ismer ily férfiakat és asszonyokat.

* *

A nemi érzéseink szempontjából összes érzékszerveink közül bizonyára a tapintó szerv a legfontosabb.

Székhelye az egész bőrben és a nyálkahártyáknak a bőrhöz közel fekvő részeiben van, azonban e szempontból a bőrnek nem mindegyik része egyenértékű.

Tárgyalási anyagunk helyes beosztása szempontjából célszerűnek látszik, ha a párosodási szervek idegvégződéseit által felfogott és továbbított érzéseket elkülönítjük azoktól, melyeket a tulajdonképeni tapintató szervek közvetítenek, mert amazokkal csak később foglalkozunk. Most az aktív és passzív tapintó érzékeket fogjuk tárgyalni.

Aktívaknak nevezzük azokat az érzésingereket, mely azokat a benyomásokat veszi fel, amelyek valamely tárgy megtapintásakor a tapintó testrészekben keletkeznek. Itt csak a kéz, főképen az ujjak s ezeknek is a végei és a nyelv hegye bírnak jelentőséggel. Talpunknak és láb-

ujainknak ez a képessége, még a mezítlábasoknál is, csak alárendelt szerepet játszik.

Az ajkak középhelyet foglalnak el, mert szexuális szempontból aktív és passzív tapintási ingerhatásuk egyenlően fontos, olyannyira, hogy egyik legjellegzetesebb megnyilvánulásánál, a csóknál kifejtett szerepükről, külön fejezetben kell szólnunk.

A passzív tapintó érzést, vagyis azt az érzést, melyet a megtapintott test vált ki, a bőrnek többi egész területe és a nyálkahártyáknak a bőrrel szomszédos részei közvetítik. A közvetlenül a bőr alatt fekvő rétegekben és szövetekben is keletkezhetnek intenzív tapintás után érzések, melyek a fentiekkel rokonságban vannak.

* *

Ha a passzív tapintó érzésnek a szexuális érzésterületekre gyakorolt hatásait vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy megfelelő pszichikai előkészület mellett, az eképen nyert ingerhatások szexuális szempontból izgatóan hatnak. A kiváltott érzéshatások nagysága egyrészt a tapintás helyesen megválasztott helyétől, ügyes alkalmazásától és változatosságától függ, másrészt kapcsolatban van az ilyirányú testi és lelki fogékonysággal, mely a gyakorlat és tapasztalat által fokozható.

Ezekről a nemi ingerekről a szerelmi játékot tárgyaló VIII. fejezetben még beszélni fogunk. Itt csak arra akarom a figyelmet felhívni, hogy bár a test egész felülete fogékony a szexuális tapintási ingerek szempontjából, mégis vannak olyan különleges területek, melyek a tapintási izgalmak kiváltására különösen alkalmasak. Ezeket *erogén* zónának nevezzük.

Meg kell említenünk ezen erogén zónáknak azon sajátosságát, hogy főleg a testnyílások körül helyezkednek el. Ha nem is osztom *Havelock Ellisnek* azt a felfogását, hogy az erogén zónák a test azon területeihez vannak kötve, ahol a bőr a nyálkahártyába megy át (ebből a szempontból csak az ajkak szélének van különös jelentősége), mégis feltűnő az a jelenség, hogy nemcsak a nemi szervek

tája, hanem az anus, a száj⁴²⁾) és az orr körüli területek is különösen érzékenyek. Mindez vonatkozik – bár csökkent mértékben – a szemüreg laterális környékére és a fülnyílás körülöttei részekre is. A fülkagyló egyes részei és a fülcimpa sok embernél erogén zónát alkotnak. Ezek az utóbb említett területeken azonban az esetleg igen jelentőssé is válható ingereket csak erősebb érintési hatások, például a szívás, válthatják ki.

A felsoroltakon kívül vannak még más kiváló érzés-területek, melyek a testnyílásokkal semmiféle kapcsolatban sincsenek. Ilyen az a bőrredő, mely a natest a comb hátulso részétől elválasztja. (Ennek a bőrrészletnek *enyhe* érintése különösen érzékenyen hat.) Ilyen továbbá a comb belső oldala is. Ezeket még talán a nemi szervek és az anus körüli erogén zónához lehet sorolni. Azonban teljesen különálló zónáknak kell tekintenünk a hamis bordák környékét, továbbá az alsó állkapocs felhágó ága mögötti területet, végül a fej hátsó részén, a hajzat végződése alatti helyet.

A bőrnek egyéb részei is lehetnek a rendesnél érzékenyebbek. Itt azonban erős individuális eltérések mutatkoznak.

* *

A mammák, de különösen a mammabimbók érzékenysége különleges helyzetet foglal el.

A mammák egész kézzel való könnyű szorítása, gyúrása már nemi ingert vált ki a nőnél.

A mammabimbóknak ujjal, vagy még inkább a nyelvvel, illetőleg ajkakkal való izgatása a mamma mirigyekben bizonyos reakciót okoz (mely egyrészt bőségesebb vér-ellátásban, másrészt a turgor fokozásában, esetleg a mirigyek fokozottabb kiválasztásában is jelentkezik) és a mammabimbót, sőt az udvar egyrészét összehúzódsra és erekcióra is készteni. Sőt az is kimutatható, hogy mindez

⁴²⁾ Az ajakszélekkel ellentétben, e helyen, a száj távolabbi környékére gondolok.

a nemi szervekre is szabályszerű reflexhatással van, mely többek között a méh összehúzódásában is jelentkezik⁴³⁾. A mellbimbók erogenitása különösen erős lehet. Sőt nem ritkán a gyermek szopása is kimondottan szexuális gyönyörhatásokat vált ki. A szerzők egyrésze legalább ezt állítja. Arra a kérdésre, hogy előfordulhat-e ez teljesen egészséges asszonymál is, én, a magam részéről, nem merek feleletet adni. A fiziológiai elgondolások mellette, a pszichológiai mérlegelések azonban ellene szólnak. Csak tapasztalati tények dönthetnek ezt el, de az ily természetű adatok gyűjtése, érthető okokból, igen nehéz. Saját tapasztalatomból azt mondhatom, hogy az a néhány asszony, kiknél ezt a kérdést meg mertem kockáztatni, határozottan kijelentette, hogy gyermekük szoptatásánál ilyen nemi ingert sohasem éreztek – ha egyébként a szerelmi játékban való kellemes szerepe nem is volt ismeretlen előttük.

* *

Az aktív tapintás nyomában szintén igen jelentős szexuális izgalmak keletkezhetnek, ha az emberi testet erotikus szándékkal érintjük, vagy ha ilyen szándékok szunnyadnak tudatunk alatt.

Kellő lelki hangulat mellett a legenyhébb véletlen érintés is szerelmi borzongást válthat ki.

Ha a tárggyal szemben közönyösek vagyunk, vagy ha az erotikus természetű gondolattársulásokat erős akarral, vagy egyéb gondolatokkal más irányba tereljük és

⁴³⁾ Megfordítva, a genitáliákra gyakorolt eléggé erős ingerek, reflektórikus kontrakciót váltanak ki a mellbimbókból. E kapcsolatok, melyek természetesen már régebben is feltűntek, a középkori anatómusokat arra a gondoláira vezették, hogy a nemi szervek és a mellbimbók között, a gerincvelő kikapcsolásával, közvetlen pályák futnak. A hagyományok szerint, erre a megállapításra különösen *Leonardo da Vinci* helyezett nagy súlyt. Egy emberpár coitusát keresztmetszetben ábrázoló ismeretes tollrajza, világosan kiemeli az említett összefüggést.

visszaszorítjuk, úgy megeshetik, hogy még a genitálék közvetlen érintése sem vált ki szexuális ingerhatásokat.

Átlagos nemi felkészültség mellett azonban meg van minden előfeltétele annak, hogy az aktív tapintás által kiváltott érzéshatások annál jelentősebbek legyenek, minél inkább kiemelkedik az érintett testrész erogén jellege.

Az elmondottakból kitűnik, hogy a tapintószerv (mint már említettük) a nemi érzések kiváltása szempontjából legfontosabb érzékszervünk, de a megfelelő hatások elérése céljából megfelelő pszichikai előfeltételekre van szükségünk. Az ingerhatás tehát csak ott érvényesül, ahol már bizonyos közeledés történt.

I. Intermezzo.

I.

Az igazi szerelem csak a házasságban virul.

Mme. de Staël.

II.

Mi a házasság? A házastársak közös akarata, közös cselekedete és együttes szenvedése. A házasságnak nem az a legnagyobb veszedelme, ha az asszony szenved, hanem ha kilátás nélkül vágyódik, ha unatkozik, ha egyedül és elhagyottan él, mint az özvegy. Vajjon nem természetes-e, hogy az asszony ilyenkor férjétől elidegenedik? Ha az első napoktól kezdve feleségét, minden akadályt áthágva, meghódítja, ha minden szándékába beavatja, ha izgalmaival és nyugtalanító gondolataival eloszlatja, ha karöltve harcolnak az akadályok ellen és ha közösen virrasztanak és tépelődnek, akkor a felesége szívét nem veszítette volna el. A fájdalom az egymást szerető embereknek tartós összekapcsolója. Együtt szenvedni annyi, mint egymást szeretni.

Jules Michelet.

III.

A házasságnak mindegyre a megszokás szörnyetegével kell megbirkóznia.

Honoré de Balzac.

IV.

Heureux vrayment est la vie
De la femme, qui se marie
Et a trouvé un bon époux,
Je meurs, si cela n'est doux.
Wenn das nicht süß, ich sterb

Das Glück schließt sich dem
Mädchen an
Durch einen guten Ehemann.
Das ist die Paradiesestür,
dafür⁴⁴⁾

Zitiert von *Jacob Cats*⁴⁵⁾

⁴⁴⁾ Werner von Schulenburg fordította az idézett ófrancia és hollandus verseket.

⁴⁵⁾ Jacob Cats (1577-1660) a mai napig „Vader Cats” -nak nevezve, nemcsak tekintélyes politikus és jelentékeny nyelvész,

V.

Al het kleyn een groote vee,
Al de vissen van de zee,
Al de vogels van het wout,
Wenschen om te zyn getrouwt,
Wenschen om te zyn gepaart,
Waerom myne jeugt gespaart?

Alles Vieh⁴ das leicht und
schwer,
Alle Fische aus dem Meer,
Alle Vögel aus dem Wald,
Wünschen ihre Ehe bald,
Wünschen, daß sie sei'n gepaart,
Warum werd ich aufgespart?

Cats

Liedes Kort-sprake

VI.

Veux tu savoir, Amy, pourquoi la douce rage
Nous pousse par amour au port du mariage?
Escoute la raison: l'amant qui est blessé,
Se veut unir au corps, dont il est desmembré⁴⁶).

Cats

Sinne-en Minne-beelden-ból
(Amsterdam 1658)

Willst wissen du, mein Freund, warum das süße Wehe
Uns durch die Liebe treibt zum Hafen einer Ehe?
Wer durch der Liebe Macht Verstümmelung erlitten,
Vereint sich gern dem Teil, das von ihm abgeschnitten.

VII.

Ha az Isten a nőt a férfi urává akarta volna tenni, akkor
Ádám fejéből vette volna; ha rabszolgának szánta volna,

hanem mindenekelőtt a hollandusok, a népszerű erkölcsanak nagyon kedvelt költője volt. Előszertettel közmondásokat valamelyik modern vagy klasszikus nyelvből, vagy valami olyan szójátékot vett, amely alkalmat nyújtott neki, egy hosszabb vagy rövidebb körülírásra lehetőleg szexuál-morális pointtal és az egész elé egy fanyomatot tett – melyet erre a célra külön csináltatott – és éhez hozzákapcsolt hasonló közmondásokat és költeményeket, sokszor csodálatos mennyiségben.

⁴⁶⁾ A vers egy kép alatt olvasható, mely Éva megteremtését ábrázolja Ádám bordájából. Felirata: „Quod perdddit aptat”. (Arra vágódik, mit elveszített.)

akkor a lábából teremtette volna; de mert társának szánta, oldalbordájából alkotta meg.

Szent Ágoston.

VIII.

Minél nagyobb a férfi, annál mélyebb szerelme.

Leonardo da Vinci.

IX.

A nő gyenge lény, aki, ha férjhez megy, akaratát a férfinak feláldozza. A férfi ellenszolgáltatásul áldozza fel önzését.

Balzac

Fiatal házasok visszaemlékezései

X.

A férj feleségét ellenállhatatlanul vonza életpályájának körülhatárolt területére.

Goethe

Die natürliche Tochter

XI.

A feleség annyit ér, amennyit a férj belőle alkotni tud.

Balzac.

XII.

A feleséget nem a férj zsarnokoskodása bántja, hanem közönye.

Michelet.

XIII.

A szerelem nem ismeri sem a fél, sem a közepes dolgokat. Ha hitvesedet nem fogod erős és hatalmas karjaiddal, sem nem szeret, sem nem becsül. Untatod őt és az unalom a gyűlöletnek közeli rokona.

Michelet.

XIV.

Az a nő hideg, aki még nem találkozott azzal az emberrel, akit szeretni tudna.

Stendhal.

Henry Beyle

XV.

Wel ghy, di treurigh sit en klaegt,	Hör du, der traurig sitzt und klagt,
Dat ghy bemint een koele maegt,	Daß dich des Weibchens Kälte
Dat ghy een grilligh meysjen vrijt,	plagt, Daß du ein launisch Mädchen
Daerom ghy groote smerti lijt,	freitest,
Mach ick u bidden, lieve vriendt,	Worum du große Schmerzen
Indien u slechts de vrijster dient,	leidest, Wenn nun dein Herze sich be-
Soo sचेpteen moedt, en lijt de pija,	sinnt, Daß dir nur diese Traute dient,
Gewis het sal eens beter zijn;	So schöpfe Mut, ertrag die Pein,
Want siet! door vlijt en soot gevley	Gewiß bald wird es besser sein.
Soo kreegh ick vyer uyt dese Key ⁴⁷).	Denn sieh! durch Fleiß und Schmeichelein, Da schlug ich Feuer aus dem Stein.

Cats

XVI.

A becsület kérdése legyen az, hogy jobban szerettek, mint benneteket szeretnek és soha ne álljatok a második sorokban.

Nietzsche

így szólott Zarathustra

XVII.

Az aki szereti magát, nem tehet jobbat, mint adni, mindig csak adni, mindent, mindent, az életet, a gondolatot, a testet, a miye csak van. Es érezni, hogy ad, hogy mindent a kártyára tett, hogy továbbra is mindég csak adhasson.

Guy de Maupassant.

XVIII.

A jó illat épen olyan fontos, mint az ima, az egészség-ápolás, a víz és a testgyakorlás.

Omer Haleby

El Ktab

⁴⁷) A kép, amely „Met arbeydt krijgt men vyer uyt den steen” (Munka által tüzet vágunk ki a kőből) felirattal bír, egy embert ábrázol, aki égő kemencetűz előtt ülve, egy nőnek udvarol, míg a háttérben egy fiú két kőből szikrát üt.

XIX.

A boudoir édes levegője egy bonyolult hurok és nem tudom, hogy az a halandó, akit a szerelmesétől kapott virág illata megremegtet, irigylésre vagy sajnálatra méltó.

J. J. Rousseau.

XX.

A feltűnő szépnek a megpillantása a természetben vagy a művészetben, villámszerű gyorsasággal idézi fel annak emlékét, akit szeretünk.

Stendhal

MÁSODIK KÉSZ.

Részleges nemi élettan és anatómia.

IV. fejezet.

Az érett nő nemi élettana.

ELSŐ RÉSZ.

Bevezetés és a tárgy korlátozása.

Külső nemi szervek.

Ha az olvasó figyelmesen elolvasta a címet, mindjárt tisztában lesz azzal, hogy a következőkben nem kívánom a nő teljes nemi fiziológiáját kimerítően megbeszélni, hanem tárgyamát korlátozni fogom.

E könyv keretén belül csak a férjes asszonnyal kell foglalkoznunk és így a fejletlen nő, valamint a pubertás idejének tárgyalása elmarad. A terhesség és a gyermekágy időszaka sem tartozik ide. Mindezeket csak alkalomadtán fogjuk megfigyelésünk körébe vonni.

De annak sem volna sok értelme, hogy a felnőtt asszony nemi fiziológiájának teljes ábrázolását adjuk. Túl sok helyet igényelne, a laikus meg sem értené, de az orvos számára is felesleges, mert a nagyszámú tan- és kézikönyvben, különösképen azonban *Ludwig Fraenkel* most sajtó alatt lévő monográfiájában⁴⁸⁾ mindent megtalál, amire csak szüksége lehet, sőt e mű kimerítő irodalmi mutatója a legújabb munkákat is tekintetbe veszi. Magam is sokat átveszek a *Fraenkel-éle* műből és hogy ezt megtehetem, azt a szerző előzékenységének köszönhetem, aki

⁴⁸⁾ *Halban und Seitz*, Biologie und Pathologie des Weibes című műben (Urban und Schwarzenberg, Wien).

kérésemre a korrektúraíveket készséggel bocsátotta rendelkezésemre. (A mű időközben már megjelent.)

Arra fogok tehát szorítkozni, hogy olvasóimnak megfelelő betekintést nyújtsak *a felnőtt asszony specifikusan szexuális életműködésének mindazon területeire, melyek előfeltételét alkotják annak, hogy a házasság fiziológiáját és megvalósítását megértsük.* E kérdéshez viszont nekem van több hozzáadni valóm, mint amennyi a fiziológia és nőgyógyászat kézikönyveiben feltalálható.

Hangsúlyozni kívánom, hogy – mint a tudomány minden területén – itt is számos oly vitás kérdés fordul elő, mely felderítésre vár. De csak zavarólag hatna, ha e vitákra kitérnék. A számításba jövő kérdéseket tehát oly módon kívánom feltárni, ahogy azokat a tudomány mostani állása és saját vizsgálataim és tapasztalataim alapján látom. Kétségtelen, hogy az idők folyamán a tudományos álláspont nem egy kérdésben fog megváltozni. De nem hiszem, hogy ennek következtében felfogásom gyakorlati eredményei lényegesen szenvedjenek.

Aki bizonyos szervek fiziológiáját meg akarja érteni, annak kell, hogy fogalma legyen *e szervek anatómiájáról* is. Úgy gondolom, hogy nem orvos olvasóim részére ezt úgy tehetem lehetővé, hogy megkísérlem ezen összefüggéseket sematikus rajzok segítségével megvilágítani és mindjárt rátérek a különböző szervek működésére is, továbbá kiemelem az egyes helyek jelentőségét a házasság gyakorlata szempontjából.

A rajzoknál megtaláljuk a magyar és a latin elnevezéseket. Ahol általában féllatin szakkifejezéseket alkalmaznak, ott én is azokat használom. A szövegben a különböző elnevezéseket felváltva fogjuk használni, azonban a latin elnevezést gyakrabban alkalmazom, mert az orvosi nyelvzetben ezek a folyamatosabbak és sok dolog tárgyalásánál az érzékenységet így kímélhetem meg a legjobban.

A női nemi szerveket felosztjuk külsőkre és belsőkre.

Külsőknek nevezzük azokat a nemi szerveket, melyeket akkor látunk, ha a fekvő nő nagy szeméremajkait szét-tárjuk.

Ezek az I. ábrán találhatóak. Mindenek előtt meg kell jegyezni, hogy ez a rajz nemcsak azért van sematizálva, hogy könnyebben legyen áttekinthető, hanem mindenek előtt azért is, mert ezek a viszonylatok erős egyéni eltéréseket mutatnak. Így például jelentős különbség mutatkozik nagyság és terjedelem szempontjából a kis szeméremajkánál, forma szempontjából a hymen-nél stb.

Ha megfelelően szét-tárjuk a többé-kevésbé duzzadt és szőrrel fedett *labia maiora*-t (nagy szeméremajkak), melyek azoknál az asszonyoknál, kik még nem szültek, rendszerint egymáshoz simulnak, úgy a különböző külső nemi szervek nagy részét megláthatjuk.

Pillantásunk itt először a *labia minora*-ra (kis szeméremajkak) esik, melyek gyakran valóban igen kicsinyek. Az ábrán barnára vannak festve (10), hogy jobban elüssenek a nagy szeméremajkak belső felületétől (7), melyet szürke színben tüntettem föl. A kis szeméremajkak átlagos szélessége 25-35 mm., hossza 8-15 mm., vastagsága 3-5 mm.⁴⁹⁾ Hátrafelé elveszőek vagy többé-kevésbé látható, keskeny szegélybe folynak össze, mely a hüvelybejárat mögött egymással összeköti őket. A gyakori coitus következtében ez a szegély, frenulum laborium (szeméremajkak szalag) rendszerint eltűnik. A *labia minora* előre felé összeszűkülnek és a clitoris (csikló) tövénél a frenulum clitoridis (csikló-szalag) formájában futnak egymásba.

A clitoris (csikló, 5, az ábrában zöldre festve) a szeméremnyílás legfelsőbb részén elhelyezett szerv *mak-kal* (*glans clitoridis*) van ellátva és a nagy szemérem-

⁴⁹⁾ Waldeyer, Topographisch-chirurgische Anatomie. (Cohen, Bonn.)

ajkak felső része között többnyire szabadon fekszik. E szerv testét (az ábrán zöldre festve) borszerű szövetlebeny, a praeputium clitoridis (csikló fityma 4, az ábrán öt fekete ívecske jelzi) fedi, úgyhogy a szem csak könnyű domborulat formájában láthatja. Az alatta fekvő szeméremcsonttal szemben könnyen kitapintható. A fityma, mely különösen fejletlen személyeknél, néha a glans clitoridis-t is eltakarja, könnyen hátrahúzható, annyira, hogy a makk így teljesen szabadon fekszik. A clitoris törzsén a praeputium eltolható ugyan, de hátra nem húzható.

A clitoris, mely mint az a II. számú ábrából (27, szintén zöldre rajzolva) kitűnik, lefelé meghajlított szerv, mely a *symphysis*-en (szeméremcsont összekötője) helyezkedik el. Kizárólag a gyönyörnek szolgál. Ennek megfelelően idegekkel különösen gazdagon van ellátva és ezeknek nagyszámú végződése, melyek az ingerek felvételére kiválóan alkalmasak, a makk felületén nyer elhelyezést. A legérzékenyebb az alsó része, ott ahol a csiklószalaggal kapcsolatos, valamint a csiklószalag alsó része is. E hely leggyengébb megérintése (sőt főképen a *gyenge* megérintése) – már gyönyörérzeteket vált ki.

A clitoris egyébként is teljesen céljához alkalmazkodott szerv, mert éppúgy, mint a férfi nemi szerve, melynek homologonja, véredényszövetből áll, melynek megvan az a tulajdonsága, hogy fokozott vérfelvétel, illetőleg csökkent vérelvezetése folytán, maga a szerv megnagyobbodik, illetőleg megmerevedik. E jelenséget *erekciónak* nevezzük, mely ha testi vagy pszichikai természetű szexuális izgalmak folyamányaképen következik be, a clitorist körülbelül másfélszer akkorára duzzasztja meg, mint amekkora e szerv, nem erigált állapotában. Az erekció bekövetkeztekor a fityma visszahúzódik s a makk valamivel szabadabban áll ki, hogy a mechanikus ingerek jobban érhessék. Egyúttal a második ábrán látható hajlat is valamivel megnagyobbodik, a szerv valamivel kiemelkedik és előrenyúlik s ezáltal az ingerfelvevő lehetőség még nagyobb lesz. Azonban a penis erekciójának meg-

felelő teljes megfeszülésre, a clitoris nem képes. Egyáltalában a férfi penisének erekciós képessége aránylag is sokkal nagyobb; ezzel szemben a csikló jobban el van látva idegvégződésekkel s ezáltal a penissnél könnyebben ingerelhető.

Ki kell emelnünk, hogy (mint a többi női nemi szerv is) a clitoris csak a már hosszú idő óta folyó, rendszeres coitusok után éri el teljes fejlettségét és nagyságát. De virgoknál is teljesen kifejlődhetik, ha gyakran éri inger, más szóval, ha rendszeres *masturbatiot* (önkielégülés) üznek vele.

* *

A csikló makkja és fitymája között a frenulum mindkét oldalán (tehát az I. ábra fehérnek meghagyott részen) található a *saccus praeputialis*, a fitymazacskó. Ebben a zacskóban, a fityma ráncai között, gyülemlik fel a *smegma clitoridis*, mely az itt elhelyezkedő faggyúmirigyek által kiválasztott puha, kenőcsszerű váladék. Ha ezt el nem távolítjuk, annyira beszárad, hogy végül majdnem morzsaszerűvé válik. Ennek a faggyúnak nagy jelentősége van, melyre azonban túlkevés figyelmet fordítanak. A zsírsav sorozatok kapcsolatából áll, melyek többek között a valeriansav, kaprinsav és főleg a kaprylsav ($C_2 H_{16} O_2$) csoportjába tartoznak.

Hogy ez mit jelent, az a laikus számára is világossá válik, ha tudja, hogy e kapcsolatnak specifikus szaga lehet kellemes is (például ananász szerű), de másrészt tőlük származik a rothadt sajt és a lábizzadásszerű bűz is és mivel nagyfokban bomlik, az eleinte kellemes szaguk igen kellemetlenné változhatik.⁵⁰⁾ A *smegma clitoridis*ről tehát megállapíthatjuk, hogy nagyrészt tőle származik a jellegzetes női genitale szag, jellemző egyéni színezeteivel

⁵⁰⁾ Kertemben egy bizonyos *viburnum* fajta bokor van, melynek fiatal virágai a női genitálék szagát illatozzák. (Ezt az illatot a férfiak, még a tapasztalatlanok is, feltűnően kedvelik, míg a nők számára ellenszenves.) Ha a virágok megöregszenek, illatuk mindinkább kellemetlen, avas-éles-sós szagúvá változik, mely szagot a nőgyógyász, rendelőjéből, nagyon is jól ismeri.

egyetemben.⁵¹⁾ Nem tagadhatjuk tehát meg tőle annak az elismerését, hogy részben hasznos és fontos működést fejt ki, mert e szag, föltéve, hogy szerény és ha nincsen sajnálatosan kellemetlen egyéni színezete, a férfi erotikus érzeteit a nő irányában előnyösen befolyásolja. De ha ez a faggyú felgyülemlik (már sok van belőle akkor is, ha egyáltalában láthatóvá válik), ha normális szaga túlságosan erőssé válik vagy – ami még ennél is rosszabb – ha a nagyon hamar bekövetkező bomlása következtében abnormális, határozottan kellemetlen szag képződik, úgy az a férfi erotikus érzéseire fordított hatást gyakorol: csökkenti benne a nő elérésének vágyát.

A bomlás még kellemetlenebb lesz, ha tisztátlanság folytán, vizelet, vér, sperma, sőt még bélsár maradványai is hozzákeverednek s így, az e keverékben gazdagon vegetáló rothadási baktériumok érvényesülése számára, megfelelő lehetőség nyílik.

De a bomlásnak induló faggyú nemcsak szaga miatt lehet kellemetlen hatású. Az említett vegyi folyamat termékei avasak, csípősek és azokban a szövetekben, melyekkel érintkezésbe jutnak, gyulladási ingert ébreszthetnek és vörösséget, duzzadást és vizenyős kiválasztást idézhetnek elő. Míg az utóbb említett jelenségek újabb bomlás előidézői lehetnek, addig a gyulladás a szövetek viszketését és fájdalmas érzékenységét okozhatja, a nemi közlekedéssel kapcsolatos, minden kellemetlen hatásával egyetemben.

A clitoris-faggyú rendszeres és gyors eltávolítása tehát feltétlenül szükséges. E szabály ellen sokat vétkeznek, nemcsak a tisztátalan asszonyok, hanem olyanok is, akik különben sok gondot fordítanak a tisztaságra és toilettjukra. Mentségükül szolgáljon, hogy az ilyesfajta tisztátlanság oka gyakran tudatlanságban és bizonyos fajtájú szemérmességben rejlik; visszarettennek attól, hogy

⁵¹⁾ A kapryl-csoporthoz tartozó zsírsavképződmények, az izzadság, bőrsziradék és más testkigőzölgések egyéni szagoknál is fontos szerepet játszanak.

genitáléikhoz, különösen pedig clitorisukhoz hozzáérjenek. Hozzájárul ehhez még az a körülmény is, hogy e helyen, gyakran oly rejtett kis zugocska van, hogy néha a szakorvos is csak nehezen tudja az odaragadt smegmát teljesen eltávolítani. De eltávolítása, nemcsak a fentemlített okok miatt felette fontos, hanem azért is, mert e faggyú és baktériumai azzal a veszéllyel fenyegetnek, hogy az esetleges operáció vagy szülés lefolyása nem lesz aseptikus.

Ez a kenőcsszerű anyag a fityma belső felén helyezkedik el. De a faggyúmirigyek a fityma külső felére is választanak ki smegmát, a nagy szeméremajkak alkotta kétoldali redőcskékbe. Sőt található a kis és nagy szeméremajkak közötti ráncok mélyedéseiben is. E helyeken nincs oly specifikus jellege, mint a fentebbieken, de azért minden tekintetben egyenlő jelentőségű velük. Szerencsére azonban e helyekről könnyen eltávolítható és már nagyfokú tisztátlanságnak kell fennforognia, ha itt is fellelhető. És mégis – az orvos azonban már semmin sem csodálkozik!

Ha a vulva további leírását folytatjuk, meg kell említenünk, hogy azt a részt, mely a kis szeméremajkak pántjai között látszik s amelyet hátulról, illetőleg alulról a frenulum labiorum (szeméremajak-szalag, 17) határol, *vestibulum vaginae*-nek (hüvely-pitvar) nevezzük. Az ábrában 11-es számmal (rózsaszínnel) van jelezve. Ebben van a tulajdonképeni nemi nyílás, melyet *introitus vaginae*-nek (hüvelybejárat, kézzel megjelölve, 13) nevezünk. Virgoknál, részben a hymen (szüzhártya, sraffokkal rajzolva, 15) zárja el. Feljebb kis nyílás látszik, mely a húgycső torkolatát képezi, *ostium urethrae* (ugyancsak kékre van festve és a 8-as szám jelöli meg) és itt van a kis és nagy pitvarnyákmirigy kivezető nyílása is.

* *

Először e nyákmirigyekről fogunk beszélni, melyeknek fontosságáról csak kevés embernek van fogalma.

A húgycsőnyílás mindkét oldalán, valamivel hátrább, körülbelül gombostűfej nagyságú nyilast találunk, mely egy rendszerint 1–2 em. hosszú, mirigypár kifelé vezető útja, melyeket *Skene* után *glandula vestibularis minor* (kis pitvarmirigy, 9 mindkét oldalon) név alatt ismerünk.

A nagy pitvarmirigyek, *glandulae vestibulares maiores*, vagy mint felfedezőjük után gyakrabban nevezik, *glandulae Bartholini* (Bartholini-féle mirigyek) kijáratai ugyancsak alig láthatóak. Parányi nyílásuk valamivel hátrább, a hüvelynyílás két oldalán található meg, abban a ráncban, mely a hymen külső felülete és a kis szeméremajkak belső felülete között képződik. Ha a labia minora nem nyúlnak ennyire hátra, mint az például az ábrában fel van tüntetve, úgy a kijárat nyílások abba a keskeny szegélybe torkolnak, mely a hymen széle és a nagy szeméremajkak töve között terül el. Ha a hymen el van tépve, úgy e nyílás gyakran e bőrcske maradványaiban rejtőzik, sőt az sem ritka eset, hogy egyáltalában csak nagyon nehezen található fel. Maguk e mirigyek, melyek legfeljebb 1-1.5 cm. nagyságúak, a pitvarmirigyektől körülbelül 1-1.5 cm.-nyi mélységben fekszenek.

A kis és nagy nyákmirigyek együttesen termelnek ki egy teljesen átlátszó, vékony, nagyon sikos nyákot, mely csak szexuális (főleg pszichikai) ingerek hatása alatt választódik ki. Ez a váladék, normális körülmények között, a coitusra való készség bekövetkeztekor, a férfi urethrajából (húgycső, penis-csatorna) ugyanezen körülmények között kiválasztott nyákkal egyetemben, éppen elégséges arra, hogy a vagina kellő sikamlósságát biztosítsa és ezáltal a coitus rendes elvégzését lehetővé tegye.

Kétségtelen, hogy e mirigyek elégtelen funkciója mellett, a coitus alkalmával oly akadályok keletkezhetnek, melyeket mesterséges utón kell megszüntetni. Kevésbé elterjedtek az olyan esetek, mikor a nehézség éppen e mirigyek túlságosan erős kiválasztásában áll és ezáltal a coitusnál nem keletkezhetnek megfelelő ingerek. De egyes szakorvosok több ilyen esetről tudnak.

Az *ostium urethrae*-ről (húgycsőnyílás) nincs más mondanivalónk, minthogy rendszeren egy könnyű előre-szökkelésen fekszik és hogy formában s nagyságban nagy eltéréseket mutathat. Ezzel szemben az *introitus vaginae*-val, a hüvelybejáratnál már behatóbban kell foglalkoznunk.

Itt elsősorban részbeni elzártágát kell tekintetbe venni, melyet a szűzhártya vagy *hymen* eszköz. Ez a képződmény a házasságban rendes körülmények között ugyan már nem fordul elő, azonban a házasság lebonyolításában, vagyis az első coituskor, oly szerepet játszik vagy legalább is játszhatik, melyet nem szabad elhanyagolni.

Forma és terjedelem szempontjából a hymen számos individuális eltérést mutathat. Rendszerint félholdalakú és a hüvelyfalnak előre irányult, bőrlebbenyszerűvé vékonyodott folytatását alkotja, mely a vagina bejáratát hátulról majdnem teljesen elzárja. De gyakran más alakban is előfordul: gyűrű alakban, két nyílással, sőt szitaszerűen is.

A hymen az első coitus végrehajtásakor rendes körülmények között elszakad vagy legalább is beszakad és pedig többnyire két helyen: jobbra és balra hátrafelé. Ezt gyakran kisebb, néha azonban jelentősebb vérzés is kíséri. A hymen beszakítása, mely mindig kisebb-nagyobb fájdalommal jár, egyeseknél könnyű, másoknál nehezebb, ami (eltekintve a férfi technikai hibáitól és az asszony nagy félénkségétől) a hymen terjedelmétől, vastagságától és rugalmasságától függ. Ami a rugalmasságot illeti, meg kell jegyezni, hogy aggszüzeknél a hymen elszakítása a szöveteknek általánosan csökkent rugalmassága miatt nehézségbe ütközik. A képződmény vastagságára vonatkozólag ki kell emelnem, hogy itt is lehetnek erős individuális ingadozások. A hymen bázisánál (tehát ott, ahol a hátsó hüvelynyíláshoz kapcsolódik) néhány milliméternyi vastagságú, mely szabadon álló széle felé valamivel vékonyodik; azonban sohasem papirosvékonyságú, mint ezt a néphit gyakran ráfogja.

Egyáltalában a hymenről szóló babonának se szeri, se száma! Szinte nevetséges, hogy nemcsak a műveletlen népeknél, de a mi köreinkben is, gyakran mennyi értelmetlenséget beszélnek össze a hymenről. Sőt, ami még ennél rosszabb, ez a sok babona a szüzesség fennállására vonatkozólag is hamis következtetések levonására vezethet. Ezért meg kell itt említenem, hogy ismerjük az úgynevezett hymen fibriátus-t, melyen oly bemélyedések vannak, amelyeket csak a gyakorlott nőgyógyász ismer, csak ő tudhatja a szüzesség elvesztésekor keletkező beszakításoktól megkülönböztetni.

A megtörtént vagy meg nem történt coitusra vonatkozó ellentétes irányú téves következtetést az oly, meglevő hymen is elősegíti, amely igen kevésbé fejlett, vagy az olyan, melynek ugyan meglehetősen fejlett alakja van, de annyira tágítható, hogy a coitus alatt és folytán nem sérül meg (ez az eset nem is ritka), sőt a szülésnél sem szakad be. Itt persze, már elérkeztünk a „ritka esetek” birodalmába.

Kevésbé ritka a másik véglet, vagyis, hogy a hymen oly vastag és húsos és nyílása annyira kicsiny, hogy a defloráció nem végezhető el a természetes módon, hanem orvosi segítséghez kell folyamodni, éppen úgy, mint a fentebb említett túlságosan szívós hymen esetében.

De ha a defloráció, vagyis a szüzesség elvesztése után, a hymen, beszakadása ellenére is, felismerhető – a szülés után, rendes körülmények között, teljesen elpusztul; csak kicsiny, lapos vagy szemölcszerű maradványa marad meg a vagina bejáratában.

Az *introitus vaginae* (hüvelybejárat) a rajzon, a megértés szempontjából, nyilasnak van ábrázolva. A valóságban azonban sohasem látjuk ilyennek, hacsak bizonyos pozícióba nem hozzuk a nőt és a hátsó vaginafalat vissza nem szorítjuk. Ilyen pozíció például a térdre és könyökre való támaszkodás, amikor a belek, nehézkedésük folytán,

hátrasülyednek és a hasüreg alsó részére negatív irányú nyomást gyakorolnak.

A levegő így behatolhat a vaginába, kiterjeszkedhetik és a hüvelynyílás esetleg lyuk alakot ölthet, melyen keresztül betekinthetünk az üregbe.

Ettől eltekintve, az introitus vaginae csak akkor nyílik meg, ha valamely tárgy hatol bele és szétnyomja az egymásra fekvő falakat. Egyre megy, hogy ez a tárgy például ujj, a penis vagy műszer, mely kívülről hatol előre; illetve ha gyermek vagy rendellenes hüvelytartalom formájában, ellentétes irányban nyitja szét a hüvelyfalakat.

Kendes körülmények között tehát a hüvelybejárat zárva van, részben széleinek rugalmassága és az ott elhelyezett izomcsomók hatása következtében, részben pedig az alsó hüvelyfalak egymásra tolulása miatt.

Virgoknál és oly asszonyoknál, kik még nem végeztek hosszú idő óta coitust, a két előbb említett tényező, a hymennel vagy annak maradványaival egyetemben, elégségesek ahhoz, hogy a hüvelynyílást elzárják; mindehhez még a hüvelyfal felső része is hozzájárul és így ez láthatóvá is válik. (Ez a rész az ábrában feketével van megjelölve.) A hosszabb idő óta házas asszonyok vaginájának elzárásánál, már az elülső hüvelyfalnak valamivel nagyobb része is közreműködik; az első szülés után a hüvelyfal elzáró szerepe még jobban előtérbe kerül, míg a szülések megisméttlése után, már legalsó része is szerepet játszik. Ez összefügg egyrészt azzal, hogy a vulvagyűrű (mely az I. ábrán a kék mező fekete körülszélezésével van megjelölve) és a tekintetbe jövő izomcsomók elvesztik rugalmasságukat, másrészt következménye a hüvelyfalak azon hajlamának, hogy mélyebbre sülyednek.

E jelenség oka abban a számos kicsi, sőt néha nagyobb beszakadásban keresendő, mely még a normális szülés esetében is bekövetkezik. Ezek a beszakadások, melyek csak a szülést követő néhány napban észlelhetőek, a vaginafal szöveteinek minden részét ellepik, míg a látható

beszakadások, melyek főleg hátrafelé irányulnak, áttörik a vulvovaginális gyűrűt.

* *

A szülő nők jól tudják, hogy az utóbb említett beszakadások néha nemcsak a frenulum labiorum-ot (szeméremajk-szalag, 17) vághatják át, hanem a perineum-ot, a gátat (18) is. Arról azonban már alig van fogalmuk, hogy a gátszakadás egyúttal hüvelyfalszakadást is jelent, illetőleg, hogy ezt a hüvelyfal is megszenvedí. Arról sincs fogalmuk, hogy e szakadás, jövőjük számára, mennyire jelentőségteljes lehet. Annyit tudnak, hogy a gátszakadást össze kell varrni és hogy ez számukra újabb szenvedést jelent. Rábeszéli tehát az orvost, hogy lehetőleg gyorsan és nyom nélkül végezze el a műtétet, vagy egyáltalában tekintszen el tőle, „mert hiszen maga az orvos is azt mondta, hogy csak kis mértékben szakadt be és így összevarrás nélkül, magától is be fog gyógyulni”. Az orvos még mindig túl sokszor enged e kéréseknek, legalább is abban az értelemben, hogy a varrást lehetőleg észrevétlenül, oldalfekvésben, minden különösebb hüvelyvarrat és finesszek nélkül végzi el, mert a páciens és hozzátartozóit ez kevésbé háborgatja, számára pedig minden szempontból ez a legkényelmesebb.

Be kell vallanom, hogy hosszú időn keresztül magam is így jártam el. Követtem tanítóim példáját és én is úgy cselekedtem, ahogy azt más országok nagy klinikáin láttam.⁵²⁾ Nem tudtam, hogy a gátszakadás helyrehozatalánál többet kell elérni, minthogy a gát megint rendesen nézzen ki, amit ezzel az egyszerű beavatkozással többnyire el is lehet érni.

Később azonban beláttam, hogy az így elérhető eredmény funkcionális és kozmetikai szempontból nem elég-

⁵²⁾ Ez az állapot később jelentősen megjavult. Az egyetemi klinikán most már kivétel nélkül pontos gátvarratok készítésére tanítják a leendő orvosokat. A gyakorlatban való keresztülvitele azonban még mindig nehézségekbe ütközik.

séges, mert a sokszor hátramaradó, kisebb-nagyobb mélyedéseket a hüvelyudvar többé-kevésbé megszenvedi, De a szakadás folytán a hüvelypitvar is kitágul, mely már nem annyira rugalmas, mert az alatta fekvő szövetek nem: gyógyultak be teljesen és mert az izmok (melyek ugyancsak elszakadtak, anélkül, hogy teljesen helyreállították volna őket) nem tudnak már jól és erősen működni. Azt is felismertem, hogy *ezen elváltozás a nemi élet – és vele együtt a házasság boldogsága – szempontjából, mennyire jelentőségteljes lehet: a coitus mindkét fél számára vesztett ingeréből.* Ebből következik, hogy minden hüvelygátszakadást pontosan össze kell varrni, vagyis az elszakadt szöveteket és főleg izmokat, mélységükben úgy kell összeilleszteni, ahogy azok összetartoznak és hogy a hüvelyfal és gát varrására nem szabad kisebb gondot fordítani, mint azokra az operációkra, melyeket az arcon vagy a nyakon végeznek. Szóval a hüvelygát szakadását nem szabad csak úgy mellékesen elintézni, hanem rendes operációnak kell tekinteni, melyhez jó technikára, bőséges műszerre, gyakorlott asszisztenciára, megfelelő világításra és helyi érzéstelenítésre van szükség. Az orvostól meg kell kívánni, hogy e követelményeknek megfelelően, a nők (és férjeik) pedig inkább bírák rá orvosukat erre a kezelésmódra, semhogy „körülményessége” miatt, nehézségeket okozzanak neki.⁵³⁾

Mielőtt rátérnék a genitálék tárgyalására, meg kell még emlékeznem egy kettős képződményről is, mely körülbelül 1-1.5 cm. mélységnyire, közel a vaginafalhoz, a vulva és az introitus vaginae mindkét oldalán van el-

⁵³⁾ Ajánlom, hogy a normális hüvelybejárat elmulasztott, vagy rosszul sikerült helyreállítását újabb szülés alkalmával meg kell kísérelni. A nőnek ehhez nem kell külön ágynyugalom és a sebgyógyulása kellő ápolás mellett (az uterus váladékokkal való beszennyezése ellenére is) kitűnő lesz, mert a szöveteknek a gyermekágyban való visszaképződése ezt előnyösen befolyásolja.

helyezve. A *pitvarhagymákra* gondolok. Ezek a *bulbi vestibuli* tág, vékony falu, spongyaszerű véredényekből állanak, melyek, a clitoris szöveteihez hasonlóan, a nemi ingerek hatása alatt (legyenek ezek akár pszichikai természetűek vagy helyi ingertől származóak) megfeszülnek. A bulbus felső vége erősen keskenyedik és a clitoris-szöglet irányában erősen konvergál. Az átmérője hátrafelé erősen növekszik, olyannyira, hogy a bulbus (nem duzzadt állapotában) 0.5-1 cm. vastag és 1-1.5 cm. széles (hossza 3-5 cm.). A hátsó vége le van gömbölyítve; oldalról és felülről eltakarja a glandula Bartholini-t és így körülbelül a hátsó hüvelyfalig terjed. Alsó széle a nagy szeméremajkak bázisában van, belső széle a kis szeméremajkakkal, hátul pedig a hüvelyfal oldalával határos. E két képződmény együttesen patkó formában veszi körül a hüvelypitvart és hüvelybejáratot és nyilasuk hátrafelé irányult.

A bulbi vestibuli megduzzadásakor a nagy szeméremajkak jobban megfeszülnek és megdagadnak, belső oldaluk jobban kifelé hatol s ezáltal eltávolodnak egymástól, annyira, hogy a vulva kissé kinyílik. Az egész szerven meglátszik, hogy valósággal át van itatva vérrel és e jelenség által a coituskészség helyileg is feltűnően észlelhetővé válik. A patkó az introitus vaginae-nek nem annyira látható, mint inkább érezhető szűkülését hozza létre, mely a coitusnál az ingert erősíti s azt mindkét fél számára jelentősen emeli.

V. fejezet.

Az érett nő nemi élettana.**MÁSODIK RÉSZ.***A belső nemi szervek.*

A nő belső nemi szerveinek tárgyalásánál a II. ábrából indulunk ki, mely a test alsó részének, a mediális vonalban kiképzett, szagittális metszetét, sematikus formában ábrázolja. Ez azt jelenti, hogy az előlről hátrafelé haladó metszet, elől, a hát középpontjának megfelelő helyen, halad keresztül. E szagittális metszet alul, a nagy szeméremajkak (34, szürke) és a kis szeméremajkak között (33, barna), a szeméremnyíláson és azon a vályún halad keresztül, mely a két farpofát (28, sötétszürke) elválasztja egymástól. Két egyenlő részre osztja a *clitoris*-t (csikló, 27, zöld), az *ostium urethrae*-t (húgycsőszájadék, 30, kék), a *hymen*-t (szűzhártya, 32, féhéren sraffozva), az *introitus vaginae*-t (hüvelybejárat, 31, kék) és az *anus*-t (végbélynyílás, 29, kék), valamint a medencecsontot is, melyet elől, a szeméremcsont összekötetésénél (22), hátul pedig a keresztcsontnál (12) és farcsontnál (24) hosszirányban metsz keresztül. Felfelé a gerincoszloppal (7) kapcsolatos. Ezek a csont- (és részben porc-) szervek, az ábrán, sárgára vannak festve. A gerincoszlopba és gerincscsontba rajzolt csatorna (6, halványkék), a gerincoszlopcsatorna keresztmetszetét alkotja, melynek a keresztcsontban elhelyezkedő részét *sacralis* csatornának nevezzük.

A medencével kapcsolatban még a *Promontorium* (fordításban: előhegység, 8) is érdekel bennünket, vagyis az a púpszerű kiszögellés, melynél a gerincoszlop a kereszt-

csonttal találkozik. Ha e pontot a szeméremcsont felső belső középpontjával kapcsoljuk össze, úgy e keresztmetszet kissé előrehajló felületet alkot. Ezen felület szélezése, mely a medencecsont vázán jól felismerhető, alkotja a medencebejárat határát. Ennek főleg a szülészeti beavatkozás szempontjából van jelentősége. Azt az ürt, melyet a medencecsont belső felülete körülhatárol és a medencebejárat alatt terül el, kis medencének nevezzük. Benne foglalnak helyet a *genitalia interna*, belső nemi szervek, és mint láthatjuk, külső behatások ellen, itt jól meg vannak védve. Mediális metszetünk elfelezi úgy a vulvát, valamint a húgyhólyagot (20, 21, 23), a húgycsövet (30) és a végbél (25) alsó részét is. A hüvely (26) és anyaméh szempontjából (14,16, 18,19) ez jobb- és baloldali elmetasztást jelent és a két félrész pontosan megfelel egymásnak.

Másképpen áll a dolog a „legbensőbb” szervekkel, a petevezetékkel (11) és a petefészkekkel (10). Ezek a szervek párosak és a méhlepény mindkét oldalán körülbelül szimmetrikusan helyezkednek el. A jobb petefészkek és a hozzátartozó petevezeték, rajzunkon ott van ábrázolva, ahol a jobb féltest metszettelületére, továbbá ugyanezen féltest üregeibe betekintést nyerünk, azzal a megszorítással, hogy a petevezeték nem a metszettelületen, hanem *mögötte*, a jobboldali medencefélben nyer elhelyezést és a metszési felület nem halad rajta keresztül.

Az ábra nem tartalmazza azokat az izom- és kötőszövet-retegeket, melyek a fehéren meghagyott területre esnek, mert ezek jelenleg nem érdekelnek bennünket; mennél egyszerűbb az ábra, annál jobban tűnik ki belőle az egyes szervek elhelyezése és egymáshoz való viszonya.

* *

A II. ábrán figyelmünket négy üreg kelti fel: a hasüreg (a rajzon rózsaszínű, 5), a hüvely (kék, 26), az uterus-ürbe (kék) és a petevezeték-csatornába (kék, 11), való folytatásával egyetemben, a húgyhólyag (kék, 21) és

szájadéka (kék, 30), a végbél (kék, 25) és a végbél-nyílás (29).

Először azokat a szerveket fogjuk tárgyalni, melyek elöl és hátul a genitálékkal határosak, mert e szomszéd-ságuk miatt számunkra ezek a legfontosabbak.

A vastagbél legalsóbb részét *rectum*-nak, végbélnek, nevezzük, mely felülről lefelé és balról jobbra haladva, éri el a test középvonalát. Itt könnyen előrehajlik, ivalakú kiszögélést alkot, melyet *ampulla recti*-nek nevezünk. A külvilággal a sokkal szűkebb, erős záróizmokkal körül-vett végbél segítségével áll kapcsolatban. A rectum széles-sége igen jelentékeny, fala igen tágítható s így nagy-mennyiségű bélsár befogadására képes, mely különösen a fentemlített kiszögellésben gyülemlik össze. Ha a bélsár-tömeg nem kerül ki, úgy az mindjobban beszáradhat és a kemény bélsárgombócokkal megtöltött ampulla recti nyomást fejt ki a hátsó hüvelyfalra, melynek követke-zményei igen fájdalmasak lehetnek és megakadályozhatja a coitust. De a rectumnak a nemi szervekkel való szom-szédsága más szempontból is bír jelentőséggel: a túl bő béltartalom rothadási és fertőző anyagai a nemi szerveket is veszélyeztetik. Érthető tehát, hogy e téren is mennyire fontos a lehető legnagyobb tisztaság.

Ábránkon a *húgyhólyag* éppen úgy, mint a rectum, szintén félig megtöltött állapotban van. A hólyag kiürü-lése úgy történik, hogy az izmokkal ellátott fal össze-húzódik és az egész szerv megkisebbedik. Ugyanakkor falának hátsó és felső része az elülső és alsó részre fekszik. Ellenben, ha a hólyag megtelik, gömb formáját veszi fel, mely kupolájával a symphysis mögé, egészen az elülső hasfalig emelkedik, míg hátrafelé a vele kapcsola-tban lévő nemi szerveket nyomja vissza.

Ha a nemi szervek e visszanyomása a normálisnál gyakrabban, sokszor történik meg, akkor tekintettel kell reá lennünk, mert a nemi szervek elhelyezkedésében hely-zetváltozást idézhet elő, vagy legalább is elősegítheti e

folyamatot és ezáltal beteges jelenségek okozója lehet. De a húgyhólyag egyszeri, erős vagy gyakori, bár kisebb-mértékű megtelése, magának a szervnek működésére nézve is, veszélyes lehet, mert a hólyag izmai veszítenek rugalmasságukból és a szerv így lassabban és tökéletlenebbül ürül ki. Ezáltal viszont minden vizelés után bizonyos mennyiségű vizeletmaradék marad meg a hólyagban, ami a baktériumok számára ideális tápanyagot alkot. A vizelet felbomlása akut, vagy krónikus hólyaggyulladásnak lehet így az előidézője, mely, eltekintve fájdalmas voltától, eléggé veszélyes betegség.

Az elmondottakból is kitűnik, hogy a vizelés igen fontos tényező és nem az a jelentéktelen működés, mint ahogy általában gondolják. Ezért meg kell még említenem sok asszonynak és lánynak azt a rossz szokását, hogy a funkció nyugodt véghezvitelére nem szánnak elég időt és húgyhólyagjuk eképen mindig tartalmaz vizeletmaradványokat. Először sokáig várakoznak, míg a vizelet kibocsájtására szánják el magukat, azután gyorsan-gyorsan: így a vizeletmaradványok a hólyagban való bentmaradását duplán segítik elő.

A legrosszabb a helyzet akkor, mikor fekvő helyzetben kell vizelniük, mert sok asszony nem ért hozzá, hogy miképpen kell ezen elhelyezkedésben azt elvégeznie s így könnyebben marad vissza vizelet a hólyagban, sőt gyakran maga a funkció sem jön létre. Ha azonban más testtartásban nem szabad elhelyezkednie (például operáció, vagy gyermekágy bizonyos esetei miatt), úgy mesterséges beavatkozásra van szükség, mely legügyesebb elvégzés mellett is hátrányokkal járhat.

A fentiek alapján valamennyi asszonynak és lánynak a következőket tanácsolom: rendszeresen ürítsék ki a hólyagjukat és ne várjanak vele hosszú ideig; ne vonják meg maguktól a kiürítéshez szükséges időt és *gondoljanak* is reá; már fiatalon és egészséges korukban tanuljanak meg fekvé vizelni.

Végül meg kell még említenem, hogy a hólyag a külvilággal nem közvetlenül, hanem egy 4-5 cm. hosszú, kissé előrehajló csatorna útján áll összeköttetésben, melyet *urethra*-nak, húgycsőnek nevezünk. A csatorna felül van elzárva, ami azt jelenti, hogy a hólyag csak akkor tud kiürülni, mikor a csatorna felső részén elhelyezett záróizom megnyílik. A csatorna alsó része, melyet ostium urathrae (húgycsőszájolat) néven már a vulvánál is megismertünk, nem rendelkezik külön elzáró készülékkel.

Mint hogy a hüvelynyílás (introitus vaginae) és a szóbanforgó húgy csöki járat egymás közvetlen közelében helyezkednek el, fokozottan vannak kitéve annak, hogy az egyik infekciója a másikat is éri. A végletekig menő feltétlen tisztaság szükségessége tehát ebből is kitűnik.

* *

Ezekután fordítsuk figyelmünket az ábrán kékre rajzolt *vagina*-ra, (hüvely).

A vagina a nő *kopulációs* (párosodási) szerve, továbbá különösen menstruáció, szülés és gyermekágy esetében, a méhtartalomnak kifelé vezető csatornája is. A vagina egy körülbelül 7.5-10 cm hosszú cső, mely körülbelül a medence tengelyében helyezkedik el, nem egyenesirányú, hanem enyhén előrehajlik. A (sértetlen) szerv legalsó részénél azonban bizonyos ellentétes irányú elhajlást tapasztalhatunk. Ez úgy keletkezik, hogy a hüvely alját, éppen a bejáratnál, izom- és más szövetek bizonyos (bár gyengén működő) záróizomszerű formában veszik körül, melyek különösen az elülső falat húzzák hátra.⁵⁴⁾ De sokkal fontosabb szerepet játszik itt egy másik izom is, mely a szeméremcsont ívének belső részéből kiindulva, a hüvelyoldal valamivel feljebb eső részét veszi körül és arra, felfelé és előrefelé irányuló húzó hatást fejt ki. Mint hogy ezen izmok a coitusnál és máskor is fontos szerepet játszhatnak, külön ábrában (III.) tüntetem fel őket. Ez a

⁵⁴⁾ Mert hátsó része az anus-al való kapcsolata által le van rögzítve.

rajz a II. ábra másolata, melyben ezek az izmok, valamint a végbél záróizma, vannak – ugyancsak sematikus módon – feltüntetve. Ezen izmok elhelyezésének és működésének helyes megértése szempontjából meg kell jegyezni, hogy a hüvelynyíláshoz legközelebb fekvő *sphincter vaginae* (hüvelyzáró izom), melyet általában constrictor cunni-nak (fordításban: a szemérem összehúzója) neveznek, anatómiai preparálás útján csak nehezen elkülöníthető részét képezi annak az izomcsomónak, mely a medencealap felületét alkotja. A másik, mélyebben fekvő, a vaginát a szeméremcsontból kiindulóan átfogó izomcsomót, erősebb, egységesebb izomhuzalok alkotják a külső részei (melyeket egyszerűbb áttekinthetőség szempontjából ábránkon nem tüntettünk fel) hátulról ugyanazon formában veszik körül a rectumot, mint az elülső részei a hüvelyt. E mélyenfekvő izomréteg, melynek lefelédomborodó tölcserformája van, a szűkebb értelemben vett medencealap legmélyebb rétegét alkotja. Ha ez az izom összehúzódik, úgy legfeltűnőbb hatása a rectum alsó részének kiemelkedésében nyilvánul meg. Innét veszi elnevezését is: musculus levator ani. A hüvelyt körülfogó és az ábrán feltüntetett elülső részének működése is világosan észlelhetővé válik, ha például ginekológiai vizsgálat alkalmából, az ember két ujját bevezeti a vaginába és felszólítja az asszonyt, hogy húzza össze ezeket az izmokat. Ilyenkor a vagina összeszűkülése nem jelentéktelen. De ha az orvos a medencealapizmok e hatályosságát, a vaginalis és rectális vizsgálatok alkalmából rendszeres megfigyelés tárgyává teszi, úgy megállapíthatja, hogy ez az összehúzódási képesség különböző nőknél feltűnően eltér egymástól. A legtöbb asszony és lány legfeljebb arra képes, hogy az egész medencealap-izomkomplexumot egymással összefüggően, egyszerre hozza működésbe és akkor is csak gyenge mértékben. (Kivétel csak a bél záróizma, a *sphincter ani*, mely ez esetben is képes önálló erős működés kifejtésére.) Ezzel szemben számos asszony jobban uralkodik ezen izmai felett. Nemcsak együttesen tudják őket erősen összehúzni, de a komplexum különböző

részeit egymástól független működés kifejtésére is fel tudják használni. Ez a képesség a szóbanforgó izomcsomó számára oly nagy önállóságot biztosít, hogy véleményem szerint joggal adom neki a „musculus levator vaginae” önálló elnevezést.

De nemcsak a levator vaginae, hanem a constrictor cunni önkényes működésbehozatalának lehetőségét is megfigyelhetjük, bár ez a képesség az előbbinél is ritkábban fordul elő és akkor is leginkább a két izom együttműködéséből áll, mely a medencealap többi izmainak összehúzódásától el van különítve. Csak kevés asszony tudja ezeket az izmokat külön-külön, vagy együttesen működésbe hozni. Ezek majdnem mindig nagy tapasztalattal rendelkező nők, kiknek e technikai készségük a coitus szempontjából igen előnyös (v. ö. IX. fejt.).

A nő azon képessége, hogy a medencealap izmait önkényesen tudja irányítani, éppen annyira fontos, mint a test többi izma fölött való uralma. Csak eképen lehetséges, hogy ezen izmok, melyek a szülés következtében hallatlan tágulásnak és ellankadásnak vannak kitéve, újra teljesértékű medencealapot alkossanak és eképen minden tartós és fokozódó károsodástól mentesek maradjanak. Ezzel szemben az asszonyok a medencefenék edzését majdnem kivétel nélkül elhanyagolják, pedig a tréning itt igen hatásos. Azok az asszonyok, kiket főleg terhességükkor, vagy a gyermekágyban rá tudtam venni arra, hogy medencealapizmaikkal napjában kétszer rendszeres tréninget tartsanak, feltűnően jó eredményeket értek el ezzel. De, hogy az asszony ezen izmokat feltétlen uralma alá hajtsa, nem elegendő, hogy csak a medencealap izomzatával végezzen gyakorlatokat, bár legjobb esetben is csak ennyit szoktak a gyerekágyas asszonynak előírni⁸⁵⁾. Éppen arra kell törekedni, hogy az asszony minden egyes

⁸⁵⁾ így például *K. Reifferscheid, Stöckeis Lehrbuch der Geburtshilfe* (Jena, Gustav Fischer, 1920) című könyvében, aki az *önmagában véve igen hasznos* „térdszétvetést és összenyomást”-t ajánlja „a medenceizomzat helyreállítása és erősítése céljából”. Azonban

izmát *külön-külön* is működésbe tudja hozni, ezért mind-egyiket egymagában, de a többi izommal való összműködésében is trenírozni kell. Hogy ez elérhetővé váljék, ahhoz útbaigazításra van szüksége, melyben a ginakológiai vizsgálat alkalmából részesíthetjük. A nőgyógyász használja fel a vizsgálat nyújtotta alkalmat arra, hogy pacienseinek ez irányban is hasznukra legyen⁵⁶).

* *

Ellentétben a fentemlített, akaratunk uralma alatt álló (vagy legalább is állítandó) izmokkal, melyek rostjait a tudományban „harántcsíkt” izomrostoknak nevezzük, a következőkben a női genitale azon izomzatával fogunk foglalkozni, melyet „sima” izomzatnak neveznek. Az jellemzi őket, hogy működésük akaratunktól függetlenül. Az ilyen izomszövet az idegek által közvetített mechanikai, kémiai, direkt, vagy indirekt ingerhatások következtében működik. Kontrakciója alá lehet ugyan vetve a pszichikai hatások befolyásának is, de csak kerülő utón. A magasabb pszichikai centrumok által történő befolyásolásuk, az akarat által kiváltott hatások itt lehetetlenek. Ezzel nem akarom azt mondani, hogy a szóbanforgó izomszövetek funkciója kevésbé fontos; félreismeri a való tényállást, aki a fentieket így értelmezi. Szerepük éppen a nő belső szerveinél a leglényegesebb. A genitálécsatorna és a hüvely egész falazata ilyen sima izomszövettel van ellátva, bár az elasztikus kötőszövetrostok itt is lényeges szerepet játszanak.

* *

az egész medenceizomzat együttműködése akkor sem következik be, ha a gyerekágyban fekvő asszonyok meg is fogadják azon tanácsát, hogy közben ne emeljék meg derekukat és a bél záróizmaikat erősen összehúzzák.

⁵⁶) Ha a tréning nem vezet eredményre, úgy a gyenge és nem rugalmas medencealapot vibrációs masszázssal jó eredménnyel lehet kezelni. A paciens erotikus mellékgondolatainak elkerülése céljából azt tanácsolom, hogy a masszázst per vaginám helyett per rectum eszközöljék; természetes, hogy az ilyesmit csak gyakorlott szakorvos végezheti el, ki e módszert a terhesség és gyermekágy tartama alatt mellőzni fogja.

Az izomzat birodalmába való kitérés után, mely a továbbiak megértése szempontjából feltétlenül szükséges volt, térjünk vissza a *vagina* leírására.. Elsősorban azt kell kiemelnünk, hogy ez az izmokkal bőven ellátott, belül rózsaszínű, eléggé durva, ellenálló nyákhártyával bélelt cső falvastagsága csak 4 mm. Látjuk tehát, hogy e fal eléggé vékony, szerencsére azonban igen rugalmas, ami tágíthatósága szempontjából igen előnyös. Azt azonban még sem lehet megakadályozni, hogy főleg a szülés alkalmából bekövetkező nagyfokú kitágulása miatt a hüvelyfalak rugalmasságukból ne veszítsenek és hogy a cső ne maradjon tágabb, mint amilyen azelőtt volt.

Az elülső és hátsó hüvelyfalak alsó kétharmadában, számos kereszthajlattal ellátott, egy-egy hosszirányú domborulat van elhelyezve. Az előlfekvő éleesebben van körvonalazva, lefelé mind vastagabbá válik és éppen a hüvelybejárat felett duzzanatot alkot, mely részben magába a nyílásba is kimered (I. ábrán 12-es számmal, fekete színnel jelölve; a II. ábrán is fekete szín jelzi). Ez a domborulatszerű duzzanat hozzájárul ahhoz, hogy a hüvely alsó része kissé hátrahajlottnak tűnik fel, túlbujánzása esetében pedig, ami főleg a terhesség állapotában szokott bekövetkezni, a vaginafalat olyannak tünteti fel, mintha az előrecsúszott volna. A domborulatokból és haránthajlatokból álló egész apparátust (melyhez még a hymenmaradványok is hozzájárulnak), a fentebb behatóan megtárgyalt izmokkal és a megdagadt bulbi vestibuli által elszűkített hüvelybejáratlal egyetemben körülölelésre és dörzsölésre szolgáló alkalmas berendezésnek tekinthetjük, mely a férfi penisét a vaginába való bevezetéskor és ezután is stimulálja és ezáltal ejakulációt ér el, míg a dörzsölés által önmaga is annyira izgalomba jut, hogy a nőnél orgazmust (vagyis a gyönyör csúcspontját, mely egyben kielégülés is) okoz.

* *

A vagina nem nyitott úr, mint ahogy a II. ábra a könnyebb áttekinthetőség kedvéért feltünteti. Csak akkor nyílik meg, ha valamely tárgy, esetleg levegő is belehatol,

amint a fentebb, az introitus vaginae tárgyalásánál ki-merítően megvilágítottam. Ettől eltekintve azonban, az elülső és hátsó vaginafalak egymásra fekszenek, helyesebben, az elülső a hátsó vaginafalra fekszik, elannyira, hogy e szerv keresztmetszete) - (formát mutat.

A méh alsó, csapformájú része bele van szorítva a hüvely felső végébe. Ez a rész, a *portio vaginalis (uteri)* tehát felfelé elzárja a méhet. A vagina felső, kibővült része átmenetszerűen fogja körül a portio vaginalis-t s vele gyűrűalakú hüvelyboltozatot alkot, a *fornix vaginae*-t. Minthogy a méh tengelye a vagina irányával szöveget alkot, a portio vaginalis így a hátsó hüvelyfalra támaszkodik és mert ehhez még hozzájárul az is, hogy a hátsó hüvelyfal jelentékenyen hosszabb, mint az elülső, ennek következtében a hüvelyboltozaton két részt különböztethetünk meg: és pedig a portio vaginalis előtt fekvő lapos részt, az elülső hüvelyboltozatot (*fornix vaginae anterior, laquear anterius*) és a portio mögött sokkal mélyebben elhelyezkedő hátsó hüvelyboltozatot (*fornix posterior, laquear posterius*, mely a II. ábrán 17-tel van megjelölve). A háton fekvő asszonynál a vagina legmélyebb pontját a hátsó hüvelyboltozat képezi; itt gyülemlik össze a férfi spermája, amiért is *receptaculum seminis*-nek nevezik.

Mint a II. ábrából láthatjuk, a vagina ezen kiszögelése a hasüregnek egy mély, tasakformájú kiszögelésével határos (rózsaszínű, 5). Ezt a tasakot arról az Íróról, aki először foglalkozott vele, *cavum Douglasii*-nek (Douglas-féle üreg, 15) nevezzük. Többé-kevésbé mélyen lenyul a rectum elülső fala és a hüvelyboltozat hátsó része közé. Gyakorlati szempontból jelentősége van annak a körülménynek is, hogy a két kiszögelést csak igen vékony szövetréteg választja el egymástól, mert a hashártya (*peritoneum*) egészen vékony hártából áll és e helyen a vaginafal is vékonyabb, mint máshol. Ugyanis, ha a heves coitusnál a vaginához mérten túl hosszú penis a vaginafalat e helyen átszakítja, úgy az itt nagy számmal

előforduló baktériumok az infekcióval szemben igen érzékeny hashártyát könnyen megfertőzhetik.

* *

Habár a vaginának nincsenek mirigyei, mégis bizonyos tejsavtartalmú nedveket választ ki. E nedvek tejsavtartalmának nagysága a peteérés és a menstruáció rendes időközben megismétlődő folyamatával áll összefüggésben, melyekre később még visszatérünk. Két menstruáció közé eső idő felében, mely időpont az ovulatio-val (a petének a petefészekből való leválásával) esik össze, a vaginalis szekrótumok tejsavtartalma a legcsekélyebb, azaz 0.05%. Ennek azért van jelentősége, mert a férfi spermája a gyenge tejsavoldatban (0.05–0.1%) a legjobban tenyészik és a legtovább marad hatékony, míg az erősebb oldatban aránylag gyorsan elpusztul.

De a hüvelyváladékban lévő tejsavnak még más védő jellege is van: megfelelő életlehetőséget teremt a vagina bizonyos ártalmatlan, sőt hasznos baktériumai számára is, másrészt az ártalmas csírák fejlődési lehetőségét csökkenti. *Zweifel* tanítása szerint ez az önvédelem, különösen a gyermekágyi infekciók megakadályozása szempontjából, fölötte fontos.

A hüvely által kiválasztott folyadékhoz még néhány kilökött hámsejt és leukocita (fehér vértestecske) is hozzákeveredik. Ilyképen azután, ha a genitálék teljesen egészségesek, a vaginában kismennyiségű, vékony, tejfehér nedvességet találhatunk. Mindaz, ami (eltekintve a menstruációs anyagoktól) ezt a mértéket meghaladja, különösképen, ha a váladékban genyre bukkanunk, nem tekinthető normálisnak; de az erőteljes, sárga kiválasztás határozottan beteges tüneteknek tekintendő.

A vaginafalak nemcsak kiválasztási, hanem felszívási képességgel is bírnak, ami azt jelenti, hogy oly vegyi anyagokat, melyek a vaginafallal érintkezésbe jutnak, képesek felszívni és azokat továbbvezetik a test nedveibe. Ezek az anyagok ilyképen belekerülnek a vérbe és az

anyag minéműsége szerint választja ki őket például a tüdő, a nyákmirigyek, vagy a vese.

A vagina reszorbeáló képességét csak ritkán méltatják érdeme szerint. Fentebb (III. fejezetben) bizonyos szempontból (sperma) már felhívtam reá az olvasó figyelmét, de most is utalnom kell arra, hogy bizonyos erős'mérgeket, például a szublimátot, melyet oldat formájában gyakran használnak fel hüvelyöblítésre, a hüvelyfal könnyen reszorbeálhat. *)

A terhesség idejében a hüvelyfalak reszorpcióképessége erősebb átvérzésük és átnedvesedésük folytán nagyobb. Ugyanezen okból, ebben az időben a falak duzzadtabbak is, puhák, könnyen szakadnak és már gyenge megsérülésük is erős vérzést vált ki. Színük, mely eredetileg rózsaszín, sötétes kékesvörösbe megy át. Hasonló változást mutatnak fel a külső genitálék is. Megduzzadásuk folytán a labia maiora szövetei kissé eltávolodnak egymástól, úgy, hogy a vulva többé-kevébé nyitva áll.

* *

A terhesség idejében a hüvely nemcsak hogy tágíthatóbbá válik, hanem kitágul, ki is szélesedik, azaz falai megnagyobbodnak. E jelenségben valamennyi hüvelyszövet osztozik. A természet szándéka világos: helyet akar teremteni a gyermek áthatolása számára, anélkül, hogy a szülés traumája következtében a szövetek megsérüljenek. (Lásd *Henkel*, *Zentralblatt für Gynäkologie*, 1926. 13. szám.)

Végül fel kell még említenem a vulva és vagina azon elváltozását is, mely az öreg korban lép fel.

A nemileg még aktív asszonyoknál ezek az elváltozások aránylag csak későn jelentkeznek, bár az ismételt szülés hatása folytán bizonyos kopási elváltozásokat tapasztalhatunk. Ezek a hüvelydomborulatok ellaposodásából,

*) Éppen most olvasom, egy referátumban, a *Zentralblatt für Gynäkologie* 1924, 18.-ik számában, hogy egy 25 éves leány halálos szublimátmérgezésnek esett áldozatul: antikoncepcionális célzattal 0.5 gr. szublimátpasztilát helyezett el a vaginájában.

továbbá a cső kitagolásából és ellankadásából állanak. De e jelenségek bekövetkezését, a fentebb említett elővigyázatossági szabályok betartásával (a legjelentéktelenebb beszakadások pontos bevarrása, a medenceizomzat hatályos tréningje), jelentékeny mértékben csökkenteni lehet.

A legjellegzetesebb aggkori elváltozás a vaginaboltozat ellaposodásában, rugalmasságának csökkenésében áll, ezenkívül a vaginafalazat is visszaképződik, összehúzóódik, simává, vékonyvá válik, sőt helyenként be is szakadhat. Végül maga a vagina újból jelentékenyen megshűkül. A vulva és a hüvelybejárat hasonló visszaképződésnek van kitéve, amihez a duzzadási testek elsenyvedése (a pitvarnyákmirigyek összehúzóódnak) és a zsírszövetek eltűnése folytán főképen a nagy szeméremajkak elernyedése is hozzájárul, elannyira, hogy a külső nemi szervek hervadt, ráncos formát öltenek. Természetes, hogy a coitusnál számolni kell az ilyen természetű elváltozásokkal, származzanak ezek akár terhességtől, akár pedig szenilis hatásoktól.

Az uterus, a méh, szervi szempontból sokkal fontosabb, mint a külső nemi szervek és a hüvely. Azonban még sem kell vele annyit foglalkoznunk, mint a már megtárgyalt részekkel. Ugyanis e szerv feladata főleg arra irányul, hogy a már megtermékenyített petét a petevezetékéből felvegye és nyákhártyába beágyazza, továbbá, hogy táplálja, védje és napfényre hozza a terhesség termékét. Ezek szerint tehát a keltető és szülő szerv szerepe hárul reá s ennek folytán működésének tárgyalása a szülészet körébe tartozik, nem pedig a könyv keretébe.

Az anyaméh lesimított, körtealakú izomüreget alkot, mely sima (nem kormányozható) izomszövetből áll. E szövetet számtalan rugalmas rost hatja át. Belső része nyákhártyával van ellátva, míg külső felületét jórészt a hashártya alkotja. Felső, széles részének neve *corpus uteri* (anyaméhtest, a II. ábrán 14-gyel megjelölve), az alsó, keskenyő része *cervix (uteri)*, (méhnyak, 16).

A cervix alsó harmadát, mely csap formájában nyúlik be a vaginába és azt felfelé elzárja, már *portio vaginalis* elnevezés alatt megismertünk. E helyen valamivel közelebről kell vele foglalkoznunk, különösen azért, mert a coitusnál fontos szerepet játszik. Helyesebbnek tartjuk azonban, ha hosszas leírása helyett utalunk a IV. ábrára, ahol a portio vaginalis úgy van feltüntetve, amint az a hüvely mélyében láthatóvá válik, ha a hüvelyfalakat alkalmas műszerrel, esetleg ujjainkkal széttárjuk. Az ábra baloldalán a nullipara (vagyis oly nő, ki még nem szült), jobb oldalán pedig a multipara (oly asszony, ki már több gyermeket hozott a világra) portioja van feltüntetve. A kettő közötti különbség világosan felismerhető: míg a nullipara portioja karcsú, méhszája (ostium uteri) kerekdedebb, addig a multiparánál a portio nagyobb, az ostium többé-kevésbé szélesebb és tátongó harántmetszet formáját ölti magára, melyből rendszerint kétoldali, varratszerű beszakadások indulnak ki. Tehát látjuk, hogy az ostium csak az utóbbi esetben hasonlít valamennyire a szájhoz és joggal csak itt beszélhetünk méhszaj-ajkakról. De ez az elnevezés mégis általánosan használatos és az ostium előtt fekvő portio-részt elülső, a mögötte fekvőt pedig hátsó méhszaj-ajkaknak nevezzük.

Az ostiumban többnyire üvegszerű nyákcsap látható, mely kemény, alkalikusán reagáló nyákból áll és amelyet a cervix nyákhártyamirigyei választanak ki. Ezt a vele foglalkozó íróról *Kristeller-féle nyákcsap*-nak nevezzük, de az orvosi nyelvzetben egyszerűen *Kristellernek* nevezik. Egyrészt az anyaméh elzárására szolgál, másrészt az a feladata, hogy a kopulatio (nemi egyesülés) alkalmával vagy mindjárt utána, az ivarszállaknak a méhlepénybe való felszállását elősegítse; hogy miképen, azt később látni fogjuk. A nyákcsap rendszerint annyira szorosan tapad oda a méhszaj vagy a cervix széleihez, hogy nehéz vagy egyenesen lehetetlen innét letörölni. Mint már említettem, normális állapotában üvegszerűen átlátszó, legfeljebb kis mértékben lehet zavaros. Ha a színe sárga, ez már bizony rendellenességet jelez és ha a nyákcsap helyett a

méhszájból genycesepp lóg ki, ez már az uterus beteges elváltozásának jele. A IV. ábrán tekintsük meg meg a hátsó méhszaj-ajak mögött feltüntetett laquear posterius-t (hátsó hüvelyboltozat) és elöl, az ábra felső részén látszó laquear anterus-t (elülső hüvelyboltozat), melyeket a fentebbi tárgyalásaink alapján már ismerünk s ezután térjünk vissza a II. ábrához, hogy a méh működését és tulajdonságait közelebbi vizsgálat tárgyává tehesük.

* *

Elsősorban is ki kell emelnem, hogy a méhnek ábránkon való elhelyezkedése nem felel meg természetes helyzetének. Ábránkon az uterus túl magasra nyúlik fel a testben, felső része a medencebejárat felé terjeszkedik, míg a valóságban rendszerint a kis medencében, tehát a medencebejárat alatt helyezkedik el. Az ábrázolásnak ez a pontatlansága azonban, részben nemcsak a sematikus megvilágításból származik, hanem főképen annak a következménye, hogy az ábrán az uterus és a vagina együttesen, körülbelül abban a helyzetben vannak feltüntetve, melybe az erigált penis bevezetése folytán kerülnek; vagyis a vagina hosszirányban ki van tágitva, falai szét vannak feszítve; a portio és vele együtt az egész uterus a hasúrbe nyomul.

Továbbá a húgyhólyagnak ábránkon feltüntetett teltségének e foka mellett és a vagina üressége esetén, a corpus uteri (méhtest) a valóságban jobban előrehajlana, rátámaszkodna a hólyagra a méhtest s méhnyak közötti szög élesebb volna és az anteflexió (így nevezik a méh e természetes elhelyezkedését) határozottabb volna. S végül a portio, ha nincs kitéve felfelé irányuló nyomásnak s az elülső vaginafal nem húzza előre, vagyis, ha a penis elhagyja a hüvelyt, újból elfoglalja jobban hátrafelé irányuló állapotát, a méhszaj jobban hátrafelé fog fordulni és közelebb fog esni a hátsó hüvelyboltozathoz (a receptaculum seminis-hez). A már meg nem feszült vagina maga is valamivel hátrább fog hajlani és elülső fala újból visszafekszik a hátsó falra.

Ezek azok a különbségek, melyeket az uterus és vagina üres és coitus közben elfoglalt helyzeténél tekintetbe kell venni. Azért ábrázoltam e szerveket coitus helyzetükben, mert a „házasság fiziológiája” szempontjából így, természetesen jobban érdekelnek bennünket; továbbá, mert így egységesebb, világosabb kép alakul ki, ami áttekinthetőségét elősegíti.

A mondottakból kitűnik, hogy az uterus és vele együtt a többi nemi szerv is, igen mozgékonyak és egyensúlyi állapotukból különböző behatások által könnyen kimozdíthatók. Az egyik hatást, mely az uterust felfelé löki, már ismerjük. De van olyan is, mely lefelé nyomja (például a hasprés, melyet az ember rendszeren a nyomásnál hoz működésbe) előretolja (például az erősen megtelt bél), viszont mások hátrahelyezik (például az erősen megtelt húgyhólyag). De a méh az asszony különböző elhelyezkedése mellett a nehézkedési erő különböző behatásának is ki van téve. Mindezekon felül, az egész szerv egységes mozgékonyágán kívül, még tekintetbe kell vennünk különböző tengelyei körül való forgásait is és nem szabad megfeledkeznünk azokról a helyzetváltozásokról sem, melyeket a corpus és cervix egymás irányában kifejtnek. Ha mindehhez még hozzáfűzzük azt is, hogy a méh e normális helyzetváltoztatásához még olyanok is hozzájárulnak, melyek különböző betegségből származnak, úgy be kell ismernünk, hogy a belső szervek egyensúlyállapota valóban igen labilis.

És mindezek ellenére e szervek mégis mindig visszatérnek normális helyzetükbe. Hogyan történik ez?

* *

Ez a szalag- és erősítőapparátusnak ruganyos és sima, nem kormányozható izomelemei által történik.

E szalagapparátus részei a következők: 1. A két kerek méhszalag (*ligamenta rotunda*), melyek az uterus felső, oldalt eső sarkának mindkét oldalából indulnak ki és a hashártya alatt a lágyékcsontra, innen pedig a nagy szeméremajkak bázisától a szeméremcsontig haladnak. A

ligamenta sacrouterina (ezeket bő izomtartalmuk miatt *musculi retractores uteri*, azaz a méh visszahúzó izmainak is neveznek), melyek az uterus hátsó oldalán a corpus és cervix összeköttetésének magasságából indulnak ki és a hasfal alatt kétoldalt haladva, átölelik a *cavum Douglasii*-t s a rectumot, végül mindkét végződésük a hátsó medencefalba kapaszkodik.

A most említett izomszalagok a nemi működés szempontjából is eléggé jelentősek. Ezért a III. ábrán fel is tüntettem őket. Ebből világosan kitűnik, hogy ezek az izmok az uterus hátsó részét hátrafelé és felfelé húzzák, ami különösen akkor fontos, ha a normális, előrehajló helyzetet vissza kell állítani, vagy ha a szervet emelni kell, mert például a hasprés hatása következtében túlságosan mélyre nyomult le a medencébe.

A méhlepényt tartó harmadik szalagpár, ennek oldalfelületeiből felülről lefelé haladó irányban indul ki és eléri a kis medence belső oldalfelületét. Ezek a szalagok, melyek a *ligamenta lata*-t (széles szalagok) alkotják, főleg a hasfal megduplázódásából állanak és mindkét oldalról az uterus felé törekvő, kötszövetbe ágyazott, edényeket és idegeket tartalmaznak.

Azonban e különböző szalagok sem volnának elégségesek ahhoz, hogy az uterust egyensúlyi állapotban tartsák. Ezen állapot fenntartását leginkább az erősítő apparátus teszi lehetővé, mely a széles szalagok bázisában, a méhlepény nyakrésze mellett nyer elhelyezést és minden irányban – előre, hátrafelé, oldalt, lefelé – kisugárzik.

Mint azt Ed. Martin (Elberfeld) pontos vizsgálatok útján kimutatta, ez az erősítőapparátus teszi lehetővé, hogy a medenceszervek, főképen az uterus és a vagina, a hasfali nyomás emelkedésének (például emelésnél, feszítésnél, köhögésnél stb.) engedjenek, anélkül, hogy tartós diszlokáció veszélyének tennék ki magukat. Mindaddig, míg e lebegő mechanizmus rugalmassága nem csökkent, állandóan rugószerűen rántja vissza e szerveket eredeti helyzetükbe.

A rugalmasság azonban könnyen csökkenhet, ha a rugalmasság határát e szervek túllépik. Ezért fölötte fontos, hogy e határ túllépésének lehetősége csökkenjen. Ez a medencefenék ellenszegülése útján történik, mert a nyomás emelkedésével erre támaszkodnak a medence belső részei. Két dolog szükséges tehát, hogy a medence-szervek normális egyensúlyi állapotukat megtarthassák: rugalmasságában nem gyengült erősítő apparátus és erős támaszapparátus, vagyis sértetlen, erős medencealap-izomzat. E kettőnek összműködést kell kifejeznie, hogy a medence belső részeinek egyensúlyi állapota ne szenvedjen.⁵⁷⁾

Az *uterus-űr* (*cavum uteri*, a II. ábrán kékre festve) a nulliparánál körülbelül 7, oly asszonynál pedig, aki már szült, circa 8 cm. hosszú és szagittalis irányban (tehát ábránkon feltüntetett keresztmetszetnek megfelelően) csak igen szűk. Viszont harántmetszete háromszög alakú, melynek bázisa az uterustőnek (fundus) felel meg. E háromszög hegye alul, a corpus és cervix alkotta elhajlási szög magasságban nyert elhelyezést és itt a nyakcsatornához vezető, igen szűk (legfeljebb 3 mm. vastagságú) átjárót alkot, mely az *ostium uteri externum*-mal (*külső méhszáj*, röviden *méhszáj* vagy *ostium* elnevezés alatt ismeretes) egyetemben a vaginába torkollik. E szűk csatorna neve, a másikkal ellentétben *belső méhszáj* (*ostium uteri internum*). A háromszög bázisának sarkainál – melyeket kürtszögeknek neveznek – az uterusűr egészen szűk nyílásai átmenetet alkotnak a petevezetékbe.

A méhűr mirigyszerű nyákhártyával van kibélelve, melyre a megtermékenyített pete beágyazásának és táplálásának nagy feladata vár, melynek csak úgy tud eleget tenni, ha egész struktúrája megfelelő módon átalakul.

⁵⁷⁾ Ezek az utolsó mondatok, melyeket szabadon idézek *G. Hoene* után és amelyek *W. Stoeckel*: *Lehrbuch der Geburtshilfe*-jában (Fischer, Jena, 1920) jelentek meg, megerősítik mindazt, amit fentebb hangsúlyoztam.

Ezt az átalakulást szolgáló előkészületeket havonta (négyhétenként) megteszi s a struktúraváltozások már ekkor is jelentékeny fokot érnek el. Ha azonban ez az előkészület hiábavalónak bizonyul, mert megtermékenyített pete nem kért bebocsátást, úgy a legrövidebb időn belül minden újból visszafejlődik, a túlburjánzó nyákhártya legnagyobb része pedig elpusztul s kilökése vér és véres váladékok levezetése, vagyis menstruációs vérzés formájában észlelhető.

A nyákhártyának csak a legalsó rétege marad vissza. Bizonyos ideig megmarad nyugalmi állapotában, majd a pete befogadása céljából újabb burjánzásnak indul. Ha ez megint hiábavalónak bizonyulna, mert megtermékenyülés nem jött létre, úgy újabb kilöketés következik be, mely újból menstruációs vérzés formájában mutatkozik. Ez a folyamat a nemi érettség teljes tartama alatt négyhétenként megismétlődik (ezt menstruációs ciklusnak nevezzük) mindaddig, míg a terhesség be nem következik.

Minderre a következő fejezetben részletesen vissza fogunk térni, mikor a menstruációt, a női életfolyamat más, rendszeresen visszatérő, ingadozásaival kapcsolatban és a petefészek működésétől való függőségében fogjuk tárgyalni.

* *

Az uterus izomfalazata körülbelül 1-1.5 cm. vastag; a legvastagabb a corpusban.

Az uterus izomzata igen erős, ami legvilágosabban akkor nyilatkozik meg, mikor a szülés fölötté nehéz munkáját el kell végeznie.

Meg kell hagyni azonban, hogy erre a munkájára alaposan előkészült, mert a terhesség tartama alatt izomelemei oly mértékben szaporodtak és nőttek meg, hogy az anyaméh súlya 50-70 grammról (nulliparánál 50, multiparánál 60-70 gramm) 900-1200 grammra nővekszik, mely súlyt közvetlenül a szülés után állapíthatjuk meg.

De a nem terhes uterus is jelentékeny erő kifejtésére képes, ami akkor tűnik ki, ha valamely tartalmát (például vért) ki kell löknie.

A szerv izomrostjai minden irányban képesek működni, de elrendezésük nagyjában olyan, hogy erő kifejtésük a kütsaroktól az uterus kijárat irányába halad.

Ez az erő kifejtés azonnal működésbe lép, mihelyt, a megtermékenyített pete kivételével, valami az uterusüregbe behatol, legyen az akár szilárd test vagy oly mennyiségű folyadék, hogy általa az úr falai megfeszülnek; mert az uterus az eleven, még nem érett terhességi termék kivételével, minden más anyagot kilök. Azonkívül, akkor is összehúzódik az izom, ha vér vagy az idegpályák utján ingerek érik.

Az uteruskonstrukcióknak egyik különös sajátossága az, hogy eleinte aránylag csak gyengén működnek, később e kontrakciók megnövekszenek, rövid időre eléri intenzitásuknak tetőfokát, majd mindinkább abbahagyják. Ezután szünet következik; csak utána következik be a újabb kontrakció. Ez a tulajdonság legjobban a szülés alkalmával figyelhető meg, de e jellege a terhességen kívül is megfigyelhető. Az asszonyok e fájdalmat nemcsak szüléskor, de szülésen kívül is jól ismerik, annyira jellegzetes.

Csak a csekély intenzitású kontrakciók, különösen olyanok, amelyek nem találkoznak ellenállással, folyhatnak le fájdalommentesen, sőt észrevétlenül is. Szerencsére a coitus alkalmával bekövetkező uteruskontrakcióra is ez utóbbi eset áll fenn.

* *

Az anyaméh, külső részén, hashártyával (*peritoneum*-mal) van beborítva, csak azok a keskeny csikók, ahol a szervből a széles szalagok kiindulnak, továbbá az uterus alsó része, mentesek e boríték alól.

A II. ábrából világosan kitűnik, hogy a hashártya elől nem ér le oly mélyen az izomfalra, mint hátul és hogy csak hátul ér le a vaginafalig, míg elől nem.

A hashártya az alatta fekvő anyaméhvel szoros kapcsolatban van; a kapcsolat csak azon a ponton laza, ahol az uterustól a hólyagra megy át. A peritoneum itt alapjával szemben könnyen elhúzható. Ezt a helyet hólyag-méh-ráncnak nevezzük. E ponttól kiindulva beburkolja a húgyhólyag felső, hátsó falának nagy részét, majd valamivel a szeméremcsont felett a felső hasfalon folytatódik. A cavum Douglasii-nál helyet foglaló hátsó fordulati ráncát már megemlítettük. E ponttól kiindulva a hashártya a gerincoszlopot és a hasfal oldalsó részeit vonja be.

Röviden: a peritoneum, mely nagyon vékony, fényes szövet, beborítja az egész hasüreget, valamint a has belső-ségeit is. És a vagina kivételével az összes belső nemi szervek majdnem teljesen a peritoneális úrben fekszenek, a hashártyának a medencében haránt futó duplikatúrája tartja és részben be is borítja őket. Megkísérletem, hogy e nehezen feltüntethető szituációt a II. ábrán a lehetőség szerint világosan mutassam meg. Az ábrán rózsaszínűre festett peritonális úrt (illetőleg annak alsó részét, mert itt csak az jön tekintetbe) úgy kell elképzelni, hogy az teljesen megvan töltve belekkel, melyek mindenütt ráfeksznek a nemi szervekre.

A nemi szervek és a peritoneum közötti kapcsolat azért bir jelentőséggel, mert a nemi szervek a külvilággal való erős kapcsolatuk révén, könnyen közvetíthetnek a has-üregbe gyulladást okozó ágenseket.

A *petevezetékek* (méhkürt, II. ábra, 11) mindegyike az uterus sarkaival van összefüggésben 10-15 cm. hosszú csöveket alkotnak, melyek a medencefalak irányába haladnak. A kürtök kezdetei az uterusúrból indulnak ki, az uterusfalakba vannak beágyazva és igen szűkek, valamivel kintebb azonban mind szélesebbé válnak. De azért a petevezeték mindenütt megmarad szűk, vékony, hajlékony csőnek.

A szerv a ligamentum latum felső szabad szélébe van bezárva. Laterális, hátra hajló, fent tölcser formában ki-

táguló része szabadon fekszik a hasüredékben. Számos sötétvörös színű bojtjával és gyengéd, hosszirányú nyák hártya-ráncaival, töltött szegfűhöz hasonlít.

Mint a korábban mondottakból kitűnik és az ábrából is világosan látható, a nemi szervek külső nyílása és a hasüreg között közvetlen összeköttetés áll fenn. Ennek nagy jelentősége van. De természetesen, a dolgot nem szabad úgy elképzelni, mintha itt valóságos nyílt átjáratról volna szó; a falak egymáshoz való tapadása, a *Kristeller*-féle nyákcsap és a kürtdarabok kismértékű nedvkiválasztása bizonyos elzárást hoz létre. Ha például az anyaméhürbe folyadékot vezetünk be, ez a kürtökön keresztül eljuthat a hasürbe, ami (tekintettel a peritoneum nagy reszorpcióképességére), mérgezésre vagy esetleg helyi, sőt általános hashártyagyulladásra is vezethet.

A kürt belső oldala számtalan hosszirányú ránccal és bordácskával van ellátva és sejtréteg borítja, melyen mikroszkopikusan kicsiny, gyengéd szőröcskék vannak; ezek a szőröcskék mindig egy bizonyos irányban mozognak. Ez az irány az uterus felé mutat és minthogy az élet egész tartama alatt működésben van, állandó folyadékáramlást hoz létre, mely a hasüregből az uterus felé halad. A szóban forgó áramlás sokban hozzájárul ahhoz, hogy a petevezeték feladatát teljesíteni tudja, ami abban áll, hogy összehozza a hím és női csirasejteket és a megtermékenyített petét az uterusba vezeti. Az említett folyadékáramlás két irányban is fejt ki hasznos működést: egyrészt sikerül neki a petefészekből leváló petét, áramlásának bizonyos szívó hatása segítségével megragadni és belemosni az abdominalis kürtnyílásba ahonnet (közben megtermékenyítve) az uterusba kerül. Másrészt fokozott működésre készíti az ivarszálakat (spermatozoon), mert az áramlás a méhlepény irányába történik s így az ivarszálaknak az áramlás irányával szemben kell úszniok, ha a petét el akarják érni; már pedig az erős önmozgási képességgel ellátott ivarszálakat az a tulajdonság jellemzi, hogy főleg ár ellen szeretnek úszni. Így hozza össze ez az áramlás a két fajtájú csirasejtet, melyek keresik egymást,

hogy egyesülés útján új egészet alkossanak. A pete ezen megtermékenyülése rendszerint a petevezeték oldalsó részében történik meg. Ekkor következik be a pete első fejlődése is, melynek tartama alatt az áramlás a kürtön keresztül magával sodorja a petét, míg az uterust el nem éri. De nem szabad megfeledkeznünk annak megemlítéséről sem, hogy a petevezeték ezen perisztaltikus, ide-oda folyó, de főleg az uterus felé irányuló mozgásával jelentékenyen elősegíti úgy ezen szállítást, mint a fentebb megemlített szívó hatást is. (S. Sobotka, Anat. Hefte, LIV. kötet. Továbbá v. ö. Mikulicz-Radecki, Zentralblatt für Gynäkologie, 1925, 30. és 42. szám.)

* *

Miként a petevezeték, a petefészek (*ovarium*) is páros szerv, teste hosszúkas, kerekded és egyik széle egyenes vonalú. Hossza 3-5 cm., szélessége 1.5-3, vastagsága pedig 0.5-1.5 cm., állománya durván elasztikus, felülete, a rajta képződő és felpattanó petehólyagocskák következtében, egyenetlen.

Az ovarium hajlított széle és mindkét felülete szabadon fekszenek a hasüregben. Egyenes széle a széles szalagon függ. Ezen kívül külön szalag függeszti az uterusához, míg egy másik (a petevezeték felfüggesztő szalagja, a II. ábrán 9-el jelölve) a medence falához fűzi, ami által elhelyezkedése (bár ez változó) szabályozást nyer. A kürttölcsér a petefészek hátsó, szabad szélének és mediális felületének közvetlen közelében fekszik.

Az ováriumban megszámlálhatatlan pete kiképzésének adottsága és lehetősége van meg, melyek állandó fejlődésben és visszaképződésben vannak. Kiképzésüknél nedveséget tartalmazó hólyagocskák keletkeznek és ezeknek falában nyer a pete elhelyezést. E hólyagocskák négy-hetenként érnek. Ez a folyamat egyszer a petefészek egyik oldalán, majd a másik oldalon játszódik le, bár a változás nem ilyen határozott. Fejlődésének végső foka a pattanásra kész hólyagocská, melyet felfedezője, *Reinier de Graaf* után (meghalt 1673-ban, Delftben) *Graaf-féle*

hólyagocskának neveznek. Az ilyen pattanásra kész hólyagocska kis cseresznye nagyságúra is megnőhet, olyanira, hogy a petefészekből púpszerűen kinyomul, miközben kupolaformájú csúcspontjában a fala annyira elvékonyodik, hogy megpattan. A kiáramló folyadék magával ragadja a petét, melynek átmérője csak 2 mm. Ezáltal a pete a kürttölcsér közelében a szabad hasüregbe kerül, innét pedig, a fent leirt módon a petevezeték veszi fel.

* *

De a Graaf-féle hólyagocska ezáltal még nem teljesítette minden feladatát. Falában erős burjánzási jelenségek lépnek fel, gyorsan mirigyszerű testté alakul át, melyet színe után „*sarga test*”-nek, *corpus luetum-nak* nevezünk.

Minthogy négyhетенként csak egyetlen hólyagocska érik meg teljesen, tehát a többi ilyen képződmény, mely már szintén fejlődött valamelyest, nem érhetik be. Ezek gyors visszafejlődésnek indulnak, miközben sejtszerű elemekké alakulnak át. Ezek az elemek is választanak ki oly anyagokat, melyek, ha a vérbe kerülnek, különböző életfolyamatokat befolyásolhatnak. De közreműködnek itt az előbb említett fejlődésben lévő képződmények, sőt a közöttük elhelyezkedő sejtek is.

A petefészek tehát oly szerv, mely külső és belső kiválasztást hoz létre.

Külső kiválasztása bizonyos időközökhöz van kötve. Készben a belső is ilyen, másrészt azonban ezt a kiválasztást folyamatosnak kell tekinteni.

A petefészek funkcióinak a nemi érzésekre kifejtett hatásáról már a II. fejezetben megemlékeztünk. A következő fejezetben a menstruációra és a fejlett nő teljes nemi organizációjára való befolyását fogjuk vizsgálat tárgyává tenni.

VI. fejezet.

A felnőtt asszony nemi fiziológiája.

HARMADIK RÉSZ.

A petetevékenység. A női organizmus élettevékenységeinek hullámzatossága és a menstruáció.

Azok a kérdések, melyekkel most foglalkozni fogunk, nemcsak azért nehezek, mert nagymértékben komplikáltak, hanem mindenekelőtt azért is, mert sok oly részletünk van, mely csak nehezen érthető meg és még teljesen ismeretlen.

Mégis meg kell kísérelnünk, hogy lehetőleg megértsük őket, mert ezek a kérdések nemcsak érintik az asszony leglényegesebb testi, sőt lelki tevékenységét is, hanem uralják is azt.

„Propter solum ovarium mulier est, quod est” , ami a következőket jelenti: egyedül a petefészkek teszik az asszonyt azzá, ami.

Mi tehát a feladata ennek a szervnek? (A következőkben leginkább „a” petefészkekről fogunk beszélni, holott a normális asszonynak tudvalegőleg két petefészke van.)

A feladata kettős: *elő* kell *állítania* a petét, a női csira-sejtet és további fejlődésénél *meg* kell azt *oltalmaznia*.

Már abból is sokat tudhatunk meg, hogy miképpen állítja elő az ovarium a petét. Ehhez főképen mikrosz-

ki az ovarium a petét? Rendszeres időközönként történik-e ez? Mily kapcsolatban van a petekilökés (ovu-

latio) folyamata a menstruációs vérzéssel, mely négy-hetenként megismétlődik?

A menstruációs vérzéssel vizsgálatunk során azért kell különösen behatóan foglalkoznunk, mert feltűnő volta és rendszeres megismétlődése miatt, továbbá, mint a be nem következett terhesség jele, elsősorban köti le érdeklődésünket. A menstruációt az asszony, valamint orvosa is, állandó ellenőrző készüléknek használják fel, mely a nemi szervekben lejátszódó minden lényeges eseményt jelez. Mi is időjelzőnek fogjuk felhasználni és ezen apparátus segélyével fogjuk megmagyarázni azt az időbeli sorrendet, melyben a nemi szervek funkciói és sok más testműködés is követik egymást. Tehát azokból a négy-hetenként megismétlődő időközökből indulunk ki, melyekben a normális, nem terhes asszony élete lejátszódik és ezt az időközt, a menstruáció kezdetétől számított első naptól egészen a 28-ik napig, vizsgálat alá fogjuk venni.

* *

Röviden, a kérdés odairányul, hogy mely napon történik meg az ovuláció? E kérdésre adandó feleletnek nemcsak elméleti értéke van. Már csak azért is nagy gyakorlati értéket kell neki tulajdonítanunk, mert a pete kivetését követő idő a legalkalmasabb a megtermékenyítő coitus számára. A kérdésre adott felelet nem egyöntetű.

Az utóbbi évek folyamán azonban számos oly operációt végeztünk el, melyek nem voltak annyira sürgősek, hogy ne halaszthattuk volna el őket arra az időpontra, mely az ovuláció megfigyelése számára alkalmas. A Graaf-féle tüsző megpattanásának időpontjára irányult így szerzett ismeretek és más megfigyelések segélyével sikerült annyi tapasztalatra szert tenni, hogy, bár némi fenntartással, jogosultnak érzem magamat arra, hogy a tényállást a következőkben ábrázoljam:

Mihelyt a menstruációt megelőző körülbelül második napon az egyik megtermékenyítés nélkül maradt pete elhalt, azonnal kezdetét veszi egy újabb Graaf-féle tüsző képződése. Fejlődése folytatódik, míg a tüsző meg nem

érik. A másokéval egyező, saját megfigyeléseim igazolják, hogy ez a 11., 12. vagy 13. napon következik be. Ha a későbbi, vagy korábbi beérés lehetősége meg is van és ha el is kell ismernünk, hogy főleg a coitus következtében a tüsző valamivel hamarabb is felpattanhat, mégis akkor közelíthetjük meg legjobban az igazságot, ha az új pete felszabadulásának átlagos és abszolút (vagyis a leggyakrabban előforduló) napjának a 12-et jelöljük meg. A pete a méhkürtbe vándorol, ott körülbelül 15 napig él és ha közben meg nem termékenyül, elhal. De mindjárt megkezdődik az újabb Graaf-féle tüsző növekedése s ezzel újabb ciklus veszi kezdetét.

* *

A petefészekben a kicsiny, azonban bizonyos nagyságot mégis elérő tüszők állandó fejlődése folytán némi feszültség tapasztalható. Mihelyt valamelyik Graaf-féle tüsző megkezdí továbbfejlődését, a nedvtartalma is egyre szaporodik, minek folytán a petefészekben emelkedik a feszültség, mely mindjobban fokozódik, míg, közvetlenül megpattanása előtt, csúcspontját el nem éri, hogy rögtön utána újból visszaessék. Az aránylag nagy folyadék-mennyiségének hirtelen történi kilépése az összefeszültség fokát valószínűleg mélyebbre süllyeszti, mint amekkorára az a most megpattant hólyagocska növekedésének kezdetén volt. A kis tüszők utánnövése következtében a feszültség újból emelkedni kezd, míg közülük valamelyik újabb fejlődésnek nem indul és míg ez a kör is be nem zárul, helyesebben, míg újabb feszülési hullám nem közeledik.

A feszülés kiváltja a feszülést megszüntető tendenciát. Ez a tendencia a Graaf-féle tüsző megpattanási időpontja előtti napokban némely asszonynál fokozott coitusvágyban nyilvánkozik meg. Már a II. fejezetben is céloztam erre. Ha ezzel összefüggésben elgondoljuk magunknak az előbb említett lehetőséget, hogy tudniillik a coitus (a vele járó vértódulás által előidézett feszültségnek hirtelen, rövid időközökben megismétlődő fokozása segítségével,

továbbá mechanikus behatások útján) a tüsző megpattanását egyenesen okozhatja is; ha az ember továbbá az előző fejezetben megemlített kedvező életkörülményekre gondol, melyek a vaginában éppen akkor éreztetik hatásukat, mikor a spermiumok belejutnak (csekély savtartalom, mely megfelel a spermiumok követelményének) és ha végül tekintetbe vesszük, hogy az ovuláció a nemi szervekben, valamint az egész szervezetben is, azonnal kiváltja mindazokat az elváltozásokat, melyek a megtermékenyített pete számára a legkedvezőbb fejlődési lehetőségeket nyújtják; akkor világossá válik előttünk, hogy a természet mily pontosan illesztette egymásba e jelenségeket, hogy célját, a szaporodást s vele együtt a faj fentartását elérje.

Ennyit arról a módról, mellyel az ovarium első feladatát megoldja s arról, ami ezzel összefügg.

A Graaf-féle tüsző érésének hullámmozgását és az ovariális feszültséget az V. ábra legalsó, fekete vonala tünteti fel.

Térjünk most át a petefészek második feladatának ismertetésére.

Hogyan védi meg az ovariális működés a petét a kiválás után?

Erre a kérdésre a felelet a következő: hogy állományában a lehető legjobb lehetőségeket hozza létre, a pete fennmaradása, letelepedése, fejlődése és táplálása céljából.

Erre szolgál a corpus-luetum-mirigy. Mint már emiittettük, ez oly mirigy, melynek csak belső szekréciója van, mert kifelé vezető útja nincs s váladékát közvetlenül a vér veszi fel, mely azt arra a helyre szállítja, ahol működését ki kell fejtenie. A sárga test azonban nem állandó mirigy. Ellenkezőleg, minden corpus luetum fennmaradása addig van biztosítva, míg a pete, amelyhez hozzátartozik és amelyért dolgozik, él (ehhez az időtartamhoz hozzájárul még további nyolc nap is, melyre visszaképződéséhez van szüksége). Ha a pete életben marad, mert megtermé-

kenyítése bekövetkezett, akkor a corpus luetum is megmarad, sőt jelentékenyen meg is nagyobbodik, mint amely nagyságot akkor ért volna el, ha a nő megtermékenyítése nem következik be. Ha azonban elhal, úgy a sárga test visszafejlődése és funkciójának megszűnése azonnal kezdetét veszi. De képződése nemsokára újból megindul, mert az erre irányuló előkészület újabb Graaf-féle tüsző képződésével kezdetét veszi. Tudjuk, hogy a megpattant tüsző sárga testté való átalakulása azonnal megindul és gyorsan folytatódik. Vele együtt érvényesül e mirigy belső szekréciója is. Hogy az átalakulás e folyamatának gyorsasága milyen mértékű, azt könnyen érthető okokból nem tudjuk pontosan megfigyelni.

L. Fraenkel, R. Schröder, R. Meyer és mások megfigyelései mégis elég támaszpontot nyújtanak annak megállapítására, hogy a fejlődés előrehaladásának mértéke az első négy napon a legnagyobb valószínűség szerint rohamosabb, a második négy nap alatt azonban már csökken s így a corpus luetum kifejlődésének ideje összesen tehát nyolc nap.

Az erre következő hat, helyesebben hét nap alatt a mirigyek teljes működésüket fejtik ki, sőt fejlődésük csekély mértékben fokozódik is, mindaddig, míg a pete elhalásával hirtelenül maguk is el nem pusztulnak. Gyors visszafejlődés veszi most kezdetét és nyolc nap elmúltával a sárga test oly kicsinyre zsugorodik össze, hogy működéséptelennek kell tekintenünk.

Az elmondottakat az V. ábrán feltüntetett sárga görbe jelzi, mely a corpus luetum növekvését és visszafejlődését, továbbá a vele kapcsolatos funkciók intenzitását mutatja be.

A Graaf-féle tüsző és a sárga testképződés közötti időrendi összefüggés az alsó, fekete és a sárga görbe összehasonlítása útján válik szemléltethetővé. Világosan kivethető, hogy a corpus-luetum-hullámnövekvés azonnal kezdetét veszi, mihelyt a tüsző növekvésének hulláma megtörik és hogy a fekete hullám akkor indul meg, amikor a sárga elapad.

A hullámhegyek csúcspontján következik be a peteszületés és a petehalál. A belső összefüggésekről csak ennyit mondhatunk: a corpus luetum újabb tüsző kifejlődésére gátló hatást gyakorol (ha teleologikusan szólunk, úgy azt mondhatjuk, hogy mindez azért történik, mert az újabb peteképződés felesleges és nem kívánatos mindaddig, míg a most levált, megtermékenyítést váró pete befogadására szükséges előkészület még folyamatban van). A petehalál egyben a corpus luteum visszafejlődését is jelenti, továbbá, minthogy ez a belső szekréción is azonnal jelentékeny mértékben korlátozza és progressziven csökkenti, megszűnik a Graaf-féle tüsző képzésére gyakorolt gátló hatása is. Most megindulhat az újabb peteérés folyamata.

De vajjon micsoda befolyás által váltja ki a tüsző megtattanása a sárga test képződésének ingerét? És miképpen hozza létre a petehalál a corpus luetum megszűnését? Az első kérdésre talán még meg lehet adni a feleletet, ha feltételezzük, hogy itt a vérszérumreakció játszódik közre, melyet a tüsző nedveiben lévő „idegen” fehérje a hasürben létrehoz. Megkísérlik ugyan, hogy a második kérdésre is analog módon feleljenek, de attól félek, hogy itt túl messzire merészkedünk el a tudományos spekuláció birodalmába s ezért ide nagy kérdőjelet állítok.

* *

Ugyanílyen hatályos módon, sőt talán még hatályosabban is oldja meg feladatát a sárga test is, amennyiben váladéka segélyével az uterus nyákhártyáját arra készíti, hogy a megtermékenyítésre váró pete befogadására és táplálására készüljön elő.

Hatása abban nyilvánul meg, hogy e nyákhártya terjedelme és eddigi jelentéktelen tevékenysége megnövekszik. E gyarapodás egyben az uterus-nyákhártya fejlődésének első fokát is jelenti, mely végül valóságos túlburjánzáshoz válik hasonlatossá. Miután *Hitschmann* és *Adler* (Wien) 1907-ben a burjánzás fázisait leírták és méltányolták, *F. Driessen* (Amsterdam) számos és pontos

mikroszkopikus vizsgálat segélyével világosságot derített e kérdésre. A „Nederlandsch Tijdschrift voor” Verloskunde en Gynaecologie” (1915) lefektetett eredményeit számjegyek⁵⁸⁾ formájában fejeztem ki és belőlük görbét alakítottam. Ez a görbe az V. ábrán vörös színben van feltüntetve. Kitűnik belőle, hogy az uterus-nyákhártya, mintha kitörne nyugalmi és közönbösségi állapotából, a sárga test képződésétől számított második napon, rendes körülmények között ezzel párhuzamosan (illetőleg ezt valamivel követően, mert a nyákhártyák növekedésére szükség van bizonyos időre), nőni kezd. Teljes kifejlődésük idejében a két görbe feltűnő módon párhuzamosan halad, sőt csúcspontjukat is ugyanazon a napon érik el. Miután a sárga testből kiinduló növekedési inger megszűnik, a nyákhártya görbéje is azonnal megfordul és néhány napon belül indifferens nyugalmi állapotába tér vissza.

Rövid idő múlva, vagyis egy, két, három, vagy négy, de többnyire (és átlag) két nappal a görbe visszaesésének kezdete után megindul a *menstruáció*.

Helyileg a havi baj a túlbujánzott nyákhártya kilökését jelenti, mely véres folyadék, sőt majdnem tiszta vér kiválasztásában is nyilvánul meg. Az összorganizmus számára azonban többet jelent – aminthogy e folyamat valóban az általános testi reakció egyik megnyilatkozásának is kell felfognunk. Alább mindezzel behatóan fogunk foglalkozni.

Tekintsük meg most ábránkon a megtört vörös vonalat. Ez ugyancsak *Driessen* nyákhártya-vizsgálatain alap-

⁵⁸⁾ *Driessen* a nyákhártya fejlődési fokait a, b, c és d betűkkel jelzi. A magam részéről e betűk helyett az 1-4 számjegyeket használom, mert az a meggondolás vezet, hogy a nyákhártya sohasem tűnik el teljesen és mindig megmarad legalább is az 1 stádiumában. Abból a sok vizsgálati adatból, melyet *Driessen* minden egyes nap számára megad, kiszámítom a megfelelő nap átlagos értékét. Az így nyert értékekből *Bloxam* módszere szerint kiszámítom a napi középértéket, ami olyképen történik, hogy az előző nap, a szóbanforgó nap és a rákövetkező nap számértékeit összeadom s az így nyert eredményt hárommal elosztom. Ilyképen a véletlen ingadozás lehetőleg ki van zárva.

szik, amelyeket számok és görbe formájában, én állapítottam meg. E görbe a glikogénnek az uterus-nyákhártyában való jelenlétét jelzi. Ez az anyag olyan szerkezetű, hogy átmenetet alkot a szénhidrátok és a cukor között. E formájában fontos tartalék-tápanyag és az uterusban való felraktározása arra szolgál, hogy a megtermékenyített petét felvegye, táplálja és így a feladat teljesítésére való előkészületnek tekinthető. Ez a görbe⁵⁹⁾ is nagyjából párhuzamosan halad a nyákhártya görbéjével, a sárga testképződést követő második napon emelkedni kezd, követi a corpus luetum funkciós görbéjét és meredeken visszaesik, mihelyt annak visszaképződése kezdetét veszi.

* *

A távolabb fekvő szervek, a mellék is kétségtelenül alá vannak vetve e hullámmozgás hatásának; ezek is követik a corpus-luetum-hullám három fokát, a dagályát, csúcspontját és apályát, mint azt A. *Rosenburg* a menstruációs ciklus különböző szakaszaira vonatkozólag, mikroszkopikus-anatómiai vizsgálatai segítségével, megállapította⁶⁰⁾. A ciklikus mammaváltozások görbéjét ő maga alkotta meg. Én az V. ábra kék vonalában változatlanul átvettem. A kék vonalat azért helyezem az ábra felső részébe, mert a mellék visszaképződése csak részleges és az alul elhelyezett zéróvonalat sohasem érhetik el. A méhnyákhártyájának megváltozását, melyhez a corpus

⁵⁹⁾ Megszerkesztésénél úgy jártam el, mint a nyákhártyavonalénál (lásd előbbi jegyzetet). Minthogy azonban az egyes intervallumokban a nyákhártya nem tűnik el egészen, a glikogén azonban igen, tehát ezen utolsó görbében *Dr Lessen* „a” betűjét „o” -val jelöltem; a d betűnek tehát a 3 szám felel meg (szemben a többi görbe 1–4-ig terjedő megjelölésével). Ezáltal az egész görbe alacsonyabban van elhelyezve. Meg kell még jegyeznem, hogy *Driessennél* mindkét görbe az 1.-28. napig terjed. Én azonban a világosság kedvéért, az eredeti számok felhasználásával, hátra és előre felé meghosszabbítottam. A 25.-26. napig terjedő rész tehát ugyanazon számok felhasználásával kétszer van feltüntetve.

⁶⁰⁾ A. *Rosenburg*, Die menstruellen Mammaveränderungen. Zentralblatt für Gynäkologie, 1923, Nr. 3.

luetum is csatlakozik, úgyszintén a mell mirigyeinek *Rosenburg* által leírt megnagyobbodását is, a terhesség következtében beálló változások kezdeti stádiumának kell tekinteni.

A természet tehát minden pete számára, mely a petefészket elhagyja, megtermékenyítést vár. Minden egyes alkalommal előkészíti mindazt, ami a megtermékenyítést követné. És mindenkor újból leépíti valamennyi előkészületét, ha várakozásában csalódik.

Általánosan ismert jelenség, hogy a mellek a menstruációkor megduzzadnak, hogy feszesebbnek érezni őket és hogy tulajdonosaik figyelmét kellemetlen formában irányítják magukra. De óvakodnunk kell attól, hogy ezt a duzzadást a *Rosenburg* által leírt premenstruális növekedéssel összetévezzük. Biztosan nem felel meg amannak. Először is a két jelenség időbelileg sem esik össze. Azután a kitapintható duzzadás sokkal gyorsabban keletkezik, semhogy növekvésből származhatna.

Nyitva hagyom azt a kérdést, hogy vajjon a *Rosenburg*-féle növekedés *érezhető-e?* Az egyik asszonynál talán igen, a másiknál nem. A melleknek gyakran érezhető megduzzadása valószínűleg attól függ, hogy a vértólulás megnagyobbodik bennük, ami viszont többnyire a kicsiny véredények kitágulásával kapcsolatos. Ez azonban nemcsak kémiai (például belső szekréció), hanem reflektórikus hatások útján is létrejöhet.

Az elmondottak számára jó például szolgál és egyúttal igen érdekes adaléka azon kérdésre adandó feleletnek is, mely bennünket jelenleg érdekel, a melleknek az a gyorsan múltó megduzzadása, melyet pontosan két menstruáció közötti időben, vagyis a Graaf-féle tüsző megpattanása előtt észlelhetünk.

Ebben az esetben a mirigyszövet megnövekedése határozottan ki van zárva. Azonban mégis mutatkozik megduzzadás és ezt az a reflektórikus vértólulás hozza létre, melyet, a petefészekben abban az időben fennálló, magasabb vértólulás okoz (emlékezzünk csak vissza az ábrán

alul feltüntetett fekete görbére). Az ennek következtében keletkező kongeszció gyakran még az uterusban is érezeti hatását. E felfogást kísérleti utón *P. Strassmann* igazolta, aki kimutatta, hogy zselatinnak a petefészekbe való befecskendezése, mely kizárólag feszülés-fokozást okoz, hasonló kongeszciókat vált ki.

* *

Az ováriális tevékenységnek a genitálékra való hatása erős és jelentékeny. Ezt most tárgyaltuk.

Most meg fogjuk látni, hogy e hatás a nő egész organizmusára sem gyakorol gyengébb, vagy jelentéktelenebb hatást.

Mary Putman Jacobi (1875) megfigyelései és *Goodman* tanulmánya⁶¹⁾ óta, melyeket később nagyszámú vizsgálat is igazolt és kibővített, ismeretes, hogy a normális asszony legfontosabb életfolyamatai a nemi érettség korában törvényszerű intenzitáshullámzásokat mutatnak fel. A menstruáció előtti időre eső egyik nagyobb erősségű fázist gyengébb intenzitású fázis követi, ami megfelel a menstruacionális időköznek. Ez viszont újabb emelkedésnek indul, mely bevezetését alkotja az újabb emelés felé törekvő fejlődésnek. Ha a terhesség nem lép közbe, mindez rendszeresen és megszakítás nélkül többnyire nagy pontossággal megismétlődő négyhetes időközökben folytatódik.

Ez a hullámmozgás beigazolást nyert a testhőmérséklet, szív működés, vérnyomás, izomerő, vizeletkiválasztás, anyagcsere és (mint fentebb láttuk) éppen a legutóbbi időben maguknak a nemi szerveknek fontos területeire vonatkozólag is. Sőt állandóan szaporodnak az olyan megfigyelések, melyek szerint a nő életműködésének még számos más területén is tapasztalhatunk ilyen intenzitásváltozásokat (melyeket az apály és dagály váltakozásával is összehasonlíthatunk).

⁶¹⁾ American Journal of Obstetrics, 1878.

„Az ováriális funkciók, hullámmozgások és a menstruációális vérzés összefüggései”⁶²⁾ című, 1904-ben megjelent monográfiámban rámutattam, hogy az említett periodicitást legegyszerűbben a testhőmérséklet alakulásán lehet megfigyelni, melyek görbéje világosan rámutat minderre és párhuzamosan halad mindazokkal a görbékkel, melyek a nő többi életműködését ábrázolják, elannyira, hogy joggal tekinthetjük a többiek reprezentánsának.

Ott kimutattam, hogy a testhőmérsékletet legjobban a reggeli hőmérséklet görbéjén lehet kimutatni, mert ha ezt a temperatúrát vesszük alapul, úgy, ha mindig közvetlenül a felébredés után mérjük, megvan annak a valószínűsége, hogy „tisztá” temperatúrát figyelünk meg, melyet nem befolyásolnak a mellékkörülmények, például táplálékfelvétel, mozgás stb. Ha az így nyert görbét Bloxam módszere szerint átdolgozzuk, vagyis mindegyik nap temperatura-értékét úgy állapítjuk meg, hogy az előtte és utána következő nap temperatura-értékét hozzáadjuk és az így nyert számot hárommal elosztjuk, akkor az eképen megállapított átlagos hőmérséklet még jobban csökkenti azokat a véletlen befolyásokat, melyek a görbe formájára hatást gyakorolnak. Az említett munkámban ily görbét hoztam nyilvánosságra és azóta lányok és asszonyok hőmérsékletéből még számos ilyent állítottam össze.

Mindenki szert tehet ily tapasztalatokra, ha lelkiismeretes, rendszeres életet élő, egészséges, nemileg érett asszonyt felkér arra, hogy reggelenként, mindjárt ébredés után, pontos hőmérővel mérje meg a temperatúráját és azt azonnal jegyezze fel. A kísérleti személy leírásánál alkalmazott adjectívák azonban ne legyenek csupán epitheton ornans-ok. Ellenkezőleg, ha azt akarjuk, hogy használható eredményhez jussunk, úgy e tulajdonságok megléte elengedhetetlen feltétele a vizsgálatnak. Ezt már értekezésem nyilvánosságra való hozatalakor is hangsúlyoztam,

⁶²⁾ Haarlem, de Erven F. Bonn.

de nyomatékkal meg kell ismételnem, mert azóta is számos kísérletező akadt, ki a fentieket nem vette tekintetbe és ennek következtében a hullámmozgást meg sem figyelhette.

Sőt a fentemlített feltételeket még azon irányban is meg kell szigorítanom, hogy a kísérleti személynek a műveltség és otthoni jólét bizonyos foka felett is kell rendelkeznie, mert pontos instrukcióim ellenére is (melyeknek azonban sohasem szabad oly természetűeknek lenniök, hogy a kísérleti személy ezekből előre megtudhassa a bekövetkezendő temperatúraemelkedés menetét), csak nagy ritkán sikerül az alsóbb osztályokba tartozó nőktől használható adatokat kapnom. A klinikai termék pácienseinek hőmérséklete már ebből az okból is teljesen használhatatlan, amihez még hozzájárul az a körülmény is, hogy a betegszobában éppen az ébredés és a reggeli hőmérséklet lemérésekor ideje a nap legnyugtalanabb szaka. Végül nyilvánvaló, hogy a kórházban megfigyeléseink nem irányulhatnak teljesen egészséges nőkre.

* *

Arról az összefüggésről, mely a női organizmus életmegnyilatkozásainak, valamint a menstruációnak és az ováriális működésnek hullámmozgását, a temperatúra görbéjében fejezi ki, akkor oly véleményt nyilvánítottam, mely most részben revízióra szorul, mert az azóta elmúlt húsz esztendő, két idevonatkozó alapvető adattal tett bennünket gazdagabbá: az első adat a corpus luetum belső szekréciójára vonatkozik s ezt főleg *L. Fraenkel* és *Born* vizsgálatainak köszönhetjük. *Hitschmann*, *Adler* és újabban *Driessen munkái* viszont az uterusnyákhártya, menstruációt eredményező, ciklikus változásait ismertetik. E két adatnak egymáshoz való viszonyát az V. ábrán már megfelelően méltányoltuk.

Lássuk már most, hogy az említett két, újabb keletű tudományos megállapítás hogyan viszonylik az ábránkon feltüntetett fekete vonalhoz, melyet Bloxam módszere szerint feldolgozott reggeli temperatúra görbéjében az álta-

lános (szemben a „helyi”-ekkel, melyek a nemi szervekben játszódnak le) életjelenségek reprezentánsának tekintünk. Számos idevonatkozó görbe közül az ábránkon való feltüntetés céljából olyat választottam ki, mely oly asszony reggeli hőmérsékletét mutatja, akinél a Graaf-féle tüsző megpattanásának napja pontosan ki volt mutatható.⁶³⁾

Elégséges, ha rápillantunk a görbére: az általános életjelenségek fekete görbéje nemcsak párhuzamosan halad az uterusnyákhártya változásainak vörös görbéjével, hanem feltűnő módon követi, a corpus luetiim funkcióit jelző, sárga görbét is. A görbe emelkedésénél a „követés” szót szószerint kell venni, ami még világosabban kitűnt volna akkor, ha a Bloxam szerint kombinált görbét eredeti, egyszerű formájában mutattam volna be.⁶⁴⁾

A legnagyobb valószínűséggel állapíthatjuk meg, hogy a Graaf-féle tüsző megpattanása akkor következik be,

⁶³⁾ Ez úgy történhetett meg, hogy az egyik petefészek mélyen a cavum Douglasii-ben feküdt és a tüsző érése következtében megduzzadása világosan (és kellemetlen formában!) vált észlelhetővé, mert a növekvő szerv ebben a helyzetében beleszorult a cavum-ba. A tüsző megpattanása következtében beálló feszültség-megenyhülés az asszony számára nagy megkönnyebbülést jelentett. Ennek folytán nem csupán az ovuláció napját, hanem ennek óráját is pontosan meg tudta adni. Ezt az önmegfigyelést a ginäkologiai vizsgálat eredménye mindig igazolta. A szervnek ez a megduzzadása és lelohadása, mely az ovulációval teljesen párhuzamosan haladt (és melyet pontosan ismertem, mert könnyű hozzáférhetőségének lehetősége számos éven keresztül való megfigyelését elősegítette), minden kétséget kizár. Ezek az objektív tünetek, néha minden szubjektív tünet fennforgása nélkül is meg voltak állapíthatók, ami különösen kedvező jelenségek (a tüsző elhelyezkedése, csekély béltartalom) fennforgásán nyugodhatott. Számos analóg esetet volt alkalmam megfigyelhetni és az a véleményem, hogy ezek fölülte alkalmasak arra, hogy az ovuláció időpontját operáció nélkül is meglehetősen biztonsággal megállapíthassuk. Az egyik ilyen esetben módomban volt a tüsző megpattanásnak diagnózisáról szemeimmel is meggyőződni.

⁶⁴⁾ V. ö. a VI. ábrán, a hegyével lefelé hajló, legalsó görbét, a hozzátartozó Bloxam-féle vonallal.

mikor valamelyik, határozott mélyponttal⁶⁵) rendelkező görbe, ezt a mélypontot eléri. Az előbb (jegyzetben) említett eseteknél ez mindig határozottan meg volt állapítható és – bár ezekről nem is rendelkezem, az egész ciklusra kiterjedő, teljes görbével, a tüssző megpattanását megelőző és követő napok pontos hőmérsékletét könnyen megállapíthattam – az ovulációt követő hőmérséklet görbéjének felszállása és annak további emelkedése szembeötlő volt.

Bizonyos vagyok benne, hogy a *hőmérséklet emelkedését a corpus luetum működése nemcsak hogy megelőzi, hanem egyenesen okozza is; hasonlóképpen uralja a sárga test teljes kifejlődése és csökkenése a temperatura csúcspontját és leszállását is*. Ha régebbi menstruációs elméletem nem is egyezik meg mindezzel és ha azt nem is tarthatom fenn abban a formájában, melyben régebben megállapítottam, mégsem szabad szememet behunynom a görbék azon összefüggése előtt, melyet azok világosan felmutatnak.

Tehát: a sárga test belső szekréciója által, az általános életműködésre stimulálólag hat és a méhlepény nyákhártyáját burjánzásra izgatja; ezzel szemben funkciójának megszűnése következtében visszafejlődnek úgy a szóbanforgó általános életjelenségek, valamint az uterusnyákhártya is, ami a menstruáció bekövetkezését okozza.

Annak bizonyítására, hogy mindez a belső szekréció, nem pedig mellékbefolyások segítségével történik, felhozhatnék a ginakológia irodalmából számos érvet, például szervek átültetése útján keletkezett eredmények, kasztráció, stb.

Most azonban inkább arra szorítkozom, hogy két újabb példát hozzak fel, melyek azt igazolják, hogy a hőmér-

⁶⁵) De nem mindig keletkezik *mélypont*, mint ezt az 1.) jelzett *görbéből* is látjuk. Ott az egyik esetben nem képződött, a másikban viszont jól megfigyelhető.

séklet (általános életműködés) valóban a corpus luetura funkciójának uralma alatt áll.

Az első: ha valamely operáció alkalmával a corpus luetumot eltávolítjuk, úgy nemcsak a menstruáció lép fel azonnal (amit *Fraenkel* már igazolt), hanem a temperatura görbéje is azonnal esik; a hullám, idő előtt, megtörik. (E jelenség szabatos megfigyelése azért is jár nehézséggel, mert az operáció, mint olyan, szintén hőmérsékletváltozással jár.)

A második bizonyítási eljárás ellenkező irányú: ha a corpus luetum megmarad, ahelyett, hogy a petehalál következtében visszaképződne, akkor a hőmérséklet görbéje is megtartja magasságát, illetőleg, nem esik vissza. Ez az eset a terhesség bekövetkeztekor lép fel.

Régen ismeretes dolog, hogy a terhesség alatt a sárga test megmarad, sőt az első hónapokban még tovább is képződik. Hogy a menstruáció kimarad, azt mindenki tudja. Az uterusnyákhártya növekvő burjánzásának formáját és jelentőségét mind jobban felismerték. A nyákhártyának az első terhességi hónapokban való kiadós glikogén termelését *Driessen* mutatta ki. A mellek folytatólagos megduzzadása is ismeretes és az anatómiából megtanultuk, hogy ezt, mirigyszövetének fokozódó burjánzása, okozza.

Tudjuk tehát, hogy a corpus luetum-nak, a melleknek és az uterusnyákhártyának, nekünk premenstruális formában, ismeretes fejlődése, a megtermékenyülés bekövetkeztekor, fokozódik; görbéink nyelvezetében kifejezve, ez azt jelenti, hogy megtermékenyítés esetén a sárga, kék s vörös vonalak, ahelyett, hogy az ovulációt követő tizenhatodik napon visszaesnének, megtartják elért magasságukat, sőt lassan tovább emelkednek.

Hogy a fekete vonalról is ugyanezt állapíthatjuk meg, azt eddig nem tudtuk. Abban a helyzetben vagyok, hogy egy egészséges, fiatal, 28 naponként pontosan menstruáló asszony temperatúragörbéjét mutathatom be, aki, temperatúrájának rendszeres megfigyelése idejében, lett először terhes és kérésemre a mérést, egészen a szülési

fájdalmak bekövetkeztéig, folytatta. A terhesség előtt és az ezt követő időben rendszeres hullámmozgás volt megfigyelhető. A terhesség bekövetkezése után nemcsak a menstruáció, hanem a hullámmagasság csökkenése is elmaradt. A negyedik terhességi hónap (egy terhességi hónap szintén 28 napig tart) végéig a hőmérséklet csodálatosképpen ugyanazt az átlagos magasságot tartja meg, az ötödik és hatodikban lassan, egyöntetűen esik, a hetedikben rohamosabban. A nyolcadik terhességi hónapban újabb niveau alakul ki, mely megfelel a terhességen kívüli menstruációs periódus középhőmérsékletének és 12-14 hétig, vagyis egészen a szülési fájdalmak bekövetkeztéig – ugyancsak feltűnő állandó magasságban – marad meg.

Az 1.5 m. hosszú görbét e helyen sajnos, nem közölhetem. Azonban kivonatolt formában, mint átnézeti görbét, bemutatom és összehasonlítás céljából, az eredeti görbe egyik részét is közlöm⁶⁶⁾ (VI. ábra). E terhességi görbe vonala megegyezik a corpus luetum graviditatis (terhességi sárga test) viselkedésével, mely a negyedik hónap végéig megmarad virulási állapotában, azután lassan visszafejlődik.

* *

A terhességi görbe éppoly kevésbé mutat fel hullámmozgást, mint annak az asszonynak, illetőleg leánynak

⁶⁶⁾ Az alsó görbe a normális hullámgörbe második példájául is szolgálhat s egyben az eziránt érdeklődő olvasónak alkalmat nyújt arra, hogy a testhőmérséklet eredeti formáját a *Bloxam* szerint kiképzett görbével összehasonlíthassa. Ezt az átnézeti görbét olyképpen nyertem, hogy minden negyedik napnak *Bloxam-féle* értékét állítottam össze.

Ennek az esetnek megfigyelése más szempontból is figyelemre-méltó. A megtermékenyítő coitus dátuma bizonyos (mert ebben az időközben ez volt az egyetlen coitus). A tüszőnek ezt három nappal megelőző megpattanási ideje (mely a menstruációnális periódus 12. napján következett be), valószínű. A szülés pontosan 280 nappal (tehát 10 terhességi hónappal) az ovuláció után következett be, tehát nem 280 nappal az utolsó menstruáció első napjától számítva, mint ezt általában számításba szokták venni.

görbéje, aki a nemi érettség korát már túlhaladta, illetőleg még el sem érte; a férfi görbéje is ilyen természetű.

A nemileg érett nő életfolyamatának hullámmozgása, továbbá a menstruáció (mely ezen rendszeres emelkedésnek, illetőleg sülyedésnek részjelensége és következménye) is, teljesen a petefészkek működésétől függ.

* *

E jelenségek megbeszélésére azért fordítottam annyi gondot és szántam nekik annyi teret, mert a nő (s így az őt környező emberek, főképen a férj) mindennapi életében nagy fontosságú szerepet játszanak.

A különböző folyamatok intenzitásában és minőségében beálló változások ugyanis nem folynak le olyképen, hogy az asszony mindebből semmit sem érezne. Ellenkezőleg, testi és lelki közérzetét és e két területen való ellenállóképességét mindez erősen befolyásolja. Egymással váltakoznak az oly napok, melyeket emelkedett hangulat tölt el, tevékenység utáni vágy és erő jellemez, az oly napokkal, melyek mindezekben hiányt szenvednek.

Az előbbieket a hullám⁶⁷⁾ dagadásának és csúcspontjának idején mutatkoznak, az utóbbiak különösen akkor, mikor a hullám hirtelenül apad. így különösen a menstruációt megelőző egy-két napon és a menstruációs nális vérzés kezdetekor; azonkívül a hullámvölgy elérésének napjaikor is, különösen ha a völgy kimondottan mély.

Ami a testi vonatkozásokat illeti, megállapíthatjuk, hogy csökkent teljesítőképesség, gyorsabb kifáradás és általánosan kellemetlen közérzet lép fel; továbbá hajlamosság jelentkezik a meglévő, de csak csekély mértékben észlelhető betegségek fellépésére, vagy súlyosabb betegségek rosszabbodására, káros behatások, például baktériumokkal szemben való nagyobb érzékenységre. Az

⁶⁷⁾ A fent elmondottakkal kapcsolatban érdekes megfigyelés, hogy az asszonyok éppen terhességük első kezdetében nagyszerűen érzik magukat. Hosszabb-rövidebb idő múlva azonban ez a kellemes érzés jelentékenyen megváltozik és pedig a terhességgel járó más-fajta behatások következtében.

ezen a napokon jelentkező depressziók egyes asszonyoknál pszichikai téren még nagyobb hatást fejtenek ki. Számos asszony, ki különben testileg és lelkileg teljesen egészséges és vígkedélyű, ekkor nyomott kedélyállapotúnak, rosszkedvűnek, mások viszont idegeseknek és izgatottaknak látszanak. Sőt ingerlékenység, érzékenység, személyeskedés, lehangoltság, gyors hangulatváltozás, veszekedésre és egyenetlenkedésre való hajlamosság, ezekben a napokban, oly asszonynál⁶⁸⁾ is felléphet, kinek ez rendes körülmények között nem tulajdonsága. Ha e jelenségek rendszeren az egészség határán belül is maradnak, mégis nem ritkán komoly formában közelítik meg a beteges állapotot, sőt határát át is léphetik.⁶⁹⁾

Természetes, hogy az asszonynak, férjének és az orvosnak számolniuk kell e testi és lelki téren megnyilatkozó depresszióval, amihez minden megértésüket és önuralmukat érvényesíteniük kell, a házastársak pedig használják fel e célból minden, egymás iránt táplált szeretetüket.

Abban a kemény harcban, melyet különösen az asszonynak kell e napokban önmagával megvívnia, lebegjen állandóan szeme előtt az az alaptétel, hogy bár testileg kímélnie kell önmagát és főleg megerőltetésektől kell óvakodnia, mégis jól teszi, ha erős akarattal ellenezseregül azon hajlandóságának, hogy elhagyja magát, mert ez súlyos következményekkel járhat.

Továbbá helyesen cselekszik, ha minden súlyos pillanatában szeme elé tárja önmagának, hogy e napok lelki

⁶⁸⁾ *Tobler* szerint 51%. Idézve *Singer* után a *Montaschrift für Geburtshilfe und Gynäkologie*, I. kötet, 70. oldal.

⁶⁹⁾ A menstruáció és terhesség okozta mélyebb lelki hatások hátterére a pszichoanalízis vetített világot. Lásd *Feldmann*: *Graviditätsneurosen, Fortschritte der Sexualwissenschaft und Psychoanalyse*. Band II. Deuticke, Wien, 1926. Továbbá ugyanazon szerzőtől a „Lelki zavarok hatása a méh működésére” című fejezetet, „Az ideges félelem és különböző fejezetek a pszichopatológia köréből” munkában. Továbbá: *H. Deutsch*: *Psychoanalyse der weiblichen Sexualfunktion*. Int. Psych. Verlag. (A fordító.)

lehangoltságának testi okai vannak. Ha az világ borzasztónak, az élet elviselhetetlennek, embertársai utálatosaknak tűnnek fel előtte – vagy ha úgy érzi, hogy súlyos hátrányban részesítik és ezért a neki különben kedves emberekkel veszekedést akar rögtönözni – tartsa mindig lelki szemei elé hullámgörbéjét és halk, belső mosollyal fogja elnyomni borús vagy ingerült gondolatait: „nemsokára ismét más megvilágításban fogok mindent látni.”

Ezekben a napokban az asszonynak bizonyára nincs könnyű helyzete, mert „minden ok nélkül” is lehangoltnak érezheti magát. De önuralma által éppen ezekben a napokban mutathatja ki méltóságát.

És a férfi? A terhesség és rendellenes tünetek kivételével, számára két időpont létezik, melyekben belátás és önuralom által bebizonyíthatja, hogy bölcs férj és jó vezető: ezek a házasság első napjai és a hullámapály első napjai. A második eset a nehezebb – már csak azért is, mert állandóan megismétlődik – de nem kevésbé fontos, mint az első.

A menstruáció az egészséges, nemileg érett nőnél, szabályszerű időközönként visszatérő, a vaginából származó vérzés formájában jelentkezik, mely csak terhességkor marad ki. A nőknél körülbelül a fele a szoptatás-kor sem menstrual.

Két menstruáció (havi tisztulás, havibaj, vagy röviden: baj) közötti idő rendes körülmények között négy hét, kezdetől kezdetig számítva. Van sok olyan asszony, aki a havi tisztulást minden 26-27 napban kapja meg (a háromhetes turnus is előfordul) másoknál 29-31 naponként tér vissza. Ez az időköz ugyanazon asszonynál néhány nappal el is térhet. Ebből a szempontból jelentékeny egyéni különbség forog fenn. Vannak asszonyok, kik mindig „pontos idejük”, mások viszont kevésbé pontosan számolhatnak a menstruáció bekövetkeztével. A szerkezeti sajátosságok és örökletes különbségeken kívül,

életmód, klimatikus befolyás is közrejátszhat. Bár, mint a fentebbiekben kifejtettük, a menstruáció felett a petefészek funkciója uralkodik, mégis, e funkcióváltozások bekövetkezésén kívül, a menstruációt más, különféle behatások is siettethetik vagy késleltethetik, sőt kimaradását is okozhatják. Szolgáljon például az ilyen befolyásolás számára a klímaváltozás és a pszichikai befolyásolás, mely különösképen alkalmas arra, hogy a havi vérzés szabályozott lefolyását megszakítsa. Így például az ijedség – de váratlan örvendetes jelenség is – a havi tisztulás bekövetkeztét siettetheti, de gyakran akadályozhatja is; sőt a már meglevő menstruációt is megszüntetheti. Az ilyen jelenségek létrejöttének mikéntje többnyire igen komplikált. De az egyszerű, közvetlenül az idegek által közvetített, gyenge inger is maximális mértékben húzhatja össze a genitálék területén elhelyezkedő kis véredényeket, vagy fordítva, meg is béníthatja őket s így egyedül is, okozója lehet a leirt következményeknek. Hiszen más véredényterületen általánosan ismerik az ilyen természetű befolyásokat. Gondoljunk csak az elpirulásra és az ijedség okozta azon nagyfokú elsápadásra, mely a véredények hirtelen kontrakciójának következménye. Hogy a hosszantartó pszichikai befolyások is gátló hatást gyakorolhatnak a menstruációra, azt akkor tapasztalhatjuk, mikor terhességre való remény vagy ettől való félelem következtében a menstruáció kimarad, ami nem is oly ritka jelenség. Említsük meg végre a menstruációnak a házasság napján történő korai bekövetkezését is, mely annyira ismeretes, hogy ennek a különösen kellemetlen lehetőségnek elkerülése céljából, az okos anyák leányaik házasságának napját lehetőleg akkorra tűzik ki, mikor a menstruáció befejeződésének napja nincs túlságosan messze.

A menstruacionális vérzés rendes tartama 3-5 nap. Jelentékeny fiziológiai ingadozásokat tapasztalhatunk e téren nemcsak a különböző nőknél, hanem ugyanazon személynél is. A kiválasztás tartama és mennyisége néha részben a menstruáló nő viselkedésétől is függ. Ez úgy

értelmezendő, hogy rendes körülmények között, a jelentékeny testi megerőltetés, a tartamot meghosszabbítja s a mennyiséget szaporítja. Viszont más asszonyok, közöttük orvosnők is, azt állítják, hogy fárasztó foglalkozásuk gyakorlása, sőt sportolás esetén is, a vérzésük kisebb, mint ahogy nyugalmi helyzetben maradnak. Általában megállapíthatjuk, hogy az oly menstruáció, mely csak egy-két napig tart, rendellenesen rövid, az olyant pedig, mely hét vagy több napig tart, beteges eredetűnek kell tekintenünk. E meghosszabbodott menstruációs idő, különösen ha ez gyakrabban megismétlődik, okvetlenül rendszeres orvosi kezelést igényel.

A menstruáció rendszerint szaporodó nyákkiválasztással veszi kezdetét, mely kevéssel ezután vizenyős jelleget ölt s előbb könnyen, majd mind erősebben véressé válik. A vérzés rendszerint az első két napon a legerősebb, azután lassan csökken, végül véres-vizenyős váladék formáját ölti, hogy azután teljesen elapadjon. Nem ritka eset, hogy a havibaj befejezése előtt például a harmadik napon, fél-, vagy egész napig teljesen szünetel és csak azután fejeződik be véglegesen.

Ami a kiválasztott vér mennyiségét illeti, meg kell állapítanom, hogy ezt rendszeren erősen túlbecsülik. Ezelőtt még orvosok is túlbecsülték, amennyiben 90-250, sőt 600 grammnyi mennyiséget is feltételeztek. *Hoppe-Seidler* és mások pontos vizsgálatai alapján tudjuk, hogy normális körülmények között 30-50 gramm önsúlya van és a naponkénti 12-20 grammnyi mértéket nem haladja meg. A legtöbb asszony, ha menstruációja nem aránytalanul csekély, hajlamot mutat arra, hogy az így elvesztett vérmennyiséget aránytalanul nagyobbra becsülje, mint amennyi az tényleg. E jelenség főképen arra vezethető vissza, hogy már kis mennyiségű vér is erősen megfesti a más folyadékot, például mosdóvizet, különösen pedig a vizeletet s az ágyneműben, fehérneműben erősen terjeszkedik, minek következtében „fél edény vér” és hasonló tévedések, gyakran fordulnak elő.

A túlsok vér kiválasztásának megbízható jele, ha „vérfatagok”, azaz megalvadt vér van benne, különösen ha ez nagyobb darabokat alkot. A menstruációnális kiválasztásnak jellegzetes sajátossága ugyanis, hogy a vér megmarad folyékonynak, mert a vele keveredő nyáknak és uterusváladékoknak⁷⁰⁾ az a tulajdonságuk, hogy a vér alvadását megakadályozzák. Ha azonban a vérzés túl erős, úgy ezek az anyagok már nem elégségesek ahhoz, hogy a vért folyékony állapotában megtartsák és alvadás következik be.

A menstruációs anyagnak jellegzetes szaga van, melyet a vulvába torkoló különböző mirigyek által ebben az időben fokozott mértékben kiválasztott anyagok is erősítenek. Könnyen érthető, hogy a tisztaság szabályai ellen való vétkezés legkisebb mértéke is, igazán rossz szag képződésével bosszulja meg magát, mert a menstruációs szekretum nagy baktériumtartalma következtében erős bomlásnak van kitéve. De a tisztatlanság, gyulladási tüneteknek, a vulvában és környékén való képződését is elősegíti, ami annál inkább késztet meggondolásra, mert e helyeknek, a kifolyó szekretumokkal való állandó benedvesedése és a nedves felkötőkkel való állandó dörzsölése, különben is könnyen idézhet elő helyi irritációkat és a nemi szervek, szöveteiknek fokozott vérbősége miatt, ettől függetlenül is hajlamosak a gyulladásra.

A havi tisztuláskor fokozott vérbőségük meg is látszik e szerveken. A vulva vörösebb lesz, a nagy szeméremajkak könnyű duzzadást mutatnak és valamivel kivülbbe fordulnak; csupa olyan jelenség, mely bizonyos fokú szexuális izgalom esetében is fellép. A méh, tapintásra, valamivel nagyobb és puhább. A külső, valamint belső nemi szervek könnyen megsérthetőek.

A méh függelékei, úgyszintén a szalagok és a környező szövetek is ki vannak téve ennek a nagyobb fokú vérbőségnek, ami a has alsó részében a nehézség és teltség érzetét

⁷⁰⁾ *Birnbaum-Osten* szerint menstruáció közben a keringő vér a keringő tér is kevésbé alvadésképes.

váltja ki, továbbá idetartozik még a hólyag- és bélinger, húzódás a felső combban, stb. Mindezek többé-kevésbé normális tünetek.

Ilyenek azok a könnyű fájdalmak is, melyek az uterus összehúzódásával kapcsolatosak. Kezdeti stádiumukban, mikor a vérfolyás bőséges, rendszerint rohamszerűen lépnek fel és csökkennek, ha a belső méhszájat elzáró, kis nyákhártyadarabkák és alvadt vércsomócskák, ki vannak lökve. Azok az asszonyok, kik ismerik a szülési fájdalmakat, ezeket a fájásokat a szülésnél fellépő kereszt- és derékfájásokkal egyezőknek mondják. E fájdalmak intenzitása különböző egyéneknél, de sokszor ugyanazon asszony különböző életszakaszaiban is jelentékenyen változik és pedig a nullától oly magas fokig, hogy ezt már beteges állapotnak kell tekintenünk.

Mindezek a jelenségek együttesen, mégha határozottan „normálisoknak” is kell őket tekintenünk, elégségesek annak megértésére, hogy az asszonyok miért nevezik a menstruációt „rosszullétnek” – bár számos asszony nem ismer szó szerinti értelemben vett rosszullétet, mert ezeknél a havibaj minden ilyfajta panasz nélkül múlik el és csak a vérzés felléptéből veszik észre, hogy a menstruáció bekövetkezett.

Ez a rosszullét különben nemcsak helyi, hanem általános érzet is, bár nem egy megnyilatkozási formáját a helyi zavarok kisugárzásának és reakciójának tekintetjük.

Már megemlékeztünk a menstruáció közben fellépő és az ezt megelőző pszichikai jelenségekről. A rosszullét és fáradtság érzete meglehetősen általános. Az erre hajlamos személyeknél a fejfájás, migrain, különösen érezhetővé válik. A nyálkiválasztás gyakran fokozódik: a máj megnagyobbodik, jobban telítve van vérrel (epekökölíka); falánkság, étvágytalanság, gyomor zavar ok lépnek fel; hányinger, kellemetlen szájszag, fokozott bélgázfejlődés. Hajlamosság mutatkozik a gyakori és bőséges bélkiürülésre és hasmenésre, mely jelenségek a havi tisztulás be-

fejeztével az ellenkező végletbe csapnak át. A vérelosztásban és a cirkulációs szervekben zavarok lépnek fel: rendellenes pulzus, szívdobogás, fokozott izzadtságkiválasztás, visszerek megduzzadása, hideg láb, ornyákhártya kongeszciója. A pajzsmirigy láthatóan megduzzad és éppen így a hangszalagok is. A hangrész záróképesége, a gégefő (edényekben és mirigyekben gazdag) falának megduzzadása következtében csökken és oly asszonyoknál, például tanítónőknél, kik sokat használják a hangjukat, a hangrészszűkítő izmok gyorsabb kifáradása lép fel, olyannyira, hogy hangjuk, mint ezt legjobban ének közben lehet megállapítani, észrevehetően megváltozik; innét az éneklés közben való detonálás iránti hajlamosság, csökkent hangbőség és a mellhangok terjedelmének felfelé való megrövidülése. A szemem fellépő jelenségek könnyen okozhatnak gyulladást, de funkcionális zavarok is felléphetnek: káprázás, a látási mező csökkenése, színekkel szemben is. Hallási zavarok sem hiányzanak.⁷¹⁾

A testszövetekben, ha azok a vértolulás okozta feszülés által nincsenek eltakarva, általános ernyedés mutatkozik. Az arc feltűnő sápadtsága (mely mellett az elpirulás iránti hajlam fokozódik), kéken alákarikázott szemek, egészítik ki ezt a képet, melynek kimerítő ábrázolásával meg akartam mutatni, hogy ezekben a napokban az asszony féllábbal mennyire közel áll a betegséghez. Szerencsére azonban egy asszonymak nem kell *valamennyi* felsorolt kellemetlenség hatása alatt szenvednie: az egyiknek ez a baja, a másiknak az. És szerencsére – megismétlem – számos asszony nem érzi sem ezt, sem azt a bajt.

* *

Fentebb kimutattuk, hogy a menstruációkor mutatkozó általános zavarok (ellentétben a helyiekkel, melyek csak

⁷¹⁾ E jelenségek felsorolásánál nagyjában követtem *H. Schrödert*-t a *Menge-Opitz*, Handbuch der Frauenheilkunde-han. (J. F. Bertram, München.)

a medenceszerveket érintik) nem a menstruációtól származnak, hanem ezzel együtt, közös eredetre vezethetők vissza. Most felvetődik az a kérdés, hogy az életműködések akut és gyorsan fokozódó csökkenéseiből, melyeket görbénkben, a hullámcsökkenés formájában, oly határozottan megfigyelhettünk, megmagyarázhatjuk-e valamennyi ily csoport hatását, melyek a kellemes közérzet – szóval a normális egyensúlyi állapot – megzavarásában nyilatkoznak meg. Hogy egyik részük közvetlenül összefügg ezekkel, az kétségtelen. A másik részük pedig közvetve függ tőlük. Idetartozik a kis véredények elbágyadásának és elváltozásának előtérbe lépése is, mely ugyancsak hullámcsökkenéstől függő jelenség és nemcsak a medenceszervekben, hanem az egész testben is kifejti hatásukat. Más szavakkal, a normális egyensúlyi állapot ily irányú megváltozása, összefüggésben van, a különböző szervekben fellépő vérbőségnek (congestio-nak), a csökkent vérellátással (anaemiával) való váltakozásával.

* *

Mégis, hátra fognak maradni oly jelenségek, melyeket csak nehezen lehet a most említett csoportok közé szorítani és a fenti módon megmagyarázni. Ezek inkább mérgezési jelenségek benyomását keltik és ezért számos író itt (fiziológiai) önmérgezésről beszél, melynek mikéntje azonban még fölötte kérdéses.

Éppen ezért teljesen tisztában vagyok vele, hogy itt oly területre jutunk, melyben számos csapda van felállítva és ezúttal nem akarom megkísérelni, hogy közéjük hatoljak, bár azt hiszem, hogy e területet teljesen elkerülni mégsem lehet.

Nem lehet ugyanis letagadni azt a figyelemreméltó ténytet, hogy a legújabb kor komoly kutatói például *Aschner*⁷²⁾ a menstruációt méregtelenítő, vértisztító je-

⁷²⁾ *B. Aschner*: Über die exkretorische (blutreinigende) Bedeutung des Uterus und der Menstruation und ihre praktische Folgen. Verhandlung der Deutschen Gesellschaft für Gynäkologie, Innsbruck, 1922.

lentőségűnek tartják és ezzel a „havi tisztulás” ősrégi gondolatát (melyet különben az asszonyok sohasem adtak fel) újabb diadalra viszik. Annál is inkább, mert le nem tagadható tény, hogy a menstruációs folyadék a méhnyákhártya valódi váladékanyaga, mely vérrel keveredve, hagyja el az uterust.

* *

Vajjon a tudomány exakt vizsgálatok útján igazolni fogja-e a menstruáló nő „tisztátlanságának” ősrégi felfogását? Mindenesetre meggondolandó, hogy ez a felfogás annyi népnél, annyi vallásnál, a legrégebb időtől egészen a mai napig fennmaradt. És hogy az asszonyvilág sohasem tudott szabadulni attól a nézettől, hogy a menstruáló nő által sütött kalács nem kel meg, az általa elkészített befőtt és konzerv megromlik stb. Mindez elővigyázatra kell, hogy intse az elutasító ítéletet. Nekünk orvosoknak szkeptikusoknak kell lennünk és ennek folytán kissé túlságosan kifejlődött bennünk az a hajlam, hogy mindazt, aminek magyarázatát nem tudjuk adni, nemlétezőnek tekintsük s így az efajta nézeteket teljesen a mesék birodalmába utaltuk.

Újabban azonban mindinkább terjed az a nézet, mely szisztematikus vizsgálatok alapján azt állítja, hogy a fentemlített népszerű megállapítás mégsem teljesen indokolatlan, mert a menstruációs szekrécióban kiválasztásra kerülő mérge nemcsak ezen az utón hagyja el a testet, hanem más módon is, például az izzadtságmirigyek útján. E kérdés még nagyon távol van a megoldásától. Nem könnyű dolog az igazság esetleg létező magját a néphit és babona többé-kevésbé fantasztikus burkából kihámozni, mert az idevonatkozó kísérleteknél számtalan hibaforrásra bukkanunk, úgy, hogy a legújabban nyert eredményeket sem tekinthetjük kifogástalanoknak⁷³).

⁷³) *B. Schick* az „Über Mentoxin” (vagyis menstruációs mérge) című értekezésében, mely a Wiener Klinische „Wochenschrift 1920. évi 19. számában jelent meg, idevonatkozó kísérletekről számol be, melyeknek eredménye pozitív volt. Eredményeit azonban *H.*

Csak folytatólagos, sokféleképen variált és hibaforrások kiküszöbölésével ellenőrzött kísérletek deríthetnek e kérdésre teljes világosságot.

* *

A nemi érettség tartama az egyik asszonynál rövidebb-hosszabb, mint a másiknál. Átlaga körülbelül 30-35 év. Befejezése az asszonyok 40 %-ánál a 46-50 éves korokra, 26%-uknál a 41-45 és 15%-nál az 51-55 év közötti korra esik. A többi még hátralevő 19 % -nál a menstruáció még későbben, vagy, ami gyakoribb, korábban szűnik meg, vagyis 40. életévük befejezése előtt. Normálisnak azonban ezt már nem tekinthetjük, ha nem is állíthatjuk bizonyossággal, hogy beteges jelenség. A túl korai megszűnése azonban kétségtelenül a belső nemi szervek bizonyos funkcionális gyarlóságát jelenti.

A nemi érettség kora általában hamarabb fejeződik be az oly asszonynál, kinek sohasem volt gyermeke; viszont az aránylag magas korban, mondjuk például a 40. esztendőben bekövetkezett szülés, befejeződésének korát a rennesnél továbbra tolja ki. Az oly asszony, ki lánykorában későn kezdett el menstruálni, annál korábban fejezi ezt be. Ennek fordítottja csak a mérsékelt égöv és az északi országokra érvényes. Itt a havibaj korai bekövetkezéséről nagy valószínűséggel következtethetünk késői megszűnésére. A délvidéki asszonynál a nemi érettség korai befejezése épp annyira általános, mint élete e legfontosabb szakának korai bekövetkezése.

Az éghajlat és a fajta nagy befolyása tehát félre nem ismerhető. Gyakran az öröklés is világosan felismerhető. A lány nemcsak e téren jár úgy, mint az anyja, hanem a nemi funkciók más területén is (például termékenység, szülési képesség, szüléssel kapcsolatos vérzésre való hajlandóság stb.)⁷⁴⁾.

Saenger, ki ellenőrző kísérleteket folytatott, kétségbevonja és kísérleti hibákra vezeti vissza. Zentralblatt für Gynäkologie, 1921, 819. oldal.

⁷⁴⁾ És más dolgokban is: „Qualis mater, talis filia.”

Az életmód és életkörülmények ugyancsak éreztetik hatásukat: a jobbmódú társadalmi osztályok asszonyai hosszabb ideig maradnak meg érettségük birtokában, mint az alsóbb osztályok tagjai. Viszont nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy a régi, fajta szempontjából kitenyészett, családok is, az első kategória mérlegének serpenyőjébe hullanak.

* *

Amikor a belső nemi szervekben rendszeresen lejátszódó, itt bőven megtárgyalt, események kezdenek megszűnni, az asszonynál bekövetkezik a *változás (climacterium)*, mely az egyiknél hosszabb, a másikkal rövidebb ideig tart, sőt egytől három évig is eltarthat, míg végül a *menopausa*, a menstruáció végleges kimaradásának kora következik be és az asszony matronává változott.

Valamint a menstruációval kapcsolatos más jelenségeknél, itt is azt látjuk, hogy a hangsúly megint a nemi szervekből származó véres váladéknak megjelenésén, vagy meg nem jelenésén van. A fentiekből azonban már tudjuk és mindig szemünk előtt kell tartanunk, hogy ezen eseményeknél a menstruáció nem primer, hanem szekundér jelenség, mely maga is a petefészek működésével van összefüggésben. Így tehát a menstruációnak a klimakteriumban való kimaradása az ováriális funkció megszűnésének a következménye. A természetnek az az alapszabálya érvényesül itt, hogy ováriális funkció nélkül nincs menstruáció sem⁷⁵⁾.

A menstruáció megszűnésének módja nem mindig egyenlő. A vérvesztés gyakran időnként erősebb és hosszabb tartamú. Vagy lassanként mind csekélyebb mérvű lesz, míg teljesen kimarad, de újból visszatérhet. Számos asszonynál a menopausa hirtelenül lép fel. Másoknál viszont hosszabb szünet után újabb vérzés következik be⁷⁶⁾. Röviden, a változás igen különbözőképpen játszódhatik le.

⁷⁵⁾ A menstruáció nélküli ováriális funkció is lehetséges.

⁷⁶⁾ Hangsúlyoznom kell azonban, hogy az ilyen eseteket mindig nagy elővigyázatossággal kell megítélni. Mert amit a menstruáció

Minthogy tudjuk, hogy az ováriális tevékenység a nő közérzetét, anyagcseréjét, pszichéjét mennyire befolyásolja, bizonyára nem fogunk csodálkozni, ha látjuk, hogy e működés megszűnése más területen is jelentékenyen érezteti hatását. Az életműködések hullámmozgása megszűnik, körülbelül ugyanabban a magasságban marad meg, *s ez a magasság a régebbi átlagérték alatt fekszik.* A csökkent anyagcsere iránt való hajlam néha zsírképződésben nyilatkozik meg. A hullámképződés és menstruációkezdés napjainak ismert általános jelenségei kronologikusabb sorrendben lépnek fel és magyarázatuk itt is ugyanaz, mint ott.

Többnyire igen kellemetlenek azok a zavarok, melyek a kis véredények változékonyságán alapszanak: rohamszerűen fellépő vértódulás és meleg „hullámok”, amikor is pontosan kivehető, hogy az arc egyszerre csak elvörösödik; szaporább izzadás, hirtelen verejtékkitörés, szívdobogás, szédülés, fölzúgás, szemkáprázás stb. lép fel.

De lelki jelenségek is súlyos zavart okozhatnak a közérzetben, mert előidézésük itt valószínűleg hosszabb tartamú és intenzívebb, mint a hozzájuk hasonló rövid tartamú zavarok, melyek menstruáció közben és előtte lépnek fel. Szeszélyesség, ingerlékenység, fokozott ösztönösség, csökkent megfontolási képességgel párosulva, levertség, melanchóliára való hajlamosság gyakran tapasztalható, de mindig megmaradnak az elviselhetőség határain belül. Oly asszonyoknál, kiknél különben sincs meg a lelki egyensúly, az „idegeseknél”, hisztériáknál, örökletesen terhelteknél azonban oly fokot érhetnek el, mely már aggodalomra ad okot.

Ezek a klimakterikus zavarok, melyek még a kiesési tünetek elnevezés alatt is ismeretesek, különösen akkor lehetnek súlyosak, ha az ováriális funkció és menstruáció hirtelenül maradnak ki. Ha azonban a klimakterium oly-

visszatérésének tartanak, az sokszor komoly megbetegedésből származó vérzés is lehet. Ily esetben ajánlatos azonnal nőgyógyászhoz fordulni.

képen folyik le, hogy a menstruáció mind gyengébb lesz és a közbeeső idő állandóan hosszabbodik (ami azt jelenti, hogy a petefészkek működése lassanként hal el), úgy e kiesési tünetek, különösképen a lelkiek, kevésbé határozottak és könnyebben viselhetők el. Az esetek többségében ebbe a kategóriájába tartoznak többnyire azok az asszonyok, kik a klimakteriumban megőrzik kifogástalan testi egyensúlyukat és határozottan csendes, megelégedett, vidám kedélyállapotot mutatnak.

* *

Ha a változás évei szerencsésen elmúltak, ha véglegesen elérkezett a menopausa, akkor az asszonyok, kiknek a klimax számos kellemetlenséget el kellett viselniük, elérik a harmonikus lelki élet korszakát. Az állandó testi egészségi állapot, ami a matrónát általában jellemzi, a természet jól kiérdemelt kárpótlása azért a magas követelményekért, melyeket a nemi érettség korszaka alatt az asszonnal szemben támasztott. E testi és lelki harmónia elősegíti, hogy az asszony, a feleség és anya most lehet csak igazán nyugodalmas mentsvár az események rohanásában, az okos, a szeretetteljes, a jó, a bölcs, aki ismeri az életet, mert elviselte súlyát – a matróna szó legszebb értelmében. Tudja, hogy mi éri a gyermekeket, mi vár rájuk, meg tudja őket érteni és tanáccsal tud nekik szolgálni, mert birtokában van ifjúkori emlékeinek és az érett kor tapasztalatainak. De a férfiakat is eléggé megismerte már ahhoz, hogy férjét teljesen meg tudja érteni, hogy nehézségeinél tanáccsal szolgálhasson neki, hogy gyengéit megbocsáthassa és kívánságaival szemben előzékenységet tanúsíthasson. Így most gazdagon visszafizetheti azt az elnézést, melyet a bölcs férj a változás éveinek, sokszor mindkét fél számára bizony nem könnyű napjaiban, vele szemben gyakorolt és a segítséget, melyet nyújtott neki.

A klimakterium és a menstruáció elmaradásának idejében az asszonnak nem esik feltétlenül neheze, hogy férje nemi kívánalmainak megfeleljen. Ellenkezőleg, a két kívánság találkozik. Az ötvenéves asszony, aki meg-

zokta a rendszeres nemi életet és szereti férjét ováriumának funkcionális halála ellenére is⁷⁷⁾ bizonyára nem érez kisebb hajlandóságot a coitusra, mint megfelelő korú férje és ez a hajlandóság még azáltal is fokozódik, hogy a terhesség lehetőségével többé nem kell számolnia⁷⁸⁾.

A preklímaktórikus (vagyis a klimakteriumot megelőző) időben a coitus utáni vágy és az érintkezés okozta gyönyör rendszerint fokozódik. Ez sokszor megmarad a klimakterium éveiben is, sőt a szexuális érzel-

⁷⁸⁾ Ha, miként azt az első részben kifejtettem, a nemi inger mindkét komponense a nemi mirigyek uralma alatt áll is, mégis – különösen a nőnél, kinél a közlekedési képesség nem függ a szóban forgó mirigyek kiválasztásától (ejaculatio), mint a férfínál – megmaradhat a nemi inger e működés megszűnte után is, különösen ha a psziché megszokta őket és ha a nemi funkcióval kapcsolatos gyönyörérzetek oly fontos helyet vívtak ki maguknak, hogy többé nem nélkülözhetőek.

⁷⁸⁾ A klimakterium folyamata alatt, a terhességtől való félelem még azoknál az asszonyoknál is nagy, kik azelőtt örömmel hoztak gyermeket a világra. Rendszerint az az idegenkedés okozza, melyet az anya azért érez, mert attól fél, hogy felnőtt gyermekei észrevehetik, hogy még nemi életet él. Ez az idegenkedés érthetővé válik, ha tudjuk, hogy a felnőtt gyermekeket mennyire kellemetlenül érinti, ha észre veszik, hogy a szülők még nemi közlekedést folytatnak. (Pszichológiai szempontból igen különös, bár könnyen magyarázható, hogy a fiatalok, még ha már maguk is nemi életet élnek és annak horderejét már érteni is kezdik, egyszerűen nem tudják magukat beleélni abba a gondolatba, hogy szüleik még ugyanúgy éreznek, mint ők. Csak fejlődésük előrehaladásával tudják ezt megérteni.)

A terhességtől való félelem, az ebben az időben fennálló labilis lelki egyensúly és a havibaj megismételt kimaradása miatt komoly következményekkel járhat, mint azt minden gynaekológus és ideggyógyász tudja.

Ennek megfelelő ellentétes kép alakul ki annál az asszonynál, kiben gyermekáldás utáni forró vágy él, de késői férjhezmenetele miatt úgy érzi, hogy ez nem fog beteljesedni és most a menstruáció kimaradásakor remélnék is s egyben félnek is, hogy „már késő”. Ha ez a lelki megsebesülés többször megismétlődik, úgy ez is drámához vezethet.

mek fokozása néha meg is haladja ezt az időt. Azonban ez a fokozódás többnyire csak mulandó és az érzelmek visszatérnek rendes állapotukba. Ha továbbra is ápolják őket, úgy még sokáig fennmaradhatnak és a coitusnál közreműködő szervek is akcióképesek maradnak, bár az idő múlását ezek is megérik. (A hüvelybordázat eltűnése, a nagy szeméremajkak elpetyhüdése). Ha azonban a szexuális ingerek elmaradnak, akkor a nemi érzetek a menopausa alatt csökkennek, majd egészen eltűnnek. A genitáliák atrophianak (összszugorodásnak) és sorvadásnak esnek.

Ismételjük meg röviden, amit a dolgok összefüggéséről e fejezetben elmondtunk.

A nemileg érett asszonyt, főleg életfolyamatának hullámzatossága jellemzi.

Úgy az általános, mint a helyi hullámmozgást, mely a nemi szervekben játszódik le, a sárga testnek, a petefészekben kifejtett váltakozó tevékenysége irányítja.

A sárga test növekedése, virulása és elvirulása viszont a pete születésétől, (illetőleg a Graff-féle tüszőből való kilökésétől) életétől és halálától függ.

A fentiek alapján a fejezet elején citált mondatot „Propter solum ovarium mulier est, quod est” úgy helyesbíthetjük: „Propter solum Ovulum mulier est, quod est” (csak a pete útján lesz az asszony azzá, ami).

Azt hiszem, hogy ez a korlátozás a laikus számára, aki fogalmat akar magának alkotni e dolgokról, igen szemléletessé teszi az összefüggéseket és hogy e szentencia, ha fejtegetéseink értelmében fogják fel, megfelelő „munkahipotézist” jelent az élet praktikus szükségletei számára, úgy az asszony, valamint a férfi szempontjából is, kinek meg kell vele osztania az életét.

Mi orvosok azonban sohasem feledjük, hogy e történések egymásbakapcsolódása sokkal komplikáltabb, bár a megemlített jelenségek a legfontosabbak és a legjobban előtérbe lépők is. így már az elején is rámutattam, hogy a corpus luetum belső szekrécióján kívül, az

ováriumnak, mint *egésznek* is van belső kiválasztása, mely körülbelül hasonló jellegzetességgel bír és ellentétben a sárga testtel, állandó hatást fejt ki.

Nem mondtam még itt el, de előbb említett monográfiámban bőven kifejtettem és bizonyítékokkal igazoltam, hogy az óváriális szubstancia kontinuális működése esetén, a már nem működő petefészek szekréciójának pótlásaképpen, nemcsak hullámemelkedés, de hullámsülyedés és (még össze nem zsugorodott méh esetén) menstruáció, tehát rendszeres hullámmozgás is jöhet létre. El kell ugyan ismerni, hogy ez a hullámmozgás, melyet az óváriális anyag állandó behatása hoz létre, nem oly határozott, mint amelyet a corpus luetum ciklikusan működő behatása okoz, de mégis számolni kell vele, ami azt bizonyítja, hogy a hullámesést ugyan főleg a sárga test funkciójának csökkenése okozza, de ez olyan jelenség, mely csak a nemileg érett organizmusra vonatkozik – oly sajátosság ez, melyet akkor a szervezet periodikusan visszatérő kifáradásának fogtam fel.

Ezzel a dologgal azonban még nem végeztem. Eddig ugyanis a petefészeket csak mint autonóm (önálló) szervet vizsgáltuk. Bár nagymértékben önálló is, azonban bizonyára nem teljesen. A test egyetlen szerve sem élhet önálló existenciát. A petefészek működése tehát szintén a többi szerv működésének befolyása alatt áll és itt a pajzsmirigyen kívül (v. ö. a Zentralblatt für Gynäkologie, 1924, 21. számban megjelent beszámolóval) elsősorban a hypophysisre⁷⁹⁾ és a közepagyra kell gondolni.⁸⁰⁾ Emlékeztetnem kell még a petefészekben levő feszültség jelentőségére is, melyre vonatkozólag, mint ezt már kiemeltem. P. *Srassmann* folytatott annak idején érdekes kísérleteket.

⁷⁹⁾ A hypophysis az agy bázisán lévő mirigy, melynek nagyfokú kiválasztása különösen a nő belső nemi szerveire gyakorol nagy hatást

⁸⁰⁾ Hogy csupán ezek a kérdések is már mennyire komplikáltak, arról a szakember J. *Hofbauernek* a Zentralblatt für Gynäkologie, 1924, 3. számában megjelent értekezéséből meggyőződhetik.

És végül: miért tart a ciklus 28 napig? Miért szünteti meg a petefészek bizonyos idő múlva a működését? Folytathatjuk a kérdezést – a tudomány sohasem lesz abban a helyzetben, hogy mind e kérdésekre megfeleljen.

Ignoramus. Ignorabimus.⁸¹⁾

Annál inkább kell felhasználni mindazt, amit *biztosan* tudunk. És ezt a házastársak, az itt elmondottak alapján fel is használhatják.

S ezért a férj, a házasság vezetője, vegyen magának annyi fáradtságot, hogy mindezt megértse.

⁸¹⁾ Nem tudjuk. Nem fogjuk tudni. (*Dubois-Reymond.*)

VII. fejezet.

A férfi nemi szerveinek anatómiája és fiziológiája.

Miként azt a női genitálénál tettem, a férfi nemi szerveinek fiziológiáját is, anatómiájukkal kapcsolatban fogom tárgyalni.

A férfi genitáléjának tárgyalása azonban sokkal kevesebb teret igényel, mint a nőé, mert a férfi életében a nemi szerveknek nincs meg az a, mindent uraló jelentőségük, melyek a női genitáliát jellemzik.

„Man's love is from man's life a thing apart,
It's woman's whole existence.” (Byron.)

A nő számára a természet azt a feladatot tűzte ki, hogy teljesen a fajfentartás számára éljen. A férfinak ezzel szemben, elsősorban a reábizott egyének létfentartásáról kell gondoskodnia. Fajfentartás szempontjából feladata abban merül ki, hogy ő juttatja el a nőhöz a megtermékenyítő elemet. Éppen ezért, az *asszony kizárólag* nemi lény, a férfi nemi lény *is*.

Ez a nemi szervekben szimbolikusan is kifejezésre jut; a nőnél a test belsejében helyezkednek el, a férfinél inkább függelék formájában vannak meg.

Csak mellékesen jegyzem meg, hogy ez a függelék esztétikai szempontból sem hat jól s ezért a képzőművészek mindig kisebbnek alkotják, mint amilyen a valóságban.⁸²⁾

⁸²⁾ A pszichoanalitikai gyakorlatban megtanultuk, hogy az esztétikai hatásnak ez a formája, a nevelés folyamán fellépett es az ember lelkébe beékelődött gátlásoknak köszönhető. A férfi

A nővel ellentétben, a férfinél nem beszélhetünk belső nemi szervekről. Bár a medence üregében néhány kisebb, bizonyára nem jelentéktelen, szerv nyert elhelyezést. De ezeknek csak szekundér jelentőségük van és leghelyesebb, ha a külső nemi szervekkel kapcsolatban foglalkozunk velük. E fejezet tehát, a nő belső nemi szerveit tárgyaló V. fejezetnek felelne meg. A VI. fejezet analogonját a férfire vonatkozólag nem kell megírnom, mert nála nemcsak a menstruáció hiányzik teljesen, hanem az életműködések hullámzatossága is.

Ezzel szemben, nemi mirigyeinek produktumával, a spermával, kimerítőbben kell foglalkoznunk, mintahogy ezt a petével tettük.

A VII. ábrán a genitális és a velük kapcsolatos szervek, sematikusan, szagittalis metszetben vannak feltüntetve.⁸³⁾ A páros szervek narancsszínűre vannak festve és nem keresztmetszetben vannak rajzolva. A többi szerv és szövet más színben, feketén vagy fehérén van az ábrán és mediális keresztmetszetben feltüntetve.

Páros szervek: a herék (*testes*, 18) és a mellékherék, melyeken fejlet (17) és farkot (22) különböztetünk meg; az ondóvezetékek (15), melyeknek részeire még visszatérünk; az ondóhólyagocskák; a Cowper-féle mirigy (12) és szájadékai. Páratlan szervek: a *penis* (hímvesző), a herezacskó (*scrotum* 23) és a *prostatá* (9). Azoktól a kis képződményektől, melyeknek a gyakorlati életben nincs jelentőségük, eltekintünk, amint hogy a női szervek tárgyalásánál sem vettük őket tekintetbe.

Azon szervek közül, melyeknek nemi szempontból nincs jelentőségük, ábránkon csak a szeméremösszekötő

genitale igen alkalmas exhibicionisztikus (mutatásra alkalmas) szerv és az exhibicionisztikus tendencia elfojtásából származik (a pozitív helyett) negatív esztétikai hatása. Ezt az is bizonyítja, hogy az erotikus életben az exhibicionált penisnek erős ingerlő hatása szokott lenni. (A fordító.)

⁸³⁾ Ezek tehát a test jobb oldalán elhelyezkedő szervek, melyeket az ábrán látható keresztmetszet *előtt* kell elképzelni.

csont (*symphysis*) és a húgyhólyag vannak keresztmet-
setben feltüntetve.

E legutóbb említett szerv (3) nyaka, mely, mint ezt a női hólyagnál már láttuk, erős záróizomzattal (ábránkon nincs feltüntetve) van ellátva, a húgycsőbe (*urethra*, 11) való átmenetet alkotja. A hólyagűr, az egyetlen, melyet itt tekintetbe kell venni, szájadékával egyetemben kékre van festve. A húgycső, a férfinél sokkal hosszabb, mint a nőnél és hogy úgy a vizelet, mint a sperma számára, kifelé vezető nyílásul szolgál, azt már most is kiemeljük.

A penis, melynek elülső, 9-10 cm. hosszú része, szabadon kiáll, helyesebben, lóg – a látható részén kívül – hátsó darabbal is el van látva, melyet gyöknek nevezünk. A gyök a gát bőre és a herezacskó függeléke alatt halad, szemmel nem látható, de ujjal jól kitapintható. A penis gyökének felső felülete a *symphysis* alatt, a szeméremcsontiven helyezkedik el és erős, széles összeköttetésben van a medencecsonttal, ami által tartást kap.

A penis testanyaga majdnem kizárólag *cavernosus*⁸⁴⁾ anyagból, azaz spongyaszerű véredény alakulatokból áll, melyek, erős vérnyomás esetén, kitágulnak és ruganyosan megduzzadnak. Duzzadási, illetve szivacsos testeknek (*corpora cavernosa*) nevezzük őket. Ami a VII. ábrán zöldre van festve, az mind idetartozik.

Ilyfajta képződményeket – bár ezek sokkal kisebb terjedelműek – a női szervek tárgyalásánál, a clitoris testanyagában már leirtunk.

A penis egy húgycső-duzzadástartestből és két penis-duzzadástartestből áll. Ezek páros jellegű szervek, de oly szoros kapcsolatban vannak egymással, hogy valósággal egygyé formak és legfőbb alkotóelemeit alkotják, nemcsak a penis szabadon függő, hanem a dorsális (háti), vagyis a penisnek előre néző, a herezacskótól elfordult részének is. Az ábrán a penis szivacsos állományának keresztmetszete zöldre van festve és árnyékolva. A hátsó

⁸⁴⁾ Szivacszerű állomány.

(világosabbra festett) rész szolgál a penis megerősítésére a szeméremcsontíven.

A húgycső-duzzadástart leghosszabb, középső darabján aránylag vékony borítékot alkot, mely körülveszi a húgycsővet. Ez alkotja a lógó penisnél a scrotum (herezacskó) felé néző részét (zöld, nem sraffozva, 16). Hátrafelé megvastagszik és a penisnek már említett, a scrotum bázisa alatt kitapintható, részét alkotja, mely *húgycsőhagyma* (*bulbus urethrae*) név alatt ismeretes. A penis hegye felé, a corpus cavernosum urethrale, hirtelenül kiszélesedik s a *makkot* (*glans penis*, ugyancsak zöld, 26) alkotja, mely a penis-duzzadástartesteket meghaladja s az egész szervnek hegyét képezi. A makk duzzadási testének külön neve van: *corpus cavernosum glandis*. A húgycső-duzzadástart, a makk-duzzadástart és a penis-duzzadástart egymással szoros kapcsolatot alkotnak, gyakorlatilag egységes egésznek tekinthetők és ingerhatásokra is egységesen reagálnak.

Ezen ingerhatások, akár a központi idegrendszerből indulnak ki, akár pedig helyi eredetűek – eredményük ugyanaz: *erekció*, vagyis a penis megnagyobbodása, megmerevedése, felállása, mely, duzzadástart-komplexumának megnövekedett és végül maximális fokú vérrel való telítettségében találja okát.

A corpora cavernosa, erőteljes rostokból álló, burokba vannak zárva, melyek oly fokú rugalmassággal és táglulási képességgel rendelkeznek, hogy jelentékenyen meg tudnak nagyobbodni és feszülni, másrészt tartást és szilárdságot kölcsönöznek e szövettömegnek és tulfeszülését meggátolják.⁸⁵⁾

A penis bőre majdnem szőrtelen, vékony, gyengéd, rugalmas és tágítható. Közvetlenül, minden említésre méltó zsírréteg nélkül, ráfekszik az általa beborított

⁸⁵⁾ Az anatómiai fogalmak fordításánál nem ragaszkodtam szigorúan a „hivatalos” kifejezésekhez; a világosabb megértés érdekében ettől helyenként eltekinttem. (A fordító.)

részekre, de azért nincs velük összenőve, úgy, hogy könnyen eltolható. A szerv hegye körül, kettős ráncot alkot, mely nem a makk hegyéhez, hanem 2-3 miliméterrel mögötte, a tulajdonképeni penistörzs felső, elülső széléhez fűződik. Az így alkotott borkettőzés neve, *fityma* (*praeputium*, 28). A gyermekkorban ormányszerűen haladja meg a *glans* penist. Felnőtteknél ellenben a makk hegye, mely a *fitymanyílásból* könnyedén kilép, éppen hogy láthatóvá válik. A *fitymanyílás* rendesen eléggé tág és maga a *praeputium* annyira rugalmas és eltolható, hogy könnyen lehet hátrahúzni, amikor azután kivehetővé válik a *glans* teljes formája, mely, takarója alatt, csak gyengén rajzolódott ki. Ez a forma letompított kúp alakot ölt és a dorsális oldalán terjedelmesebb és hosszabb, mint a herezacskó felé eső részén. Ennek folytán a makk hátsó fele, a *corona glandis*, nem is *gyűrű*, hanem ovális alakú, melynek felülete, a penis tengelyének irányában, ferdén fekszik.

A fentiek alapján a *fitymazacskó* vagy *praeputiumzacskó* (tehát az a terület, mely a makk és a belső *fityma* levél között terül el, ábránkon halványvörös, 27) a penis hátoldalán jelentékenyen mélyebb és terjedelmesebb, mint az ellenkező oldalon. E helyen, a középvonalon, a makk és a *praeputium* között, szalagszerű összeköttetés van, mely a *fityma* visszahúzásakor megfeszül és túlságos hátrátolását megakadályozza. E szalagot *fitymaszalagnak* (*frenulum praeputii*, 24) nevezzük. Analógiáját csiklőszalag formájában, már a női nemi szervek tárgyalásakor megismertük, aminthogy a clitorisnál felsorolt valamennyi szerv (makk, burok, duzzadási test, *fityma*, *fitymazaeskó*) is ugyanolyan, mint a penisnél. Különben is, a clitorist úgy fejlődéstörténetileg, mint összeállításában, a penis (eltekintve attól, hogy a húgycső nem szeli át) megkisebbitett formájának kell tekinteni.

Mintthogy a clitoris *fitymaterületének* megbeszélésénél a faggyúmirigyek váladékanyagát és e faggyú eltávolításának fontosságát kimerítően már tárgyaltuk, e helyen nem kell mindezt megismételnem. Bár e faggyú termelése

és a corona glandis mögött lévő folyókában való felgyülemzése, rendszerint nem oly kiadós, mint némely asszonynál és szaganyagkiválasztása sem lép annyira előtérbe, mint a nőnél és némely állatfajta hímeinél, a szaporodási idő alatt – mégis, e szempontból nagyjában ugyanaz érvényes a férfire is, mint a nőre. Így tehát, már csak gyulladás elkerülése céljából is, hangsúlyoznom kell a fitymazacsckónak és különösen az említett folyókának (árokknak) lelkiismeretes tisztogatását, általánosan elfogadott vélemény szerint, bizonyos keleti népeknek (zsidók, mohamedánok stb.) a körülmetélésre vonatkozó vallási előírásaik, jórészt azt célozzák, hogy a higiéné e követelményeinek megfeleljenek. Mert a fityma eltávolítása (mely műtetet, ha a fitymanyílás túlságosan szűk, a modern sebészet is gyakran alkalmazza), megakadályozza a fitymafaggyú (smegma praepatii) felgyülemlését, meggátolja, hogy a coitus közben idekerült anyagok itt megmaradjanak, továbbá megkönnyíti a tisztántartást.⁸⁶⁾

A glans penist a fitymabőr rétege takarja, mely ugyan børszerű képződmény, de nem néz ki ilyennek. Ez a húgycső nyílásának szélén, átmenetet alkot az urethrába. A makk bőre sokféle fajtájú, nagyszámú idegvégződéssel van ellátva, melyek egymás között számos idegszál útján kapcsolódnak egybe, úgy, hogy a legfinomabb idegapparátusból álló háló képződik ki rajta. Ez a háló különösképen alkalmas arra, hogy a legcsekélyebb mechanikus ingereket is felvegye és az agyba továbbítsa, mely – ha ezek nem kimondottan jelentékenyen fájdalmasak – gyönyörzések formájában veszi fel őket.

⁸⁶⁾ A circumcíziónak lélektani szempontból egy más, mélyebb oka is van. E helyen csak annyit, hogy maradványa annak a kasztrációs tendenciának és eljárásnak, mely az ősnépeknél általában szokásos lehetett. Az apák hajtották végre fiaikon (főleg az elsőszülötten), hogy riválistaiktól megszabaduljanak. A szükség nyomására a végrehajtást csakhamar el kellett hagyni és csak szimbolikus formájában maradt meg. (A fordító.)

Ezen érzések kiválasztására a makk alsó széle, különösen a fitymaszalag táján, a legalkalmasabb, mely még érzékenyebb a makk szélénél is, pedig e szempontból az szintén különleges helyzetet foglal el. Itt is megtaláljuk a csiklóval való hasonlatosságot, melynél, mint láttuk, ugyancsak a csiklószalag és a clitoris alsó része reagál a kéjingerek kiválasztására, a legérzékenyebben.

A fityma is számos idegvégződéssel van ellátva, melyek a fentemlített célt szolgálják, úgyszintén a penis bore is, bár itt már kevésbé bőven találunk ilyen érző szerveket s ingerlésük hasonló, bár nem vált ki ily intenzív hatást.

A szóbanforgó idegvégzödések mechanikus izgatása, mint már láttuk, reflektorikus úton a corpora cavernosában vértolulást hoz létre, minek következtében *erekcio* létesül, mely azonban közvetlenül az agyból kiindulva, pszichikai elképzelések behatása következtében is létrehozható. Az erekciónak a szexuális világból származó elképzelések útján való létrejötte, bizonyára a leggyakoribb eset; a mechanikus ingerek többnyire csak ezek után lépnek akcióba.

Ezen hatásokon kívül, a medence lágy szerveiből kiinduló ingerek is hozhatnak létre erekciót; felhívom a figyelmet a penis reggeli merevedésére, melyet ébredéskor gyakran tapasztalhatunk. Ezt a hólyagnak, alvás közben való erős megtelése reflektórikusan váltja ki.⁸⁷⁾ Betegség esetén közvetlenül a gerincvelőből kiinduló erekció is keletkezhetik, mely igen fájdalmas és hosszantartó lehet.⁸⁸⁾ A laikus hiedelem előszeretettel ragaszkodik azon elképzeléséhez, hogy az erekciós központ a gerincvelőben keresendő, azonban újabb vizsgálatok ezt nem erősítik meg. Az erekció reflexcentruma,

⁸⁷⁾ Mint pszichoanalitikusnak az a nézetem, hogy az esetek többségében nem a hólyag teltsége, hanem az alvás alatti ingerek (álom) váltják ki. (A fordító.)

⁸⁸⁾ A priapizmust súlyos lelki konfliktusok is okozhatják. (A fordító.)

bár reflexpályája érinti a gerincvelő alsó részét, mégis inkább a medence „Sympathikus idegrendszerében keresendő.

* *

Az erekció következtében, az előzőleg ernyedt, coitusra teljesen alkalmatlan penis, ruganyos-feszés szervvé alakul át, mely kiválóan alkalmas arra, hogy a belőle kikerülő spermát a hüvelybe helyezze, mert a penis a test felé emelkedik és előre felé könnyen meggörbül, ami által oly irányt vesz fel, mely a vagina irányának és előre felé való hajlásának teljesen megfelel. Normális viszonyok esetén, az erigált penis nagysága (föltéve, hogy nem hatol a gyökig a vaginába s hogy a vagina előre felé is eléggé tágulékony) nagyjából megfelel a hüvely méreteinek. Azonban jelentős egyéni eltérésekkel is számolnunk kell, melyekre a coitus beható tárgyalásánál vissza fogunk térni. A penis szabad része, *Waldeyer* után erigált állapotában, 14-16, átfogata, a középén mérve, 12 cm.

Ha az ingerek, melyek e hatást okozták, megszűnnek, az erekció is megszűnik, mert a corpora cavernosa, a csökkent véráramlás következtében, szintén lelohadnak.

Húgycsőnek (urethra) nevezük a húgyhólyag hosszú, meghajlított, kifelé vezető csatornáját, mely excentrikusan halad keresztül a penisen. Legfelső, tehát a hólyaghoz legközelebb eső része, kizárólag a vizelet elvezetésére szolgál. Onnét kezdődően, ahol az ondóvezetékek beleszájadanak (az ábrán 11-es számmal van jelölve), a sperma kifelé vezető útjául is szolgál.

Az urethra aszerint, hogy mily részekben halad keresztül, három részre osztható. Az első, a medencében haladó rész, az egyenesen álló férfinél, körülbelül függőlegesen lefelé irányul (ahogy ábránkból is kitűnik). Nagyrészt a prostata (agyavörösen ábrázolva, 9) veszi körül. A hólyagtól erőteljes hólyagizmok válaszják el. A húgycső a szeméremcsont íve alatt (ez a rész ábránkon fehérnek

van meghagyva) a prostata és a zöldre festett duzzadási test között, irányt változtat és miután elhagyta az izmos medencefenéket, gátrésszé alakul át. Ez a rész, mely tehát a gát alatt terül el, áthalad a penisgyökön és ennek majdnem horizontális, kissé felfelé hajló irányát veszi fel. A második, most már lefelé irányuló hajlatnál, ott, ahol a penis szabadon függ, veszi kezdetét a húgycső szorosabb értelemben vett penisrésze.

A második és harmadik rész, mint ábránkon látható, a duzzadási testeken halad keresztül. A gyakorlati orvosi tudomány *elülső húgycsőnek* hívja őket, míg a kicsiny, a medencében függőlegesen haladó részt, *hátsó húgycsőnek* nevezi. Az elülső húgycső hossza ernyedt penis esetén, körülbelül 15 cm. Lefelé hajló görbületét, a hímvesszőnek a hasfal irányában való emelése által, könnyen kiegyenlíthetjük. Erigált penis esetében tehát (a duzzadási testekkel egyetemben növekvő) urethra enyhe ívben meredeken felfelé irányul. A húgycsőmakkban kitágul, de hegyében megint összeszűkül és itt vertikális hasadék formáját ölti, mely az urethra egész pályájának legszűkebb pontja.

Az elülső urethrában számos kicsi nyákmirigy helyezkedik el, melyek, a két lencsenagyságú Cowper-féle miriggyel – ezeknek helyzete és szájadéka az ábránkon (12) jól kivehető – egyetemben, szexuális izgalom esetén, kis mennyiségű, alkalikus, áttetsző, vékony, igen sikos nyákot választanak ki. Ennek a váladéknak, mely a női pitvarnyákmirigyek váladéknak felel meg, fontos gyakorlati jelentősége van. Arra szolgál, hogy a glans penist síkossá tegye és ezáltal a penisnek a vaginában való bevezetését megkönnyítse. Továbbá, még arra is szolgál, hogy a húgycső vet a sperma továbbvezetésére alkalmasabbá tegye, amennyiben alkalikus reakciója útján a környezetet megváltoztatja. Ugyanis a húgycsővön keresztülhaladó vizelet aránylag erősen savanyúan reagál és a húgycső falait ilyenképpen oly folyadék-

kal nedvesíti be, mely az ondószálak részére nem előnyös. A magam részéről azonban e nyákszékreció első hatását sokkal fontosabbnak tartom, mert az a kis mennyiségű vizelet, mely a húgycsőben hátramaradhat, az aránylag sokkal nagyobb tömegű spermához viszonyítva, mely később áthalad rajta (mégpedig igen sebesen halad át rajta) elenyészően csekély jelentőségű.

A szóbanforgó nyákkiválasztás nyomon követheti a penis erekcióját és helyi izgatását is s ilyképen az izgalmak második helyi fázisát is alkothatja. De gyakrabban alkotja az első helyi jellegű fázist, mely a még ernyedt, mindenesetre azonban még nem teljesen erigált penisnél is már jelentkezhetek.

Ez az utóbbi eset különösen akkor következhetik be, ha a nemi izgalmat pszichikai elképzelés kelti fel, akár gondolatok, olvasmány, kép, szóval nő közvetlen részvétele nélkül, akár pedig a megkívánt női lényel való pszichikai kontaktus révén; szóval, ha e képzetek a coitus előtti szerelmi játékok következtében keletkeznek.

Ezt a kiválasztást számos félénk, tapasztalatlan, lelki nyugalmukért és egészségükért túlságosan aggodalmaskodó ifjú spermakiürülésnek tartja. Pedig nincs hozzá más köze, minthogy előkészítő formája e kiürülésnek és hogy elárulja a pszichének ily irányban támasztott kívánóságát.

A régi erkölctheológusok (pl. Sanchez, S. Alphonsus de Liguori) e váladékot a lelki folyamatok szempontjából már jól ismerték és helyesen értékelték s azt „destilláció” elnevezéssel illették, szemben az akaratlan spermael távozással, a „pollució” -val.

A nyákkiválasztásról végül meg kell még jegyeznem, hogy oly esetekben, melyeknél az erekció főleg mechanikus izgatások útján jön létre és a pszichikai ingerhatás csak feltételes, teljesen el is maradhat. Ha ugyanakkor, a hiányos pszichikai előkészület folytán, a nő pitvarmirigyének nyákkiválasztása is hiányzik, úgy a coitus alkalmával fájdalmat okozó nehézségek támadhatnak.

A *herék (testes)* tojásalakú szervek, melyek a *herezacskóban (scrotum)* helyezkednek el. A baloldali here többnyire valamivel jobban lelóg s ezáltal a herezacskó aszimmetrikus formát nyer. Rendes elhelyezkedés esetén a scrotum közepe valamivel lejjebb van, mint a függő penis hegye. A herezacskó bőre sötétszínű; számos szőrrel van borítva; zsírréteg teljesen hiányzik. A bőr alatt, sűrűn egymás mellett, sima (akaratunktól független) izomrostok nyerne elhelyezkedést, melyek különböző ingerek (például hideg) folytán összehúzódnak és az ernyedt zacskóból, ráncos tömlőt formálnak, mely tartalmát szorosan körülfogja. Minthogy ebben a formában szebbnek, illetőleg kevésbé csúnyának tartják, sok művész, különösen az ókoriak, mindig így faragták márványba – s ezáltal számos férfit reá nézve előnytelen összehasonlításnak tettek ki.

A scrotum izomrostokból álló válaszfal által két rekeszre van osztva, melyek mindegyikében egy-egy mellékherével ellátott here van elhelyezve. E válaszfalnak kívülről, a zacskó tetején haladó varrat felel meg, mely hátrafelé, a gáton, előre felé pedig a penis alsó részén folytatódik.

A herék s a penis nagyon közel fekszenek egymáshoz. Amabban képződnek a spermiumok és ebben hagyják el a testet. Hogy azonban az egyik helyről eljussanak a másikba, a test belsején keresztül hosszú kerülőt kell tenniök. Ennek fejlődéstörténetiig az a magyarázata, hogy a herék eredeti székhelye a hasürben volt és csak másodlagosan szálltak le a herezacskóba. Sok állatnál e folyamat még mindig megismétlődik, amennyiben a herék rendszeren a hasürben helyezkednek el és csak a szaporodási idő tartamára szállnak le a scrotumba. Továbbá a férfi számos beteges állapota, például sérvképződés is erre figyelmeztet.

Azt az utat, melyet a herék a hasútból a scrotumba való leszálláskor megtettek, az ondóvezetékek vonulatában is, állandóan magunk előtt látjuk. Ez a pálya ondóvezetékéből, edényekből és idegekből áll és a szemérem-

csont felett fekvő 1 ágyékcsontról keresztül lehúzódik egészen a herék hátsó széleihez.

A heréket, melléheréket és ondóvezetéküket (minden oldalon külön-külön) borítékok veszik körül, melyek a hasfal különböző hártóinak felelnek meg. A velük együtt haladó izomsomóknak megvan az a tulajdonságuk, hogy kontrakciójuk következtében a herék valamivel feljebb húzódnak, mely működéshez a herezacskó bőrízmai is hozzájárulnak. Mindez azonban tipikus reflexhatás formájában is megtörténhetik és pedig olyképen, hogy az egyik here látható módon felszáll, ha a comb belső felületét a megfelelő oldalon erős, rövid dörzsölés útján ingereljük.

A teljesen kifejlődött here hossza 4-4.5, vagy legfeljebb 5 cm., szélessége 2-2.8 cm. Súlya 15-26 gramm. A bal here nagyobb. Mikor a férfi álló helyzetben van, akkor a here úgy helyezkedik el, hogy alsó és felső sarkot különböztethetünk meg rajta. Az edények és idegek hátul kapcsolódnak e szervbe. Ezek mellett helyezkedik el a melléhere és pedig olyképen, hogy hosszanti duzzanat formájában hátulról körül fogja a herét. A melléhere feje (17), a here felső sarkával (18) szoros kapcsolatban áll, elannyira, hogy a here véredényei itt a melléherében folytatódnak. A melléhere farka (22) a here alsó sarkánál hátrafelé hajló ondóvezetékben folytatódik.

A here a rajta rendszeresen elhelyezkedő válaszfalak segítségével piramisformájú szelvényekre oszlik. Mindegyik szelvényen finom, erősen tekervényes, egymással összeguggancsolódott csatornagombolyag helyezkedik el. Ezekben képződnek a spermiumok (ondószálak).

A csatornácskák annyira szűkek, hogy legfeljebb vastag hajszál haladhatna rajtuk keresztül. Azon a helyen, ahol a szelvények hegye egymással érintkezésbe jut, a csatornácskák kiegyenesednek, egymásba folynak és végeredményben a szelvények mindegyikéből csak

egyetlen csatornácska lép ki. Majd finom csövecskéből álló hálózatba, szájadzanak, mely még a herén van elhelyezve, de, mint fentebb már megjegyeztük, a mellékhere fejében folytatódik. E pontban a csövecskék megint erősen tekervényesekké válnak. Majd fent egyetlen csatornába folynak össze, mely erős kanyarulatokat képezve, alkotja a mellékherék testét, ahonnan a farokrészbe száll és ott a kezdetben ugyancsak eléggé (bár nem oly határozottan) tekervényes ondóvezetékbe megy át. Az elmondottak sematikus rajza a VIIIA ábrán található meg.

A spermaképzés állandóan folyik, kezdve az ifjúkortól egészen az aggkorig. A tekervényes herecsatornácskában egymás mellett találjuk meg az ondósejtek különböző fejlődési fokait, melyeknek fejlődése, úgy látszik, igen lassú folyamat. Minthogy az álláspontom az, hogy a mikroszkopikus viszonyokat e könyvben nem tárgyalom, tehát nem is foglalkozom azzal a kérdéssel, hogy az ondószálak miképpen alakulnak ki e csatornák sejtjeiből. Lényeges azonban, hogy a mikroszkopikusan kicsiny, kész hím szaporodási sejtet közelebről tekintsük meg.

A szóbanforgó sejtet, melyeket *ondószálak*-nak, *spermium*-nak, *spermatozoon*-nak (ez a szó azt jelenti: az ondónedv élő lényei), vagy *spermatozoidak*-nak neveznek – azelőtt ondóállatkáknak is hívták őket – a kikalakú spermiumok csoportjához tartoznak, ami azt jelenti, hogy számos kicsiny állat ondószálai is nagyobbak, mint az emberéi, melyek a milliméter 50-60 ezrelékét teszik ki. Fejből, nyakból és farokból állanak (v. ö. a VIII B ábrán). Fejének lapított körteformája van és a szabad széle felé élszerűen keskenyedik. Ez alkotja a sejt legfontosabb részét, a megtermékenyítő elemet, melyhez a fajta és az egyed sajátosságai kapcsolódnak. Méretei: hossza 4.2, szélessége 3.1, vastagsága 2 ezrelék milliméter (az él felé ez a vastagság csak 0.2 ezrelék). A nyaki rész, a fej és a farok közötti össze-

köttetést alkotja. Ez aránylag igen hosszú és mozgás céljára szolgál. Segítségével az ondószálak élénk, csapkodó mozgást fejtenek ki, mely nagymértékben emlékeztet a lazac úszómozdulataira. A mozgékonyság azonban csak akkor következik be, ha a spermiumok az ondóhólyagocskára és a prostata váladékanyagaival jutnak érintkezésbe. Azonban míg a herékben és a mellékherék fejrészében tartózkodnak, addig teljesen mozdulatlanok és jórészt még éretlenek. Csak a herék és mellékherék szájadékába való benyomulásukkor érik el a teljes érettség állapotát. A mellékhere számos tekervényeiben, melyet az ondószálak terjedelmes raktárának foghatunk fel, valószínűleg közjük keveredik a csatornafalak valamilyen váladékanyaga is s ezáltal már inkább keletkezik spermaszerű folyadék. (Fel kell ezt tételeznünk, mert a mellékherék farkrészéből származó váladékban a spermiumok már nem fekszenek sűrű csomóban egymás mellett, mint eleinte, hanem szabadon lebegnek.)

Ha tehát a herékből a hím nemi szervekbe való továbbállításuknál az ondószálak önmozgását nem vehetjük tekintetbe, valószínűnek tartjuk, hogy továbbállításuk egyszerűen a váladéknak a herékbe való utánnyomulása segítségével történik, amikor is az izmokkal ellátott mellék szervek váltakozó nyomása is közreműködik. E túlulás hatása még a mellékherékben is érezhető. Ott azután továbbmozgásukat azok a csillósőrök is elősegítik, melyek a mellékherecsatornák falait borítják és az ondóvezeték felé irányuló kapilláris áramlást hozzák létre.

Az ondóvezetékben azután külön falizomzat, főleg az erős gyűrűizomréteg, végzi el a továbbállítását, és pedig olyképen, hogy falának erős kontrakciója segítségével a csatorna tartalmát mindig feljebb préseli. Az ondóvezeték újbóli kitágulása, mely nyomon követi a kontrakciós hullámot, valószínűleg szívó hatást fejt ki a cső hátrábbeső részeire s ez egészen a mellékherék csatornarendszeréig érezteti hatását.

Útjának utolsó részletét, mely az urethrán vezet

keresztül, a spermának ejakulációjakor teszi meg a legnagyobb sebességgel.

Az itt felsorolt megállapításoknak nemcsak tudományos értékük van. Sőt gyakorlati fontosságuk igen lényeges, mert az e kérdésre adott helyes felelet visszatart a hibás gondolatsoroktól. Például így nyeri magyarázatát az a fentebb említett tény is, hogy a gyorsan egymásután következő ejakulációk, helyesebben, a rövid időközben megismételt coitus esetén a sperma nemcsak mennyiségben csökken, hanem kevesebb normális és több abnormalis, kevésbé mozgékony spermiumot tartalmaz.⁸⁹⁾

A spermanedvben és a női nemi szervek normális váladékában a spermatozoidák mozgása automatikus. Nyílt kérdés, hogy a női nemi szervekben való tartózkodásuk alatt állandóan mozognak, vagy időnként pihennek-e és hogy a női váladékanyagból, amelyekben tartózkodnak, vagy pedig magából az ondónedvből vehetnek-e fel oly anyagokat, melyek arra szolgálnak, hogy az aránylag erős mozgásuk közben elveszett feszítőerejüket pótolhassák. A környezet által történő ilyirányú táplálás lehetőségét nem szabad elutasítanunk. De nem szabad lehetetlennek tekinteni a mozgás időleges szünetelését sem, mert hiszen láttuk, hogy mozgás csak bizonyos anyagokkal való érintkezés esetén jön létre, annak ellenére, hogy a mozgási képesség már előzőleg is megvolt. Tudjuk, hogy egyes állatoknál, például a denevérnél, melynél a coitus ősszel történik meg, a spermiumok egész

⁸⁹⁾ Fialat orvos koromban egy „erősen élni” szerető úr, kinek korábban mellékheregyulladásra volt, spermájának vizsgálatánál oly meglepetés ért (de őt is!), mely különösen érintett. A nekem elküldött sperma abnormalisan híg, vizenyős és kismennyiségű volt, továbbá nem tartalmazott mozgékony spermiumot, olyanokat azonban igen, melyeket az orvosi tudomány akkor éretleneknek, torzszülötteknek, vagy tönkrement sejteknek tartott. Kijelenttem, hogy az ilyfajta sperma csak kis mértékben alkalmas a megtermékenyítésre, ő azonban ezt abszolút értelemben fogta fel, mert kényelmes volt számára az a hiedelem, hogy coitusra képes ugyan, de megtermékenyítésre nem – és a következő alkalommal teherbe ejtette partnernőjét.

télen át mozdulatlanul maradnak a hasúrben és csak tavasszal termékenyítik meg az akkorra már megérett petéket. Ha a spermában lévő spermiumokat oly költőszekrénybe helyezük, melynek temperaturája megfelel a testhőmérsékletnek s megóvjuk őket a kiszáradástól, akkor ott több mint nyolc napig életben fognak maradni. Ha az ondószálakat itt megfigyeljük, azt fogjuk látni, hogy állandó mozgásban vannak s így az sem lehetetlen, hogy a női milieuban is elejétől végig a mozgás állapotában maradnak meg.

Az ondószálaknak a női szervezetben való élettartamát különbözőképen határozzák meg. Egyesek 24-36 órát, mások 8-14 napot is számítanak. A magam részéről, sok állattal vont analógia és gyakorlati tapasztalatok alapján, az elméleti vizsgálatokkal ellentétben, inkább hiszek az aránylag hosszú élettartamban.

A mikroszkóp alatt a továbbmozgás gyorsasága percenként körülbelül 3 mm., ami egyet jelent azzal, hogy a spermium másodpercenként átlag oly utat tesz meg, mely hosszának felel meg. A mozgás meglehetősen nagy erőt igényel, elannyira, hogy pályájából minden akadályt kiteszít és mindig ár ellen történik. Fentebb már megemlítettem, hogy a női nemi szervekben a csillószőrök áramlása kifelé irányul, a spermiumoknak tehát kifelé, vagyis a petefészek irányában kell úszniok. Persze, nem valószínűtlen, hogy a capillárisfolyás a továbbhaladás sebességét mégis csak lassítja. Mindenesetre fel kell tételezni, hogy az ondószálak az uterusban hárompercenként 1-1.5 mm.-t haladnak előre s miközben a spermátömegeből kijutva, behatolnak a külső méhszájba, 1.5-3 óra alatt érkeznek meg a méh üregébe. Néhány órával későbbben már benne lehetnek a petevezetékben, ahol a szerv laterális oldalán találkoznak a petével. A spermiumok egyike belefűrődik a petébe, feje összeolvad a petemaggal s ezáltal jön létre a tulajdonképeni megtermékenyítés. E számítások alapján tehát fel kell tételeznünk, hogy a megtermékenyülés leghamarább a coitustól számított nyolcadik órában következhetik be.

Hogy mennyi idővel legkésőbb utána (persze, ha közben nem következett be újabb coitus!)? E kérdésre nehezen lehet felelni. De már megemlítettem, hogy ezt az időt aránylag jelentékenynek tételezem fel. Precízebben: valószínűnek tartom, hogy a coitus után az ebből származó spermiumok még 8-10 nap múlva is megtermékenyíthetik a petét. Viszont (másokkal ellentétben) nem hiszem, hogy az oly ondószálaknak, melyek a menstruációt megelőző coitusból származnak, nagy kilátásuk volna arra, hogy a kürtben rejtőzve, megéljenek a következő pete beéréséig és képesek legyenek azt megtermékenyíteni; nem akarom azonban ezt a lehetőséget sem kizárni, különösen azon esetben nem, ha a legközelebbi ovuláció a rendesnél korábban következik be.

* *

. Meg kell felelni még arra a kérdésre is, hogy mi történik azokkal az ondószálakkal, melyek a megtermékenyítő folyamatban nem kapnak szerepet? Ilyen *valamennyi*, egy kivételével, mely a megtermékenyítést elvégzi; mert a pete csak egy spermiumot vesz fel, a többi elől azonnal elzárkózik. S mivel a coitusnál (ha nem követte túl gyorsan az előttevalót) körülbelül 200-500 millió spermium kerülhet a vaginába, tehát minden esetben megszámlálhatatlan tömegben kell elpusztulniuk.

Hová kerülnek?

Nagy részük a megint kifolyó spermával egyetemben elhagyja a vaginát. Másik, igen jelentős része tönkremegy, mert az ondószálak nem tudják elviselni a hüvelytartalom⁹⁰⁾ bizonyos savanyú reakcióját. Csak az a könnyen savanyú reakció, mely csak bizonyos időben van a vaginában jelen, válik számukra époly mértékben előnyössé, mint magának a spermanedvnek könnyen alkalikus milieuje, továbbá az ugyanígy reagáló uterusnyák és kürtnedv.

⁹⁰⁾ A terhesség esetén képződő erősen savanyú hüvelyváladék igen ártalmas a spermiumokra.

Az elpusztult spermiumok felbomlanak. Maradványuk részben a váladékanyagokkal, részben mosdás stb. közben távolodik el. Másrészt a belőlük és a spermából származó anyagokat a vaginafal felszívja és azok a testnedvekbe mennek át.

A spermiumok csekély része az uterusba kerül. A kürt felé való útjukban a legtöbbjük megint elpusztul. Ezek is hasonlóan járnak, mint azok, melyekről fentebb szó volt, azzal a különbséggel, hogy az uterusnyákhártya alkalmasabb az ondószálak bomlási anyagainak felszívására, mint a hüvelyfal. Azonkívül számos spermium valósággal behatolt az uterusnyákhártyába és ott fogva marad. E sejtekben és sejtek között a felbomlás minden stádiumában megtalálhatjuk őket. Természetes, hogy szubstanciájuk így még jobban felszívódik és a testnedvek útján a nő egész testét áthatják.

Végeredményképen a kilövelt spermiumok közül csak igen kevés kerül a petevezetékbe. Ott (egy kivételével, melynek az a végzete, hogy életét folytassa) ugyanaz a sors vár rájuk, mint amely a többit elérte. Eddig azonban jelenlétüket e helyen nem sikerült megállapítani. Azt kell tehát feltételezni, hogy csillószörmozgás az itt elpusztult ondószálakat újból visszazállítja az uterusba.

Csak nagyon kevesen, a legkitartóbbak és leggyorsabbak, érik el végül a szabad hasürt. Ott, mint azt *Hoene* a peritonális hasürbe fecskendezett spermával történt kísérletével⁹¹⁾ igazolja, a phagozyták (fehér vértestecskék), melyek a testben a takarítás feladatát látják el, 20 órán belül, elfogyasztják és eltakarítják őket.

* *

A *prostate* gesztenyealakú mirigy, mely a húgycső hátsó részét oly formában fogja körül, hogy nagyobb része a cső mögött, kisebb része pedig előtte helyezkedik el. A szerv elülső része a symphysis hátsó széle felé közeledik; a húgycső nyakrésze felületébe van beágyazva. Hátsó fala, mint az a VII. ábrából kitűnik (9), részben

⁹¹⁾ Zentralblatt für Gynäkologie, 1914, 1. szám.

vízszintesen helyezkedik el, a végbél elülső kiívelésének közelében fekszik (e kiöblösödést a női genitálék tárgyalásánál részletesen megbeszéltük és ábráztuk is) és a rectumba bevezetett ujjal könnyen kitapintható. A prostata alsó része pedig az izmos medencealapon ül, pontosan azon a helyen, ahol az urethra a penis szivacsos állományát eléri.

E szerv nagyszámú egyes mirigyekből áll, melyeket sima izomzattal ellátott kötőszövet választ el egymástól; az egész mirigykomplexumot is ilyen fal öleli körül. Izomrostjaiknak összehúzódása következtében, mely a coitus csúcspontján reflektórikusan (tehát akaratunkon kívül) következik be, a prostata-váladékanyag kifelé vezető nyílásába préselődik. A nyílások száma 30 és ezek egymás mellett sűrűn elhelyezkedve torkollanak a hátsó húgycsőfal azon részébe, ahol a két ondóvezeték az ondódombot (10) eléri.

Az ondódomb 3 mm. magas és 3 mm. széles, kupolaformájában hajlik a húgycső prostata-része fölé és pedig hátsó falától a cső menete irányában. Hossza pontosan meg nem határozható, mert a húgycsőnyákhártya hosszirányú, varratszerű kiélezésébe megy át. 7-8 mm. hosszúságot azonban feltételezhetünk. Főleg duzzadási szövetekből áll, melyek, mint azt különböző duzzadási testekre vonatkozólag már láttuk, bőségesen át vannak szövetelastikus, sima izomszövetekkel.

A prostata-mirigyek híg, tejszerűen zavaros színű, alkalikus folyadékot választanak ki, mely a *spermin* nevű kémiai anyagot tartalmazza. Ez adja meg a prostata-váladéknak s vele együtt a spermának is jellegzetes szagát. E váladék, mely a kilövelt spermamennyiség fő-részét alkotja, az ondónedvvel egyidejűleg préselődik az urethrába. Mint láttuk, a spermiumokat mozgásra igitja.

Az *ondóvezetésekről* már sok és fontos dolgot említettem meg. De el kell még mondanom az *ondótartállyal* és az *ondóhólyagocskával* való kapcsolatát is.

Az ondóvezetékek hossza körülbelül 45 cm., ami a heréknek a hasúrból a herezacskóba való leszállásával függ össze. Idegek és izmok kíséretében ondóköteggé egyesülve a bőr alatt a külső lágyékgyűrűig emelkednek. Ezen az útvonalon az ondóvezeték könnyen kitapintható. Ha az ember a scrotum bal, vagy jobb felének tartalmát ujjai közé veszi, úgy a petevezeték kemény, kerek, vékony ceruza vastagságú kötegnak érzi. Miután a lágyékcsontrát elhagyta, a hashártyától borítva⁹²), lehúzódik a kis medencébe, a hólyagfenékhez, mint az a VII. ábrán (6) látható.

Az ondóvezeték hossza gyakorlatilag is van annyira jelentőségteljes, mint fejlődéstörténeti szempontból. Mert hossza miatt a hereproduktumok továbbszállításánál, préselő- és szívópumpaszerű hatása jobban érvényesülhet. Hosszúsága a tartalmát is szaporítja és ezáltal nemcsak vezetékül, hanem tartályul is szolgál.

Tartályul azonban elsősorban az *ondótartályok* szolgálnak, melyek a húgyhólyagfenékre támaszkodnak. Púpszerű formát öltenek és legyezőszerűen vannak megépítve, úgy, hogy belsejében, a nyákhártya hálószerűen kiugró bordázása következtében, melyek között gödöröszerű mélyedések foglalnak helyet, rendszertelen kiöblösödések alakulnak. Az ondótartályok 3-4 cm. hosszúak és majdnem 1 cm. szélesek. Itt gyülemlik össze a mellékherékből származó sperma. E tartályok izomfalazatának reflektórikus kontrakciója következtében, tartalmuk a finom, kifelé vezető nyilasokon keresztül, melyek az ondóvezeték utolsó szakaszát alkotják, az urethrába préselődik⁹³). Az ondótartályokkal egyidejűleg a két ondó-

⁶²) Tehát nem kerül a hasúrbe.

⁶³) Érdekes, hogy jól kifejlődött ondótartállyal rendelkező állatoknál (például ökör, juh, ló) a coitus, valamint az embernél is, rövid ideig tart. Ezzel szemben az olyanok, például a kutya és a kandúr, melyeknek nincs ilyen tartályuk, s ilyképen az ondót a nemi aktus folyamata alatt kell az ondóvezetéken felszállítaniok, aránylag hosszú időt töltenek el a nemi aktussal.

hólyagocska is összehúzódik s tartalmuk, e kifelé vezető nyílásokon keresztül, egyszerre lép a húgycsőbe.

* *

Az ondóhólyagocskák (8) hosszúkásán lelapított testek, melyeknek hossza 4-5, szélessége 2, vastagága 1 cm. A hólyag és a végbél között helyezkednek el. Az ondótartályok belső szerkezetének leírása rájuk is érvényes, annak hozzáadásával, hogy az ondóhólyagocskák többszörösen meghajlított főcsatornával és számtalan mellécsatornával vannak ellátva. A mellécsatornák a főcsatornába, ez viszont az ondótartály felső végébe torkollik. Az ondóhólyagocskát tehát többé-kevésbé az ondótartály kiszélesedésének tekinthetjük. Hosszú ideig feltételezték, hogy az ondóhólyagocskák feladata megegyezik az ondótartályok fentebb előadott feladatával, vagyis az ondónedvek számára tartalékul szolgálnak. Annyi bizonyos, hogy a nemileg érett férfi ondóhólyagocskájában mindig találunk spermiumokat és hogy az ondóvezetékekbe fecskendezett folyadék nemcsak az ondótartályt tölti meg, hanem benyomul az ondóhólyagocskába is, mielőtt a szűk kijáraton keresztül az urethrába lépne át. E kísérleteknél azonban mindig hullákon megállapított eredményekről van szó és így nem bizonyos, hogy az itt megállapított következtetések az élőkre is vonatkoznak.

Azt tartom legvalószínűbbnek, hogy az ondónedv csak erős töltés esetén kerül a hólyagocskába, mely ilyenképen tartaléktartályul szolgál.

Az ondóhólyagocska főfeladata azonban abból áll, hogy póanyagokat termeljen a sperma számára. A szekretumuk kemény, sárgás, ragacos anyag, mely a friss spermában (magnélküli) békatojásalakú szemcsék formájában ismerhető fel és az ejakulatumnak kezdetben bizonyos keménységet kölcsönöz. Minthogy azonban e kis szemcsék hamar feloldódnak, a sperma folyékonyává válik.

Már megemlékeztünk az ondóhólyagszekrétumoknak a spermiumok aktivitására gyakorolt előnyös befolyásáról.

További előnyös tulajdonsága abban rejlik, hogy szaporítja az ondónedveket és ezáltal a spermiumok megoszlását jobban elősegíti. Hogy a váladékanyagnak, a spermiumok megmaradása szempontjából, még más előnyös tulajdonsága, illetőleg hatása is volna, arról nem tudunk.

* *

Az ondóvezetékek végződése, melyek az ondótartályok és ondóhólyagocskák egyesült tartalmát a húgycsőbe vezetik, csak 2-2.5 cm. hosszúak; a prostata-mirigyen ferdén, konvergáló vonalban haladnak keresztül és egymáshoz igen közel, az ondódomb boltozatába torkollanak.

Vastagságuk kezdetben még 2 mm., mely azonban később egészen 0.5 mm.-ig⁹⁴) keskenyedik, aminek következtében az itt keresztülpréselt ondótömeg igen erős, finom sugárban szökken az urethrába s ennek a továbbiak szempontjából nagy fontossága van.

* *

Az *ejakuláció* (magkilövés) végül teljesen továbbviszi a spermát. A nemi aktus általa éri el célját, csúcspontját és tulajdonképeni lezáródását. E szempontból majd behatóan foglalkozunk még vele a következő fejezetben, mikor főleg azokat az érzelmeket fogjuk tárgyalni, melyek ide kapcsolódnak.

Azonban e helyen is foglalkoznunk kell vele, mert a férfinál felgyülemelő sperma, minden nemi közlekedéstől, minden erotikus ingertől függetlenül, sőt minden szexuális gondolat behatása nélkül, magától, teljesen fiziológiai után is eltávozhat.

Ha az ingerhatások összesítése bizonyos fokot ér el, úgy a négy említett tartály sima izomzata összehúzódik és tartalmát igen vékony, erős sugarakban fecskendezi az urethra elülső fala felé. (Hogy mechanikus természetűek-e ezek az ingerek, hogy a perifériáról származnak-e, vagy pedig – amire fentebb már céloztunk – tisztára

⁹⁴) Összehasonlításul: a közép nagyságú automobilmotor elgázósítójának nyílása körülbelül kétszer akkora.

az ondótarályokban és ondóhólyagocskákban keletkező feszültség idézi-e őket elő, az közömbös.) Egyidejűleg a prostata izomrostjai is összehúzódnak és e mirigyecsoport váladékát a húgycsőbe nyomják. A különböző szekretumok így összetalálkoznak és alapos összekeveredésüket a sugarak finomsága és ereje, továbbá a húgycső falától való visszapattanása is elősegíti. Az eképen eloszlott nedv, végül, itt találkozik a *számos* nyilásból kiáramló prostata-váladékanyaggal is.

Ennyire komplikált utón és *csak e helyen* keletkezik a mirigyszekretumoknak az a keveréke, melyet *sperma* elnevezés alatt ismertünk meg.

Ez a szellemes és célszerű elrendezés, még azáltal is tökélesbedik, hogy e reflexeket,⁹⁵⁾ egészséges személyeknél, mindig (az ugyancsak reflektorikus utón létrejött) erekció előzi meg, amikor az ondódomb is megduzzad. Ezáltal a rézsút előrehaladó ondóvezeték iránya, még ki is szélesedik, aminek következtében a nedvek még jobban elkeverednek és az áramlás még hatályosabban terelődik *abba* az irányba, ahová el kell érkeznie. E megduzzadás következtében, vele egyidejűleg, hátrafelé irányult elzárás is létesül, mely azáltal is erősödik, hogy a prostata izomzatának egyik része, mely gyűrűizomzat formájában veszi körül a húgycső legfelsőbb végződését, a prostata-izomzatokkal egyidejűleg, összehúzódik. Ilyképen, az urethrába került spermának, a hólyag irányába való visszafolyása lehetetlenné válik. Az egyetlen nyilas, mely nyitva marad, kijárata felé vezet. De ezen hátrafelé irányuló elzárás következtében, ugyancsak lehetetlenné válik az is, hogy, a spermával egyidejűleg, vizelet is kerüljön a húgycsőbe. Míg az erekció teljes, addig az ondódomb megduzzadása meggátolja, hogy a vizelet a húgyhólyagból kilépjen.

* *

⁹⁵⁾ Reflex alatt értjük valamely izomra gyakorolt olyan visszahatást, melyet egy ideginger vált ki belőle. Vagyis az agyközpont közreműködése itt felesleges. Ennyit a memória felfrissítésére.

Azok a nedvek, melyek a húgycső prostatarészében, a sperma végleges formájává keverednek össze, azonnal kilökődnek. Ez is reflexmozgás útján következik be. Az ejakuláció, ha egyszer kezdetét vette, pszichikai behatások útján, többé vissza nem tartható. Teljesen automatikusan folyik le, bár e helyen haránt csíkozott kormányozható izomrostok (rendes körülmények között az ilyen izomrostok nem kormányozhatóak) bonyolítják le az akciót. Azt a reflexet, mely a penisgyököt környező izomcsoportok és a medencefenék izomzatának erőteljes, ritmikus kontrakciójából áll, a spermanedvnek a húgycső falára való freccsenése váltja ki és ennek következtében a legnagyobb kényezet keletkezik akkor is, ha az ondókiürülés álom közben következett be. Az említett kontrakciónál, különösen a húgycsőhagymát környező, pontosan a gát bőre alatt elhelyezkedő izmok működnek közre nagy erővel, amit ujjunkkal pontosan ki is tapintathatunk. E hagyma a VII. ábrában vörös színnel és a 14-es számmal van jelezve.

Ez a ritmikus kontrakció a spermát, a húgycső külső torkolatából oly erővel löveli ki, melyet a szabadon (tehát, nem a vaginába) kilövelt sperma által megtett ut hosszának segítségével becsülhetünk meg. Bár ez a távolság többnyire csak 15-20 cm-t tesz ki, mégis tudomásunk van 1 méter hosszú kilövelésekről is.

Valószínű, hogy mialatt az első ejakulációs ritmus, az urethrába kerülő spermát kifecskendezte, pótlása már be is nyomul az urethra hátsó részébe. Ezt a pótlást az ejakulációs kontrakció meg is erősíti, elannyira, hogy az izmok összehúzódásának és elernyedésének váltakozása, nemcsak, a kijárat felé irányuló préselő pumpa, hanem a hátrafelé irányuló szívópumpa szerepét is betölti.

A rendelkezésre álló spermamennyiség, ilyképen néhány löketben ejakulálódik; néhány kisebb, mindinkább lanyguló összehúzódás következik még be, mely az urethrális csatornában lévő maradékot kilöki és a reflex befejező-

dött. Kevéssel ezután, az erekció is megszűnik – kivéve, ha az ingerek folytatódnak, amikor az is fennmaradhat.

* *

Nehéz megállapítani, hogy ejakuláció esetén, a spermatartályok és spermahólyagok tökéletesen kiürülnek-e? Ha a nemi aktus rövid időközökben ismétlődhet meg, úgy fel kell tételeznünk, hogy a kiürülés nem volt tökéletes, bár el kell ismerni annak a lehetőségét is, hogy az ondóvezetékek hullámszerűen továbbhaladó kontrakciója, mely úgy az ejakulációkor, mint az új inger létrejöttékor bekövetkezik, rövid idő alatt gondoskodhatik a sperma pótlásáról. A tökéletes, vagy tökéletk kiürülés (sokan *féloldali* kiürülést is feltételeznek) bizonyára individuális sajátosságokhoz van kötve. Így magyarázható meg, hogy számos ember, rövid időn belül meg tudja ismételni a coitust, mások viszont nem. Annyi azonban bizonyos, hogy ez a képesség nem annyira a hereanyagok pótlásának gyorsaságától, mint inkább a pótnedveket kiválasztó mirigyek erősebb működésétől függ. A gyakran megismétlődő ejakulációnál, végül már csak vékony, főleg prostata által kiválasztott nedv kerül felszínre, mely csak kevés, vagy semmi spermát sem tartalmaz.

A *pollúciók*, önkéntelen magkiürülések, melyek a nemileg tartózkodó fiatalembereknél, az ondó felgyülemelése következtében jönnek létre, három hetenként, néha nyolc naponként, később azonban ritkábban ismétlődnek meg. Rendszerint alvás közben jelentkeznek, erotikus álmokhoz kapcsolódnak és ez az ejakuláció is határozott gyönyör- és kielégülési érzeteket vált ki. A nemi szervek körül lejátszódó események és a pszichikai élményeknél úgy is keletkezhetik összefüggés, hogy a spermatartályban (spermahólyakocskában?) fellépő feszültség váltja ki az erekciós- és ejakulációs ingert s ez hozza magával az erotikus álmat; vagy pedig, a pszichikai élmény (álm) váltja ki az erekciót, mely ejakulációt eredményez.

Minden esetre, alvás közben való működésénél ismerhettük meg legegyszerűbb, tisztán testi formájában a „feszülés feloldását célzó ösztönt” és tulajdonképpen csak itt szabadna „feszülés feloldását célzó ösztönről” beszélni.

* *

De milyen jellegű az a komplikált mód, mellyel a psziché a spermartályokban előálló feszültségre reagál? Lehet, hogy a helyi megfeszülésnek lelki feszültség a következménye, annyi azonban bizonyos, hogy itt már nem kizárólag a „kiürülési ösztön, érezteti a hatását.”⁹⁸⁾

Micsoda játéka ez az ingereknek és gátlásoknak! Különösen a gátlásoknak! Mert az ejakuláció, mely a spermartályok feszüléséből indul ki, és az önkéntelen spermakiürülést okozza, kizárólag csak álom közben jön létre, ami azt igazolja, hogy éber állapotban a nagy agyvelőkérgéből kiinduló gátlás – tehát pszichikai befolyásolás – érezteti itt hatását.

Az erekciós- és ejakulációs reflexeknek magasabb központ által való ilyfajta gátlása még más körülmények között is létrejöhet, amiből számos férfi híz hasznot, másoknak viszont kárt és szégyent okoznak.⁹⁷⁾

* *

Még néhány szót a spermáról, bár kétségtelen, hogy az ide vonatkozó legfontosabb dolgokat már elmondtam.

Az emberi sperma mennyisége, egyszeri ejakulációnál, öt-tíz centigramm súlyú és körülbelül 60 millió spermiumot tartalmaz. Gyorsan egymásra következő ejakulációk esetén, úgy minősége mint mennyisége csökken.

A sperma, ha levegőre kerül, kezdetben kocsonyás, kis gömböcöket tartalmazó tömeg, melynek sárgás árnyalatú, fehér színe van és alkalikus reakciójú. A szaga jelleg-

⁹⁸⁾ A feszülés feloldását célzó ösztönnek, mely a nemi kielégést szolgáló ösztönnek felel meg, semmi köze sincs a kiürülési ösztönhöz, akkor, mikor nem a felgyülemlett ondó által okozott helyi feszültségről, hanem pszichikai feszültségről van szó.

⁹⁷⁾ Lásd *Schnitzler Reigen*-jének negyedik képét.

zetes és felmelegítése esetén (például meleg vízzel való mosdáskor) még erősödik is. A kis gömböcök azonban igen hamar eltűnnek és a sperma teljesen folyékonyá válik, de azért nyálkás marad. Beszáradásakor először ragacsossá válik, szövetekben kemény, fehér foltot hagy hátra, mely hideg vízzel könnyebben öblíthető ki, mint meleggel. Az öblítésnél felhasznált vízben a spermiumok még felismerhetőek (törvényszéki vizsgálatok szempontjából fontos).

Mikroszkópiai vizsgálatok alkalmával, az egészséges spermában sok élénk, mozgékony normális és kevesebb abnormális (sőt éretlen) spermiumon kívül, számos más sejtet és különböző képződményt is találunk, melyeknek azonban gyakorlati jelentőségük nincs.

Igen feltűnő jelenség, hogy a spermában, ha azt lehűtjük, vagy elpárologtatjuk, kristályok képződnek. Ezeknek hossza majdnem annyi, mint a spermiumoké. Számos formája ellenére is, melyekben ezen, *Böttcher* által (1865) felfedezett, spermakristályokat feltaláljuk, összetételük mégis megegyezik egymással, és pedig a spermin egy vegyülete alkotja őket.

A múlt évszázad utolsó tizedében *A. von Poehl* Pétervárott, a spermint illetően beható kémiai és fiziológiai kísérleteket folytatott le, ami úgy vált lehetségessé, hogy sikerült a spermint vegyi utón előállítania.

E kísérletei alapján, többek között, azt is igazolta, hogy a sperma jellegzetes szaga kizárólag a spermintől származik. E szag, tehát nem az alig, vagy csak igen kevés spermint tartalmazó herék⁹⁸⁾ szekrétumából, hanem a prostatából származik.

A vegyileg tiszta spermin vegyületek⁹⁹⁾ erősen felhígított állapotukban is felkelthetik azt a jellegzetes szag-

⁹⁸⁾ Az ondóvezetékéből nyert produktumnak ekkor nincs is spermaszaga, bár ez alkotja a sperma egyetlen lényeges alkotóelemét.

⁹⁹⁾ Az egyszerűség kedvéért mindig sperminről beszélek, bár itt mindig többféle vegyületről van szó. Így pl. a spermakristályoknál

hatást, ami bizonyos asszonyoknál, a coitus után kilehelt levegőben, a spermaszagot érthetővé teszi. Erről az első részben már említést tettem.

A. von Poehl továbbá azt is megállapította, hogy a spermin, ha a testnedvekbe kerül, elősegíti az anyagcserét és általában élénkítő hatást fejt ki. A spermafelszívódásnak ez az igazolt hatása tehát azt is megmagyarázza, hogy miért gyakorol a coitus az asszonyra tonizáló (élénkítő) hatást. Azt is elismerem, hogy nemcsak a sperminnek, hanem a spermából reszorbált más, hasonló anyagoknak is lehet ilyen hatása. De elismerem annak a lehetőségét, sőt valószínű voltát is, hogy a coitus más formában (például a saját belső kiválasztás fokozódása, vagy lelki történések által) is előnyös hatást gyakorol az asszonyra.

* *

A *férfi nemi mirigyek*ek belső szekréciója bizonyára fontos szerepet játszik, melyről e könyv első részében már megemlékeztünk. A felnőtt férfinél előnyös hatást gyakorolnak a testi erőre, pszichikai képességekre, a szexuális érzetekre, de különösen a közeledési ösztönre.

Ellentétben mindazzal, amit a nőnél láttunk, a férfinél a megfelelő belső szervek szekréciója egyenletesen folyik le. És nem is nyomják reá bélyegüket az egész életére *oly fokban*, mint azt az asszonymál tapasztalhattuk. Az életjelenségek hullámszerű emelkedésének és süllyedésének, melyet ott láttunk, a férfi nincs kitéve.

Bizonyos korban, a herék külső szekréciójával egyidejűleg, belső kiválasztásuk is mindinkább csökken. Ez az általános megöregedés rész jelensége. Az egész organizmus szempontjából azonban a mirigyek vénülése sokkal fontosabb a legtöbb más szerv előregedésénél. Mert a belső szekréciók csökkenése következtében hiányzik az a jótékony befolyásuk, melyet a többi szervre

megkülönböztetünk foszforsavas és a Poehz-féle kísérletek alapján sósavas képződményeket is. A *Poehl-féle*. oldatnak nincs szaga. A szag csak bizonyos kémiai változások következtében jön létre.

gyakorolnak és ez az oka annak, hogy a nemi mirigyek vénülése elősegíti az egész testi, sőt néha még a szellemi megöregedést is. Itt tehát *circulus vitiosus*; a kellemetlen hatások zárt köre keletkezik, melyek közül a here belső szekréciójának csökkenése a legjelentősebb.

Az újabb tudományos kutatás, mely a régi tapasztalatra támaszkodik, kétféle utón is megkísérelte, hogy ezt a felfogást igazolja. *Steinach* kísérletei mutatták meg, hogy az ondóvezetékek lekötése következtében a herék belső szekréciója fokozódik, ami által nemcsak az előregedés további fejlődése csökken, hanem a már bekövetkezett öregedési tünetek is újból visszafejlődnek. Ugyanezt a hatást váltják ki *Voronoff* kísérletei is, aki a megöregedett emberi herék belső kiválasztásának fokozását, majmok átültetett hereszövevényeinek belső szekréciója által kívánja elősegíteni¹⁰⁰).

Természetes, hogy az ilyen műtétek előnyös hatását elsősorban oly férfiaknál kell érvényre juttatni, kiknél az öregedési tünetek rendellenesek, amennyiben fellépésük korai. E kísérletek gyakorlati eredményeiről azonban még nem lehet ítéletet mondani¹⁰¹).

Egyelőre azt látom a leghelyesebbnek, ha az öregedő egészséges férfi, lehetőleg úgy akadályozza meg nemi mirigyeinek megvénülését (felteszem, hogy megbetegedéstől – infekció! – mindig gondosan megvédte őket), hogy megfelelő – vagyis kora szempontjából sem nem sok, sem nem kevés – és rendszeres működést szab meg számukra.

¹⁰⁰) Messze vezetne célunktól, ha eme körülményekre részletebben kitérnék.

¹⁰¹) Thorek (Chikago) „The human Testis” (J. B. Lippincotte & Co., Philadelphia és London, 1924) című könyvében néhány kimerítő fejezetet szentelt a hereátültetésnek. Jelentékeny számú operációinál úgy emberi, mint majommirigyek átültetését hajtotta végre. Az átültetés a hasfal és az elülső hashártya közé, vagy pedig a vese tájára történt. A 97 operáció közül az esetek egyharmadában az eredmény kitűnő volt, másik egyharmadában kielégítő. Azonban nem szabad elfelejtenünk, hogy a sikeresen átültetett mirigyszövevények hamar felszívódnak a testben.

Minden szerv elsenyved, ha használata túl csekély mértékű, vagy egyáltalában semmi. Az „inaktivitási atrophia”-val mi orvosok lépten-nyomon találkozunk és következményeire mindig óva intünk. Miért ne mutassunk tehát rá arra is, hogy a herék inaktivitása elősegíti az öregedést és ezáltal előnytelen, öregítő hatást gyakorol az egész individuumra. Ezzel szemben, ha megfelelő mértékben foglalkoztatjuk e szerveket, – melyre ezek, mint tudjuk, egészen a késő aggkorig képesek – úgy a lehetőséghez képest fiatalnak maradnak meg, úgy ők, mint tulajdonosaik is. Elismerem, különböző veszélyekkel járhat, ha aggastyánoknak nemi közlekedést tanácsolok. Ily értelemben azonban ne is fogja fel fejtegetéseimet senki sem!

Ellenben magamra vállalom a felelősséget azért, hogy az öregedés bekövetkezte dacára rendszeres házastársi közlekedést tanácsolok (hacsak valamely határozott betegségi tünet az orvost arra nem készíti, hogy eltiltsa). E szempontból is nászházasságnak foghatjuk fel a házasságot, mely test és lélek számára áldásos hatást szül.

Harmadik rész.

A nemi érintkezés.

Gyakorlattal, fejlesztéssel és átörökléssel minden természetes tehetséget, tehát a testi funkcióinkat is, művészetté tudjuk fejleszteni.

H. Vaihinger, Die Philosophie des Als-Ob.¹⁰²⁾

VIII. fejezet.

Definíciója, előjáték és szerelmi játék.

Nemi érintkezés alatt az embernek minden oly cselekedetét értjük, melynek célja a szexuális egyesülés előmozdítása. Itt mindjárt ki kell emelnünk, hogy amikor e szót jelző nélkül használjuk, akkor mindig csak a teljesen normális érintkezésre gondolunk. Ha bizonyos okból annak szüksége merülne fel, hogy valamely abnormalis érintkezési formáról is megemlékezzünk, úgy ezt külön kiemeljük. Erre azonban csak igen ritkán kerül majd sor, mert, mint már fentebb említettük, e helyen nem célunk kinyitni a pokol tornácának kapuit, ahová a szexuális eltévelyedések tartoznak. Módot adunk arra, hogy a fiziológiailag indokolt nemi élet, minden álszemérem mellőzésével, de az igazi *szemérmeiesség* figyelembevételével, teljes pompájában bontakozzék ki a nászházasságban, de mindent, ami beteges és természetellenes, száműzünk innét.

Félreértések elkerülése céljából mindenekelőtt tisztázunk kell azt a kérdést, hogy mit értünk normális nemi

¹⁰²⁾ Népies kiadás. II. fejezet, 8. oldal. (Felix Meiner, Lipcse.)

közlekedés alatt. Ez nem könnyű dolog, mert minden definíciónak megvannak a maga nehézségei. Azt hiszem azonban, hogy minden igényt kielégítek, ha azt mondom, hogy a *normális nemi érintkezés alatt azt értem, ha két ellenkező nemű, nemileg teljesen kifejlődött, normális ember, nemi kielégülés céljából, minden kegyetlenkedés és gyönyört előidéző segédeszközök kizárásával, olyképen egyesül, hogy közvetlen, vagy közvetett nemi kielégülés következék be és bizonyos ingerhatár elérése után csúcspontját a spermának a vaginába való lövelése útján érje el olyképen, hogy ezáltal mindkét fél lehetőleg egyidejűleg jusson el az orgasmushoz¹⁰³*) (kéjézet feloldódása).

A nemi érintkezés *előjátékból, szerelmi játékból, nemi egyesülésből és utó játékból* áll.

Tetőfokát és célját a harmadik fázisban a *nemi egyesülésben* éri el.

A nemi egyesülés megjelölésére a tudomány a coitus szót használja. A nászházasságban való nemi egyesülés kifejezésére azonban célszerű lesz oly megjelölést használni, mely kifejezésre juttatja, hogy ezen aktusnál mindkét fél egyenértékű közreműködő társ. E szempontból rgen megfelelőnek találok az „egyesülés” és a „párosodás” szavakat, melyek megfelelőképen fejezik ki, hogy, a nemi egyesülés szempontjából, mindkét fél teljesen egyenértékű és egyenjogú.

A párosodás (melyet szűkebb értelemben felfogott nemi közlekedésnek jelölhetünk meg, e megjelölésnél azonban félreértések lehetőségével is számolnunk kell), azzal kezdődik, hogy a férfi penise behatol a nő vaginájába, csúcspontját mindkét fél orgasmusában éri el és célját a sperma ejakulációjában, illetve felvételében találta meg. Tulajdonképeni fiziológiai *célja volna a megtermékenyítés*. De bármely fontossággal bírjon is ez a cél, még-

¹⁰³) Orgasmus: a kéjézet feloldódása.

sem áll közvetlen kapcsolatban a párosodás létrejöttével¹⁰⁴).

A párosodás befejeztével kezdetét veszi az *utójáték* mely azon emberek nemi életében, kiknél a szerelem nem játszik jelentős szerepet, teljesen elenyészik, mert az érdekelt felek, kielégülésük után, habár csak ideiglenesen is, lelkiileg elfordulnak egymástól.

Azoknál azonban, kiknek házaselete mély szerelmi érzéseken épül fel, ennek az utójátéknak is igen jelentős szerep jut; igaz, hogy a legtöbben elhanyagolják, a nászházasság felépítésében azonban, erre is gondot kell fordítani.

Az utójáték végét meghatározni nem igen lehet. Elhalkul, csak utórezgési maradványok maradnak meg, míg az újból meginduló szerelmi játék kezdetével össze nem folyik. Így

¹⁰⁴) Sok, bár szokatlan eset igazolja, hogy a megtermékenyülés párosodás nélkül, tehát anélkül, hogy a férfi penise a vaginába hatolt volna (immissio penis) is bekövetkezhetik. Az ily esetek a nemi viszonyok megítélésénél igen nagy fontosságúak lehetnek. Ezekből ugyanis beigazolódik, hogy a megtermékenyülés érintetlen hymen esetén is bekövetkezhetik. Továbbá az is, hogy a spermatozoonok közvetett utón is bejuthatnak a nő nemi részeibe (például kézzel) és még akkor is annyira életképesek maradhatnak, hogy a vaginától a petefészekig terjedő hosszú utat önállóan is megtehetik és a petét megtermékenyíthetik. Mindez a szaporodási sejteknek szinte hihetetlen élet- és mozgási képességét igazolja. A gyakorlat szempontjából legfontosabbak azok az esetek, mikor az ejakulációval kapcsolatosan a férfi húgycsőjében ondószálak maradnak – ezek rendszerint a legközelebbi vizelésnél távoznak el – de maradhatnak a fitymában is és valamilyen utón, esetleg újabb immissio által, ejakuláció nélkül is a hüvelybe juthatnak. A legérdekesebb és tanulságosabbak azok az esetek, midőn a vaginába jutott spermium a vaginában, vagy vulvában marad mindaddig, amíg valamilyen átvitel útján másik nő vaginájába nem kerül és ott terhességet okoz, holott az első nő mentes maradt. Ilyen eseteket tudományosan megállapítottak. Mindezek a felsorolt esetek azt igazolják, hogy bizonyos körülmények között a teherbeesés mily könnyen következhetik el és hogy mily figyelemmel kell a spermával bánni, ha a megtermékenyülést el akarjuk kerülni. De igazolják azt is, hogy az úgynevezett „biztos módszerek” ellenére is mily könnyen bekövetkezhetik a terhesség.

áll elő a *párosodás folytatólágossága*, amit a nászházasság legnagyobb vívmányának és legerősebb biztosítékának tekinthetünk.

* *

Ha a közeledési ösztön első megnyilvánulásai jelentkeznek, megindul a nemi érzés *előjátéka*. Ez sempre crescendo folyik, hol lassabban, hol gyorsabban, sőt kivételesen villámszerű fokozódással is.

Hol végződik az előjáték? Ott, ahol kezdetét veszi a szerelmi játék. Nem kell külön rámutatnom arra, hogy ezek a fázisok nem különülnek el élesen egymástól, hogy kart karba öltve folynak le, összekapcsolódnak egymással, a második fázisba tartozó jelenségek és cselekvések már az elsöben is megnyilatkoznak, vagy pedig, hogy a szerelmi játék már teljes folyamatban van, mikor különösen a nőnél, még mindig az előjáték szégyenlős akkordjai hallhatók.

Mindezek ellenére azonban szükségesnek tartom, hogy az egyes fázisok között mégis valamilyen határvonalat vonjak, ami nem is nehéz feladat.

Határvonal gyanánt a szerelmi csókot jelölöm meg, melyet az erotikus érintkezés prototípusának tekinthetünk – magát a csókot azonban már a szerelmi játékhoz sorolom.

* *

A *szerelmi játék* tehát, a szerelmes csók és a coitus között játszódik le. Célja az, hogy a férfit és a nőt a párosodás *helyes* lebonyolításához testileg és lelkileg előkészítse.

Különösen a nemileg gyakorlatlan és tapasztalatlan nőnek van szüksége a coitus előkészítésének ezen stádiumára, mert csak a kellően lebonyolított szerelmi játék alatt ébrednek fel erotikus érzelmei és ezek képesítik arra, hogy az egyesülés ingerhatásait átérezze.

Oly párnál, mely már testileg és lelkileg össze van hangolva, a szerelmi játék az előjátékkal egyidejűleg folyhatik le, sőt gyakran szükség sincs reá. Főleg hosszabb

nemi tartózkodás után elégséges egyetlen biztató szó, fellobbanó tekintet, hogy a coitus előfeltételeit, minden szerelmi játék mellőzésével, kiváltsák.

Az ilyen eljárás azonban a gyengédebben érző embernél – és csak ilyenek alkalmasak a nászházasságra, csak ritkán, akkor is stilizálva, fordul elő. Mert, ha nem így történik, oly durvaságot jelentene, mely lelki téren súlyosan megbosszulhatja magát.

Ha a férfi egyedül és saját akaratából kapcsolja ki a szerelmi játékot, ez a genitalis érintkezést a nő szempontjából nemcsak durvává, hanem egyenesen brutálissá is teszi és a nőben, lelki zavarokon kívül, testi kárt is okozhat.

De a szerelmi játékok mellőzése *ostobaság* is, mert ha *művészetté* fejlesztjük, az élvezeteknek oly tömegét nyújtja, mely semmiben sem marad el a coitus mögött.

A nászházasságban tehát a párosodás e második fázisát éppen olyan figyelemben kell részesíteni, mint a harmadikat.

* *

Térjünk most már át a genitalis érintkezés egyes fázisainak tárgyalására. Az *előjáték technikájával* nem kell sokat foglalkoznunk, elegendő, ha utalunk arra, amit a harmadik fejezetben a párosodás általános fiziológiájáról már elmondottunk.

Ebben a fázisban a beszédé és a pillantásé a főszerep, mert velük tudjuk mindazokat a lelki érzéseket megszólaltatni, melyek e stádiumban annyira fontosak.

De a segédszerepek is igen lényegesek. Utalok arra, amit a szagoknak és illatoknak a nemi érzésre gyakorolt nagy és változatos befolyásáról mondtam és *Rousseau* szavaira, a „doux parfum d'un cabinet de toilette” hatására. (Idézve az első intermezzó-csoport XIX. aforizmájában.)

Rá kell mutatnunk a táncra is, mely bár a civilizált népeknél részben elvesztette primordiális jelentőségét – a vad népeknél, hódító és csábesszköz formájában, ma is

megtartotta eredeti rendeltetését¹⁰⁵⁾ – azonban napjainkban és a mi társaséletünkben is, erősen erotizáló jellege van. Ha az oroszoknak, a szicíliaiaknak, vagy pedig a tiroliaknak (Schuhplattler nevű) népies táncaira gondolunk, lehetetlen, hogy fel ne ismerjük bennük a hódítási és csábítási jelleget. A táncmozdulatok jelbeszédjének a szemre, melódiájának a fülre gyakorolt erotizáló hatásában, bizonyára a ritmusnak van a legfontosabb szerepe. De különben is, a szerelmi előjátékban a legfontosabb szerep a szemnek, fülnek és a szagló szervnek jut, a másik két érzőszervünkre, a tapintási és ízlelő szervre csak a tulajdonképeni szerelmi játékban kerül sor, ha azonban már sor került reájuk, akkor a többit háttérbe szorítják.

A szerelmi előjátéknak még két jelentős tényezőjéről kell megemlékeznünk, ezek a *kacérkodás* és a *flirt*.

A kacérkodást a francia „coquetterie”-nek, a német „Gefallsucht”-nak nevezi. Mindkét szó a nőnek azt a kívánságát fejezi ki, hogy tessék. Részemről, a szó ezt az értelmezését annál kevésbé fogadom el, mert a nő kacérkodásában nemcsak a tetszési vágy ösztönszerű kifejezését látom, hanem ennél sokat többet.

A szerelmi előjátékkal való kapcsolatban, kacérkodás alatt, a csábítás és a vonzódásnak, továbbá az ellene való védekezésnek és elutasításnak azt a kölcsönhatását értem, mely az ebből a játékból folyó érzések ingerhatásainak összesítése által a legjelentősebb lelki hódítóeszközök egyikévé válik.

A kacérkodás a finomlelkű nőnél, ha azt fokozatosan, elutasító tényezőire ügyelve, bizonyos bájjal használja, a szerelem előjátékának egyik legszebb szakaszává válhatik, mert a tartózkodás, ha ezt ígéret látszata követi, mindig erős ingerhatást vált ki. Az ehhez hasonló izgalmat élvezzük a zenében is, ha a komponista ért hozzá, hogy az időleges tartózkodást hatásos módon juttassa érvényre;

¹⁰⁵⁾ V. ö. Ploss-Bartels, „Das Weib in Natur- und Völkerkunde”.

a drámánál, ha a cselekmény fonala rövid időre megszakad, az így keletkező feszültség felfokozna érdeklődésünket; a szerelmi játékban pedig a kacérkodás váltja ki belőlünk ezeket az érzéseket. Az átmeneti, tudatos tartózkodással finoman kiszámított ingerfokozás formájában, magánál a szerelmi játéknál, sőt annak csúcspontján a coitusnál is, találkozni fogunk.

De ne feledjük el: a túlzott mértékben igénybe vett izgatószerék méregként hatnak, viszont a kellőleg adagolt méreg igen hatályos izgatószer lehet.

Ugyanilyen megfigyelést tehetünk a művészetben, nemcsak a „szépművészetben”, hanem a nem kevésbé szép szerelmi művészetben is. A „l'arte dell'amore”-t az ingerfokozások szándékos visszatartásánál éppen olyan óvatosan kell kezelni, mint a „L'amore dell'arte” -t.

Aki a kacérkodás fegyverével nem tud helyesen élni, az inkább mondjon le használatáról, de mindenképpen őrizkedjék a túladagolástól. A kis adag eltévesztheti hatását – a gyógyírt képező méreg túladagolása pedig könnyen okozhat bénulást – az érdeklődés megbénulását itt, a szexuális érzések megbénulását amott.

A rosszul alkalmazott kacérkodás édes mérge azonban nemcsak bénulást okozhat. Keserű íze lehet, undort keltet – és sokszor már be sem veszik! – Cavete!¹⁰⁰⁾

A flirt szó értelmét és jelentőségét szintén tisztáznunk kell. Ha fordítását és jelentését szótárakból akarjuk megállapítani, azt fogjuk látni, hogy a játékos enyvelgés, csapongó „Minnespiel” fogalmaival akarják megmagyarázni és lefordítani. Ily értelmezésben azonban nincs szükségünk, sem a szóra, sem a fogalomra. E fogalom megjelenésére nyelvünk sokkal pontosabb kifejezésekkel rendelkezik.

Mások viszont szexológiai téren tulajdonítanak neki igen tág értelmű jelentést és a nemi értelemben vett legmesszebbmenő csábítást és hódítást értik alatta.

¹⁰⁶⁾ őrizkedjetek!

Végül annak sincs sok értelme (hacsak az nem, hogy elleplezzék és szépítsék a valóságot), ha e szót olyan házasságon kívüli szexuális viszonyok megjelölésére használjuk, ahol az érdekeltek többé-kevésbé sokat – de inkább többet, mint kevesebbet – engednek meg egymásnak. Ha bizonyos modern, nagyvilági körökben a flirt szót úgy is értelmezik, hogy minden meg van engedve, csak „az az egy” nem és ha e fogalomba bele is szorítják mindazt, ami a szerelmi játék keretén belül csak előfordulhat, mi nem követjük őket e téren. Számunkra felesleges, hogy e szót, ez – különben nyelvészeti szempontból is valószínűleg helytelen – értelmezésében alkalmazzuk, mert megjelölése számára jobb kifejezésekkel rendelkezünk és céljaink nem szorulnak szépítő elleplezésre.

Azonban a flirt szó használatáról szemlélődéseink közben nem kell lemondanunk, ha elfogadjuk azt a véleményem szerint eredeti meghatározását, mely szerint a flirt az a szerelmi játék, melyben a nemi közeledésnek minden finom, pszichikai készségét azzal a feltett szándékkal használjuk ki, hogy nem lépjük túl az *előjáték* határait¹⁰⁷⁾.

Ebben az értelemben a flirt a házastársak között, sőt *főleg* a házastársak között a szerelmi érzések állandó felújításának igen hathatós eszköze lehet, melyet a helyesen alkalmazott kacérkodással egyetemben, a nászházasság gyakorlatában nem szabad elhanyagolnunk.

A szerelmi játék legfontosabb eszközei közé kell sorolnunk a *beszédet*, melynek szinte állandó tárgya a – szerelem.

Hatása autoszuggeszción és kölcsönös szuggeszción alapul.

¹⁰⁷⁾ Ezt a fentartást azért tartottam fontosnak, mert különben a flirt nem volna egyéb, mint a coitust előkészítő, különösen rafinált előjáték és az idegenszerű megjelölés csak zavarólag hatna.

Az előjátéknak a nemi érzések felkeltésére gyakorolt hatását testünk életnyilvánulásaiból látjuk. Eta a fokozott szív működéstől teljesen el is tekintünk, helyi megnyilvánulásaiból pontosan látjuk, hogy a szerelmi előjátéknak mi a jelentősége: az előkészítés. Mert a lege artis, a művészet szabályai szerint lefolytatott szerelmi előjáték, tisztára lelki tényezőinek befolyása alatt, úgy a férfinél, mint a normális és szerelmi téren némiképen járatos nőnél, az erre hivatott mirigyekben, kiválasztási folyamat, az úgynevezett „destilláció”¹⁹⁸⁾ veszi kezdetét, ami mindkét nemnek a párosodásra irányuló készségét fejezi ki és a harmonikusan lefolyó coitusnak is egyik alapvető feltétele.

* *

A *szerelmi játék* minden megnyilvánulásában a nemi kielégülés ösztönére vezethető vissza.

A számunkra tekintetbe jövő népeknél¹⁰⁹⁾ a szerelmi

¹⁰⁸⁾ Destillációnak nevezik a teológusok nyomán a fiziológusok is az arra hivatott mirigyek váladékkiválasztási tevékenységét. (Lásd VI. és VIII. fejezeteket). Az előjáték alatt fellépő egyéb helyi izgalmi jelenségek (erekcióra és a nőnél fellépő hasonló folyamatokra célzok), sokkal ritkábban fordulnak elő, mint a destilláció és rendszerint követik az utóbbit. Ellenben a hiányosan lefolytatott előjáték esetén a szerelmi játéknál a nemi részek megduzzadása megelőzi a váladékkiválasztást.

¹⁰⁹⁾ A japánok, kínaiak, anamiták, a mi felfogásunk értelmében nem csókolnak, hanem a száj megérintése nélkül orraikat dörzsölik össze.

Hogy például a japánok a mi csókunkat mily illetlennek és szemérmetlennek tartják és hogy róla mennyire másként vélekednek, mint mi, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az a tokiói hír, mely 1924 szeptemberében végigjárta a lapokat. Európai művek szoborkiállításán *Rodin* „Csók”-jának másolatát egy bambuszfal mögé állították és a közönség elől elzárták.

Hogy a mi csókunk hiánya e népek szerelmi életét bármiképpen is csorbítaná, azt bizonyára nem lehet állítani. Sőt Délen és távoli Keleten a szerelem tudománya sokkal fejlettebb, mint Nyugaton és bizvást tanulhatunk tőlük egyetmást.

Másrészt nem szabad elfelednünk, hogy a szimatolás, vagy szaglászás a mi szerelmi életünkben is elég fontos tényező és a továbbiakban még lesz is alkalmunk róla beszélni.

játék első megnyilvánulási formája a *csók*, helyesebben, a szerelmes csók.

Nem minden csók kapcsolatos a nemi ösztönnel és valóban balgaság volna, ha minden csóknál szexuális okokat tételeznénk fel, mert hiszen jól tudjuk, hogy adunk és kapunk konvencionális, semmitmondó csókokat is, melyek a nemi érzéssel semmiképpen sem hozhatók kapcsolatba. Ez a kategória azonban sokkal kisebb, mint ahogy ezt naiv emberek hiszik, vagy hinni szeretnék, mert életünkben a nemi érzések sokkal jelentősebb szerepet játszanak, mintsem azt általában hinni, vagy bevallani merik.

Mindenképpen bizonyos azonban, hogy az úgynevezett „ártatlan csókocská” (e megjelölés a fogalom aszexualitását akarja kiemelni) semmiesetre sem annyira „ártatlan”, mint azt erkölcsi kényelmesség, vagy más szempontból feltételezni szokták. Még érett emberekkel is megesisik, hogy a kézreadott, vagy homlokra lehelt tiszteletteljes, vagy szánakozó csókok „ártatlansága”, jó, vagy rossz értelemben vett fikciónak bizonyul.

Ismerünk továbbá olyfajta csókokat is, melyek szexuális jellegét, bár kétségbevonni nem lehet, de mert az érdekelt felek azokat csak félénken adták, vagy kapták, a tulajdonképeni szerelmi játék köréből ki kell kapcsolnunk és legfeljebb az előjáték körébe sorozhatunk. Ide tartoznak a társasjátékoknál szokásos, továbbá a fiatal, még éretlen gyermekek között, inkább kíváncsiságból váltott félénk csókok.

Mindezekből a csókfajtákból azonban hiányzik az egyik jellegzetes tulajdonság: nem mindkét fél részvételével és nem ajkról ajkra adattak.

Már pedig a *szerelmes csóknak* éppen ez a *jellegzetes* ismertetőjele.

A szerelmes csók változatokban gazdag. Az ajkaknak és az ajkak hegyének könnyed érintésétől, az „effleurage”-

tól¹¹⁰ kezdve, kimeríti az érintkezésnek egész skáláját, egészen a „maraichinage”-ig¹¹¹), ahol a csókolódzók nyelvüket sokáig, néha órákhosszat egymás szájában forgtják.

Hogy azonban nem mindenki számára és nem mindig, e „beható” érintkezések azok, melyek a legnagyobb ingerhatást váltják ki, ez annyira bizonyos, mint amennyire kétségtelen, hogy a szerelmes csók mestere nem a megszorítások, hanem az árnyalatok kihasználására fog törekedni.

Ehhez a nyelv közreműködésére feltétlenül és oly nagy mértékben van szükség, hogy a *nyelvcsók* a csókok egyik legfontosabb válfajának mondható. Ha a csókolódzás hevében az érdekeltek nyelve egymás szájába is behatol, ez az érintkezés, finom árnyalataiban, mégis teljesen elúti a maraichenek durva és csak félművelt embereket kielégítő szokásaitól. Sőt a csókolódzás legerősebb izgalmait a nyelv hegye éppen akkor váltja ki, ha a partner ajkait és nyelvcsúcsát enyhén érinti és azt csiklandozza.

* *

A csók appercepciójánál három érzékszervünk vesz részt: a tapintás, a szaglás és az ízlés. A negyediknek, a hallásnak, inkább ne jusson szerep.

A szagló szervünknek itt nagy jelentősége van. Ez fogja fel azokat az olfaktórikus benyomásokat, melyek a csókolódzás közben az orral kapcsolatba lépő száj bőrének környékéből kiáradnak és a szájüregben a kilehelt levegővel összekeverednek. A szagoknak a nemi érzésre

¹¹⁰) Francia szó, a massage-gyógyomban a simogatás megjelölésére használják. A költői nyelvezetben a leheletszerű cirógatást jelenti.

¹¹¹) A csókolódzásnak ez a különös faja a Vendée-megye, Pays de Mont vidékén élő maraichin népfaj legényei és hajadon leányai között van elterjedve és a legteljesebb nyilvánossággal üzik. Ezt tudományosan igazolja Marcel Baudoin, annak a vidéknek orvosa és polgármestere, kinek ezzel és hasonló kérdésekkel foglalkozó könyvét Debove ajánlotta a párisi Académie de Médecine figyelmébe és ahol ezt a módszert az elnéptelenedés „igen hathatos eszközének” mondja.

gyakorolt hatásáról már előzőleg kimerítően beszéltünk. Valószínű, hogy a csokolódzás közben a bőrből kiáramló illat jelentősebb hatású, mint azt általában gondolnók. Sok igazság van a csók fejlődéstörténetének abban a felfogásmódjában, mely szerint a csók tulajdonképpen az állatoknak egymás körülszimatolgtatásából fejlődött ki¹¹²⁾, egészen a nálunk divó formájáig. Azoknál az embereknél, akik nem szájjal csokolódnak, hanem orrukat dörzsölik egymás orrához, bizonyára a bőrszag játssza a jelentősebb szerepet, bár a kilehelt levegő szaga is érvényre juthat.

A körülszimatolásnál a tapintás is jelentős szerepet játszhat, bár ez nem érvényesülhet oly finom fokozatokban és intenzitásban, mint ezt a szerelmes csóknál láttuk.

A körülszimatolásnál azonban a csokolódzásnak egyik eleme teljesen hiányzik: az ízlelés. A legtöbben a csók ízét nem is tudják értékelni és csak kevés oly Ínyenc ember akad, aki szerelmese csókjának ízét úgy tudja meghatározni, mint azt a régi rómaiak tudták.¹¹³⁾ Valószínű, hogy a csók íze a nyálnak ízével kapcsolatos, amely viszont egyéenként változik, de különféle körülmények behatása alatt, ugyanazon embernél is, időszakonként más és más lehet. Tudjuk, hogy a nyál kémiai összetétele, az egészséges test különböző elváltozásainál is (például terhesség) megváltozhat. Ismeretes továbbá az is, hogy a testbe valamilyen módon bejutott anyagok, a nyálban is kiválasztódnak.

Ezek a körülmények mind a nyál ízének egyéni változatai mellett szólnak, nem is szólva a szagról, mely sohasem különíthető el teljesen az íztől.

Ezek után tehát nem lehet vitás, hogy a szerelmesek által váltott, hosszantartó csókoknak saját egyéni jellegük van, mert hiszen elkerülhetetlen, hogy az ajkaknak

¹¹²⁾ V. ö. Archiv für Kriminalantropologie” 1908 és a „Sexualprobleme” című folyóirat 1908, 430. oldal.

¹¹³⁾ Nero második feleségének *Poppeának* csókjait úgy jellemzik, hogy azoknak savanyú, boggyószerű ízük van.

és a nyelvnek huzamos és szoros egybekapcsolódásánál a nyál kölcsönösen ne szívárogha az egyik szájból a másikba. Sőt épen ez a „nedvesség” különbözteti meg a szerelmes csókot a „száraz”, konvencionális csóktól. Számos szerelmes ezt a véletlen nedvességet szándékosan is fokozza. „Csókjaidat ittam”, mondja a költő és ez nem túlzott fantázia, mert a szerelmes csók, néha a szó szoros értelmében iható.

Az ajkaknak és a nyelvcsúcsnak a csókolódzásnál kifejtett szerepéről, a fejezet elején már beszéltünk, erre tehát most nem kell újból kitérnünk.

Még csak két jelentős tényezőről szeretnék megemlékezni.

Az egyik az a különös érzéshatás, melyet a csókolódzás közben kifejtett, többé-kevésbé erős szívásnál észlelhetünk. A létrejött hatása alapján megkülönböztethetünk aktív, passzív, vagy vegyes benyomásokat.

A másik tényező, amelyről még említést kell tennünk, a fogak szerepe.

A fogazat a csóknál nemcsak az ajkak támaszául szolgál, de a szenvedélyes csókolódzásnál, erősen aktív szerepet is játszik. Ugyanis a szerelmi játék fokozódásánál, a férfi is, a nő is, gyakran megharapják egymást. Ezek az apró, finom, halk, többnyire kissé élesebb, de sohasem fájdalmas harapások, igen erotizáló hatásúak, különösen, ha sorozatosan, sűrűn megismételve, egymáshoz közelfekvő helyen alkalmazzuk őket.

* *

Elmondottuk, hogy a szerelmes csók összehatása mily különböző tényezőkből tevődik össze. Ebből következik az is, hogy megjelenése, megérezése, ereje, tartama, íze és fokozata, mennyire más és más érzéshatásokat vált ki.

A szerelemben jártas ember mindezeket a hatásokat ismeri és azokat fel is használja.

A járatlan és tapasztalatlan ember pedig annál is inkább tanuljon, mert a nászházasságban szüksége van minderre.

Az az ember, aki két, egymás után következő, éjszaka gyönyöreit nem tudja megkülönböztetni egymástól, az túl korán házasodott, mondja Balzac.

Ehhez hozzátehetjük még azt is, hogy a szerelem tudományát sem tanulta meg jól az, aki minden szerelmes csókot egyformának érez.

* *

A szájról-szájra adott csókok mellett, a szerelmi játékban igen jelentős hely illeti meg a test legkülönbözőbb, más részeire alkalmazott, úgynevezett „testcsókot” is.

Ennek a csókfajtának hatályossága a megcsókolt testrész érzékenységi fokától függ. Általában azt mondhatjuk, hogy a testcsók iránti fogékonyság annál jelentősebb, minél inkább közeledünk a test határvonalaitól a test központja felé. Ha a csók szempontjából különleges megítélést igénylő szájat és marmákat kikapcsoljuk, akkor ez az elgondolt vonal a homlokról az arcra, az ujjakról a karokra és a lábfejtől, a lábikrán át, a genitalis területek felé húzódik. A részletekre vonatkozólag azonban nem szabad azokról a különösen érzékeny idegterületekről sem megfeledkeznünk, melyekről a III. fejezet befejező részében, erogén zónák elnevezés alatt, már említést tettünk.

Elmondottuk már, hogy a szerelmes csók, ereje, tartalma, íze, vagyis minősége szerint, változó érzéshatásokat vált ki. Ugyanezt kell a testcsókról is megállapítanunk, különösen, ha figyelembe vesszük azt a tág területet, mely a csók simogató, becéző és csiklandozó jellegtől egészen a szívó és harapó jellegig fennáll.

* *

A szájról-szájra váltott csóknál, mindkét fél ad és kap, továbbá, a tapintó érzék által közvetített aktív és passzív megérezések is, teljesen összevegyülnek. A testcsóknál ellenben, a tapintó érzék által kiváltott szerelmi megnyilvánulások teljesen elkülönülnek. Más érzések lépnek fel akkor, ha a szeretett testet csókoljuk és megint más érzések azok, melyeket akkor érzünk, ha szerelmesünk ajkai érintik testünket. Mindkét érzésnek elsődendű

erotizáló hatása van, mely még fokozódhat is, ha mindkét fél egyszerre vesz részt a szerelmi játék e módjában.

Ha a testcsók mibenlétét vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy a kapott csók gyönyörérezeteit tisztán a csóknak tapintási megérezése váltotta ki, viszont a csókolás aktív ténykedésénél, az ajkknak és a nyelvnek, tapintás útján felfogott és az agyba továbbított ingerhatásait, a szagló érzék szerepe is fokozza.

A csók e fajtájánál, a szaglálás is közelebb áll a körülszimatolás primitív formájához, mint a szerelmes csók fentebb leirt, jellegzetes formájánál. A szerelmes csóknál a testillat befogadása nem mindig tudatos, ezzel szemben a testcsóknak egyik legfontosabb tényezőjét alkotja. És ez nemcsak az aktív, hanem a passzív résztvevőre is vonatkozik. Ugyanis a bőr szaglálásánál egészen különleges érzékbenyomások keletkeznek, mert a testet ütemszerűen érintő, a belégzésnél hideg, a kilégzésnél meleg légáram, pneumatikus masszás formájában, ingerlő hatások keltésére alkalmas. A testcsókot kísérő ezen jelenségek az ingereket felfokozzák, és az emberek, főleg a nők, e tipikus érzéshatásokat, az idegközpontjaikban tudatosan fogják fel.

Bizonyítanom sem kell, hogy a csókoló fél által felfogott szaghatások minéműsége, a megcsókolt testrészből kiáradó szagok terjedelméhez és színezetéhez mérten, állandóan változik.

Bár ízlelő szervünk a testcsóknál rendszerint csak igen jelentéktelen szerephez jut, mégis gondolnunk kell arra is, hogy bizonyos körülmények között és bizonyos helyeken, az aktív résztvevő, ízlelő érzékei útján, oly benyomásokat szerezhet, melyek a testcsók összhatását szintén befolyásolhatják.

* *

Az ajkcsóknál, valamint a testcsóknál is, utaltam már a fogak szerepére és hangsúlyoztam, hogy érzékeny fájdalmat nem okozó, kis harapások, a csókolás normális technikájához tartoznak, ami azonban korántsem jelenti

azt, hogy a csókolódzó szerelmesek mindig harapnak. Erről szó sincs. Azonban a szerelmi játék csúcspontján, mikor a csókolódzás intenzitása a lehetőség határáig fokozódott, a fogak is részt kérnek ebből az aktusból és ezt nem is minősíthetjük valami rendkívüli jelenségnek.

Vajjon a valódi *kéjharapásról* állíthatjuk-e ugyanezt? Bizonyos fokig mindenesetre, azonban e ponton túl a harapást már a szexuális pathológia körébe kell utalnunk.

Hogy a határvonalat hol kell meghúzni, azt nagyon nehéz megállapítani, mert a normális állapotból a betegesbe való átmenet itt épügy elmosódik, mint a lelki élet legtöbb más területén. Nem tűnik-e fel a szerelmes ember némileg megháborodottnak, kinek célkitűzései szokatlanul korlátozottak és látóköre rendellenes? De mégis meg kell húzni a határvonalat! Leghelyesebbnek tartom, ha a szerelmi harapásnál, mint általában a szexuális kérézzettel kapcsolatos egyéb fajta testi és lelki fájdalmak előidézésénél is, a határvonalat oda helyezem, ahol a kegyetlenkedés¹¹⁴⁾ első megnyilvánulásai megkezdődnek.

A valódi kéjharapásokat, a felfokozott szerelmi játékon kívül, a coitus lefolyása alatt is osztogatják, a vágyaknak végcél felé való közeledése, vagy a legfőbb orgasmus pillanatában. Legkedveltebb helye a férfi válla, főleg a bal váll, továbbá a kulcscsont alatti tájék, a nőnél a nyaka, sajátságosképen ennek is a bal oldala, továbbá a csípők. Lehet, hogy mindez a coitusszal kapcsolatos helyzeti viszonyokkal van összefüggésben. Az sincs

¹¹⁴⁾ A kegyetlenkedésnek és a szexuális szférának egymáshoz való viszonyát nem fogjuk tárgyalni, habár sok és erős ilyen kapcsolatot ismerünk. Mindezek azonban beteges állapotok megjelenési formái, de éppen beteges eredetüknél fogva a legképtelenebb orgiák előidézői szoktak lenni. Miként számos, különösen lelki életünkben előforduló beteges jelenség eredetét életnyilvánulásainkban leljük meg, azonképen a fentemlített kegyetlenkedési vágyak, normális helyzetből kiinduló nyomait minden egészséges embernél, főleg a gyermekkorban kimutathatjuk, de szerencsére le is küzdhetjük.

azonban kizárva, hogy sötét, atavisztikus faktorokban rejlő okai is vannak.

A kéjharapásra a női nem szembeötlően hajlamosabb. Nem ritka eset, hogy a szenvedélyes asszony, szerelmének tojásdad alakú, véraláfutásos emlékéét hagyja meg a férfi vállában. Az ilyen súlyos nyomokat hagyó harapások ideje, majdnem kivétel nélkül a coitus pillanata, vagy a közvetlenül utána következő idő. Ellenben a férfi gyenge és nyomokat alig hagyó harapdálása inkább a szerelmi játékra, tehát a coitust megelőző időpontra esik, de néha az utójáték idejében is előfordul.

* *

Vajjon azt jelenti-e ez, hogy a férfi azért kíméletesebb, mint a nő, mert még az ölekezés legfenségesebb pillanataiban is uralkodni tud magán?

Távolról sem! A nőre nézve nagyon szomorú volna, ha látná és úgy érezné, hogy társát a szerelmi hullám nem ragadja teljesen magával, mert bizonyára azt gondolná, hogy ez nem szereti őt igazi szerelemmel.

Már pedig a nő testét, például karjait, elborító kék foltok, látható jeleit képezik a férfi elragadtatásának.

„Az állatok szerelmi életének jelenségeit észleljük, midőn a nőtény mintegy megkívánja, hogy a hím erőszakkal győzze le.”

„A férfinek azon hajlama, hogy fensőbbségének tudatát élvezze és a nőnek az a hajlama, hogy teljes megadásban felolvadjon, abból az ősi hagyományból táplálkozik, mikor a hím állatnak még le kellett győznie a nőtényt.”

„El kell ismernünk, hogy a férfinek az asszony alárendelésén és a neki okozott fájdalmakon érzett öröme a primitív szerelmi életnek maradványa és a férfi nemi ösztönének, egészben vagy részben normális velejárója. De hozzá kell fűznünk, hogy a nemi ösztönnek ezen kísérő jelenségeit az egészséges szervezetű, normális ember, mindenkor fegyelmezni tudja. Ha a normális ember a szeretett nőnek fájdalmat okoz, vagy ha ilyenirányú vágyai támadnak, nem tételezhetjük fel,

hogy kegyetlenkedés hajtja. Többé-kevésbé azt érzi, hogy bántása, vagy bántani akarása, szerelmének egyik alkotó-eleme és hogy társnője ezt nem is érzi fájdalmasnak. Ez az érzés nem meg gondolásainak eredménye, hanem érzelmi állapotának egyik jelentős megnyilvánulása.”

„Ha a férfi arról győződik meg, hogy szerelmi társának komoly fájdalmat okozott, azt mindjárt meg is bánja, mert ellenkező esetben valóban abnormálisnak kell őt tartanunk, vagy azt kell gondolni felőle, hogy szenvedélye pillanatnyi elmezavarrá fokozódott.”¹¹⁵⁾

A férfiben lakó őserő az, ami a nőnek, félig-meddig erőszakos, abszolút birtokbavételénél megnyilatkozik, ezt azonban, valamilyen homályos, primitív a szaporodás céljait szolgáló, ösztön formájában, *mindkét* fél élvezni akarja. Ez az oka annak, hogy a nyersség és erőszakosság bizonyos fokát – legyen ez akár komoly, akár pedig csak színlelt – szívesen elviselik, sőt kívánják is, mert az ember mélyén szunnyadó őserő megnyilatkozásának tekintik.

Ezzel magyarázhatjuk meg a karok, a csípők és az altest erős csipkedését is.¹¹⁶⁾

És ez az oka annak, hogy a férfi szerelmének ezen durva megnyilatkozásai magánál a coitusnál lépnek fel, nem pedig a szerelmi játék alatt.

Az imént elmondottakkal szemben rá kell mutatnom arra, hogy előző megállapításaink szerint, a férfi a szűkebb értelemben vett coitusnál nem szokott harapni, ha vannak is ilyen hajlamai, azokat előzőleg, a szerelmi

¹¹⁵⁾ Ez a négy idézet *Havelock Ellis*: „A nemi érzés” című könyvének „Erotika és fájdalom” című fejezetéből való.

ne) Ugyanezzel magyarázhatjuk meg a férfinek coitus közben tapasztalható túl heves és durva frikciós mozdulatait, amely a nőnek gyakran sokkal kedvesebb, mint a férfinak. (De semmiesetre sem magyarázhatja az a kívánság, hogy a hevesebb frikciók által a szervek egymáshoz dörzsölésénél előálló izgalom növekedjék, mert hiszen e mozdulatok túlzása éppen az ellenkező hatást idézi elő.)

játék tartama alatt, elégti ki. Ezen tulajdonképen csodálkozni kellene, mert állati őseitől azt a szokást is örökölhette volna, hogy a nemi aktus lefolytatása alatt, fogaival belecsimpaszkodják társába. Lehet, hogy mégis csak atavizmus az, mikor a férfi, elég ritkán ugyan, durante coitu, harapva csókol. Ilyenkor majdnem kivétel nélkül a nő nyakának bal oldalát szokta megharapni, ami valószínűleg a coitus alatt elfoglalt helyzettel függ össze.

A kéjharapásnak egyébként az eredete is egészen más, mint a fentebb megbeszélte „szerelmi bántalmazásnak”.

Azt hiszem, nem tévedek, ha a nőnek a kéjharapásra¹¹⁷⁾ irányuló nagy hajlandóságát abból a kívánságából magyarázom, hogy a gyönyörök pillanatában a csókot, a lehetőséget meghaladó hevességben akarja érzékelteni.¹¹⁸⁾ Ez természetesen az érintett testrész erős szívásában és a fogak erőteljesebb használatában nyilvánul meg. A harapó nő ki van elégtve, mert a hatványozott csókkal elérte a kívánt hatást és társánál is gyönyörérezéseket tudott kiváltani.

Ez a gyönyörézés fájdalomból és kéjből tevődik össze.

A kéjérzetet, testileg, az érzióidegek erős izgatása, lelkieg pedig az a tiszta, vagy homályosan derengő tudat váltja ki, hogy a szeretett nő, legmagasabbra fokozott szerelmét, ily módon akarta bizonyítani.

A fájdalom a nagyfokú nemi izgalom alatt elenyészik s mint ilyen, csak részben érzékelhető, de egyébként sem jelentkezne fájdalom alakjában, mert a normális kéjharapás a bőrt nem sérti meg. Mitán a bőr átharapásáig nem jut el, tehát nem is vérezhetik (a friss kéjharapást körülvevő véres nedvesség rendszerint a foghúsból szár-

¹¹⁷⁾ Hogy a nőnél a harapási hajlam fejlettebb, mint a férfinél, azt már előbb is megállapítottuk. Lehet, hogy ennek felelnek meg a férfi fejlettebb izmaival összefüggő és a nemi önkívület pillanataiban végrehajtott erőteljes mozdulatai. Többek között *Ellis*-nek is ez a véleménye.

¹¹⁸⁾ A csók egy másik teória szerint az állatoknak a párosodásnál szokásos harapásából származott. Eszerint a harapás az elsődleges, a csók a másodlagos jelenség.

mázó, nyállal keveredett vér) és nyomában valódi sebhely nem keletkezik, legfeljebb néhány napig, esetleg néhány hétig látható, vöröses-kék, későbben zöldes-sárga folt marad meg. A szerelemnek olyan emlékei, aminőkről *Heine* „A hastingsi csatátér” című költeményében énekel, ritkák.¹¹⁹⁾ Az elesett Harold király összetiport holttestét a hastingsi csatátéren, szerelmese, a vállára harapott csókjáról ismerte fel. Az ilyen mély és állandó nyomot hagyó harapások a normális keretet már túlhaladják, de azért ne higyjük, hogy az ily intenzív harapásnak mindenképen beteges hajlamú embertől kell származnia.

Az ilyen mélyenható kéjharapásokat a fentiekkel kapcsolatban már nem lehet megmagyarázni. Önkéntelenül is feltámad bennünk az a gondolat, hogy vajjon ilyenkor nincs-e szó az emberben lakozó két ösztönnek, az önfentartási és szaporodási ösztönnek, valamilyen összekapcsolódásáról, mely kifelé vetített hatását ily formában érzékelteti. Ezt az alacsonyrendű állatoknál állandóan észleljük, de az elmezavar bizonyos eseteiben az embernél is megfigyelhető.

Lehet, hogy az ösztönök illetén összekapcsolása valami kevéssel hozzájárul a fent említett „normális” kéjharapások létrejöttéhez is.

A coitussal kapcsolatos harapások elméletének egy harmadik változatáról is meg kell emlékeznünk: eszerint a nemi harapás oka nem a szerelemben, hanem a nemek közötti gyűlöletben keresendő. Csak felületes szemlélő nem látja, hogy az ellentétes nemű emberek kölcsönös vonzódása mellett, a visszautasítás ősi ösztöne is érvényre jut. Habár a nemek szexuális vonzódása rendszerint, legalább időlegesen, győzedelmeskedni szokott, a férfinak és a nőnek egymás ellen irányult taszító ereje mégis erősebb

¹¹⁹⁾ „Das Schlachtfeld bei Hastings”:

„Auf seiner Schulter erblickt sie auch
Und sie bedeckt sie mit Küssen,
Drei kleine Narben, Denkmäler der Lust,
Die sie einst hineingebissen.”

és tartósabb. Minden szerelem árnyékában ott lappang a gyűlölet. – Azt hiszem, nem téved az, aki az emberi élet legnagyobb tragédiáinak rejtett rugóit itt akarja felfedezni. A szerelmi harapás ezen komponensében tehát bizonyos tragikus, mélyebb jelentőségű okokat találhatunk fel és bizonyára ezek irányítják a férfit abban a hajlamában is, hogy közvetlenül a párosodás befejeztével pártnernőjét (főleg natesén) megüti. Mindezeket tehát nem is sorozhatjuk az abnormitások körébe.

De fordítsunk hátat a nemi élet e tragikus területének! A nászházasságnak éppen egyik legfontosabb feladata rejlik abban, hogy a benne virágzó szerelem tartósan győzze le a nemeknek egymás iránt táplált ősi, tragikus ellenszenvét. Az „erotika és fájdalom” fejezetéből csak *Mathilde Wesendonck*, „Fájdalom” című költeményének (megzenésítette *R. Wagner*) következő sorait tartjuk meg: „ha a fájdalom kéj is lehet, oh áldalak Természet, hogy azt adtad nékem”.

A csók különböző változatán kívül fontos szerepe van a szerelmi játék kibontakozásában a tapintásnak is, mely az ujjheggyel való csiklandozástól és enyhe simogatástól kezdve, az egész kézzel¹²⁰⁾ való csipkedésig és gyúrásig, mindenféle változatban résztvesz a szerelmi játékokban és itt is megállapíthatjuk, hogy az enyhe és gyengéd érintések bizonyulnak a legeredményesebbnek.

Az ingerhatások értéke az aktív és passzív fél részére, rendszerint egyenlő és szerepük felcserélésével, főleg azonban összegezésükkel, fokozhatók.

Az erotikus hatások kiváltásának természetes előfeltétele az erre irányuló lelki készség és az esetleg fenn-

¹²⁰⁾ Oly gyúrásra gondolok, mely a masszázsban „petrissage” elnevezés alatt ismeretes. De a „tapotement” (gyors, rövid, elasztikus veregetés), különösen, ha a derék táján alkalmazzuk, szintén igen erotizáló hatású lehet, még erősebb, mint a gyúrás. A szerelmi játékokban azonban mégis ritkán alkalmazzák ezeket a módszereket, részben azért, mert az emberek nem jönnek rá maguktól, részben pedig azért is, mert ehhez bizonyos ismeretre és gyakorlatra van szükség.

álló ellentétes irányú érzések leküzdése, vagy kikapcsolása.

A passzív résztvevő szempontjából különösen fontos, hogy a testnek mely részét éri az ingerek. E helyen utalnom kell mindarra, amit a tapintási szervvel kapcsolatban, a III. fejezetben már részletesen elmondottam és újból hangsúlyozom az erogén zónák nagy fontosságát, továbbá figyelmeztetek arra, hogy ezeknek elhelyezkedése és jelentősége egyénenként változik. Felhívom tehát a férjeket arra, hogy iparkodjanak feleségeik ilyirányú sajátosságait és érzékenységét kitanulmányozni, mert ennek a szerelmi életben igen nagy hasznát láthatják.

Az aktív szereplőnek már azért fontos, hogy szerelmese testének bizonyos részét megérintheti, mert kellemes érzést vált ki nála is az a látvány, az az érzés, az a tudat, hogy az érintés társának is gyönyört okoz, kölcsönhatásképpen az érzések fokozatos emelkedésében nyilvánul meg.

A kéj érzet mérvét az is befolyásolja, hogy tapintó szervünk melyik testrészsel kerül kapcsolatba, amiből önként következik, hogy a speciális szexuális területek és azok tájékának érintése, a legfinomabb erotikus ingerek forrása szokott lenni.

* *

A külső genitálék érintésével (a belsők, normális körülmények között, nem jönnek tekintetbe) úgy az aktív, mint a passzív szereplő a szerelmi játék csúcspontjára érkezett el.

Mielőtt az érintés ezen fajáról beszélünk, meg kell még emlékeznünk a mamákról és a mamillákról is, mert ez a két összetartozó, specifikusan erogén szerv, az erotikában igen fontos helyet foglal el.

A nyelvcsúccsal, az újakkal, vagy pedig szívással történő ingerlésre, a mamilla és udvara igen erős izgalommal felel. Ezek az ingerhatások akkor válnak különösen érezhetővé, ha az erotikus izgalmak bizonyos mértéke már fennáll. A mamillák erekciója után ezek az érzések még tovább fokozódnak. A mamillák ugyanis épen úgy

erekatív testrészek, mint a penis, vagy a clitoris.¹²¹⁾ A mamillák erekciója nemcsak mechanikus ingerek de távolhatás folytán is beállhat; például távoleső testrészeknek, elsősorban a clitorisnak izgatására, de nagyon szenvedélyes nőknél, tisztára pszichikai behatásra is. Úgy látszik, hogy az erekció növeli e szervek érzékenységi fokát. A kiváltott izgalmi hatások akkor a legnagyobbak, ha egyidejűleg érintik a test más részét is, főleg a genitálékat. Például a mamillának és a clitorisnak szimultán izgatásánál, az egyik ingerhatás fokozza a másikat és sok nőnél, a szerelmi játékban elérhető maximális gyönyört idézi elő.

A férfi mamillái ugyanilyen természetűek, de meglehetősen elcsenevészedett szervek és bár szintén erekтивеk, ingerhatásokra mégis sokkal kisebb mértékben reagálnak, mint a női bimbók.

A női mamillák ingerlése a férfi részére is bizonyos fokú izgalmat jelent, habár ez sokkal kisebb, mint aminőt a nő érez és tisztán pszichikai utón, a gyönyörkeltés tudatának érzéséből fakad. A bimbók felépítése ugyanis nem olyan, hogy önmagukban is meglenne az a képességük, melynek következtében a meglátásuk, vagy érintésük, nagyon erotikizálóan tudna hatni.

Azonban a kebleknél nem így áll a dolog: ha a férfi ilyirányú lelki készsége már kibontakozott, akkor pusztá megpillantásuk is, bizonyos szexuális izgalmat vált ki belőle és megtapintásuk, mely rendszerint egész kézzel szokott történni, fokozza ezt az érzést. Ha a két partner ilyirányu tendenciája határozottan erotikus, úgy azoknak gyengéd simogatása és gyúrása, az asszonyból is kellemes érzeteket vált ki és sokszor nemcsak megkívánja, de határozottan keresi is az ilyfajta érintkezést. Azonban, úgylátszik, hogy az ilyen erotikus tapogatás,

¹²¹⁾ Azonban, keletkezésük módjában, itt jelentékeny különbség állapíthatunk meg, mert a bimbóknak más a felépítésük, mint a említett testrészeknek.

kivételesen nagyobb élvezetet okoz az aktív félnek, mint a passzívnak.

A gyengéden és tapintatosan lefolytatott szerelmi játékban – és elsősorban akkor, ha a szerelmes pár még nem ismeri egymást kellőleg – a genitálék felé igyekvő kéz, nem halad közvetlenül a célja felé. Félénken és tapogatódzva közeledik, végigsimogatja az abdoment, az epigastrium környékét, átvonul a femorális rész belső oldalára és mintha csak véletlenül esett volna meg, megérinti a genitálékot, majd újból a másik oldalhoz csap át, végül, hosszabb-rövidebb habozás után, véglegesen megállapodik a genitalis tájaknál.

Ez a kezdete az úgynevezett „ingerlő játéknak”. A férfi kutató kezének simogatása alatt, a nő alsó végtagjai, mintegy önként abdukcióba kerülnek és megnyitják a genitálék felé vezető utat. A férfi előző csókjainak hatása alatt, a felébredt nemi ösztön elérte azt a határt, midőn a genitálék felé áramló vér a labia maiora-t megtelítette és felduzzasztotta. Ennek a hatása alatt, az eddig szorosan egymáson fekvő ajakszélek megnyílnak és a vulvában elhelyezett részek, elsősorban a clitoris, könnyen elérhetővé válik. Vele egyidejűleg már megindult a pitvarnyákmirigyének kistokú kiválasztási tevékenysége is.

A simogató kéznek egyik ujja, szinte önkéntelenül behatol a vulvába is. Természetesen, első sorban a vulva közepén kiemelkedő glans clitoridis-szel találkozik. Ez a szerv, ebben a helyzetben, annál inkább ki van téve az érintésnek, mert erekтив állapotban van, és ilyenkor a glans szabaddá lesz. Az ujj, mintegy ösztönszerűleg a legérzékenyebb terület középpontját (ott, ahol a frenulum clitoridis helyezkedik el) érinti, amely az erekció behatása alatt, a szokottnál is érzékenyebben reagál.

Hogy ezeknek a szinte akaratlan érintéseknek hatása alatt, a nő nemi érzései hatalmas mértékben fokozódnak, az érthető és ugyanúgy fokozódnak a férfi gyönyör-érzései is, ha megfigyeli, hogy érintése a szeretett nőnél mily orgasztikus hatásokat vált ki.

Az ilyenén megfigyelésekhez kapcsolódik a legérzékenyebbnek felismert területeknek,¹²²⁾ most már” szándékos felkeresése is.

A csókkal, a test más részeinek érintésével és nem kevésbé az ingerek kölcsönös kicserélődése által, most már az egész vonalon megindulhat az orgasztikus játék. És folytatódik, míg az immissio penis a szerelmi játéknak határt nem szab és a tulajdonképeni coitus kezdetét nem veszi.

* *

Az előzőkben az orgasztikus játék kölcsönösségére is utaltam: az ilyen gyengédség és a férfi genitálék ingerlése a nő által már nem oly egyszerű és önkéntelen dolog, mint a férfi hasonló aktív szerepe.

De ennek is megvan a maga nagy jelentősége. Az asszony, aki férjével már hosszabb idő óta folytat szerelmi életet, a szerelmi játék bizonyos határának átlépése után, és különösen, ha a férj a libidinosus játszadózás közben, már megfelelő lelki hangulatba jutott, hogy úgymondjam, szinte reflektórikusan érinti meg a férj genitális részeit. A férj izgalmi állapota ilyenkor már erekció formájában jelentkezik és felesége manuális érintése folytán, még tovább fokozódik. De ez az érintés magánál a feleségnél is elsőrangú pszicho-erotikai érzést vált ki. Hogy a férj érzéseit tovább fokozhassa és újabb gyönyöröket nyújthasson neki, de azért is, hogy saját érzéseit is megsokszorosíthassa, az egyszerű érintéstől és rendszertelen fogdosástól áttér a tervszerű ingerlésre. A hosszabb házasságbeli együttélés után, a nő az ingerlésre leghajlamosabb részeket megismeri. A férjnél kiváltott izgalmi hatások, az érzékeny területek érintése után megnyilatkozó helyeslés és a kéjérzet bizonyoságá-

¹²²⁾ A labia minora, az introitus vaginae környéke és a corpus clitoridis is ilyen természetűek és változatosság kedvéért ezeket is figyelemben szokták részesíteni, de azért leginkább, mégis a glanst részesítik előnyben.

nak egyéb megjelenéséből, a nő minden bizonnyal megtalálja a helyes utat.¹²⁸⁾

A szerelmi játék ezen kényes részénél, a nő tanúsítson mindég bizonyos mérsékletet s itt nemcsak arra gondolok, hogy a nőnek túlságosan kimutatott kéjvágya a férfit rossz hatást gyakorolhat. Ezen kérdés részleteiről később még tárgyalni fogunk.

A mérsékletre főleg azért van szüksége a nőnek, mert nála a kéjéret csúcspontja, az orgasmus, nagyjából későbbben következik be, mint a férfinél. Ha tehát a férfi megelőzi, akkor a coitusnál már csak igen kicsiny izgalmi hatásra van szüksége, hogy elérkezzék az ejakulációig. A nő tehát annak a veszélynek teszi ki magát, hogy *saját* orgasmusáig nem jut el. Ebben az esetben tehát saját hibás taktikája lesz az oka annak, hogy az aktusnál *kielégítetlen* marad.

Ebből már most, természetsszerűleg következik, hogy a nő az imént leírt izgalmi játékot csak akkor terjessze ki, ha a férj izgalmi állapota, valamely okból kisebb a rendesnél, aminthogy ez például megismételt ejakuláció esetén szokott bekövetkezni.

* *

A szerelmi játék eseményei azonban távolról sem folynak le oly könnyedén, mint ahogyan én a természetes és sima folyamatot leírtam. Ha a férfi a nemi összeköttetést létre akarja hozni, a női femora abdukciója nem mindig következik be magától és a nő ellenállását, becéző szavakkal kísért gyengéd erőszakkal lehet csak leküzdeni.

¹²⁸⁾ Könnyebb ingerhatások céljából, különösen a phallos előlő felületét, a húgycső szájadzását és a glans penis széleit kell ingerelni. Az erősebb ingerek úgy válthatók ki, hogy a phallost olyképen kell körülfogni, hogy a fel- és lefelé haladó mozgások a glans penist is érintsék. (Föltétele ennek azonban az, hogy a glans, az előző fejezetben említett, hig nyák keletkezése folytán már síkossá vált, különben könnyen következhetik be gyulladás és fájdalom, a várt gyönyör helyett.) Végül, a legfinomabb és legerősebb ingerhatást, a frenulum praeputii-nek és környékének gyengéd dörzsölése idézi elő.

Kellő izgalom hiányában a labia megduzzadása, a vulva kinyílása, a clitoris kezdődő erekciója is hiányzik, pedig mindez csupa olyan tényező, mely, fennálló libidinosus izgalom esetében, természetes és magától értetődő. Ha a férj ilyen felkészültség nélkül fog a coitushoz, ostobán és önzően jár el, mert felesége ilyenkor kielégítetlen marad. Ebben a kínos helyzetben csak a bevezető és előkészítő játék segít, mert bizonyos, hogy csupán ezen eszköz segítségével lehet a nőt a kívánatos és szükséges izgalomba hozni.

A dyspareunia (vagyis az az állapot, mikor a férfi és a nő nem jutnak el egy s ugyanazon időben az orgasmushoz) és a sterilitás közötti kapcsolattal itt nem kívánok foglalkozni, bár a tárgy érdekes és fontos, csak annyit hangsúlyozok, hogy számos, az asszony látszólagos hidegségével megokolt házassági szerencsétlenséget lehetne elkerülni, ha a helytelenül alkalmazott tartózkodás és szégyenkezés nem tartaná vissza az orvosokat attól, hogy a házassági nemi élet különleges technikájával is foglalkozzanak és pacienseiket erről megfelelően fel is világosítsák.

* *

Az ingerlő játék zavartalan lefolyását erősen hátrálthatja a nő hiányos váladékkiválasztása is. Ez, rendszerint onnan származik, hogy az előzetes testi és lelki ingerek elégtelensége a pitvarban székelő nyákmirigyeket nem tudta kellő tevékenységre serkenteni. A mirigyváladék elmaradásának hatása abban nyilvánul, hogy nem nedvesítheti be kellően sem a vulvát, sem pedig a clitorist, sem pedig a vaginát és ha az előkészítő játék közepette megérintjük őket (de magánál a coitusnál is), fájdalmat okozunk a nőnek. De e finom nyálkahártyával borított testrészek száraz dörzsölése, olyan fájdalmas gyuladós tüneteket is idézhet elő, mely a genitalis érintkezést megátolja.¹²⁴⁾ Ha a mirigykiválasztás késik, vagy teljesen

¹²⁴⁾ Mondottam, hogy a „száraz” dörzsölés a férfinel is könnyen idézhet elő gyulladást.

elmarad, ezen úgy segíthetünk, hogy a hiányzó váladékot megfelelő oly szerrel pótoljuk, mely a nyákhártyát nem bántja, de viszont sikamlóssá teszi.

Az erre a célra¹²⁵⁾ használt zsíros anyagok, rendszerint nem megfelelőek. Az elég gyakran fellépő gyuladásnak az az oka, hogy ezek a zsíros anyagok a vízben nem oldhatóak, tehát egyszerű mosással el sem távolíthatóak. A visszamaradt részek csakhamar bomlásnak indulnak és gyuladást okoznak. Ugyanezt mondhatjuk az igen közkedvelt vazelinről is, mely bár nem avasodik, de a vízben szintén nem oldódik és ezért a vulvában való használata szintén nem ajánlatos. Az orvosok által az ujjak és műszerek siklóssá tételére használt és a gyógyszerészek részéről gyakran ajánlott kenő anyagokat szintén nem ajánlhatom nyugodt lélekkel. Ezek a síkos szerek igen sok szappant, glycerint, esetleg mindkettőt, tartalmaznak, sőt néha egyéb fertőtlenítőszerrel is vannak vegyítve és ezért, a hosszabb coitus tartama alatt, zavarólag hatnak.

A legcélszerűbbnek bizonyulnak azok, a növényi anyagból előállított készítmények, melyek nem tartalmaznak semmi, vagy csak kevés zsiradékot.

* *

A hiányzó genitalis váladékot a salivatum pótolja legjobban. Nagy előnye, hogy állandóan rendelkezésre áll, hátránya, hogy a testrészeket nem teszi eléggé sikamlóssá, másrészt pedig túlhamar megszárad, és ezért többször kell igénybe venni.

Az említett hátrányok azonban könnyen kiküszöbölhetőek, ha a salivatum átvitele nem digitálisan, hanem közvetlenül történik.

A congressus ezen formájának analizálását és technikáját nem kell bőven részleteznem, mert mindaz, amit a csókról és az izgalmi játékról már elmondottam, ide is vonatkozik.

¹²⁵⁾ A cél itt rendszerint abban merül ki, hogy a kellő csuszamlósság előidézésével az immissio penis lehetővé váljék.

Hogy az érintkezés e fajtája a szerelmi játékban kisebb, vagy nagyobb jelentőségre tesz-e szert, az, mint a szerelmi játék valamennyi árnyalatánál, itt is a házas-társak hajlamától, temperamentumától, képességétől és gyakorlatától függ.

A művész, minden lehetőséget felhasznál, hogy tökéle-tesebbet és változatosabbat nyújtson. A legkisebb s a leg-nagyobb lehetőség egyaránt fontos lehet.

IX. fejezet.

A coitus.

ELSŐ RÉSZ.

Élettana és technikája.

Az előjátékban megindult, a szerelmi játékkal neki-
lendült, az ingerjátékban teljesen kibontakozott nemiség,
a két fél szerelmi egyesülésében éri el végcélját.

Ideális formájában – és szerencsére, ebben az esetben
az ideál el is érhető – a férfi és a nő teljesen egyenlő
mértékben vesznek részt az egyesülés eme legbenső-
ségesebb formájában, mely testileg és lelkileg teljesen
egygyé forrasztja őket.

Ha a természet a férfit ajándékozónak, a nőt viszont
megajándékozottnak is alkotta, azért nem szabad egyedül
a férfit az aktív félnek tartanunk, és a nőt, kizárólag a
passzív résztvevő szerepére utalni. És ne is legyen az!
A nemek egyesülése akkor zajlik le fiziológiailag, vagyis
a természet törvényeivel egybehangzóan, de *okszerűen* és
céljának megfelelően, helyesen is, ha mindkét fél egyenlő
arányban részesül benne. Ha egyesülésükben, a férfi is,
de a nő is hiánytalanul kiélvezheti nemisége minden lehe-
tőségét, amit testi és lelki kielégültségük igazol. Az élet
számtalan kapcsolata között, bizonyára egy sincs, ahol
az egyenlő jog megkövetelése igazságosabb volna. De
jogosságán kívül, mindkét fél számára indokolt is.

A nászházasságban, a férfi a nőt nem „veszi birtokába”,
mert e *szerelmi egyesülésben a házastársak egyenlő
jogú és értékű szereplők.*

A coitus – vagyis a nemi egyesülés, vagy párosodás – mely a nemi érintkezés harmadik szakaszát képezi, azzal kezdődik, hogy az erigált penis (a klasszikus ókorban az erigált penist phallos-nak nevezték) behatol a vaginába.

Ez a folyamat, a spermának a vagina mélyébe történő ejakulációval és a majdnem egyidejű kéjfeloldással (orgasmussal) éri el csúcspontját. Befejeződik, amikor a penis elhagyja a vaginát.

Úgy a hím, mint a női szervezetnek, az izgalmak bizonyos összegeződésére van szüksége, hogy a nemi aktus csúcspontjáig, illetőleg az orgasmusig eljuthasson. Ez a genitálék kölcsönös ingerlésével érhető el. Az anatómiai részben ismertettük a vagina belső szerkezetét és tudjuk, hogy falai nem simák, hanem redők szántják végig, melyek között főleg az előlsők azok, ahol a phallos végigdörzsölődik. A phallosnak, főleg azonban a glansnak idegvégződése, ennek folytán oly izgalmi állapotba jutnak, hogy végül, sympathico-spinális reflexhatás útján, kiváltják az ejakulációt. Velük egyidejűleg fogja fel az agykéreg az egymásra toluó és egymást hajszólo izgalmakat is, melyeket a psziché, gyönyörérzetek formájában értékel. A coitusok számának szaporodásával arányosan fejlődnek és gyaropodnak ezek az érzések és az ejakuláció kezdetének pillanatában érik el legfelsőbb határukat. Ezt közvetlenül követi, a szintén gyönyörnek értékelt, kielégült elbágyadás érzete is.

Az ejakuláció befejezetével az orgazmus, tehát a lelki gyönyörfeloldás feszültségének testi kéjérzete is lezárult. Az érzések eleinte hirtelenül, majd mindig lassabb ütemben halkulnak el. A megnyugvás, a révbejutás és mitsemkivánás, kellemesen hatják át a kielégített testet.

* *

A phallos idegvégződéseire gyakorolt ingerhatások ereje és terjedelme igen változatos lehet. A kiváltott érzetek, ennek megfelelően, nagyon eltérőek. Az izgalmi hatások kiválasztása szempontjából igen fontos, vajjon ezek a hatások a frenulum praeputii-t vagy a glans

hátulsó részét érik-e, milyen a vagina terjedelme és belső falazata, sima-e, vagy pedig barázdált? Vajjon az introitus vaginae a corpus penist kellőleg átfogja-e és a phallos vége érinti-e a portio vaginalis-t, vagy azt el sem tudja érni? Az anatómiai adottság az elért izgalmi eredményeket teljes mértékben befolyásolja. Ebből láthatjuk, hogy az érdekelt felek genitáléinak bizonyos fokú egyöntetősége, az ideális egyesülésnek fontos kelléke. A túlságosan kicsiny phallos, vagy a gyengén erigált penis, normális női szervezet mellett, épen úgy akadályozhatja a szabályszerű egyesülést, mint normális penis esetén, a petyhüdt és túlnagy vagina, vagy vulva. Viszont, ha a nemi kielégülés ösztöne erős, úgy az aránylag csekély külső izgalmak is kiválthatják az ejakuláció és az orgasmus bizonyos fokát, sőt a test nagy várakozása, bizonyos fokig meg is nyughatik. Azonban a tökéletes kielégültség megnyugtató hatását az ilytermészetű hiányosságok megakadályozhatják. El fog maradni tehát az a kedvező hatás, melyet a kielégültség érzésének, a tökéletes módon lefolyt coitus után, a pszichére gyakorolnia kellene.

Épen ezért a férfi szempontjából is végtelenül fontos, hogy vajjon felesége, coitus közben, aktív vagy passzív szerepet játszik-e, hogy „hideg”-e, vagy pedig osztja érzelmeit, még abban az esetben is, ha a férfi a tiszta önzés álláspontját is foglalja el és csak a saját nemi érzéseit tartja szem előtt. S ezért, a férjeknek az a része, akik feleségük érzéseit ilyenkor elhanyagolják, nemcsak durvák, kíméletlenek és érzéketlenek, hanem *ostobák* is, mert nem gondolnak arra, hogy megfelelő lelki állapotban, a női genitális szervek mennyivel erősebben hatnak az öveikre. Tekintsünk most el a vagina nyákhártyájába sűrűn beágyazott apró mirigyek fokozott váladékkiválasztásától, melynek az a célja, hogy a vaginában mozgó phallos útját síkossá tegye és gondoljunk a női genitális szerveknek kellő lelki állapotban kibontakozó egyéb életnyilvánulásaira. Ilyen például a labia maiora és minora valamint a clitorisnak vérrel való telítődése, a nyákhártyák megduzzadása, a vagina falazatának összehúzó-

dása, ami az egész vaginalis rész szűkülését idézi elő, a méhszáj elöretolódása és sok minden egyéb. A vagina falzatának megduzzadása és az introitus vaginae elasztikus megszűkülése következtében, e szervek a phallost bársonyosan körülpárnázzák, ami az orgasmust növeli. Nagy izgalmak hatása alatt, a vagina izmainak hullámszerű, fokozatos kontrakciója, némely nőnél (tehát korántsem mindnél) sajátos, finom kiejérzeteket válthat ki. Továbbá, jelentős kiejérzet vált ki, mindkét félről, a medence izomzatának, a gyönyör fokozódásánál és az orgasmusnál bekövetkező reflektórikus kontrakciója és ezen izmoknak önkényes összehúzódása is, amiben a levator vaginae és a constrictor cunni vesznek részt. Az orgasztikus érzetek maximumát a genitálék dörzsölése váltja ki és az imént elmondottam már, hogy ez az egymásra gyakorolt hatás annál értékesebb és eredményesebb, minél szorosabban öleli át a vagina, szexuális izgalmak következtében, a phallost.

A genitalis frikciók technikájáról később részletesen iogunk beszélni. Végrehajtásuk még akkor is egészen a férfira hárul, ha a nő az aktusban egyébként egészen aktíve is részt vesz. Vannak azonban lehetőségek, hol a szerepek átcserelődnek.

Az összeszokott pároknál, a nő ebben is részt szokott venni azáltal, hogy adott pillanatban a medencét visszahúzza, vagy előretolja. Ennek az a hatása, hogy a genitálék egymástól jobban eltávolodnak és ismét közelednek, miáltal az érintkezési felület megnagyobbodik. Hátránya az lehet, hogy a túlságos eltávolodás folytán, a penis elhagyja a vaginát, nem talál gyorsan vissza és a felfelé törekvő érzések folyamata igen kellemetlen módon szakad meg. Vagy pedig, ha az ellenirányú mozgásokat nem egyöntetűen hajtják végre, a szándékolt izgalomfokozás helyett az izgalom csökkenése következhetik be. Aki felismerte ezeket a veszélyeket, az védekezni is fog tudni ellenük.

Készletesen foglalkoztam azzal a kérdéssel, hogy a nő nemi izgalma, mennyire befolyásolja a férfi nemi készségét. Láttuk, hogy a coitus a férfinél fiziológiailag akkor is lezajlik, ha a nő abban aktíve nem is vesz részt, de viszont megállapítottuk azt is, hogy a kiváltott gyönyörérzetek egészen más természetűek és hatásúak, ha az érintkezés a két fél érzéshatásainak eredményeképpen következik be. Közben azonban, valamiről nem szabad megfeledkeznünk, aminek döntő jelentősége van. Ez a valami – a *szerelem*.

Jól értsük meg, a *lelki* szerelemre célzok. Távol áll tőlem, hogy e helyen lírai érzelmek adjam át magamat. A moralistát sem akarom adni. Tisztára csak a szexuál-fiziológus nézőpontjai vezetnek, midőn azt mondom, hogy ellentétes nemű normális emberek kielégítő lelki szerelme, a testi kielégülés nélkül, éppoly kevésbé képzelhető el, mint az ideális testi egyesülés, lelki szerelem nélkül.

A nemi élvezés lehetősége – sőt maga a nemi aktus is – nagy mértékben a lelki tényezők hatása alatt áll. A nemi összeolvadásnak elengedhetetlen előfeltétele a megfelelő lelki készség. Nélküle a férfi még az erekcióig sem juthat el. Lelki készség nélkül, a nő, mint passzív fél, el tudja ugyan *viselni* az érintkezés fizikai részét, azonban az aktus *részesévé* nem válhatik.

A tökéletes érintkezés mindkét félnek olyan fokú pszicho-erotikai készségét igényli, aminőt csak szerelemben lelnek meg.

Csakis ezen feltétel bekövetkezte mellett válthatók ki a tökéletes nemi vágyak, csak így lehet a kéjfeloldás eksztatikus, a kielégülés tökéletes és a mit-sem-kívánás, mely a párosodás legfenségesebb és legbensőségesebb mozzanata, csak ebben az esetben lehet boldogságteljes.

A coitus megkezdéséhez, a férfinál feltétlenül szükség van bizonyos izgalmi állapotra, mert erekció híjján, az immissió penis lehetetlen. A nőnél ez a feltétel esetleg ki is kapcsolható. A temperamentumos vagy – ami még ennél is lényegesebb – gyakorlott és szerelemben jártas

nő, az eleinte hiányzó szexuális izgalmakat az érintkezés folyamán pótolhatja (lásd a 128.-ik oldalon a B. görbét) és a kellő mértékben nyert ingerek hatása segélyével, mégis a férfival egyidejűleg juthat el az orgasmusig. Ez a lelki folyamat nemcsak a tudatos akaratból, hanem a tapasztalat és az akarat tudat alatt lappangó tényezőiből, főleg azonban a szerelemben megnyilvánuló érzésből nyeri erejét.

Ha a férfi érzelmi állapota, a nő érzelmi felkészültségét kivételesen megelőzi, (például erotikus álomból ébred és az álom képeit azonnal meg akarja valósítani), akkor előnyének kiegyenlítését úgy érheti el, hogy a phallosz frikciói által kiváltott tudatos ingerhatásokat, a lehetőséghez mérten, lefékezi. Ebben az esetben több frikcióra lesz szüksége, hogy az ejakulációt kiváltó reflexhatások felébredjenek. Minthogy minden frikció az asszony számára külön ingert jelent, tehát a fentemlített lefékezés által időt és lehetőséget nyer arra, hogy a férfit behozza és minden túlságos megerőltetés nélkül, vele egyszerre jusson el a célhoz. Itt önkéntelenül képletesen fejeztem ki magamat, azonban e kép pontosan rávilágít arra a formára, amilyennek a nő és a férfi viszonyának, coitus közben lennie kellene. A kép A. *Kehrer*-től származik, aki „A terméketlenség okai és annak kezelése” című könyvében a férfinak és nőnek egymáshoz való viszonyát két lovashoz, vagy versenyfutóhoz hasonlította, „kik ugyanabban a pillanatban indulnak és egyszerre akarnak a célponthoz jutni”. A hasonlatnak egyébként csak akkor van értelme, ha egymáshoz hangolt, gyakorlott emberpárról van szó; maga *Kehrer* is hangsúlyozza az „egybehangolt pár” szükségességét.

Ha az asszony még tapasztalatlan – kisebb mértékben szenvedélyes asszonynál különösen sok időre van szüksége a férjnek, míg tökéletes és tapasztalt szerelmi társat nevel belőle – akkor férjével egyidejűleg fogja a startot elhagyni, de sokkal elmarad mögötte, vagy egyáltalában célba sem érkezik, mert a férfinak hamarabb *kell* oda beérkeznie.

Ily esetekben a fölényes férj, aki a még tapasztalatlan hitvestársa érdekeit védeni akarja, ugyanazt teszi, amit a versenyzők közül az erősebb tenni szokott: a gyengébb félnek megfelelő előnyt biztosít. Hogy ezt miként teheti, arról előzőleg már beszéltünk (lásd a 129.-ik oldalon a C jelzésű görbét).

A normális nemi képességű férfi másképpen nem igen tud, saját kára nélkül, a tudatlan nő segítségére sietni. Gondolatainak a nemi aktusról való elterelésével, az ejakulációt némileg késlelteti, de ez a lehetőség azután igen korlátozott.

A némileg gyakorlott és tapasztaltabb nő, e szempontból nagyobb alkalmazkodási képességgel rendelkezik és szükség szerint, nemcsak csökkenteni, de fokozni is tudja a saját reakciójának tempóját, míg azok a férfi tempójához nem alkalmazkodnak.

Ezt az alkalmazkodást megkönnyíti az a körülmény, hogy a női orgasmust kiváltó leghatalmasabb ingerhatást, a férfi ejakulációjának kezdete váltja ki.

* *

Mielőtt ezen ingerhatások természetével részletesebben foglalkoznánk, tekintsünk vissza a nő szervezetében lejátszódó folyamatokra. Mindezekről ebben a fejezetben és az előzőben már beszéltünk és az elmondottakat itt csak összefoglaljuk. Pszichikai behatások, vagy tapintó szerveink érintése folytán, a nő genitális részeiben bizonyos változások állanak elő. A vérnek fokozottabb odaömlése folytán a vulva, a vagina és a clitoris, továbbá a portió vaginalis (az anyaméhnek a vaginába benyúló része) megduzzadnak és részben erigálódnak, miáltal a további ingerhatásokra még fogékonyabbak lesznek. Ezek a megduzzadt és ingerlékeny női genitális részek, a benyomuló phallost párnaszerűen átfogják, miáltal ezt az idegvégződésekkal bőségesen ellátott szervet, fokozott ingerek kiváltására ösztökélik. A szorosan egybesimuló genitális szerveknek frikcióiból újabb izgalmak fakadnak. A női szervek izomzatának szándékos, vagy önkéntelenül előidézett, váltakozó működése, elősegíti az érzések

további kifejlődését. A vaginába behatoló phallos ingerli az introitus vagináét, a porció vaginálist és esetleg érinti a clitorist és annak fitymáját is, továbbá az idegvégződésekre gyakorolt hatásokkal, újabb ingereket kapcsol a már működő idegkomplexumba.

A clitorissal kapcsolatban tudatosan használtam az „esetleg” szót. Tudniillik, egyáltalában nem bizonyos, hogy minden coitus alkalmával mód és alkalom kínálkozik arra, hogy ez az érintésre nagyon erősen reagáló szerv, szintén résztvehessen az ingerek kiváltásában. Ez a clitoris nagyságától, elhelyezkedésétől és a frenulum kifejlődöttségétől függ. Az egyébként kis terjedelmű szervnek elhelyezkedése egyénileg igen változatos lehet, amennyiben elhelyezkedhetik elől, a szeméremösszekötőcsont elülső részén, vagy mélyen lent, majdnem a symphysis alatt. Függ továbbá a medence hajlásától és a phallos terjedelmétől, a házastársaknak az aktusnál elfoglalt helyzetétől és végül a frikciók minéműségétől.

Nem tévedünk, ha feltételezzük, hogy a természet kívánásának megfelel, ha a clitoris is résztvesz a genitális izgalmak előidőzésében. Erre joggal következtethetünk abból is, hogy erigált állapotában ez a szerv lejjebb súlyosod és a vaginába igyekvő phallos elé tolakszik.

A mai kor asszonyánál az imént jelzett állapot csak ritkán következhetik be, mert a clitoris rendszerint fejletlen, tehát túl kicsiny, aránylag magasan van elhelyezve, azonkívül a medence hajlása is csekély. Megállapíthatjuk, hogy ezeknek a gátló körülményeknek gyakori összehalálkozása, bizonyos infantilizmusra mutat.

A fejlődésnek ilyen infantilis fokon való megállapodása oly gyakori jelenség, hogy nem is mondhatjuk már beteges állapotnak. Ha azonban ez az infantilizmus kifejezettebb formában lép fel, akkor már patológikus jelenséggel állunk szemben, mely a normális életfunkciókat különféle módon megzavarhatja. Így például, elég gyakran terméketlenséget idézhet elő, sőt azt mondhatjuk, hogy a *természetes terméketlenségnek, legtöbbször ez az oka.*

Abban az esetben, ha a nemi érzések a normális alá süllyednek, mindazt, amit a clitoris infantilitásáról mondtunk, módosítanunk kell, mert ebben az esetben, már patológikus jelenséggel van dolgunk. A fejlődésbeli visszamaradottság és magas fekvése, kikapcsolják a clitorist a párosodási funkcionál az izgalmi körből és ebből a szempontból, az ilyen infantilitás fejlődési állapot, már súlyosabb elbírálás alá esik. Nem akarom azt mondani, hogy ezek a szubnormalitások egyáltalában ki nem küszöbölhetőek, de a nő mindenestre ki van téve annak, hogy a házasságban, de legalább is annak első szakaszában, nem bizonyul teljesen egyenértékű társnak. Ilyenkor a férjre hárul az a feladat, hogy feleségét nevelje és a mutatkozó bajok kiküszöbölésére megtanítsa. Ha ezt elmulasztja, annak a veszélynek teszi ki magát, hogy felesége tartósan „frigid” (hideg) marad.¹²⁶⁾

A tapasztalat egyébként azt mutatja, hogy élénk és virágzó nemi élet mellett, az évek folyamán, nemcsak a clitoris, hanem a nő minden genitális szerve is megnövekszik, hogy a gyakorlat és tapasztalat az előbb említett gyarlóságokat magától kiküszöböli.

* *

Térjünk vissza azoknak az izgalmi hatásoknak a vizsgálatához, melyeket a coitus, a női genitális részeken kivált. Megállapíthatjuk, hogy a vagina izgatásával és a clitoris érintése által kiváltott ingerek hatása különböző természetű. Ámbátor mindkét helyen magasfokú orgasticus érzet keletkezik, e kettő mégis annyira eltér egymástól, mint két különböző fajtájú nemes bor íze. E kétféle ingerhatásnál az orgasmus feloldás érzete kissé különbözik egymástól, – ha belső ingerhatásaik, az általuk kiváltott reflexek, a testi és lelki feszültségük levezetése, mindenben meg is egyezik egymással (ami részben igazolható is). Ezeknek, a női genitális szervek-

¹²⁶⁾ A magam részéről a clitorisnak nem tulajdonítok ekkora jelentőséget a nő orgasmusa szempontjából. Egészséges lelkű nőnek pusztán vaginalis izgalomra is el kell jutnia az orgasmushoz. A clitorisnak csak másodlagos, kumuláló szerep jut. (A fordító.)

nek ingerterületén kiváltott érzéshatásoknak az eredménye abban nyilvánul, hogy a nő ezeket bizonyos mértékben kombinálni és permutálni tudja, amire a férfi képtelen. De, úgy az egyik, mint a másik esetben, az érzésbeli fokozásnak és árnyalatnak számtalan lehetősége nyílik, mindkét fél számára.

Kétségtelen, hogy a természetnek az a szándéka nyilatkozik itt meg, hogy a clitorális és vaginalis ingerhatások egyesült erővel váltsák ki a nőnél az orgasmust, mely eképpen a leggyorsabban és a leghatásosabban jöhet létre.

A különböző lehetőségeket a fentebbiekben megjelöltük. A kérdés technikai végrehajtása nem olyan egyszerű és minden esetre bizonyos készséget igényel. Ha a clitoris elhelyezése a vele való közvetlen nexus lehetőségét kapcsolja, akkor a nőnek, esetleg mindkét félnek megfelelő testtartással, illetőleg oly fekvő helyzettel kell a szükséges feltételeket megteremtenie, mely a cél elérését elősegíti. Előállhat az a kényszerhelyzet is, hogy a kívánt hatás csak úgy érhető el, ha a phallos egészen elhagyja a vaginát és megkísérel, hogy kizárólag a clitorisnak, a glans segítségével való frikciója által éri el a kívánt eredményt. Miután azonban a phallos útját, ebben az esetben a vagina nem szabályozza, könnyen eltérhet irányától, ami az érzések hirtelen megszakítását okozhatja.

Mindezekkel szemben azonban a legegyszerűbb az az eljárás, hogy a phallos okozta vaginalis ingerhatásokat a clitoris digitális izgatásával (ingerjáték) kombináljuk.

* *

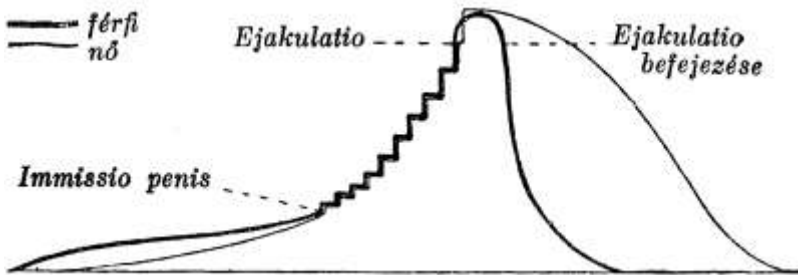
A legtöbb párosodásnál azonban, az ingerhatások kiváltása kizárólag a vaginára és a legközelebbi környezetére korlátozódik. Az így elért ingerhatások, a clitoris ingerlésétől függetlenül, önmagukban is teljesen elégségesek ahhoz, hogy a gyönyör érzetek fokozatosan kibontakozzanak és, hogy a nő a férfivel egyidőben érzék el az orgasmushoz.

A normális, „egészséges” coitusnak fontos feltétele, hogy mindkét fél körülbelül egyszerre jusson el az

orgasmushoz. A nő orgasmusának tehát, az ejakuláció pillanatában azonnal, teljes mértékben ki kell bontakoznia, és erre csak annyi ideje van, míg az ejakuláció okozta ingerhatások a központi idegrendszerbe érnek és ott átértékelődnek. Már pedig ez, az idegvezetés hallatlan gyorsasága mellett, egy másodpercnél is sokkalta, kevesebb időt vesz igénybe.

* *

A coitus lefolyásának pontos megérthetését nagy mértékben elősegítik az erre a célra megszerkesztett grafikonok.

A. Ideális coitus.

A fenti, A. jelzésű görbén a teljesen normális, tehát ideálisnak mondható coitus testi és lelki kibontakozását és lezajlását látjuk. (A férfi szerepét a vastagabb – a nőét a vékonyabb – vonal jelzi.)¹²⁷⁾

A két vonal kezdete, az immissió penisig, a férfi és a nő előjátékát, továbbá a szerelmi játékot tünteti fel. Látjuk, hogy az érzések majdnem párhuzamosan és fokozatosan fejlődnek, de láttuk azt is, hogy a férfi izgalmi állapota előrehaladottabb. Midőn a mindkét részen kellőképpen kibontakozott hatások majdnem egyenlők és a vágyak az egységes gondolatban találkoznak, akkor az immissió penisben lezáródnak az előzmények és kezdetét veszi a szorosabb értelemben vett coitus. Az ábrán feltüntetett

¹²⁷⁾ Mások, többek között Kehrér, is közölnek ilyen grafikont. Az én grafikonom az ő felfogásával nagyjában megegyezik, bár vannak közöttük jelentősebb eltérések is.

emelkedő és növekvő lépcsőfokok: az ingerek mind gyorsabb kifejlesztésére szolgáló frikciókat mutatják. Ezek a tipikus frikciók mindaddig párhuzamosan haladnak, míg bizonyos ingerhatás kiváltása után, a férfinél az ejakulációs reflex ki nem váltódik. Az eddig párhuzamosan együtthaladó vonalak, most elválnak. Midőn a felgyülemlett ingerek az ejakulációs reflexet már kiváltották, ez a reflexhatás az akarat tudatos irányítása és befolyásolása alól teljesen felszabadult. A két testisben képződött sperma első részei erős, de finom sugarakban az urethra előre néző fala felé kerül, az orgasmus mindjobban fellobban és végül csúcspontját éri el. Ezzel egyidejűleg a reflexhatások még két másféle tevékenységet is fejtenek ki: az urethrába került sperma (ugyancsak akaratunktól független, bár különben jórészt kormányozható) izmok kontrakciója következtében, a vaginába kerül és az ondóvezetékek, továbbá a prostata, a spermiumot az urethrába préselik, mindaddig, míg a készlet ki nem fogyott, illetőleg, a reflex be nem fejeződött.

Amikor a reflexhatások kiváltódásának nyomán, a kilövelt finom sugarak az urethra falát érintik, a kényeztet hirtelen kibontakozik. Közvetlenül utána, az orgasmusban, akkor robban ki teljes erővel, ha a kéz gyönyörzéseinek következtében, a reflexhatások még fokozottabb erővel működnek, továbbá, ha a nőnél kiváltott érzések, a férfi érzékeire újból visszavetődnek.

A férfi belső tartályaiban felhalmozott folyadékanyagok elapadásával párhuzamosan csökken a kilövelt sugarak ereje is. A központi idegrendszer reflexhatásai elhalkulnak, végül teljesen elmúlnak. Az ejakuláció, tehát az ondó kilövelése, 5-7 erőteljes majd gyengülő, ritmikus izomrángással karöltve zajlik le. Megszűntével az izgalmak hirtelen, majd mindinkább elhalkuló ütemben oszlanak el és elérkezik a kéjes kielégítettség bágyasztó időpontja – hacsak újabb ingerek nem következnek be. Az erekció meglehetősen gyorsan elvész, jóllehet a penisnek, a nyugalmi állapothoz mért bizonyos fokú duzzadása még rövid ideig fennáll. Hogy az ejakuláció után, a penis még egy

ideig a vaginában marad-e, vagy pedig azonnal visszavonul, az különféle körülményektől függ, de megállapíthatjuk, hogy az aktus hirtelen befejezése, a nő szempontjából, lehetőleg elkerülendő.

* *

Azokat a folyamatokat, amelyek a legmagasabb kiejezés kiváltásánál, a női testben lezajlanak, sokkal nehezebben tudjuk tudományosan megítélni. E folyamatok, részben bonyolultabb természetűek és egyénileg is jóval változatosabbak, mint a férfinél, másrészt, közvetlen megfigyelésük, a dolog természeténél fogva, kényes és legtöbbször akadályokba ütközik.

A kérdés második részének tárgyalását későbbre halasztjuk. Kíséreljük meg előbb annak a kérdésnek a tisztázását, hogy mi váltja ki a nőnél azokat a reflexhatásokat, melyek végeredményben az orgasmushoz juttatják. Mielőtt a választ megadnám, fel kell hívnom a figyelmet arra, hogy a nő, a férfi ejakulációja nélkül is, eljuthat a teljes testi és lelki feloldáshoz. Sőt nagyon izgulékony nők ezt többször is megismételhetik, mielőtt a férfi az ejakulációig eljutott volna.

Bár ezek az említett esetek egyáltalában nem vitásak, mégis bizonyos, hogy a normális coitus lefolytatásánál, a nő orgasmusának legfontosabb kiváltója, mindig a férfi ejakulációja.

Ez az ejakuláció a nő orgasmusát kettős utón is kiválthatja: és pedig úgy, hogy a nő appericipiálja azokat az izomkontrakciókat, melyek a férfinél, a sperma kilövetésekor fellépnek; vagy úgy, hogy az ejakulátumnak a női genitális részekhez való ütközése, válik nála tudatossá.

Az ejakuláció tényének tudatos, vagy akár tudattalan átérzése, *pszichikailag* mindenképpen fontos és annál fontosabb, minél jobban szereti a nő az urát. Mert végre is nem szabad elfelednünk, hogy az ejakuláció, ennek az egész szervezeten átvonuló érzésláncolatnak egyik legfontosabb szeme. Aki ezt nem tudja, az az egész folyamatnak jelentőségét sem érti meg.

Hogy a nőnél a feloldódás kiváltásának említett két lehetősége közül melyiket kell döntő tényezőnek elfogadnunk, arra csak a nők önmegfigyeléseiből következtethetünk. Az ilyen megfigyeléseknél igen jelentős egyéni eltéréseket látunk.

Vannak asszonyok, akik a leghatározottabban állítják, hogy az orgasmus csúcspontjához csak akkor jutnak el, ha a portió vaginális-ukon tisztán megérik a sperma odaütköző hatását. Ilyen nő azonban nagyon kevés van. Legnagyobb részük azt állítja, hogy kellő hangulatban, közvetlenül a férfi ejakulációjával egyidejűleg jutnak el a legfőbb orgasmushoz, anélkül, hogy a sperma bejutását a portió vaginalisban éreznék. Ezek szerint tehát, abból, hogy a nő eljut az orgasmushoz akkor is, ha az ejakulált sperma igen kevés,¹²⁸⁾ vagy, ha érintkezésbe sem tud jutni az uterus vaginalis részével,¹²⁹⁾ arra kell következtetnünk, hogy a spermanedveknek a portióba való ütközése nem lehet a női orgasmus kiváltásának döntő tényezője.

Mégis, nagy hiba volna, ha ezt a faktort teljesen mellőznék. Az olyan asszonynál, aki önmagát nemcsak megfigyeli, de élményeit analizálni is tudja, (ilyen, sajnos, kevés van) nagyritkán tényleg azt fogjuk látni, hogy a bekerült spermanedv megérezése váltja ki nála a legnagyobb orgasmust. A legtöbb asszony azonban élményeit a következőképen írja le: „érezem, hogy az előzetes ingerek hatása alatt, a feszültség állandóan növekszik. Érzem, amint az ejakulációt megelőző, görcsös izomösszehúzódások hatása alatt az egész corpust a libidinozus hullám elborítja. Úgy érzem, hogy ennek a kéjnek a túlfokozását már nem tudnám elviselni. Ugyanebben a pillanatban igen pontosan megérezem a sperma beömlését, ami jólesik, megnyugtat és lecsendesít. Ennek köszönhetem, hogy a folytatólagos ejakulációkkal együttjáró érzetet is élvezni tudom. Ezek az újabb érzetek és a megnyugvás érzete annyira kiegyenlítődnek, hogy az első pillanat gyönyör-

¹²⁸⁾ Például megismételt coitus után, sőt pseudoejakulációnál is.

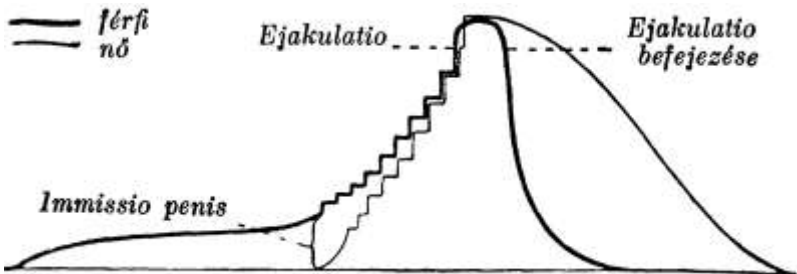
¹²⁹⁾ Prezervatívum használata esetén, esetleg, a szervnek operáció útján való eltávolítása miatt.

érzései, férjem orgasmusának elmúltáig, változatlanul megmaradnak és utána csak *lassan* halkulnak el.”

Minden nő, egyöntetű megfigyelés alapján, arról számol be, hogy a szexuális izgalmak csak apránként csenedesednek el és, hogy nála ez a folyamat tovább tart, mint a férfinél. De közös jelenség az is, hogy az objektív jelenségek, nevezetesen a duzzadási testek vérrel való megteltsége sokkal hamarabb szűnik meg, mint a szubjektív érzések vagyis, a nemi izgalmak lecsenedése. A genitális szervek már elérték nyugalmi állapotukat, midőn az érzelmek lassanként történő elhalkulása még mindig tarthat.

* *

Az előző pontban leírt folyamatot, amennyire ez egyáltalában lehetséges volt, az A. ábrában szemléltetően be-

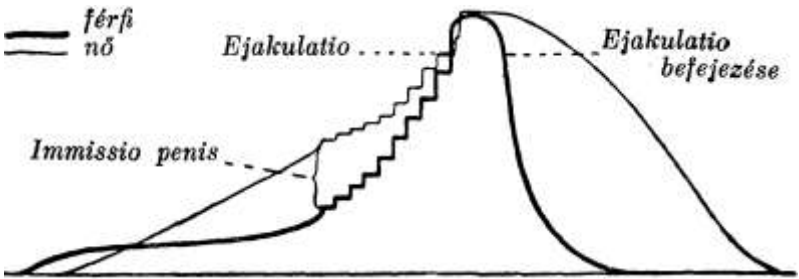
B. a tapasztalt nő előkészület nélküli coitus

mutattam. Az ilyen sematikus ábrázolás, minden esetre megkönnyíti annak a folyamatnak az elképzelését, hogy miképpen folyik le a párosodási izgalom, úgy a férfinél, mint a nőnél és hogy e két folyamat mily viszonyban van egymással.

Ugyanebben a fejezetben, a 221./222. oldalon beszéltünk olyan, két egymáshoz illő, ember között lezajló coitusról is, ahol a szerelemben egyébként jártas nő, kellő pszichikai előkészület nélkül vesz részt. Ennek lefolyását az itt a következő B. görbén mutatjuk be. Abban az esetben, ha a férfi ingereinek önkéntes lefékezését is tekintetbe vesszük, az ábra némi módosulást szenvedne.

Végül bemutatjuk az olyan coitusnak a görbéjét is, amelyben a szerelemben nem jártas, de a szerelmi játékhoz felkészült nő vesz részt.

A tulajdonképeni coitust megelőző szerelmi játék időtartamát jelző vonalrész, mely az immissio penist megelőzi, mindhárom ábrában aránylag túl rövidnek van fel-

C. A tapasztalatlan, de a szerelmi játékban felkészült nővel történő coitus.

tüntetve. Ennek tartalma, a körülmények szerint, rövidebb, vagy hosszabb lehet.

* *

Az elmondottakból minden esetre kiviláglik, hogy a teljesen kielégítő, testet és lelket megnyugtató coitusnak, a természet törvényeinek megfelelően és akadályok nélkül kell lezajlania. Másrészt azt is láttuk és a B. és C. ábrák szemléltetően meg is mutatták, hogy némi hiányosságot nagyon könnyen lehet pótolni.

Tudjuk, hogy a sperma beömlésének megérezése, a nőkre megnyugtató hatással van. Ha ez a megérezés és a nyomában fakadó megnyugvás, bármily okból elmarad, a nő mégis megvédheti magát a kényeztetés ellen, akár tudatos, akár önkéntelen pszichikai erőfeszítéssel és pedig a legkönnyebben úgy, hogy gondolatait más irányba tereli. Ha a nő ilyenképpen nem akarja, vagy nem tudja magát túlzott állapotától mentesíteni, akkor nemcsak helyi jellegű testi, hanem általános lelki zavarok is fenyegetik, melyek annál súlyosabbak lehetnek, mennél inkább megvan erre a nőben a hajlamosság.

A gondolatok elterelésére kifejtett nagy pszichikai erőfeszítés, ily nagyfokú izgalmi állapotoknál, különösen, ha ez gyakran megismétlődik vagy rendszeressé válik, következményekkel járhat. Hogy az idegességre egyébként is hajlamos nő (s ilyen a legtöbbször!) lelki egyensúlyát ezek a pszichikai megerőltetések súlyosan megbolygatják és végeredményben a házasság boldogságát megzavarják, az csak természetes. Nem tudjuk megállapítani, hogy a nőnek ilyképpen megbolygatott lelki egyensúlya és az ezzel összefüggő nemi gátlások, mennyi bajt okoznak a házasságban, azonban gyakoriságukról éppen úgy meg vagyok győződve, mint arról, hogy ezekre a fontos körülményekre, sem az orvosok, sem pedig a laikusok kellően nem ügyelnek.

* *

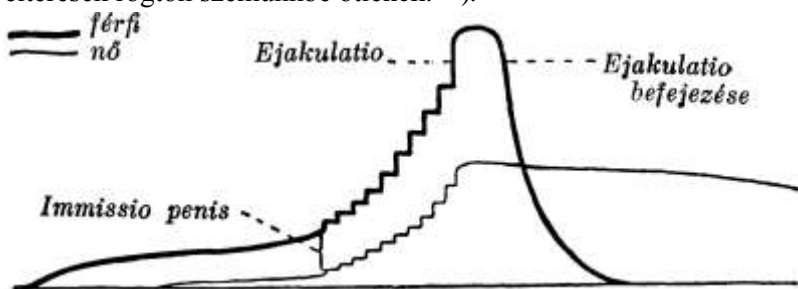
A nő coitusa alatt az elmondottakon kívül, még más súlyosabb akadályok is merülhetnek fel. Előfordulhat az is, hogy az orgasmust megelőző ingerek túl korán jelentkeznek és oly gyorsan szűnnek meg, hogy az orgasmus és a vele járó teljes kielégülés elmarad. Ennek következtében sem testi, sem lelki megnyugvás nem következik be és a feszültség abnormális módon, túlságosan hosszú időre nyúlik ki.

Mindez azonban, csak beteges állapotok következményeként szokott előfordulni, az ilyenekkel pedig, ebben a könyvben nem foglalkozunk. Ha a patológikus esetektől el is tekintünk, sajnos, még mindig van elég alkalmunk olyanokkal foglalkozni, amelyeket a *férfi rossz technikája*, vagy a coitus alkalmával elkövetett *csalása*¹³⁰⁾ okoz. A férfinél relatíve helytelen coitus technikáról beszélhetünk, ha nála az izgalmi állapot és a reflexhatások egészen normálisak, ellenben a nőre átvitt izgalma, a nő gyakortalansága, tapasztalatlansága és „hidegsége” miatt, nem elegendőek arra, hogy a nőt kellő hangulatba hozzák.

¹³⁰⁾ A csalás szó akkor is érvényes marad, ha a nő maga is beleegyezik. Mert nem ismeri a horderejét annak, amibe beleegyezett, – vagy amit megkövetelt.

A kielégítetlenség érzésének káros hatása ebben az esetben sem marad el. Az önző férfiaknak azon ostoba eljárását, hogy a coitusnál igen gyakran csak saját kielégülésükre gondolnak és a társnőjük természetes vágyait elhanyagolják, ebben a könyvben már többször megbélyegeztem.

Az itt következő D. ábrában igen szemléltetően mutatjuk be az ilyen módon lezajlott, hiányos coitus lefolyását hol a C. és az ideálisnak jelzett A. görbével szemben, az eltérések rögtön szemünkbe ötlenek.¹³¹⁾

D. Az elő nem készített, tapasztalatlan nővel lefolytatott coitus.

Nagyjából ugyanazt a képet látnók, ha a normális érzésű nőnek egy „neurasténiás” (bocsássanak meg a szakorvosok, hogy ezt a régi fogalmat és elnevezést használom) férfivel lefolytatott coitusát akarnók ábrázolni, mikor a férfi túlzékonysága miatt, az ejakulációs ingerhatások idő előtt (ejaculatio praecox), jelentkeznek. Az ilyen eseteket a merőben beteges jelenségek sorába kell osztanunk és ha a házastársak e hibát megfelelő technikai készséggel ki is tudnák küszöbölni, akkor is feltétlenül orvoshoz kell fordulniok.

Azon voltunk, hogy ezen a görbén igen pontosan mutassuk be azt az esetet, midőn a nőnél az orgasmus

¹³¹⁾ A férfi vonalát, ezeknél a görbéknel, a könnyebb áttekinthetőség kedvéért, mindenütt egyformának ábrázoltam, és nem voltam tekintettel azokra az eltérésekre, melyek a férfi reakciójában, a nő különböző viselkedése folytán állanak elő.

kiváltása teljesen elmarad, mert csak bizonyos elégtelen izgalmi határig jutott el.

A nőt jelző vékony vonal, egyaránt szemlélteti a genitális részek izgalmi állapotát és a lelki feszültséget is. Azonnal szembe ötlük, hogy a kis mértékben felfelé emelkedett izgalmi vonal, nem jutott el az orgasmus kiváltásáig, hanem az elért izgalmi határ majdnem változatlan terjedelemben, hosszabb időn keresztül megmarad.

Ennek a genitális részekre gyakorolt hatása abban nyilvánul meg, hogy a természet által átfutó jelenségnek tervezett izgalmi állapot és vérrel való telítődés, hosszabb időre állandósul, mintsem az kívánatos volna. A pszichikai hatások, a meg nem oldott lelki feszültség, a kilátás nélküli várakozás és a belső ki nem elégítettség hosszan elhúzódó jelenségeiben mutatkoznak.

Ha ezen rövid magyarázat után, a D. ábrát, az előzően bemutatott három ábrával összehasonlítjuk, akkor még szembeötlőbbé válik, hogy az érzések fokozását szemléltető vonalak között, mily nagy eltérések vannak. De az ábrák jobb oldalán, mely a vágyfeloldás időszakát akarja érzékeltetni, a nőt jelképező vonalak alakulása még feltűnőbb. Az A., B. és C. görbén fokozatosan lefelé haladó vonalak, a kielégítettség érzésének csúcspontjáig felszárnyalt izgalom, csendes, megnyugtató, testet és lelket kellemesen elbágyasztó elhalkulását érzékeltetik. Ezzel szemben a D. ábra megfelelő vonala a be nem fejezettségnek, kielégítetlenségnek és lehangoltságnak szomorú képét tárja elénk.

Ha a nemi aktus csak *kivételesen* zajlik le ilyen módon, abból baj még nem származhatik. A kielégítetlenség érzése csakhamar elmúlik és a jobb jövőre való kilátás megvigasztalja a nőt is. A genitális szervek is, különösebb utóhatások nélkül, térnek vissza eredeti nyugalmi állapotukba.

Merően más azonban a helyzet akkor, ha a coitust állandóan kíséri a kielégítetlenség érzése. Ebben az esetben a genitálék vérbősége krónikussá válhatik, állandósulhat, a normálistól eltérő kiválasztások léphetnek fel,

a petefészek működésénél és a havi tisztulásnál zavarokat észlelhetünk. Röviden összefoglalva, a genitálék idült izgalmi állapota következhetik be. A nőorvosok ezt az izgalmi állapotot és az ezt kísérő, kifejezett és elmosódott, helyhez kötött és ide-oda vándorló fájdalomérzéseket nagyon jól ismerik. A baj kezelése hosszadalmas és rendszerint eredménytelen, sőt sokszor műtétet is hajtanak végre, mely azonban eredménytelen kell, hogy maradjon, mert a kóros állapot okozója, késsel nem távolítható el.

Az eredménytelen kezelésnek okozója legtöbbször az a körülmény, hogy a beteg nő nem is sejti, hogy bajának forrását hol kell keresnie, viszont az orvos nem érdekli, hogy betege nemi életének különböző mozzanatai iránt – gyakran nem is ismeri és nem is értékeli kellőleg jelentőségét – és nem is ismeri fel a betegséget.

Minden férjnek tudomásul kell vennie, hogy a *hitvestársak oly nemi izgalma, mely nem zárul le az orgasmus kiváltásával, a nő súlyos megkárosodásával jár és folytonos megismétlődése, állandó, vagy legalább is nehezen gyógyítható, testi és lelki bajok forrása lehet.*¹³²⁾

A férfi megfelelő technikai készségének híjjában lefolytatott coitusnál még sokkalta súlyosabban érinti a nőt, a valóságos csalásszámamenő úgynevezett coitus interruptus (megszakított coitus). Sokan azért menekülnek a coitus ezen fajtájához, hogy a megtermékenyítést elkerüljék. Lényege abban áll, hogy a férfi abban a pillanatban vonja ki a vaginából a phallost, midőn az ejakulációs reflex már kiváltódik, de mindenesetre akkor, midőn

¹³²⁾ Ha nemi izgalmak nem fejeződnek be rendes után, a feszültségi állapot lelohadásával, ebből helyi megbetegedések származhatnak. Az ily természetű megbetegedések azonban inkább a nőnél szoktak előfordulni, mint a férfinél. A férfi, legalább a nemi szempontból normális férfi, izgalmainak lecsendesítését inkább tudja irányítani, mint az ő befolyása alatt álló nő. A szerzők egymelyike, bizonyos férfimegbetegedéseket, mint például a prostatahypertrophiát azzal magyarázza, hogy ezt a coitus interruptus által keletkezett állandó izgalmi állapot idézi elő.

az ejakuláció még meg nem kezdődött. Az ejakuláció, tehát a vaginán kívül zajlik le és a férfi eljut az orgasmushoz. Ez az orgasmus, bár nem minden tekintetben egyenértékű a normálisan lezajlott orgasmussal, de utána a férfinél mégis elkövetkezik a feszültség lelohadása. Ezért a coitus interruptus a férfire nem is túlságosan ártalmas, habár, különösen idegességre hajlamos embereknél, hatása nem mondható éppen közömbösnek.

A coitus interruptus a nőnél egészen más hatásokat vált ki. Ez alól ki kell venni azokat a nemileg merően érzéketlen, „hideg” nőket, akik a coitusban érzelmileg alig vesznek részt. Hogy a nemileg normális nőre a coitus interruptus alatt mi vár, azt a következő E. ábra tünteti fel.

E. Coitus interruptus.

A görbéből látjuk, hogy a nőnek a férfival párhuzamosan fejlődött izgalmai, a teljes kiejérésének pillanata előtt, tehát az ejakuláció előtt, hirtelenül megszakadnak. A természetes fejlődési útjukból, mesterséges külső behatásokkal kilendített izgalmak, a görbe tanúsága szerint, egy ideig ide-oda imbolyognak, utána hosszabb ideig egyenlő magas fokon maradnak meg.

Itt is újból szem előtt kell tartani, hogy a szexuális izgalmaknak a testre és a pszichére gyakorolt hatása lényegesen különbözik egymástól, abból a szempontból, hogy az izgalom a kielégítettség felé halad-e, és a feszültség feloldásával végződik-e, vagy pedig, hiábavalósága,

kielégítetlen volta és túl hosszú tartama miatt, le nem reagált feszültséget szül-e.

Olvasóim bocsássák meg e megisméltéseket. De a kérdés fontossága miatt s azért is, mert jelentőségét oly gyakran nem méltányolják érdeme szerint, újból hangsúlyozom az elmondottakat.

Az E. ábra szerint megszakadt izgalmak szintje természetesen magasabb, mint a D. ábránál, mert a coitus interruptusnál, a nő eljutott a férfi ejakulációjának határáig és izgalmi csak itt szakadnak meg. Ebből viszont az következik, hogy az utóbbi esetben a nőnek sokkal hosszabb időre lesz szüksége, hogy nyugalmi állapotába visszatérhessen. Ez a visszatérés oly hosszú időt is vehet igénybe, hogy újabb kielégítetlen izgalmi roham is bekapcsolódhatik, ami a káros hatások összegeződését és ennek következményeit nagy mértékben elősegítheti.

A coitus interruptus olyannyira abnormális nemi érintkezési fajta, hogy vele e helyen tulajdonképpen nem is kellene foglalkoznunk. Ha mégis megtesszük, ennek oka abban rejlik, hogy beakartam mutatni a nő nemi kielégítetlenségének és az ezzel járó súlyos bajoknak mintapéldáját. De azért is foglalkoztam vele oly részletesen, mert intő szavammal én is társulni kívánok azokhoz, kik ettől az eljárástól a legnagyobb nyomatékkal óvnak. Valószínűleg sokan lesznek, akik a coitusnak ezt az abnormális fajtát minden jelentősebb károsodás nélkül alkalmazták. Ezeknek azt válaszolom, hogy a nemileg teljesen közönyös nő elviselheti, vagy az az „erős idegzetű” férj, aki csak saját kielégülési ösztönét kívánja szolgálni, feleségével csak ritkán érintkezik és vele, mint *nővel* nem igen törődik. Tehát csak olyan esetekben fordulhat elő, ahol a „harmonikus és virágzó nemi élet”, melyről a könyv elején azt mondtuk, hogy a nászházasság egyik pillérét alkotja, teljesen hiányzik s ezáltal maga az épület is dűledezik, vagy már össze is dült.

Mielőtt a kielégítéssel nem járó coitusról szóló fejezetet lezárnók, egy pillanatra még visszatérünk a D. görbén

bemutatott esethez. Megmondottuk, hogy a nő azért késik le az orgasmusról, mert a férfi, szerelmi önzésében nem szítja fel társnőjének érzéseit azon fokra, amelyen vele *együtt* kiélvezhetné nemiségének minden lehetőségét. A lemaradás *megelőzésének* minden eszköze adva van az aktust megelőző előjáték, gondos lefolytatásában. Nem vitás, hogy jobb a bajt megelőzni, mint gyógyítani, különösen, mikor a megelőzés nem is jár nagy fáradtsággal és nem igényel áldozatot, mert csak annyiból áll, hogy a megelőzésnél elmulasztott eszközt, utólag alkalmazzuk. (Mily ritka eset az orvosi gyakorlatban, hogy azt az eszközt, mely a betegséget megelőzhette volna, még sikerrel alkalmazhatjuk akkor is, mikor a betegség már fellépett.) Ha azonban a megelőzés lehetősége bármely okból el van rekesztve s az ejakuláció a nő kielégítése nélkül zajlott le, a második ingersorozat pedig a férfinak, erő vagy vágy híján nem áll rendelkezésére, akkor kísérelje meg a férj, hogy felesége orgasmusát az orgasztikus játék utólagos pótlásának segítségével váltsa ki.

Ezen utólagos segítő eszközt szem előtt tartva, újból hangsúlyozzuk, hogy helyesebb a nő természetes nemi ösztönének kibontakozását és hiánytalan kielégülését előzőleg támogatni, mint utólag pótolni. Nem szorul bővebb magyarázatra, hogy az előzetes izgalmi játék harmonikusan kapcsolódik bele a szerelem kivirágzásának felfelé ívelő folyamatába, holott utólagos igénybevétele, kényszeredett jellege miatt, esztétikailag és etikailag is bántó.

Végül, mégegyszer megismételjük: a megelőzés jobb, mint a gyógyítás, de jobb a bajt meggyógyítani, mint meghagyni.

De, ha a férfi közreműködése, ebben a formában sem volna biztosítható, úgy az asszony saját maga által alkalmazott digitális terápiája is többet ér, a gyógyítás teljes mellőzésénél, bár ennek megítélésénél az etikai, esztétikai és főleg „pedagógiai” szempontok bizonyára jelentős szerepet játszanak.

Ez a kérdés sokkal régibb, mint azok a még ma sem általánosan felismert hatások, melyek az asszonyt, a coitus ki nem elégítettsége következtében érik. Már a régi morálteológusok is foglalkoznak ezzel a lelki konfliktussal. De az újabbak sem kerülhetik el. *D. Craisson* fővikárius, 1870-ben, Parisban megjelent „Szexuális dolgokról, a gyóntató atyák használata számára” című, latin nyelvű könyvének 172. oldalán, ezt mondja: „a negyedik kérdés oda irányul, hogy ha a férfi visszavonul, mielőtt a felesége az orgasmushoz elért volna, joga van-e az asszonynak arra, hogy úgy érkezzék el ahhoz, hogy saját magát megérinti és ezáltal, önmaga fokozza az ingerhatásokat.” A felelet erre a kérdésre a következő: „van-e erkölcssteológusok, akik ezt ellenzik, a többség azonban megengedi” stb. „Ugyancsak meg van engedve az asszonynak, hogy ingerlés által előkészüljön a coitusra, hogy a coitusnál könnyebben érkezzék el az ingerfeldoldáshoz” ,¹³³) stb. *Luciani*, a kiváló olasz fiziológus, kitől ezt az idézetet átvettem, joggal fűzi hozzá: mennyi gyakorlati bölcsességet is tartalmaznak ezek az engedmények, melyek igen alkalmasak arra, hogy a túlságosan félénk hívők lelkiismeretét megnyugtassák.

¹³³) »Quaer. 40. An, viro retrahente post propriam seminationem sed ante mulieris seminationem, possit illa statim tactibus se excitare ut seminet? Resp. Sententiam negantem a quibusdam quidem tenere, communiis vero affirmatur, hoc esse licitum, qia” ... etc. ... „imo mulieri permittifair se excitare ad congressum, quo facilius in coitu seminet etc. etc.”

X. fejezet.

A coitus.

MÁSODIK RÉSZ.

Fiziológiája és technikája (folytatás).

Ebben a fejezetben azokról a folyamatokról fogunk beszélni, melyek a női genitálékban, főleg az orgasmus alatt játszódnak le, mert a coitus alatt lezajló folyamatot az előző IV., V. és IX. fejezetekben már részletesen tárgyaltuk. Tudjuk, hogy az ingerhatások bekövetkezőkor, az összes genitális szervek vérrel vannak telítve, a duzzadási testek (*corpora cavernosa*) megduzzadnak, a clitoris erekcióba kerül, a pitvarmirigyek bőven választják ki a váladékot, a vulva szétnyílik, a szeméremajkak és a medencefenék izmai összehúzódnak.

Túlságosan ingerlékeny nőknél végzett gynakológiai vizsgálatokból tudjuk, hogy náluk az anyaméh már az orgasmus bekövetkezése előtt is összehúzódik és megkeményedik.¹³⁴⁾ Kísérleti állatokon végzett összehasonlító vizsgálatok alapján azt is megállapítjuk, hogy a petevezetékek izomfalazata szintén résztvesz a kontrakcióban. Ugyanilyen alapon feltehető, hogy a méhben és a méhkürtben, továbbá a cervikális mirigyekben a nyák-kiválasztás is fokozódik.¹³⁵⁾ Sőt újabban ismét az a vélemény alakult ki, hogy a megfelelő érési fokot elért Graaf-

¹³⁴⁾ Lásd *Freund H.* előadását a német természetbúvárok és orvosok 1922. évi gyűlésén: „A nemzés és terméketlenség fiziológiája”.

¹³⁵⁾ Lásd *Sellheim* hozzászólását a fent jelzett előadáshoz.

féle tüzsző, a coitus folytán megreped és a petét útjára bocsátja.

Ezekből a megállapításokból látjuk, hogy az aktusban a női genitális szervek összes váladékkiválasztó és izomszervei teljes mértékben résztvesznek. Ha az itt elmondottakhoz hozzávesszük, amit a havi tisztulással kapcsolatban már előzőleg felsoroltunk, látjuk, hogy a tagadás korszaka után újból visszatérünk a régieknek és a néphitnek modernizált, a balgaságtól megtisztult és tudományos köntösbe öltözött felfogásához. Ezzel egyidejűleg lezárnak tekinthetjük azt a korszakot is, mely a nőt nemi szempontból passzív használati tárgynak, kísérleti anyagnak és szülőgépnak tekintette. A magunk részéről, a mai nőt a nemi életben is aktív, teljes értékű és egyenjogú embertársnak látjuk.

Ha a régi felfogástól el is térünk és a nőt a férfivel egyenértékűnek valljuk, mégsem szabad oly messzire mennünk, hogy a férfi ejakulációjával párhuzamosan, bizonyos női „seminatio” (vagyis magömlés) fenforgását és lehetőségét tételezzük fel. Erről, természetesen szó sem lehet.

Felvetődik azonban az a kérdés, hogy lehet-e női „ejakulációról” is beszélni?

Ha a kérdést így tesszük fel, már nehezebb határozott választ adni, mert e téren igen jelentékeny egyéni eltérések vannak. Egészen bizonyos, hogy oly formában, mint azt a férfi ejakulációjánál láttuk, e tárgyról még csak vitatkozni sem lehet. Különbösen is, e fogalmat, rendszerint az orgasmus megjelölésére szokták felhasználni, anélkül, hogy bárki is gondolna arra, vajjon történt-e tényleg ejakuláció és ejakuláltatott-e valamilyen anyag a nőnél.

Amennyire tudom, a laikusok legnagyobb része tényleg abban a hitben él, hogy a kéjfeloldás bekövetkeztekor, a nő is valamilyen anyagot produkál.

Vajjon ennek természetszerűleg el kell-e következnie, azt nem merném állítani, de hogy a nők egy részénél elő-

fordul, az nem vitás. Hogy soknál fordul-e elő, vagy pedig csak némely esetben, arról nincsenek tapasztalataim.

Ha *váladékprodukciónál* beszélünk, akkor csak arról a híg, nyálkás váladékról lehet szó, amely az orgasmus alatt, a nagy pitvarmirigyekben (gland. Bartholini) felgyülemlik. Azt már tudjuk, hogy az erotikus izgalmak hatása alatt, ezek a mirigyek is váladékot termelnek (a kis pitvarmirigyek is termelnek váladékot, de ennek felgyülemléséről nem lehet szó, mert ehhez túlságosan kicsinyek) és ez a váladék nedvesíti meg és teszi síkossá a vagina bejáratát, abból a célból, hogy a phallos fájdalom nélkül behatolhasson. A coitus ingereinek a hatásai alatt, ezekben a mirigyekben a váladéktermelés annyira fokozódhat, hogy egy része a mirigyek csatornáiban felgyülemlik. Az ezáltal megnagyobbodott mirigyeket a medencefenék izmainak, különösen a két musculi bulbo-cavernosi-nak spasztikus kontrakciói nyomják és az alatta lévő megfeszült duzzadási testek ezt a nyomást fokozzák. Ezen erőhatások folytán, a két mirigyben felgyülemlt váladék, a kivezető nyílason át, tényleg felszínre kerül.

A clitoris által közvetített orgasmusnál, ezt a jelenséget alkalmilag meg is figyelhetjük. Ebből a megfigyelési módból azonban arra következtethetünk, hogy a jelenséget behatóan megfigyelni nincs módunkban. A coitus alatt az ily természetű megfigyelés teljesen lehetetlen. Ha a nő azt állítja, hogy „ejakulált”, ez csak azt jelentheti, hogy eljutott az orgasmus kiváltságáig. Vajjon a pitvarmirigyekből hirtelenül távozott-e el a váladék, azt a férfi spermamennyiségének nagy tömege mellett, sem a nő maga, sem a férfi, nem képes megállapítani.¹³⁶⁾ Ha teleológikusan gondolkodunk, akkor e nyákváladék produkciójának, az immissio penis előtt, nagy fontossága van, míg az orgasmus alatt, már semmi értelme sem volna. Aminthogy egészen bizonyos, hogy számos, normális nemi képességű

¹³⁶⁾ Elméletileg azt gondolhatnók, hogy a coitus condomatus-nál, hol a férfi és a nő váladéka egymástól elkülönülve marad meg, a kérdés eldönthető volna. A gyakorlatban azonban ez sem sikerült még.

nőnél, az ilyen valódi „ejakuláció” nem fordul elő, éppen annyira bizonyos, hogy másoknál viszont előfordulhat.

Egy más női váladékanyagnak a méhből történő orgasztikus kiszorítása (tehát nem kifecskendezése) lehetséges. Nem egészen valószínűtlen, hogy az a nyákcsep, mely a méhszájat elzárja, némely asszonynál, post coitum, leválik.¹³⁷⁾ Ellenben valószínű az is, hogy ilyen esetekben, patológikus értelemben gyarapodott nyákviválasztásról lehet szó, mert az anyaméhből származó nyákváladék orgasztikus kiszorításának jellegzetes lefolyása, más természetű. Tiszta, vagy legfeljebb zavaros színű nyák helyett, sárgás, gennyes nyákról van szó.

Nem kell külön hangsúlyozni, hogy ennek a jelenségnek objektív vizsgálata, a coitus tartama alatt, teljességgel lehetetlen. Azokra a megfigyelésekre kell szorítkoznunk, melyeket az anyaméhen, különösen annak, a vaginába benyúló részén tapasztaltak, a clitoris, vagy a vagina (esetleg a méh) izgatásával, coitus nélkül kiváltott orgasmusnál. Erre is csak ritkán nyílik alkalom. Az évek folyamán, mégis sikerült több kutatónak kielégítő számú megfigyelést végeznie, úgy, hogy képet alkothattunk magunknak arról, miként viselkedik az anyaméh az orgasmus alatt.

Az előbb említettük, hogy az uterus, erotikus izgalmak hatása alatt, már az orgasmus kiváltása előtt összehúzódik és többé-kevésbé fel is egyenesedik. Lásuk már most, hogy *I. Beck*, aki véleményem szerint e jelenséget elsőnek figyelte meg és dolgozta fel, ennek a szervnek (illetve a vaginába nyúló részének) és különösen a méhszájnak az orgasmus tartama alatti viselkedését milyennek írja le. Anyaméhsülyedésben szenvedő asszonyról van szó, akinél ezáltal, a portió vaginálisa is láthatóvá vált. Az illető asszony erotikus izgalmaikra rendkívül erősen reagált, ami főleg a portió érintésénél jelentkezett. Ennek a rész-

¹³⁷⁾ Csak a coitus condomatus-nál való megfigyelés jöhet számba, mert különben a férfi ejakulált anyaga, a női nyákváladékkal összevegyül és mennyiségénél fogva, az utóbbit elfedi.

nek az ingerlése majdnem azonnal kiváltotta az orgasmust.

„Az anyaméh vaginalis része kezdetben kemény és mozdulatlan volt és normális képet mutatott. Nyílása csukva volt és szondával sem lehetett volna belehatolni. Az érintésre a méhszáj majdnem azonnal tágra nyílt, öthat ásító mozdulatot végzett, mialatt külső pereme, a nyákcsatornában, erősen befelé szivódott. Az egész jelenség körülbelül 20 másodpercig tartott, utána az összes részek normális helyzetükbe tértek vissza, a nyilas bezárt és a portió előbbi helyzetét foglalta el.¹³⁸⁾

Minden okom megvan annak a feltételezésére, hogy a normálisan érző nőnél, kinek uterusa normálisan helyezkedik el, az orgasmus a fent leírt formában zajlik le. A jelenségek azonosak, akár a clitorison, akár a vaginában előidézett izgalmak váltják is ki az orgasmust. Hangsúlyoznom kell azonban, hogy az elért hatás erőssége nem minden nőnél egyforma. Az eltérések egyénenként igen jelentékenyek és ugyanazon nőnél is időnként változnak. Hogy ezen eltéréseknek mi az oka, azt egyelőre még nem tudjuk.¹³⁹⁾

Az anyaméhnyákban lévő nyák viselkedésében is látunk eltéréseket. A modern szexológusok (így hívják azokat az orvosokat, akik a nemi élet tudományával foglalkoznak, ezek azonban, a szorosan vett szakot illetően férfiorvosok, vagy ideggyógyászok, csak ritkán nőorvosok) azt a tantételt állítottak fel, hogy a méh nyákcsatornájában lévő nyák, a Kristeller-féle nyákcsap, az anyaméh orgasztikus összehúzódása folytán, kilöketik. Szívósan tapadó, sűrű állománya miatt, nem válik le egészen, hanem összeköttetésben marad a méhnyak falával. Belemerül a beömlött spermába, megrakódik spermiumokkal és újból behúzódik, mert a méh, az összehúzó-

¹³⁸⁾ Miután az eredetit nem tudom megkapni, *Luciani*: „Physiologia” -jából idézem *Beck* leírását.

¹³⁹⁾ Psziché-analitikai ismereteink alapján ez a nőnek az egész szexualitással szemben elfoglalt lelki álláspontjától, illetve lelki értelemben volt nemi fejlődésének mikéntjétől függ. (A fordító.)

dás lezajlása után, újból elernyed, belső ürege kitágul, miáltal szívó hatást fejt ki. Néhány jeles, sőt kiváló nőgyógyász, elfogadta ezt a tantételt, nyilván anélkül, hogy a méhnyakcsatorna nyákváladékánál, különösen mennyiségileg fennálló nagy eltérések körül naponta szerezhető tapasztalatokra gondolt volna. És bizonyára anélkül, hogy az orgasmus lezajlását, ebből a szempontból megfigyelték volna. E folyamatot oly egyszerűen nem lehet azonban megmagyarázni, mint azt a szexológusok teszik. Ha a nyakcsap viselkedése az ilyen felfogást néha talán indokoltnak is tünteti fel, természetesen mégsem lehet arról szó, hogy a méh az előrenyújtott nyáknyelvel, akár a hangyász a hangyákat, a spermiumokat, mintegy összefogdossa.

Gyakorlatilag igen nagy jelentőségű, hogy az uterus, a sperma befogadásával kapcsolatban, szívó ténykedésével, összehúzódással és reá következő elernyedéssel, továbbá a legtöbb esetben a méhszáj erősebb, vagy gyengébb mozgásával is, aktíve vesz-e részt az orgasmusban.¹⁴⁰⁾

Λ méhnek ebben a mozgásban segítségére van a vaginaizomzat összehúzódása (felfelé irányuló hatás), továbbá a hasfalnak a kényeztetés kiváltása alatt észlelhető görcsös kontrakciója (felső nyomás¹⁴¹⁾). Ezen erőhatások következtében a méhszáj leereszkedik és közelebb jut a spermához.¹⁴²⁾ A méhnyak nyákváladéka a spermiumok behatolását és előrenyomulását hathatósan elősegítheti, mert könnyen elérhető, kedvező és védő környezetet nyújt.

* *

¹⁴⁰⁾ Itt is találkozunk a régieknek következő felfogásával: „Uterus est animal sperma desiderans”; a magra vadászó méhállat,

¹⁴¹⁾ A normális helyzetbe való visszatérése a ligamenta (Mm.) sacro-uterina elasztikus húzása következtében történik.

¹⁴²⁾ A hátsó hüvelyboltozat orgasztikus elernyedését is fel kellene tételeznünk. Erre vonatkozólag azonban semmiféle megfigyelést sem találtam.

Tudásunk mai állapota szerint, azt hiszem, hogy a nőre vonatkozólag mindent elmondottunk a coitus fiziológiájáról és részben beszéltünk a congressus technikájáról is.

A férfi genitalis szerveinek a nemi aktus folyamán kifejtett működéséről a VII. fejezetben és ebben a részben is oly részletesen beszéltünk, hogy most már csak néhány kérdést kell megvitatnunk.

Így például meg kell említenem, hogy az ejakuláció lezajlása után, bizonyos esetekben az erekció még hosszú ideig megmaradhat. Ezt a vulvovaginális izomzat intenzív összehúzódása idézheti elő, ha az izgalmi hatásokra erősen reagáló nőnél az orgasmus mégis későbbben következik el, mint a férfinél, vagy tovább tart. Ilyenkor a vulva, a constrictor cunni által a penis tövére oly nagy körkörös nyomást gyakorolhat, hogy ez a penisnek rendszerint igen hamar bekövetkező elernyedését megakadályozza. Hogy a nő helyzete így kedvezőbbé válik, az természetes. Ha azonban az izomhatás túlságosan sokáig tart, vagy pedig túl erős, akkor ebből zavarok támadhatnak. A penis mértéktelenül megdagadhat, úgy, hogy csak nehezen és fájdalmak árán lehet a vaginából kivonni.

A vaginát átfogó, magasabban fekvő levator vaginae izomnak hatása a phallosra ugyanilyen. Ennek az izomnak fiziológiai célja szintén az, hogy elősegítse mindkét fél orgasztikus érzetének fokozását. Már az előbb említett körülmények között, ez az izom is hozzájárul az erekció hosszabb tartamú fennmaradásához, ami a nő orgasmusának zavartalan és tökéletes lefolyását biztosítja. Ennek az izomnak az összehúzódását, a nő akaratosan, közvetlenül is előidézheti, vagy reflektorikus úton váltható ki, többé-kevésbé erős, görcsös kontrakciókkal kapcsolatban. Valódi görcs esetén, a kívánt jó hatás helyett, oly kellemetlen helyzet állhat elő, mely mindkét fél részére fájdalmas és végeredményben a makk beszorulásához vezet. (Penis captivus; lásd a kutyánál a normális folyamatot.¹⁴³⁾

¹⁴³⁾ Ha meg is történhet, igen ritkán fordul elő. (A fordító.)

Úgy látszik, hogy a circumcisis a férfi potenciájára igen jelentékeny hatást gyakorol. Itt nem a szorosán vett potenciára gondolok, hanem a glans penis irritációjára. Ezt a kérdést nehéz teljesen megvilágítani, mert azoknál a népeknél, hol a circumcisiót vallási szabályok írják elő, természetyszerűleg minden férfi körül van metélve, tehát összehasonlító vizsgálatra nincs alkalom. Más a helyzet azoknál a primitív népeknél, hol, bár ez az eljárás eléggé gyakori, azonban még nincs kötelezőleg előírva. Érdekes adatokat szolgáltat ebben a tekintetben, például *Friderici*, aki a következőket írja: „Az állomásokon és ültetvényeken a fekete fiúk sokszor beszélnek egymás között ezekről a dolgokról és tudják, hogy körülmélet társaiknak makkja sokkal kevésbé érzékeny, mint azoké, akik nem lettek ennek a műveletnek alávetve. A körülmélettek őszintén bevallják, hogy nekik az ejakuláció bekövetkeztéig hosszabb időre van szükségük, mint más társaiknak.¹⁴⁴⁾ *Fehlinger* azt mondja: „A körülméletelés célja, valószínűleg a nemi aktus meghosszabbítása, mert a takarójától megfosztott makk kevésbé érzékeny, mint a befedett.¹⁴⁵⁾

A fentebb mondottakból kitűnik, hogy az aktus időtartamának meghosszabbítása, a nő szempontjából, csak kedvező lehet. Nem kell tehát csodálkoznunk, ha a régi, de különösen az újabb irodalom nőalakjai között minduntalan olyanokkal találkozunk, akik nemi tudásuk és akarásuk közötti ellentét megszüntetése céljából, mint-hogy más férfinál kielégítést nem találtak, körülmélettekhez fordulnak.¹⁴⁴⁾

Hogy a férfi, a glans érzékenységi fokának lecsökkenésével a genitális élvezeteknél veszteséget szenved-e és hogy az aktus kényszerült meghosszabbítása őt ezért a

¹⁴⁴⁾ Beiträge zur Völker- und Sprachenkunde von Deutsch-Neuguinea. Berlin, 1921, Mitt. a. d. deutschen Schutzgebieten, Ergänzungsheft 5.

¹⁴⁵⁾ Das Geschlechtsleben der Naturvölker. Leipzig, 1921.

veszteségéért kárpótolja-e, azt vajmi nehéz megállapítani.¹⁴⁶⁾

Bizonyos, hogy a primitív és a keleti népek a praeputium hiányát ebből a szempontból kedvezőnek ítélik meg, mert ők az aktus lehető kinyújtására nagy súlyt helyeznek. Ebbe bizonyára belejátszik az az általános emberi hajlam is, mely minden élvezetet lehetőleg fenéig akar kiüríteni, főleg pedig, az az akarat, hogy az ily rövid tartamú és tapasztalat szerint mindég túl rövidnek tűnő, gyönyör tartamát, minél jobban meghosszabbítsa. Én magam, ezt a minden nemileg egészséges embernél (legalább is a férfinál) tudatosan, avagy tudattalanul fellépő kívánságot egészen normálisnak ítélem. Ennél fontosabb tényezőnek kell azonban tekintenem a primitív emberek lelki konstellációját, kik annak ellenére, hogy a nőt általában megvetik és igavonó állatként kezelik, a nő nemi kielégítésére sokkal nagyobb súlyt helyeznek, mint az átlagos kultúremler. A primitív ember a coitus lefolyásával és önmagával sincs megelégedve, ha a nő nincs kielégítve. A „Don Juan contemporain” módjára, nem annak az élvezetnek örül, amelyben részesült, hanem amelyet ő nyújtott.¹⁴⁷⁾

A férfi, nem utolsó sorban azért nyugszik bele a praeputium elvesztésébe, mert büszkeséggel tapasztalja, hogy ezáltal a nemi életben kívánatos társnak tekintik.

¹⁴⁶⁾ Az itteni tapasztalatok egészen mások. A tropikus körülméletlt népekre vonatkozólag meg kell jegyezmem, hogy náluk a circumcisiot nem végzik oly kíméletesen (sok helyütt tüzes vassal), mint az európai országokban. Így sokszor megtörténik a glans súlyosabb megsértése, mely annak finom idegvégeit is érheti. (A fordító.)

¹⁴⁷⁾ *Marcel Barrière* „Essai sur le Donjuanisme contemporain” (Paris 1922) című könyvében nagyszerűen rajzolja meg az újkori csábító alakját és technikáját, aki nem az elhagyásban, eldobásban látja „rendszerének” alappilléret, hanem kizárólag csak azzal törődik, hogy „áldozatában” felébredjen a kiejézet utáni vágy, amit azután ki is elégít. Szerzőnk elmulasztja, hogy rámutasson arra a hasonlatosságra, melyben ez a típus, a keleti népekkel megegyezik.

Az aktus meghosszabbítására irányuló kívánság azonban excessusokhoz is vezethet. Pozitív értelemben úgy, hogy az orgasmust megszakítás nélkül, többször is felidézük, negatív értelemben pedig aképen, hogy az ejakuláció elhalasztása céljából, az ingereket lefokozzák annyira, hogy ezek végül teljesen elhalkulnak és a coitus, így már nem is lesz többé coitus.

Véleményem szerint, a férfi máris a legvégsőbb határig ment el akkor, mikor az aktusban való pszichikai részvételét, gondolatainak más irányba való terelésével, csökkentette. Tudjuk, hogy az idegközpontból eredő ingerhatások az orgasmus létrejöttében mily nagy szerepet játszanak. A gondolatoknak természetsszerűleg más irányt szab, ha a férfi az aktus tartama alatt még segédeszközöket is vesz igénybe, például eszik, iszik, vagy dohányzik.

Az ejakulációnak, a gondolatoknak más irányba való terelése által előidézett elhalasztása, a coitus lelki esztétikáját bizonyára súlyosan bántja, azonban, tekintettel arra, hogy ezzel a férfi tulajdonképpen saját élvezetének kárára, felesége gyönyöreinek fokozása céljából hoz áldozatot, ezt a szépséghibát még meg lehet bocsátani. Ebből a megfontolásból kiindulva ajánlottam már előzőleg ennek a lehetőségnek alkalmi igénybevételét, ha vele a hitvestárs késedelme kiegyenlíthető. Azonban *rendszeresen* igénybevenni különösen akkor, ha az előálló izgalmakban igen nagy eltérések állanak fenn, a bekövetkező súlyos hatások miatt, nem szabad. Ilyenkor inkább egyéb kiegyenlítő eszközökhöz kell folyamodni.

A hinduk és a kelet más lakói ezt a szokást túlzott mértékben gyakorolják. Kérdés azonban, hogy vajjon megadja-e ez a férfi által is kívánt alkalmat a nőnek arra, hogy a phallos frikciói által kiváltott, nagy mértékben megnövekedett élvezetekhez, valóban hozzá is jusson? Nem tudnék ebben a kérdésben határozottan nyilatkozni, de nem tartom nagyon valószínűnek, mert a férfi ily viselkedése a frikciók számát és hatását is kell, hogy erősen leSORÍTSÁ.

Viszont, bizonyosnak tartom, hogy a fehér kultúr-ember ehhez az eljáráshoz már csak esztétikai okok miatt sem fog folyamodni, legfeljebb kivételes esetekben és csak álcázott formában, már előzőleg lezajlott, normális coitus után.

Ellenben, esztétikai szempontból nem lehet kifogást emelni az ejakuláció elhalasztásának azon leginkább gyakorolt kinövése ellen, melynél az immissio penis ugyan bekövetkezik, de az ejakuláció teljesen elmarad, holott ezt az eljárást, fiziológiai szempontból, valóságos negatív kicsapongásnak kell bélyegeznem. Meg kell újból ismételnem, amit már előbb is elmondottam, hogy tudniillik az ilyen coitus – nem coitus. Vajjon ez a szokás, melyik színes fajtól jutott el hozzánk, azt megmondani nem tudnám; úgy emlékszem, hogy a japánoknál dívó ily szokásról olvastam valahol.

Havelock Ellis megemlíti, hogy Amerikában, bizonyos közösségek, ezt a szokást egész rendszerbe foglalták. A *Stockham* „Karrezza” című könyvében ezt a szokást propagálja és *Stopes Mária*¹⁴⁶) ismert könyvében részletesen foglalkozik vele, bár a maga részéről nem foglal el álláspontot e kérdésben: „Miután a szenvedélyek mindkét oldalon felébredtek és a nemi congressus létrejött, az izgalmaknak frikciókkal, vagy egyéb utón történő foko-

¹⁴⁶) *Dr. Stopes Mária* „Married Love” (Szerelem a házasságban) című munkájában *dr. Stockham* könyvére hivatkozik, amelyik azonban teljesen elfogyott és nem kapható. Igen fontos volna megtudni, vajjon a Karrezza eljárást férfi, vagy nő ajánlja-e és vajjon a dr. cím orvost jelent-e. *Stopes* „doctor of science” és dr. phil. A könyvet sokan orvosnő könyvének tekintik és azt a véleményt, az újságokban megjelent hirdetések meg is erősítik, de semmi esetre sem keltenek ellenkező hatást. Ezt annál inkább sajnálom, mert a nagyon elterjedt könyvben figyelemre méltó gondolatokat találunk, ezek mellett azonban oly véleményeket is hangoztat, melyekről az orvos azonnal látja, hogy nem származnak sem orvostól, sem orvosnőtől. A laikus olvasó azonban fontosságot tulajdoníthat nekik, mert azt hiheti, hogy orvostól származnak.

zása helyett, meg kell kísérelni, hogy a testnek és a léleknek teljes nyugalma helyreállítassék. Ez úgy válik elérhetővé, hogy mindennemű testi mozgásnak meg kell szünnie és *gondolatainkat szerelmesünk lelki meglátására összpontosítjuk.*” Az utolsó szavaknak kiemelése tőlem származik, mert fel akarom hívni a figyelmet arra, hogy esztétikai szempontból az eljárás ellen kifogást emelni nem lehet, sőt ennek épen az ellenkezője áll fenn. „Azok, akik a dolgot végletekig viszik, az ejakulációt teljesen kikapcsolják, mások azonban csak az ejakuláció elkövetkezéséig terjedő időszakot hosszabbítják meg.”

... „Vannak olyan házasságok, hol a férj szexuális képessége olyannyira lecsökkent, hogy a normális érintkezést, egészségének kára nélkül, csak nagy ritkán tudja végrehajtani. Ha az ily férfinak erotikus hajlamú és sokat kívánó felesége van, akkor, vagy ő maga, vagy vonakodása esetén, felesége vállalja ennek kárát. Könnyen lehetséges, hogy ilyen viszonyok között élő emberek a Karrezza-eljárással egészségüket és házassági békéjüket meg tudják óvni, mert a férj megtartja testi erejét és a nő mégis hozzájut a coitushoz és idegrendszere testileg lecsillapul.”¹⁴⁹⁾

Ha nem is idézek ebben a könyvben szívesen oly véleményeket és állításokat, amelyek ellen fel kell lépnem, mert ezáltal egyes laikus olvasómat talán megzavarnám, *Slopes Máriával* mégis kivételt kellett tennem, miután

¹⁴⁹⁾ Annak igazolására, hogy a szerzőnőt semmiképen sem akarom megbántani, a következőkben közlöm az eredeti szöveget is: ... „the idea being, that after mutual passion has been roused and union effected, instead of encouraging the excitement by movement and so on, an attempt to reach complete calm, both mental and physical, should be made. This is achieved by the cessation of physical movement and the centring of thought on the spiritual aspect of the beloved” (190. oldal).

„Extremists in the practice of this idea would go so far as to prevent ejaculation on all occasions, but others use it only to increase the length of time between the occasions when ejaculation takes place” (191. oldal) ... „there are ... marriages in which the husband is so under-sexed that he cannot have ordinary union save at very infrequent intervals without a serious effect on his

saját szavaival akarom beigazolni, hogy abszurd eredményekhez juthat még az okos, sőt bizonyos tekintetben kiváló ember is, ha oly területre kalandozik, ahol nincs teljesen otthon.

Ha az utolsó idézet egyéb részleteitől el is tekintek, mindenképen rá kell mutatnom *Stopes* következtetésének ellentmondására, melyet nemcsak az orvos, de mindenki, aki az ebben a fejezetben elmondottakat megértette, csak fejszóvalva olvashat.

„Miután a szenvedélyek mindkét oldalon felébredtek, és a nemi congressus létrejött” miképpen fog a nő „idegrendszere testileg lecsillapulni”,¹⁵⁰⁾ ha az orgasmusban nem jutott el a kényeztetésig és utána a természet megkívánta, feszültségeket feloldó megnyugváshoz. Ez a megállapítás fiziológiailag tökéletesen értelmetlen. Ezen az utón a normális ember, akár férfi, akár nő, a megnyugváshoz soha el nem érkezik. Sőt ellenkezőleg, azt kell mondanom, hogy ez az eljárás, különösen, ha rendszeresen gyakorolják, az állandó és folyton növekvő kielégületlenség érzetéhez és a léleknek, valamint a genitális szerveknek állandó izgalmi állapotához vezet. Ennek súlyosan káros hatásáról előzőleg már beszéltem. Ezért a Karezzától, mindenkit *nyomatékosan óvni akarok*. Azért foglalkoztam oly kimerítően ezzel a kérdéssel, mert úgy látszik, hogy azok a házastársak, akik a gyermekáldást el akarják kerülni, elég gyakran menekülnek hozzá, de

health. If such a man is married to a woman, who has inherited an unusually strong and overfrequent desire, he may suffer by union with her, or may cause her suffering by refusing to unite. It is just possible that for such people the method of Karezza (see Dr. A. Stockham's book „Karezza” on the subject) might bring them both the health and peace they need; conserving the man's vital energy from the loss of which he suffers, and giving the woman the sense of union and physical nervesoothing she requires” (85. oldal).

¹⁵⁰⁾ Ennek a kifejezésnek a boncolására igen sok időt kellene fordítanom, hogy megtudjam, tulajdonképpen mi a helyes értelme. Valószínű, hogy maga a szerzőnő sincs vele egészen tisztában. Felteszem, hogy a kielégülés érzésére, vagy a feszültségek megszűnésére gondol.

azért is, mert Stopes könyve, fordításban is igen el van terjedve.^{151) 152)}

Intelem súlyosságából mit sem von le, ha azt mondom, hogy ezt a coitusnak nem tekinthető érintkezési módot alkalom adtán igénybe vehetik azok a nemileg nehezen fellángoló házastársak (akár hiányos testi rátermettségből, akár alkalmi fáradtságból származik ez a nehézség), akiket szerelmi vágyuk, testi összekapcsolásra késztet, anélkül, hogy szorosan vett coitusvágy ébredt volna fel bennük.

Még egy pontot kell itt megbeszelnünk, mert ennek ismeretére, az ezután következő technikai kérdések megvitatásánál szükségünk lesz. A genitális szervek nagyságára gondolok.

Az üres vaginának átlagos hossza $7\frac{1}{2}$ -10 centiméter. Az első méret az előlső falra, a portió vaginálisig terjedő részére vonatkozik, a második, a vagina hátsó boltozatáig terjedő rész hosszúságát jelzi. A coitus céljára igénybevehető hosszát átlagban 10 centiméterben állapíthatjuk meg.

Az erigált penisnek átlagos hossza, a hátoldalon mérve, 15 centiméterre tehető.

A két szerv átlagos hosszúságát véve, azt látjuk, hogy közöttük meglehetősen nagy eltérés mutatkozik.

Kérdés, miként egyenlítődik ki ez a különbség? Először azzal, hogy a phallos rendszerint nem hatol be egész terjedelmében a vaginába. Csupán bizonyos helyzeteknél fordulhat elő, hogy a penis egészen a gyökéig kerül be. Másodsor, a vagina kitágulása által. Ez egyénileg nagyon változik, azonban általában meglehetősen nagy fokot ér el. Ezzel szemben áll a vaginafalak izomzatának,

¹⁵¹⁾ Nem akarok *Stopes* asszonnyal igazságtalan lenni, azért ismétlem, hogy nem ajánlja a „Karezzát”, de nem is szól ellene. De tekintettel a felsorolt idézetekre, épen ezt tartom veszélyesnek az olvasók egy részére.

¹⁵²⁾ A magam részéről is nyomatékosan hangsúlyoznom kell, hogy Van de Velde álláspontját fogadom el. (A fordító.)

főleg a hosszanti rostoknak az összehúzódása, amely épen ellenkezőleg, rövidítőleg hat. A tágulási lehetőség azonban nagyobb fokú. A vaginalis izomzat erőteljes kifejlődésénél, különösen nagy szexuális izgalmak esetén, tehát az orgasmus pillanatában, előfordulhat az is, hogy a megrövidülési hatás válik jelentősebbé. Ha ilyen esetben, bizonyos helyzetben és testtartás mellett, a phallos túlságosan benyomul, az egyébként egészen normális szervek között is nagy eltérések állhatnak elő. Ha az immissio heves frikció formájában következik be, a vagina mélyében szakadások is jöhetnek létre.

Normális körülmények között ilyen esetek, szerencsére, elég ritkán fordulnak elő, de szükség van az elővigyázatosságra, mert lehetőségükkel számolni kell. Abnormális viszonyok esetén, ez a veszély, természetesen még növekszik is. Ezen abnormitásokhoz tartozik, például a vaginafalak csökkent rugalmassága is, ami bizonyos mértékű infantilitás esetében észlelhető, és az öregkornak is velejáráója, de egyébként betegségnek is lehet a következménye. Ugyanide sorolható a szöveteknek a terhesség tartama alatt, de különösen a gyermekágyban fellépő szakadásra való hajlamossága is.

Ide tartoznak azután, természetesen, a túlnagy phallosnak és a normális vaginának, vagy a normális penisnek és az abnormális vaginának összetalálkozásából származó ellentétek. Az elsőnek említett eset sokkal gyakorabban fordul elő, anélkül, hogy a szemmel látható eltérés komolyabb zavarokat okozna. A zavarok közé sorolom elsősorban a coitusnak, a feleket ki nem elégítő, végrehajtását. A súlyosabb, a nő életét is veszélyeztető vaginaszakadás esete akkor következik be, ha a zavaró körülmények, mint amilyenek a nagyságbeli teljes eltérések, nagy izgalom, heves frikciók, és mindenek felett, a vaginafalak rugalmatlansága, szerencsétlenül összetalálkoznak. Az ilyen szakadás, nemcsak a nyomában fellépő nagy vérzés, hanem főleg a hashártyagyulladás valószínűsége miatt, veszedelmes, különösen akkor, ha a szakadás, mint rendszeren, a vaginaboltozat hátsó részét éri és a hashártyát is megsérti. (Lásd a II. ábrát.)

A gyakorlat szempontjából igen nagy fontosságú körülmény, hogy a testalkatból, főleg a testnagyságból majdnem lehetetlen a phallos nagyságára, illetve a vagina hosszúságára következtetni. Ezért gyakran csak az esküvő után, tehát későn, tűnik ki, hogy a testalkatban egyébként megegyező férfi és nő, az említett szempontból nem egymáshoz való. Másrészt azonban feltűnő, hogy valamely különösen nagy és erős férfi, és a kicsinytermetű nő, házasságukban, nemi szempontból is, pontosan egybetalálkozhatnak. Nem lehetetlen, hogy a védési ösztön, éppen ily esetekben érvényesül hatékonyabban és a férfi fokozott gondoskodásában, elővigyázatosságában és gyöngédségében nyilvánul meg. Mindennek ellenére is azonban határozottan feltűnő, hogy a kistermetű nők, ebben a tekintetben (befogadóképesség, a vagina rugalmassága) a legnagyobb követelményeknek is, minden nehézség nélkül, meg tudnak felelni. Ismert dolog továbbá az is, hogy ez a női típus egyéb szexuális téren is a legkitűnőben válik be. És itt nemcsak a coitusra gondolok, hanem a nemiséggel összefüggő, testi és lelki terheknek (ilyenek a menstruáció, a terhesség, a gyermekágy) elviselésére és a velük szemben tanúsított ellenállóképességre, továbbá, szülő- és szoptatóképességükre is. Mindezekből joggal lehet arra következtetni, hogy az alacsony termetű nőből, rendszerint ideális feleség válik. Határozottan rá kell azonban mutatnom arra, hogy mindaz, amit az alacsonytermetű nők nemi képességeire vonatkozólag felhoztam, csak azt a nőtípust illeti meg, melyik csak alakjára nézve kicsiny, egyébként azonban, mindenképpen rendesen fejlett. Nem vonatkozik azonban semmiképpen azokra a kis nőkre, akik valamilyen fejlődési zavar miatt maradtak meg alacsonynak. Sőt az ilyeneknél, nagyon nagy valószínűsége van annak, hogy ezek a zavarok szexuális szempontból is, éreztetni fogják hatásukat.

* *

Ez különösen a visszamaradt fejlődés olyan eseteiben áll fenn, amelyeket az infantilizmus ismertetésénél, elő-

zőleg már megemlítettem. A gyermekkori fejlődés valamely pontján való visszamaradás az alacsony növéssel egyáltalában nincs összefüggésben; nagy, sőt igen magas termetű embereknél is találkozunk az infantilizmus jelenségeivel. Az ily természetű zavarok mindkét nemnél előfordulhatnak.

Az infantilizmusból származó fejlődési hiányok a nemi élet megnyilvánulásaiban sokkalta nagyobb kellemetlenségeket okozhatnak, mint egyéb testi, vagy lelki működésükben. A nőnél ezek a kellemetlenségek rendetlen menstruációban, fogamzási nehézségben, abortushoz való hajlamban, elégtelen szülőképeségben, azonkívül lecsökkenő erotikus hajlandóságban és magánál az aktusnál, ki nem elégitő izgalmi képeségben, jelentkeznek; a mindenesetre ritkábban előforduló, kicsiny és rugalmatlan vagina, a genitalis érintkezést megnehezíti, sőt esetleg lehetetlenné is teheti.

A genitalis infantilizmusnak különféle jelenségei között oly nagyfokú eltérések mutatkoznak, hogy a fent elmondottakból még mindig nem szabad valamely nő házassági alkalmatlanságára következtetnünk. Ezzel bizonyára túlmennénk a célon. Magam is számos, oly nőt ismertem, akiknek infantilitásuk miatt, eleinte különféle nehézségeik voltak, később azonban mégis minden vonatkozásban kitűnő feleségekké és kitűnő anyákká váltak. Úgy látszik, hogy ezek számára, a házasság élet, az infantilizmus kitűnő gyógyszerének bizonyult. A nemi étellel járó vértululások, a sperma anyagának felszívódása és a terhesség – bár az első hiányos volt, a későbbieket azonban kihordták – hozzásegítették őket az elmaradt fejlődés pótlásához.

Viszont, minden orvos ismer olyan asszonyokat, akik nagyfokú genitalis infantilizmus miatt, teljességgel alkalmatlanok a nemi életre. Az ilyen asszony annyit szenved testileg és talán még többet lelkileg, hogy jobb lett volna, ha a házasságot meg sem köti. De a férjnek is! Az olyan házasságban, ahol az infantilizmus akadályait a nemi élet különböző funkcióinak segélyével, idővel

sikerül legyűrni és kiegyenlíteni, a férjnek, türelmével, nagylelkűségével és jóságával, az első években, oly nagy áldozatot kell, állandó kielégületlensége mellett, hoznia amire csak vagy igen kiváló, vagy pedig rendkívül hideg férfiak képesek.

Azt hiszem, nem tévedek, ha azt állítom, hogy a nőt a házasságban, a szorosán vett szervi betegségeken kívül (mint amilyenek a szív-, tüdő- vagy vesebajok, stb.) főleg az infantilizmusból eredő zavarok fenyegetik. Ezért én a magam személyében, minden olyan kísérletet, mely a házasság előtti vizsgálatot elvként akarja kimondani, a nőre vonatkozólag támogatok. Sőt még tovább mennék, és szeretném, *ha minden felnőtt leány* házassági rátermettsége *pontos* orvosi vizsgálattal állapíthatnák meg. A „pontos” vizsgálat alatt az olyat értem, melyet az életbiztosításnál szokásos vizsgálatokhoz hasonlóan, belgyógyász végez el, amihez a nőgyógyász által végzendő szakvizsgálat is csatlakozik. Ezt, természetesen, kellő kímélettel kell lefolytatni. Semmi kifogásom sem volna ellene, hogy ezeket a vizsgálatokat orvosnők végezzék. A fontos csak az, hogy elvégeztessenek.

Igen sok testi és lelki kellemetlenségtől és bajtól mentesülnének a fiatal lányok, ha ezeket a vizsgálatokat olyan időpontban végeznék, midőn eljegyzésről, vagy házasságról még szó sem esik.¹⁵³⁾

Ha a vizsgálat valami súlyos házassági akadályt képező hiányt fedez fel, akkor is jobb azt jó időben megállapítani. Kisebb jelentőségű bajon, megfelelő kezeléssel, gyakran lehet segíteni, a házasság előtt is.¹⁵⁴⁾

¹⁵³⁾ Okos szülők, leánygyermekük ily természetű megvizsgálását oly időben végzik el, midőn könnyebb természetű megbetegedés miatt, egyébként is vizsgálatra van szüksége. De életbiztosítással kapcsolatos vizsgálat orve alatt is le lehet bonyolítani.

¹⁵⁴⁾ Lásd *Van de Velde*, „Zentralblatt für Gynäkologie”, 1926, 13. szám, 799. oldal.

A genitális szervek infantilis fejlődésénél, elég gyakran volt módomban, megfelelő kezeléssel, még súlyos eseteket is annyira megjavítani, hogy az érdekeltek a későbbi házasságban a genitális funkciókat el tudták végezni, és végül teljesen meg is gyógyultak.

Ajánlatos, hogy a jövőendő férjet, lehetőleg a menyasszony orvosa, még a házasság előtt figyelmeztesse az esetleges genitális infantilizmus csekély fokára, hogy módjában legyen a házasság előtt, bizonyos kíméletességet tanúsítani és hogy tekintetbe vehesse, nejjének a rendestől eltérő, alacsony fokú erogenitását. Nem kell külön bizonyítanom, hogy a férj szempontjából is igen fontos, ha tudja, hogy milyen tényezőkkel kell meginduló házasi életében számolnia – hiszen marad még, ezeken kívül is, elég ismeretlen és kiszámíthatatlan akadály! Bizonyos, hogy a leendő férjnek épúgy megvan a joga ahhoz, mint a menyasszonynak, illetőleg szüleinek, hogy idejekorán megtudja, vajjon házasi életében szexuális szempontból nem fenyegetik-e kellemetlen meglepetések. A férfi és nő általános egészségi állapotának megítélésénél, a szempontok azonosak, a nemi kérdésnél azonban eltérőek. A menyasszonynak fontos tudnia, hogy leendő férje nem szenved-e valamilyen nemi betegségben, a férfi pedig, ha virgot vesz el, főleg aziránt érdeklődjék, vajjon a nő genitális szervei kellőleg fejlettek-e.¹⁵⁵⁾

* *

A fentiek elolvasása után, természetsszerűleg felmerül az a kérdés, vajjon a férfival, ily szempontból nem kell-e foglalkoznunk?

¹⁵⁵⁾ Az orvosi vélemények beszerzése és kicserélése az életben természetsszerűleg igen nagy akadályokba ütközik, holott igen sok nyomorúságot háritana el. Én azt hiszem, hogy ezeket a nehézségeket is ki lehetne küszöbölni, ha a felek mindegyike, egy minden tekintetben megbízható bizalmi férfit, vagy nőt nevezne meg, kik a házassági esetet, minden vonatkozásában megbeszelnék és megbeszélésüknek eredményét együttesen bemutatnák. Bizonyos esetekben szükségesnek mutatkozhatik, hogy a férfit, a házasság végrehajtása előtt, a nő bizonyos tulajdonságára való tekintettel, különös kitanításban részesítsék.

A kérdésre azzal válaszolok, hogy a férfi genitális infantilizmusával, gyakorlati szempontból nem kell oly értelemben foglalkoznunk, mint a nőével.

E kérdés tárgyalásánál, a házasulandók orvosi vizsgálatának problémáján keresztül, újra vissza érkeztünk a genitális szervek terjedelmének megbeszéléséhez.

A férfi genitális szerveinek fejlődését, gátlások sokkal ritkábban akadályozzák, mint a nőét. A hiányok a minőségileg és mennyiségileg lecsökkent sperma termelésében, vagy a phallos kicsiny voltában jelentkeznek. A kis phallosnak és a nagy terjedelmű vaginának találkozásánál, a frikciók által előidézett hatások, az orgasmust aligha tudják kiváltani. Ily esetekben, természetesen – az asszony jár rosszul. Az ilyen férfiak nemi képessége és coitus hajlandósága, a nő szexuális igényét rendszerint nem képes kielégíteni.

Ha a túlságosan nagy phallos ritka is, a normálisnál nagyobb mindenestre gyakoribb, mint a normálisnál kisebb. Ez nemcsak egyénileg, de családi tulajdonság formájában is jelentkezhetik. A phallos nagysága a fajtól is függ. A néger faj genitáléi, általában nagyobbak, mint a fehér fajé. Azonkívül, a normálistól eltérő nagyságot náluk gyakrabban észlelünk, mint a fehér embernél. Az átlagos nagyságtól eltérő, nagyobb phallos, a nő izgalmainak felkeltésére alkalmasabb. Zavarok pedig, csak jelentősebb eltérés esetén és a házasság elején fordulhatnak elő. Bár az ebből származó zavarok ritkák, mégis ajánlatos, ha a férfi, aki tudja, hogy a phallosa ily nagy, kellő elővigyázatosságot tanúsít, legalább is addig, míg meg nem győződött arról, hogy feleségének nem árthat.

* *

A túlságosan kitágult vagina sem okoz a nemi életben zavarokat, habár az előálló ingerhatások, különösen a férfi számára, csökkennek. Azt is el kell ismerni, hogy a többszöri szülés által kibővült vagina, a férfi szempontjából nem lehet közömbös. Az ily természetű hibák megelőzésére és kiküszöbölésére azonban van mód és alkalom.

(Utalok a IV. fejezetben a gátszakadás bevarrásáról és az V. fejezetben, az érdekelt izmok gyakorlásáról mondtakra.) A coitus technikájának fejlesztése is hozzájárul a hiányok kiegyenlítéséhez.

Ha mindezek ellenére is megmarad az ingerhatások csökkenése, akkor ezzel végül is épenúgy ki kell békülni, mint az élet sok minden egyéb bajával, mint a megöregedéssel és a halállal és meg kell kísérelni, hogy több gyöngédséggel, nagyobb odaadással és erősebb lelki *szerellemmel* pótoljuk a hiányokat.

XI. fejezet.

A coitus.

HARMADIK RÉSZ.

Testtartás a coitus alatt.

A coitus alatt a házastársak testtartása igen nagy jelentőségű.

Tudományos és gyakorlati szempontból semmi értelme sincs, hogy a keleti szerelmes könyveknek száz s egy-néhány pozícióját, e helyen elsoroljam. De épen annyira hibás volna, ha e kérdés megbeszélése előtt kitérnék, mert ennek különböző szempontból nagy jelentősége van: az erotikus érzetek fokozása, egészségbeli károk elkerülése, a megtermékenyítési lehetőség befolyásolása.

Ami az utolsó pontot illeti, erre vonatkozólag a következőket állapíthatom meg: a párosodás minden formája, mely a házastársaknál, megközelítőleg ugyanabban az időpontban intenzív orgasmust hoz létre, alkalmas a megtermékenyítésre. Az olyan testtartás, mely lehetővé teszi, hogy az ejakuláció a vagina mélyén történjék, elősegíti, hogy a spermium közvetlenül az uterusba kerüljön. Ha azonban a sperma csak a vagina alsó részébe jut be, úgy a kilátások, ezen szempontból, kevésbé előnyösek. Ha az asszony oly testtartást foglal el, mely az orgasmus után a spermatömegnek a méhszáj környékén való megmaradását hozza magával, úgy növeli a megtermékenyülés kilátásait. Ugyanilyen szerepet játszik a phallos is, ha az orgasmus után még benne marad a vaginában, mert ezáltal többé-kevésbé elzárja azt. Ezzel szemben az oly testtartás, melynek következtében a sperma kifolyik, hátrányos hatást fejt ki.

Különböző akadályok, melyek a coitust testi tulajdonságok folytán (például a hasnak terhesség következtében való megdagadása, erős zsírképződés) nehezítik meg, a megfelelő testtartás által könnyen elkerülhetők. De ugyancsak el lehet kerülni ilyképen azokat a veszélyeket is, melyeket bizonyos ismeretlen körülmények (a genitalis szervek egyenlőtlensége, a szövetek szakadékonysága, például terhesség következtében, stb.) hatásaképpen következhetnek be. Viszont, a házastársak alkalmatlan testtartása következtében, e veszélyek megnagyobbodhatnak.

* *

Végül, az orgasmus intenzitása is jelentékeny mértékben függ a coitus alkalmával elfoglalt testtartástól. Ezzel azonban még nem mondtam el mindent. Ugyanis az ingerhatások minősége attól függ, hogy a test melyik részében keletkeztek; így tehát a testtartás következtében, nemcsak intenzitásban, de minőségben is lényegesen eltérnek egymástól. Minthogy pedig – amint azt már a régiek is jól tudták – minden öröm és élvezet csak akkor tartós, ha egyben változatos is, a most tárgyalandó kérdésnek, a nászházasság szempontjából is, nagy jelentősége van.¹⁵⁶⁾

Kétféle coituspozíciót különböztetünk meg: az elsőt, amelyikben a férfi és a nő szeme fordulnak egymásfelé, positio observa-nak, a másodikat, amelyikben az asszony

¹⁵⁶⁾ Ezzel azonban nincsen ellentmondásban mindaz, amit e kérdésről már előzőleg kifejtettünk. Mindig azt kell legfontosabbnak tekintenünk, hogy az uterus az orgasmusban saját működése segélyével veszi fel a spermát. A spermiumok, aktív mozgásuk és szívósságuk következtében, a legkisebb spermatömegeből is, elérik azon céljukat, hogy találkozzanak a petevezetékben a petével. Ez még akkor is ilyképpen következik be, ha a spermiumoknak hosszabb időre van szükségük és a vaginában nagyobb utat kell megtenniük, míg az anyaméhig elérkeznek. A most említett lehetőségek csak elősegíthetik, vagy hátráltatják ezt a folyamatot, de adott körülmények között, döntőek is lehetnek.

dorsálisan helyezkedik el, *positio aversa-nak*¹⁵⁷⁾ nevezük. E két pozíción belül, különböző testtartás lehetséges, melyek közül számos, gyakorlati szempontból is, tekintetbe jön.

Sok író, fejlődéstörténeti szempontból, a második pozíciót tartja természetszerűnek. Ezzel szemben, a többség – s közöttük én is – az ember mostani anatómiai adottsága mellett, az első pozíciót tartja természetszerűnek, mert a genitalis szervek könnyű meghajtásának (a vagina előre, a phallos hátrafelé hajlik) jobban megfelel ez az elhelyezkedés. Ezzel természetesen nem azt akarom állítani, hogy a másik pozíció természetellenes, vagy fiziológiailag értéktelenebb volna.

Lássuk most már a különböző testtartásokat fiziológiai szempontból, analizáljuk őket és az analizálás alapján, állapítsuk meg indikációjukat, azaz, határozzuk meg, hogy céljaink szempontjából, melyik alkalmas és melyik alkalmatlan.

A) *Positio observa.*

Hatféle olyan helyzet van, mely ebbe a csoportba tartozik és megbeszélésre érdemes.¹⁵⁸⁾

I. A normális, mindennapi helyzet. Ez nagyjában megfelel az élettani és lélektani követelményeknek. Főleg az utóbbinak, mert kielégíti úgy a férfinek tudattalan, a nő birtokbavételére és megoltalmazására irányuló vágyát, mint a nő megfelelő lelki kívánságait is. Azonkívül módot nyújt a férjnek arra, hogy a párosodás ingerét csókkal

¹⁵⁷⁾ Harmadik pozíció, melyben a férfi a nő oldalával szemben helyezkedik el, annyira nem felel meg a testformáknak, hogy csak a legritkább esetben alkalmazzák. Csak a szokatlanság ingerével hat, ezzel szemben számos hátránnyal jár. A mohamedánok szerint, az uterus elhelyezkedése miatt, előnyösen befolyásolja a megtermékenyítést, de mindez téves anatómiai nézeteken alapszik.

¹⁵⁸⁾ Ezt a fejezetet, félreértések elkerülése céljából, nem fordítottam szó szerint le, hanem csak bő kivonatban bocsátom az olvasó rendelkezésére. A mellékelt latin – és részletesebb táblázat – akarja ezt a hiányt pótolni. Akinek a benne foglaltakra szüksége lehet, orvosa szívesen fogja neki lefordítani. (A fordító.)

és gyengédséggel fokozza és a két testfelület bensőséges egymáshozsimulása révén a lelki élvezet is erősítse.

Eme előnyeivel szemben némely esetben – túlságos testsúly – ez a pozíció hátrányos is lehet. Felesleges volna őket egyenként felsorolni. Csak annyit, hogy túlságos nehéz súly a terhes anyaméhre – már akkor is, mikor a terhesség még nem is nagyon szembetűnő és a mely esetben ez a helyzet természetesen eltiltandó – káros hatással lehet.

A coitus ebben az úgynevezett normálpozícióban közép-erős ingerekkel jár és az izgalom rendes lefolyását, úgy a férjnek, mint az asszonnynak biztosítja.

Ha azonban a férfi és nő párosodási szervei – akár csak enyhe mértékben is – a penis relatív kicsinysége miatt, nem illenek jól össze, úgy esetleg az ingerek, a normálpozícióban, nem fejlődnek kellően ki.

(A megterményítés lehetőségei általában kedvezőek.)

II. *Habitus supinus* (kifeszített helyzet): utóbbi esetben ajánlatos a pozíció megváltozása. A férfi ezzel két célt is ér el: a penis ingerét fokozza (aránylag erős és hatásos módon), azonkívül biztonságosabban maradhat meg a vaginában. Különösen ha a penis kicsiny, vagy ha az erekció nem teljes – ez a hiány lehet pillanatnyi, vagy krónikus, esetleg azért, mert megismételt coitusról van szó – úgy ez a pozíció igen előnyös lehet.

Ez a pozíció a nőnek is az ingerek erősödését hozhatja meg a vulván és az introitus vaginalisban. Talán még fontosabb, hogy ily módon a clitoris is szorosabb érintkezésbe kerül a penissel. A férfi erekciójának az erősödése a nő számára is természetesen jelentőséggel bír, bár kétségtelen, hogy ilyenkor a vaginába való behatolás nem lehet teljes.

Előnye ennek a helyzetnek az is, hogy a sperma biztonságban marad meg a vaginában.

A habitus supinus még erősíthető és némelyek szerint ez a defloráció megkönnyítésénél is számba jöhet. Talán akkor ajánlható, ha a coitus a hymen pusztulás után is a nagyfokú fájdalom miatt megnehezített, avagy a

fossa navicularis gyuladt és tulirritált. (A fossa navicularis a hüvelygömböcske ama része, mely közvetlenül a frenulum labiorum előtt fekszik. I. tábla, 17. Némelykor a táblázatban feltüntettnél nagyobb és szinte mélyedést alkothat. Ha a phallos erőművi hatása mindenkor ezt a területet éri, úgy bekövetkezik az említett fájdalmasság. Ha azt akarjuk, hogy a habitus supinus tanácsolásával célunkat el is érjük, úgy a férjet alaposan ki kell oktatni, mert különben annak tesszük ki magunkat, hogy az ellenkezőt érjük el, mert a phallos – különösen tökéletlen erekció mellett, ahelyett, hogy a vaginába hatolna, a bemenetet elhibázza és épen arra a területre jut, melyet el kellene kerülnie.)

A túlzott habitus supinus nem alkalmas arra, hogy vele a spermát mélyebbre vigyék, mert a phallos nem hatolhat elég mélyre és az ejakulatum azonnal eltávozik, mert a vagina bemenete mélyebbre kerül, mint a felső része.

III. *Habitus flexus* (hajlított helyzet): nagymértékben megkönnyíti a phallos mélybejutását és így a megtermékenyítés lehetőségét fokozza. Némely esetben ez a pozíció kell, hogy óvatosságra intsen, különösen kisméretű vagina mellett. Bár az egészséges nő vaginája, oly elaszticitással bír, hogy nagy phallos befogadására is alkalmas. A habitus flexus főleg ernyedtt, rugalmasságtól megfosztott, vaginánál indikált.¹⁵⁹⁾

Amennyiben a habitus flexus szükségessé válik, úgy annak túlhatását elkerülhetjük, ha a hólyagkövetszésnél alkalmazott helyzetet ajánljuk.

IV. *Habitus equitis* (lovagló helyzet). Már Martialis is annyira elterjedtnek ismerte, hogy a mintaházásokat: Hektort és Andromachet másképen elképzelni sem tudta.¹⁶⁰⁾ Bizonyos – főleg a férfire vonatkozó – előnyei mellett lehetnek bizonyos anatómiai okok, melyek ezt a

¹⁵⁹⁾ A habitus flexust már a régi klasszikusok is ismerték. így Ovidius:

Milanion humeris Atalantes crura ferebat,
Si bona sunt, hoc sunt accipienda modo.

¹⁶⁰⁾ „Hectoreos quoties sed erat uxor equo”.

pozíciót kontraindikálják. Ha a vagina rövid, sebzékeny, úgy a habitus equitidis káros is lehet.

Lélektani szempontból pedig, hiányzik ilyenkor az ölelés és a csók lehetősége. A visuális kellemekek ellenben fokozottabbak, mivel egyébként hiányzik annak a lehetősége, hogy a partner elragadtatása megfigyelhető legyen. Már pedig ennek stimuláló fontossága, kétségen kívül áll. Ellenben hátránya a férfi teljesnek mondható passzivitása, míg a nőnek nagyobb szerep jut, mely körülmény a nemek közti viszonyoknak ellentmond.

A habitus equitidis mint párosodási módszert már azért is ajánlhatom, mert már élettani okokból sem lehet helyes az izgalmakat és azoknak kihatásait ad maximum fokozni.

Ugyanis ily módon mindkét félnél az izgalom az elérhető legnagyobb magasságig fokozható. Ez kétségen kívül áll. Ennek dacára csak akkor ajánlható, ha a férfi és a nő között túlságos anatómiai különbségek vannak, avagy a férfi túlságos fáradtságánál, az esetben, ha az asszony magát erősnek és energikusnak érzi. A férj így kíméli magát, anélkül, hogy az asszony ezáltal megrövidülne. Mint már említettük, kontraindikált rövid vaginánál és főleg terhesség esetén. Azt az előnyét, hogy a sperma könnyen az uterusba juthat, ellensúlyozza a sperma gyorsabb eltávozásának a lehetősége.

V. *Habitus sedens anterior*. Vis-à-vis-helyzet. Ebben a helyzetben a clitorisizgalom erősebb, mint a többinél, a férj teljesen átveheti az aktív szerepet és ezért alkalmilag ott ajánlatos, hol a tapasztalatlan asszony relativ frigiditásáról lehet szó. Alkalmazható akkor is, ha a női genitálét különböző okokból kímélni kell, így a terhességnél. A megtermékenyítés kilátásait fokozza.

VI. *Habitus lateralis anterior* (oldalhelyzet). Ovidius kevés szóval találóan jellemzi eme pozíció jelentőségét és kivitelét: „milli modi veneri, simplex minimique laboris, cum jacet in dextrum semipuna latus”. Főelőnye, hogy kényelmes, főleg az esetben, ha a férj túlságos sokat nyom súlyban.

B. *Positio aversa.*

A mindennapi életben coitus a tergo néven ismerik. E csoportban is többféle helyzetvariációról beszélhetünk.

VII. Habitus ventralis. Csak sovány emberek alkalmazhatják, bármelyik félnek túlságosan kifejlődött haszírpmájája kivitelét megakadályozza. A sperma továbbvitelére ebben a helyzetben a kilátások nem a legkedvezőbbek, mert a glans penis nem kerül elég mélyre, az ejakulatum nem kerül biztosan a portióhoz, vagy a laquear posteriusához, azonkívül a sperma gyorsan eltávozik. Előbbi kedvezőtlenül befolyásolhatja az asszony orgasmuslehetőségeit, úgy hogy csak tapasztaltabb és könnyebben kielégülő asszony találja meg ebben a helyzetben számításait. Különben kielégületlen marad, mert a clitoris így alig kerül az izgalmi körbe – egy hiány, mely a coitus a tergo összes változásaira érvényes.¹⁶¹⁾ Azonkívül az asszonynak kényelmetlen is, a férjnek sem különösen csábító. A gyakorlatban mégis jelentős szerepe van, mert intuitíve felismerték benne, a nehezebb megtermékenyítés lehetőségét.

VIII. Habitus lateralis posterior. A gyakorlatban ennek a pozíciónak van a legnagyobb jelentősége. A házasság hosszú tartama alatt, többször vannak olyan időszakok, amidőn a házastársak valamelyike bizonyos kíméletre szorul, akár általában, akár csakis a coitust illetőleg.

Az egészséges fél talán jobban szenved miatta, mint a kíméletre szoruló fél. Ha feltétlenül tilos a coitus, nincs más hátra, mint belenyugodni. Azonban a coitust csak nyomós okokból szabadna megtiltani, mert ha a tilalom hosszú ideig tart, úgy kihatásai igen károsak lehetnek. Maga az orvos is gondolja meg jól, ha úgy találná, hogy a coitust hosszabb időtartamra meg kell tiltania. Nem is oly ritka az az eset, hogy az ilyen tilalom – melynek nem kellett volna olyan szigorúnak lennie – a házasságot

¹⁶¹⁾ Teljesen egészséges asszonynak a clitoris izgatására nincsen szüksége. Szerző bizonyára számolt az általánosan elterjedt kulturneurózissal, vagy másképen: kulturparapatiával, mikor részletesen kitér a clitorisizgatás körülményeire. (A fordító.)

lejtőre viszi. Még gyakrabban történik meg – és ez nem nagyon emeli az orvosi tekintélyt – hogy az érdekeltek az orvosi tilalmat egész egyszerűen nem tartják be, anélkül, hogy ebből káruk származna. Tehát a legnagyobb óvatosság a tilalom kimondásánál. Az esetek többségében tanácsos a tilalom helyett a kíméletet előtérbe helyezni és pedig nem úgy, hogy általánosságban beszélünk, hanem a technikát pontosan előírjuk és az érdekelteket kitanítjuk. És épen ilyenkor jön a habitus lateralis posterior leginkább számításba, mert a kímélet ebben a helyzetben lehetséges a legjobban. Mindkét fél testhelyezete a legkényelmesebb és a megerőltetés a legcsekélyebb. Hiányzik minden felesleges testnyomás és amellet a phallos úgy helyezhető be, hogy az az orgasmus kiváltásra elégséges és számoltunk a női genitale érzékenységével is.

Bal és jobb habitus laterálist ismerünk. A gyakorlatban a baloldali a használatosabb. Ügyelni kell arra, hogy ebben a helyzetben mindkét fél feji része egymástól megfelelő távolságban legyen. A clitoris, játékon kívül marad, azért inkább könnyebben hevülő és férjét minden tekintetben akceptáló asszonynál jöhet számításba. Az így elért orgasmus inkább a lelki, mint a testi komponensek javára írandó.

Ennek dacára a kielégülés teljes lehet. Csak a frigid, bár kíméletre szoruló asszony, nem jut ebben a pozícióban kielégüléshez, mert az ingerek csekélyek. A habitus lateralis a férj orgasmusának a kiváltására is elégséges, amennyiben a libidokielégülésének menete normális. Ő is ily módon kímélheti magát és a nagyobb megerőltetés-től tartózkodhat.

Összefoglalva: a habitus lateralis indikált a férj és feleség valamely általános megbetegedésénél és a terheség alatt. A női belső nemi szervek betegsége esetén is, ez a legkíméletesebb coituspozíció, mert kevéssé sért és izgat.

A megtermékenyítést illetőleg a lehetőségek nem rosszabbak, mint a rendes helyzetben.

IX. Habitus in genua. Azt a térdhelyzetet értjük alatta, melyet a nápolyi Museo Nazionale-ban látható bronz-

csoporton a nimpha foglal el. Ugyancsak az az előnye, hogy ily módon a clitoris és phallos szoros nexusba kerülnek egymással. Viszont hátránya az, hogy a létesülő negatív nyomás révén a vaginába levegő kerül és a coitust megnehezíti. Ily módon kellemetlenül zavaró hangok is keletkezhetnek, különösen ha a vagina bejárata tág, falai ernyedtek. Ily esetekben jobb a térd- vagy a térdkönyök-helyzetet elhagyni.

Ez a pozíció a leggyakoribb, melyet házások választanak maguknak, ha variációra szomjaznak. Anélkül, hogy előnyeit, vagy hátrányait ismernék, alkalmazzák, csak hogy épen valami mást is csináljanak, mint amit megszoktak. Valószínű, hogy atavisztikus hajlandóságok is szerepet játszanak.

A habitus in genua a megtermékenyítés szempontjából előnyös, főleg ha az ejakuláció alkalmával az asszony felső teste nem túlságosan meghajlított, illetve utána a meghajlást erősíti és ebben a pozícióban egyideig megmarad.

E pozíció ajánlható terhesség esetén is, mert a phallos így az uterust nem érheti el, másrészt épen terhesség esetén óvatosság is ajánlatos, ha az egyesülési szervek között a különbség nagy, vagy ha a graviditas miatt könnyen sérülékeny puha részeket kímélni kell. Azonkívül a vagina mélyebben fekvő részeit lehetőleg távol kell tartani a külvilággal való kontaktustól, nehogy ily módon kártékony baktériumok kerüljenek a szervekbe. Ezért ettől a helyzettől a terhesség utolsó hónapjaiban el kell tekinteni.

X. *Habitus sedens posterior* (hátsó ülő helyzet). Ebben a pozícióban a vulva erősen exponálva van, az immissio penis megnehezített, sőt a coitus alatt könnyen eredeti helyzetét elveszítheti. Az introitus vaginae hátrább hozható, ha az asszony felső testét előre hajtja, illetve a férj testét hátrafelé húzza. Indikációi a táblázatban megtalálhatók.

A különböző coitushelyzetekről a következő táblázat tájékoztat:

Tabula positionum (schematice), que in coitu indicationibus aut contraindicationibus,

	Habitus corporum	Genus irritationis apud feminam	Genus irritationis apud virum
Prima positio (positio observata) Secunda positio (positio aversa: coitus a tergo)	I Habitus normalis	Mediocris in omnia genitalia, clitoris plerumque non multum irritatur.	Mediocris in totum penem
	II Habitus supinus	Paries posterior vaginae, regio clitoridis	Frenulum praeputii, dorsum penis
	III Habitus flexus	Paries anterior vaginae. Margo posterior introitus vaginae. Clitoris non irritatur	Partes superior glandis, pars inferior corporis penis
	IV Habitus equitatis	Maxima frictionis irritatio portio uteri cum glande est hic coniuncta cum his generibus irritationis, quae in tribus prioribus positionibus nominavimus	Ut apud feminam
	V Habitus sedens anterior	Irritatio clitoridis. In immissione „profunda“ item irritatio fere similis est numero IV, sed minus perfecta; in immissione „superficiali“ irritantur solum partes in numero II descriptae	Idem
	VI Habitus lateralis anterior	Fere similia cubationis normalis (sed variationes melius fieri possunt)	Idem
	VII Habitus ventralis	Clitoris non irritatur. Solum paries anterior vaginae et margo introitus vaginae posterior irritantur. Solum satis est feminae valde irritabili	Frenulum praeputii, dorsum penis
	VIII Habitus lateralis posterior	Irritatio minima (ut in numero VII)	Frenulum praeputii, dorsum penis

observantur, cum irritationibus propriis, opportunitate pro conceptione exposita

Indicatio	Contraindicatio	Gradius opportunitatis pro conceptione
Pro usu normali	Graviditas post primos menses, adipositas abdominalis	Apta
Si membrum nimis parvum aut non satis erectum est. Contra laesionem nimiam regionis hyminis. Cubatio non maxime resupina imprimis accommodata est ad gravitatem primorum mensium. Modo coitus superficiali in casu salpingo-oophoritis chronicae et prolapsu ovarii	Pro positionibus supraextensis per totum tempus graviditatis. Pro omnibus positionibus extensis graviditas post primos menses	Non apta
Si vagina nimis patet et laxa est	Infantilismus, graviditas, salpingo-oophoritis chronica et prolapsus ovarii	Apta
Summus voluptatis gradus apud utrumque sexum. Pro viro minus valide	Vagina brevis, infantilismus; cave in primis congressuibus. Graviditas, salpingo-oophoritis chronica et prolapsus ovarii. Non apta est ad usum cotidianum	Conceptio magis prohibetur quam efficitur
Immissione penis erecti regio hyminis non laeditur. Modus coitus „profundus“, si femina non multum perita et non satis irritabilis est. Modus coitus „superficialis“, si genitalia feminae minime laedenda sunt Graviditas. Salpingo-oophoritis chronica, prolapsus ovarii	Omnes indicationes pro modo coitus superficiali, sunt contraindicationes pro modo coitus „profundo“	„Profundus“; ut in numero IV „Superficialis“; certe non apta
Commoditatis causa (ergo in casu fatigationis) Minus pressio in ventrem feminae		Apta
	Graviditas. Magna adipositas subcutanea. Onus corporis virilis	Non apta
Coitus mitissimus aptus morbo generali affectis aut debilibus conjugibus. „Superficialis“: graviditas. Salpingo-oophoritis chronica, prolapsus ovarii	Si femina medio-criter irritabilis magis irritatur quam ut frigida maneat, sed minus quam ut eius orgasmus efficiatur (lusus irritatorius auxilio esse potest)	Per se non multo minus efficax quam cubatio normalis

Prima positio (positio obverta)

Secunda positio (positio inverta: coitus a tergo)

	Habitus corporum	Genus irritationis apud feminam	Genus irritationis apud virum
Secunda positio (positio aversa: coitus a tergo)	IX Habitus in genua	Irritatio magna parietis posterioris vaginae; feminae genibus et cubitis sustentatae etiam clitoris irritatur	Magna irritatio partis superioris glandis et totius dorsa penis. Femina magis anflexa irritatur pars inferior corpora penis fritione cum arcu pubis et clitoride
	X Habitus sedens posterior	Partes anterior vaginae et margo posterior introitus vaginae. Immissione profunda penis irritationes fritionis portiois uteri cum glande. Clitoris non irritatur. Lusus irritatorius coniungi potest	Frenulum praeputii, dorsum penis. In profunda immissione ut apud feminam

Fiziológiai és technikai vizsgálataink végéhez érkeztünk el.

Valóságos terjedelmes „sinouiológia”¹⁶²⁾ vált belőle.

Nem sajnálom azonban, mert a fiziológiának ezt a fejezetét még senki sem vetette papírra, de végül mégis csak meg kellett írni valakinek.¹⁶³⁾ Szüksége van reá az orvosnak épúgy, mint a laikusnak. Az orvosnak azért, mert nem elég, ha a párosodás beteges változatait ismeri. Ha védenecinek nemi ügyeiben helyes tanáccsal akar szolgálni, tisztában *kell* lennie mindazzal, amire coitus közben – mindig csak a természetszerű és az egészség körében maradván – szükségük lehet. És nem szabad visszarettennie attól, hogy szükség esetén, a technikai részleteket is jól bevésse a férj emlékezetébe. Csak *ilyképen* cselekedhetik helyesen. Szóbeszéd és közhelyek itt nem segítenek. Betegség esetében, továbbá ott, ahol a fajfenntartásról van szó és nem kisebb mértékben akkor, ha a coitus hamis vágányra terelődik, aminek következtében a házastársak boldogsága, egymáshoz való hűsége, testi és lelki egészsége veszélyben van, az orvosnak, fiziológián alapuló technikai tanácsok segélyével, áldásos

¹⁶²⁾ συνουσια = COITUS.

¹⁶³⁾ A fiziológusok, gynaekologusok és szexológusok csak egyes részleteket tárgyálnak belőle.

Indicatio	Contraindicatio	Grædus opportunitatis pro conceptione
Apta ad conceptionem. Indicatio restricta ad cautum usum inter graviditatem. Pro cauto usu item in casu prolapsus ovarii et in quibusdam casibus salpingo-oophoritis chronicæ	Si introitus vaginæ patet et laxus est (ingressus aëris in vaginam; garrulitas vaginæ; flatus vaginalis). Per duos postremos menses graviditatis	Valde apta
Combinatio cum lusu irritatorio apud feminam non satis irritabilem	„Profundus“ sicut IV	Imprimis non apta

} Secunda positio
(positio inversa: colus a terço)

működést kell kifejeznie. Ehhez azonban, első sorban, tudnia kell.

Ami pedig a laikust illeti...

Balzac egyik szikrázó aforizmájában, azt mondotta a házasságról, hogy az asszony, ha a lelkiectől eltekintünk, hárfához hasonlít, mely titkát csak annak árulja el, aki tud rajta játszani.¹⁶⁴⁾

De hogyan játszhatna bárki is jól a hárfán, ha nem ismeri húroztatát és mit sem tud a kottákról és hangnemekről? Talán csak azok, akik különös tehetséggel vannak megáldva – ha sokat gyakoroltak és miután már sok hamis hangot ütöttek meg.

A házasságban azonban ezek a hamis hangok a legkellemetlenebbek. S ezért, a férjnek, ha művész akar lenni – és művésznek kell lennie mindenkinek, aki boldog házasságot akar –, *tanulmányoznia* kell a hárfát és a játékot. Eddig nem volt hozzá módja. Azonban, gondolja meg, hogy mindaz, amit itt leírtam, nem egyszerű „olvasmány” – és sokkal kevésbé akar „pikáns” olvasmány lenni – hanem komoly tananyag!

¹⁶⁴⁾ „En amour, toute âme mise à part, la femme est comme une lyre qui ne livre ses secrets qu'à celui, qui en sait bien jouer. H. de Balzac, Physiologie du Mariage. Catéchisme conjugal, XXXI.

Miután megszerezte e tudást, belefoghat a „Tema con variazioni”-ba. S ha végre ura mindannak a tudásnak, ismeretnek és gyakorlatnak, amelyet ez a tárgy megkíván, akkor nyitva áll neki a hajlamainak megfelelő, szabad fantázia birodalma.

Közben csoda esett: a csengő hangszer, énekes lénygé elevenedett meg, – aki *saját* tökéletességével annyira elbűvöli férjét, hogy az hálásan fogja dalolhatni: „egy sem volt annyira nő, mint te, egy sem tud úgy ölelni, mint te, egy sem tudja a szerelmet oly sok formában megeleveníteni, mint te.”¹⁶⁵⁾

A nemek közti kapcsolat csúcspontját képezi, ha a házastársak a párosodás örömeit *egymás számára* tökéletesítik, ha *egymás számára* mind újabb ingert kölcsönöznek neki – mert ezáltal mutatják meg, hogy boldogságot akarnak nyújtani, gyönyört ajándékozni, hogy nem önmagukat, hanem a másikat keresik, hogy az ajándékozó *szerelem* az, mely nemi cselekvésük minden mozzanatát irányítja és, hogy az, amit a testi egyesülésükben adni és kapni akarnak, mindenekelőtt a *lelkek* összeolvadása és egymásbakapcsolódása.

„Ha párosodtok, tegyétek ezt olyképen, hogy cselekvéseitekben rejlő nagyságot is átérzitek. Engedjétek át magatokat teljesen e cselekvésieknek és ne csak a testeiket, hanem egész lelketeket és szellemeteket is fektessétek belé.”¹⁶⁶⁾

¹⁶⁵⁾ Georgiai dal, melyet A. Thalasso közölt a „Mercure de France”-ban (1907).

¹⁶⁶⁾ Omer Haleby „El Ktab”.

XII. fejezet.

Általános jelenségek a coitus alatt (utójáték).

Synousiológiánk végén, most azokról a jelenségekről kell még megemlékeznünk, amelyek az aktussal kapcsolatosan, úgy a férfi, mint a nő egész szervezetében lezajlanak. Az előző fejezetben tárgyalt fiziológiai és technikai kérdésekkel szemben, melyeket a szerzők legnagyobb része elhanyagol, ezekről az általános jelenségekről, a legkülönbélebb munkákban részletesen tárgyalnak.

Amint láttuk, a coitusnál a genitalis szervekben lefolyó mozzantok úgy oszthatók fel, hogy megkülönböztethetünk olyanokat, melyek a mirigyeket, továbbá a vérkeringést, az izomzatot és végül az idegrendszert érintik.

Ugyanez érvényes az általános jelenségekre vonatkozólag is.

A test számos mirigyének hatékonysága észrevehetően megváltozik, főleg fokozódik. A nyálkiválasztás igen kellemetlen módon csökkenhet, ha az orgasmus sokáig következik be. Az orgasmus közeledtével néha nyálfolyássá növekszik, ami gyakori nyeléssel jár. A vizeletkiválasztás a szexuális ingerhatások következtében fokozódik: ezt a tünetényt más pszichikai ingerhatások esetén is megfigyelhetjük. Az izzadási mirigyek fokozottabb tevékenységet fejtenek ki, de nemcsak az izgalmak tetőpontján, ami az egész test igénybevételének lehet a következménye, hanem már előzőleg is. Az egyéni eltérések itt eléggé jelentékenyek, azonban a hónaljji és gyakran a térdhajlásban mutatkozó izzadás a legtöbb embernél, főleg nőknél, a leggyakoribb. És pedig, rendszerint már a coitus előtt, különösen a szerelmi játéknál, sőt néha már az előjátéknál is. A bőrmirigyek fokozatabb

tevékenységének, az általános jelentőségén kívül (ami a test fokozottabb nedvességkiválasztásának részjelensége), valószínűleg az a célja, hogy az illatanyagok nagyobb mérvű és sajátlagos színezetű termelésével, a társ szexuális ingerlékenységét növelje.

A vérkeringés jelenségei közül meg kell említenem a hajszalerek kitágulását és összehúzódását, mely jelenség az egész testre kiterjed. A sápadtságot, kipirult arcszín váltja fel. A szem fehéreje gyakran erősen piros erekkel telik meg. A vérnyomás emelkedik és a szív erősebben és gyorsabban ver. Mindezek a jelenségek, az izgalmak és feszültség növekedésével párhuzamosan fokozódnak és tetőpontjukat közvetlenül az orgasmus előtt érik el. Ezen a ponton maradnak meg az orgasmus kezdete alatt is és ennek kicsendesülésével egyidejűleg halkulnak el. (A görbéje megközelítőleg párhuzamos a normális coitus görbéjével.)

A vérkeringési változások intenzitását növeli a légzés sajátos magatartása is. Ha az izgalmi görbe tetőpontjához közeledik, a légzés felületessé, gyorsá és mindinkább akadozóvá válik. Ezáltal a gázcsere csökken és a vérben bizonyos mennyiségű szén-sav halmozódik fel. Ennek eredményeképpen, azok az agyközpontok, melyek a vér szétosztását és a vérnyomást szabályozzák, izgalmi állapotba jutnak. Ez viszont a genitális szervekben, az erekciónak újbóli fokozódásában jut kifejezésre (phallos, clitoris, pitvarmirigyek), mely ilyképpen az orgasmus előtt, maximálisan növekszik. A légzés akadályozása tehát, a coitus lefolyásának helyi jelenségeit kedvezően befolyásolja.

A vérnyomásnak nagymérvű emelkedése azonban más szempontból nem mondható kedvezőnek – mert érelmeszesedésben szenvedő öreg embereket, a törékeny agy-eredények miatt, a coitusnál szélütés is érheti.¹⁸⁷⁾

¹⁸⁷⁾ Hypochondriás, hisztériás egyének ezt az aggodalmat erősen túlzásba viszik. A nemi izgalmak levezetésére minden korban szük-

A coitus tevékenységében a test egész izomzata is résztvesz. A koordinált és részben még önkényes, de részben már automatikus és reflektórikus izomösszehúzó-dásokon kívül, amelyek a tulajdonképeni iríkcioakat alkotják, félig, vagy egészen önkéntelen erő kifejtésre való hajlamosság mutatkozik, amely az orgasmusban és előtte, görcsös jelleget ölthet, de részben törvényszerűleg ilyen alakban nyilvánul meg. Hogy feltűnő példát említsek, a szemhéjak és szemidegek görcsös mozdulatai annyira jellegzetesek a közvetlenül elkövetkező, vagy már beállott orgasmusra, hogy a nemi életnek ezt a legmagasabb megnyilvánulását a társnak feltétlenül elárulja. Az arra hajlamos embereknél, az általános spasmus keretén belül, lábikragörcsök is felléphetnek, és rendszerint nagyon kellemetlen zavarokat okozhatnak. Artikulátlan hangok kiejtése, és halk felkiáltás is (legalább részben) a coitus általános jelenségeinek ezen osztályába tartozik.

Az izomzatnak akaratunktól független, sima része is, fokozott mértékben veszi ki részét a coitus munkájában. A genitális szerveken kívül, ahol nagyon fontos szerepüket már ismerjük, ezek az izmok szabályozzák a véreredények falaiban, a már szintén említett vérkeringésbeli eltéréseket és a fokozott vérnyomást és – gyakran görcsös – összehúzódnásuk eredménye a bélgázok kitörése és a húgyhólyag kontrakciója által keletkezett vizeleti inger. Ez az utóbbi inger, a férfinél a coitus tartama alatt vizeletet nem okozhat, mert az erekció alatt a húgycső megfelelő része, a duzzadás miatt, a vizeletet nem engedi át. Ha azonban a lelankadt penisnek izgatása a coitus után is folytatódik, újabb, teljes erekció létrejötte után a vizelet kifolyhat. A nőnél a helyzet annyiban eltérő, hogy az erekatív szövetek duzzadása a vizelet útját nem zárja el, és ezért, nagyfokú érzékenység, vagy erős

ség lehet. Hiszen a szexuális nyugtalanság, a nemi energiák felhalmozódása, a vérkeringési szervekre épenúgy káros lehet. Tehát adott esetben bizonyos fokú óvatosság, de túlzások nélkül. (A fordító.)

izgalmak esetén, bizonyos kis mennyiségű vizelet kifolyhat.

* *

Az utóbb említett két jelenség (a húgyhólyag- és végbélgörcsök) valószínűleg azzal magyarázható, hogy a genitális idegközpontok izgalmi állapota áterjed a nevezett szervnek közeli központjára is. Az izgalmaknak ilyen áterjedése a szomszédos területekre, fokozatos kiterjedése és átvonulása az agynak és hátgerincnek mind távolabbi részeire, különben is jellemző a nemi excitációra. „Az agy hátsó lebenyein (látó és halló központok) a felső lebenyeken (az érzési és mozgási központok) átvonulva, átnyúlik az alsó lebenyekre (szagló központ) és végül a coitus aktusa alatt, a nyúlt gerincvelőn át, a hátgerincre terjed ki.” (*Luciani.*) A szexuális izgalmak hatása alatt, az egész idegrendszer nagyfokú feszültség állapotába kerül és az összes helyi és általános jelenségek is ezzel függnek össze. A már előzőleg leírt szekretórikus, cirkulatórikus és motorikus jelenségek is ezzel magyarázhatók.

Az érzékszerveknek, a külbehatásokkal szemben mutatkozó fogékonysága fokozódik. A szem a fényvel szemben érzékenyebbé válik. Az orgasmus kezdetével a pupilla fényérzékenysége az elviselhetetlenségig fokozódik. Ez az oka – a szemidegeknek görcsös összehúzóásával egyetemben – a szemek azon sajátságos magatartásának, amely az orgasmusra olyannyira jellemző.

A szaglás élesebbé válik. Miután ezenkívül, az ornyákhártyának bizonyos részei és a genitális szervek között, különösen a nőknél, reflektorikus kapcsolatok állanak fenn, a coitus tartama alatt az orrban sajátságos jelenségeket lehet észlelni, amelyek közül a tüsszentési rohamok és a szagokkal szemben megnyilvánuló túlérzékenység, a legfeltűnőbbek.

A hallószerv szintén érzékenyebbé válik.

A legnagyobb jelentősége azonban a tapintószerv fokozott érzékenységének van. Ez már a coitust megelőzőleg

is jelentkezik és az aktus alatt, az izgalmak emelkedésével, tovább terjed.

A tapintó érzéknek, néha a csiklandósságig fokozódó érzékenysége és a nyomában keletkező ellenhatás, a szexuális izgalmak fokozására és a különféle ingerek befogadására általában kedvezően hat. Ezt a megnövekedett befogadási képességet, első sorban a genitális szervekre közvetlenül ható ingereknél észlelhetjük és az akme (csúcspont) elérésében szintén résztvesz.

Az érzékszervek ezen fokozott érzékenységgel látszólag ellentétben áll az a tény, hogy a nagyfokú izgalomban lévő egyén érzékszervei, rendszerint nem reagálnak oly benyomásokra, amelyek más viszonyok között, a leghevesebb ellenhatást váltanák ki. A coitusban teljesen felolvadó férfi, vagy nő, a legerősebb külbehatást, sőt még a fájdalmat sem veszi észre – mert nem *akarja* észrevenni. Ha érzőszerveinek túlérzékenysége ezeket a behatásokat még növeli is, mégis *szándékosan* nem akar róluk tudomást venni, mert mindent kikapcsol, ami kielégülési vágyát hátráltatná. Jellemző vonása ugyanis a legmagasabb fokú erotikus izgalomnak, hogy a legnagyobb agytevékenység, vagyis a szellemi megnyilvánulás is alá van rendelve neki és hogy a lelki ösztönök a testiekkel azonosulnak.

„Abban a pillanatban, midőn az életnek legmagasztosabb megnyilatkozása beteljesedés előtt áll, az egyén csodálatos szépségben csillog. Arcszíne megélnékül, szemei kitágulnak, felcsillanak, arcizmai megfeszülnek, a felnőtt ember ráncai elsimulnak és visszatér az ifjúság.” A csúcspont elérésekor, arcvonásaik visszatükrözik a férfias és női jellegzetességeket: „a férfinél az erőt, a nőnél a báj”¹⁶⁸⁾

Csodálkozhatunk-e tehát, hogy az oly folyamat, amely a testet és a lelket ennyire maradék nélkül igénybe veszi, olyan megerőltetéssel jár, amelynek természetes következménye az elfáradás?

¹⁶⁹⁾ Havelock Ellis-idézet.

Valóban nem! Ha azonban ezt az elfáradást helyesen akarjuk megérteni és értékelni – amire helyes következtések levonása céljából szükségünk van – akkor még részletesen meg kell világítanom néhány kérdést.

Mindenekelőtt nyomatékosan kell hangsúlyoznom, hogy a normális coitus, nem az izommunka miatt fárasztó, hanem egyedül és kizárólag az idegközpontok igénybevétele miatt. Az igen nagymérvű feszültséget, többé-kevésbé hirtelenül követi az elernyedés, melynek, nemcsak az egyszerű elfáradás a következménye, hanem bizonyos fokú kimerülés is. Lelki életünkben is találkozunk hasonló jelenségekkel.

Minél nagyobb a feszültség, minél meredekebb az utána következő esés, annál nagyobb a fáradság és kimerülés érzete. Az első tényező, megmagyarázza, hogy a csendesen, mondhatnók, tárgyilagosan, rövid idő alatt, minden izgató esemény nélkül lefolytatott coitus, sokkal kevésbé fárasztó, mint az olyan, aminőt az érdekeltek, egész lelkiükkel, finom technikával, a legnagyobb szerelmi mámorban, végeznek el. A másikat az a régen ós általánosan ismert tény magyarázza meg, hogy a nő fokozatosan elhalkuló izgalmai következtében (lásd az A. ábra görbéjét) sokkal kevésbé fárad el, mint a férfi. Az a mondat, hogy »post coitum omne animal triste«,¹⁷⁰⁾ tehát bizonyára férfítól származik.

Végeredményben azonban sem az elfáradás, sem a kimerülés nem valami jelentős eset és normális viszonyok mellett, csupán álmoossági hajlamban nyilatkozik meg. Csak abban az esetben, ha túlságosan nagy kívánságokat kellett kielégíteni – például ha a coitus többszöri megisméltése miatt, vagy az aktust megelőző valamely más okból, nagymérvű fáradság állott be –, léphet fel a kimerültség érzete, sőt (bárcsak kismérvű), valóságos kimerültség állapota is bekövetkezhetik. Ily esetben, az aktív félnek az a túlerőltetése, mely az orgasmus eléréséhez szükséges volt, szintén hozzájárul a kimerüléshez.

¹⁷⁰⁾ „Coitus után minden lény szomorú.”

Hogy az ily körülmények között végrehajtott coitus káros, az természetes. Ez azonban, aránylag elég ritkán fordul elő. Leginkább akkor, ha több kedvezőtlen tényező összetalálkozik, például, ha az egyébként is .legyengült szervezettől, rendkívüli nemi teljesítményt követelünk meg. Rendes körülmények között, a nem túlzott congressus, még a beteg testnek sem szokott megártani.

* *

Normális körülmények között, a coitus az érdekelt felek testi és lelki közérzetére valósággal élesztőleg hat. Különösen akkor, ha utána pihennek – alvásra nincs szükség – úgy a kielégítettség, az egyensúly, az önbizalom, az egészség, a testi és lelki erő, oly megnyugtató érzéséhez jutnak el, ami másképen egyáltalában el sem érhető.

* *

A *szerető* házastársaknak, ember által elérhető boldogság összességét épen a coitust közvetlenül követő pihenő nyújtja. Az ideális együttélés önkívületénél sokkal erősebben kapcsolja össze a szerető társakat, a legforróbb kívánságuk beteljesülését követő, minden vágytól mentes idő, midőn egymás karjaiban nyugodva, pihenés közben, éber álomban, újból végigélik a gyönyöröket és ez a tudat lelküket még akkor is egymáshoz kapcsolja, midőn a testi egyesülésüknek már meg kellett szűnnie.

Ezzel már meg is kezdődött az utójáték.

Az *utójáték* a nemi érzéseknek egyik jelentékeny része, – azonban épen ezt hanyagolják el a legtöbbször.

Az a férj, aki a befejezett coitus után szokásszerűleg elalszik és vígan horkol, holott asszonyánál az erotikus érzések kicsendülése most van folyamatban – pedig mennyi férj cselekszik így, tudatlanságból, vagy meggonddatlanságból, még azok is, akik szeretik feleségüket – nemcsak a legszebb lelki élménytől fosztja meg önmagát, hanem lábbal tiporja feleségének ábrándjait, és arról tesz tanúbizonyságot, hogy az asszony lényegéről, szerelmének gyönyörű voltáról, a benne felélesztett érzésekről, szerelmeskedés és gyengéd szavak utáni vágyáról –

mindez, túléli az elmúlt orgasmust – sejtelve sincs. Az utójátékban nyilvánul meg a férfi szerelmi kultúrája.

A férfi tehát iparkodjék a nőnél, a szerelmi nexus befejezése után is, a boldogság érzését ébren tartani. Egyetlen csókkal, egyetlen szóval, cirógatással, vagy öleléssel elérheti ezt. A szerető asszonyt már az is kielégíti, ha érzi, hogy a testi nexus befejeződésével még nem múlt el minden ős férje ép oly boldog maradt, mint ő maga. Egyetlen kívánsága, hogy boldogságáról bizonyossággal szolgálhasson.

Amint mondtuk, az utójáték a nemi nexusnak egyik számottevő része. Fontos azért, mert a coitussal létrejött szerelmi kapcsolatot megszilárdítja. Szorosan hozzá tartozik, mert erotikus természetű érzések kicserélődéséből tevődik össze. Hogy ezek a tényezők tisztára lelki természetűek és a testi nexus egyedül csak segítő eszköz szerepét tölti be, ez fontosságukat semmiféle irányba sem befolyásolja. Sőt épen ez adja meg a coitus egész symphoniájának legfinomabb és leggyengédebb árnyalatait.

Ez az oka annak, hogy vele itt nem sokat foglalkozhatunk. A szerelmi utójáték egész technikája lelki térre tartozik és ha finom megnyilvánulásait, hatásait és ellenhatásait meg akarnók rajzolni, a szerelmi élet egész lélektanát kellene megírunk. Ez pedig nem tartozik ennek a munkának a keretébe.

Egyetlen tanáccsal akarok azonban szolgálni: mindenki ápolja gonddal és odaadással szexuális életének ezt a részét! A túlzástól azonban óvakodjék!

A szertelenség az érintkezés egyik szakaszában sem árthat annyira, mint épen itt, hol minden megnyilvánulás annyira gyengéd árnyalatú, oly finoman nüanszírozott, hogy mindent csak *sejtetni* szabad.

* *

Az utójáték időszakának fizioiogiája a következő két részre osztható: az első rész az izgalmak elhalkulása és visszatérésük az egyensúlyi állapotba; a második egyetlen szóval jelölhető meg: nyugalom. A technikai részt, mint a nemi élet minden más szakában, itt is a fizioiogiai

jelenségekkel kell összehangolni. Ezért azt tanácsolom, hogy mindaddig, míg a test teljes egyensúlyi állapota helyre nem állott, tartózkodni kell minden olyan újabb izgalomtól, mely ennek az állapotnak bekövetkezését megzavarhatná. Előfordulhat, hogy az elbizakodott ifjúság az orgasmus utáni nirvánát tréfával és ingerkedéssel cseréli fel abból a célból, hogy újabb izgalmak útját egyengesse. Előfordulhat az is, hogy érett emberek újabb szerelmi játékba kezdenek, mielőtt előző szerelmi érintkezésük, az utójátékkal teljesen befejeződött volna.¹⁷⁰⁾ Mindez az utójátéknak csak kitolását és elhalasztását jelenti, de nem dönti meg azt az elvet, hogy az izgalmak végleges lecsillapodása mindég orgasmushoz kapcsolódjék és azt, a genitálék irritálásával megzavarni nem szabad.

Az utójáték tartamát nem lehet megállapítani, mert befejeződését nehéz meghatározni. A nászházasságban szinte észrevétlenül kapcsolódik bele az újabb szerelmi előjátékba. Ha ez csak hosszabb idő elteltével is kezdődik meg, amannak utózöngéi egyetlen szerelmes szóban, egyetlen pillantásban, az elmúlt gyönyörök halk említésében és újabb egyesülés boldogságára való gyengéd célzásban ismét újjáéled.

Ha ezek a boldog percek nem ismétlődhetnek meg, ha a házastársak egymástól elszakadnak, ha örökre elválnak, az emlékek megmaradnak és nem múlnak el... ameddig a lélek csak emlékezni tud.

Az *ilyen* boldogság utózöngéje *soha* el nem halkul.

„Valóban, a szerelmeseknek örömei, melyeket együtt éltünk, oly édesek voltak, hogy soha bennem ellenszenvet nem keltettek és soha azokat elfelejteni nem fogom. Bármerre is tekintek, mindég szemem előtt lebegnek és mindegyre a régi vágyakat élesztik fel bennem...”

„Panaszkodnom kellene azért, amit elkövettünk, én azonban inkább azt kívánom, amit már nem tehetünk.

¹⁷⁰⁾ A coitus megismétléséről a következő fejezetben bővebben tárgyalunk.

Nemcsak az, amit tettünk, hanem minden hely, minden óra, amelyben megtettük, képeddel együtt, oly mélyen bevésszött lelkembe, hogy gondolatban újból mindent végigélek veled és még álomban sem találok nyugalmat. Sőt testem mozdulatai sokszor elárulják lelkem vágyait és szavak siklanak ki ajkaim közül, amelyeket elfojtani nem tudok..”¹⁷¹⁾

¹⁷¹⁾ Heloise-nak férjéhez Abälardhoz intézett negyedik leveléből, melyet, hosszú idővel kikényszerített válaszuk után irt hozzá: „In tantum vero illae, quas pariter exercuimus, amantium voluptates dulces mihi fuerunt, ut nee displicere mihi nec vix a memoria labi possint. Quocumque loco me vertam, semper se oculis meis cum suis gerunt desideriiis -----.”

„Quae cum ingemiscere debeam commissis, suspiro potius de amissis. Nec solum quae egimus, sed loca pariter et tempóra, in quibus haec egimus, ita tecum nostro infixata sunt animo, ut in ipsis omnia tecum agam, nec dormiens etiam ab his quiescam. Nonnunquam ex ipso motu corporis animi mei cogitationes deprehenduntur nec a verbis tempéramt improvisis...”

Intermezzo III.

I.

Hihetetlen, hogy a legtöbb férfi mennyire tudatlan a nő
fiziológiájában. *Camille Mauclair.*

II.

Über euch hinaus sollt ihr einst lieben
So lernt erst lieben! *Nietzsche.*

III.

Aki a szerelmet tanulni akarja, az mindig csak tanuló
marad. *Bernhardi*
Don Juan.

IV.

Si vis amari, ama. *Azt akarod, hogy szeresse-*
nek: szeress!
Seneca
Epistolae.

V.

A vágyakozást megszületni engedni, azt táplálni, kifej-
leszteni, növelni, ingerelni, kielégíteni: valóságos költe-
mény. *Balzac*
Házassági katekizmus.

VI.

Amor nihil potest amori *A szerelem nem tagadhat*
denegare. *meg semmit a szerelemtől.*
Amans coamantis solatiis *A szerelmes nem tudja*
satiari non potest. *szerelmesét eléggé élvezni.*
Egy XII. századbeli Codex amoris-ból.

VII.

Gyenge annak szerelme, aki csak szavakban tudja kifejezni, hogy mennyire szeret.

Dante
(*Vita nuova*.)

VIII.

Csak a házasságban lesz a nő a férfi révén teljessé, épen úgy, mint a férfi a nő által. Csak férfi és nő együtt alkotnak egy egész embert.

Hippel.

IX.

Laetitia perfectio est. Az öröm az a tökéletesség.

Spinoza.

X.

Nem tudom, tévedés rabja vagyok-e, de számomra a nemi kérdés – mint a gyökér és virága – minden morál kezdete és vége. Hiába dolgozunk becsülettel, éjjel-nappal az emberiségért, ha a nemi életet – az igazi altruizmus mindig megújuló elemi iskoláját – elhanyagoljuk.

S. H. Ribbing
Szexuális Higiéné.

XI.

A szellem és a szív színezi elragadóvá az érzéseket.

de Vauvenargues.

XII.

A férj érdeke és becsülete megköveteli, hogy ne engedjen meg magának olyan erotikus örömet, melynek ingerét társnőjében nem tudja felkeltetni.

XIII.

A legszemérmesebb feleség lehet még a légérzékibb is.

XIV.

Ha a szerelmi élet egyes pillanatai közt különbségek vannak, úgy a férj egy asszonnal is boldog lehet.

XV.

A férfi zsenialitásától függ, hogy a szerelmi örömök egyes változatait felismerje, fejlessze, új stílussal és kifejezéssel ruházza fel.

Ez a zsenialitás, ha két fél nem szereti egymást, fiatalanságnak tekinthető, ha azonban szerelemből fakad, akkor soha.

XVI.

Barátnak lenni kényelmesebb, mint férjnek, mint ahogyan nehezebb minden nap szellemesnek lenni, mint időnként szépeket mondani.

Balzac.

XVII.

Von uns geworfen die Kleider ! Nur nackt soll der Körper,
Geliebte,
Nahen dem nackten Leib, wenn er ihn sehnd umschlingt.

Paulos Silentarios.

XVIII.

A szerelmesek a testi-lelki alkotás legmagasabb régióiban vannak. Olyan kelyhet nyújtanak egymásnak, melyből a legteljesebb üdvözlést élvezik.

Havelock Ellis.

NEGYEDIK RÉSZ.

A nászházasság hygieneje.

A férfi és nő együttélésének erkölce és hygieneje, kölcsönös szerelmüktől függ.

Féré.

BEVEZETÉS.

Definíciója, körülhatárolása és beosztása.

A házasság hygieneje felöleli mindazokat a tényezőket, amelyek azon célból szükségesek, hogy a házastársak együttélésüket egészséges alapokra építhessék, egészségüket – s ami ezzel szorosan összefügg – boldogságukat ápolhassák és szükség esetén a zavaró körülményekkel eredményesen szembeszállhassanak.

Egész terjedelmét tekintve, tehát felölelné a nemi élet teljes egészségtanát és a szexuális pszichológia nagy részét. Az olvasó azonban tudja, hogy ez, kitűzött célunkat erősen meghaladná, épen ezért megfogja érteni, hogy a házasság egészségtanának szűkebb keretén belül kell megmaradnunk.

Tárgyalásunk megkönnyítése céljából, a házasság hygienéjét a testi és lelki egészség ápolására oszthatjuk fel, azonban mindég szem előtt kell tartanunk, hogy a testi és lelki tényezők állandó kölcsönhatást gyakorolnak egymásra és folytonos figyelemmel kell lennünk arra, hogy azoknak az embereknek szerelmi életében, akik szeretik egymást, tehát első sorban a *nászházasságában*, a testi ingerek *mindenkor* a lelki tényezők hatása alatt állanak.

XIII. fejezet.

Testi hygiene.

ELSŐ RÉSZ.

Defloráció. – A mézeshetek.

Kezdjük el az elején, a házasság testi végrehajtásánál. Ez nem mindég azonos a deflorációval, mert hiszen nem minden nő lépi át, mint *virgo intacta* (érintetlen hajadon) a házasság küszöbét. Azokban az esetekben, midőn az új asszony a házasság előtt is folytatott nemi életét, mindaz, amit erről a kérdésről az alábbiakban el fogok mondani, reá, vagy egyáltalában nem, vagy csak részben vonatkozik. Annál fontosabb azonban mindez a férfi részére, mert, még csak gondolnia sem szabad arra, hogy a fiatal asszony deflorációja minden szempontból egyszerű dolog, melyet könnyelműen foghat fel.

Testi és lelki ellenállást kell legyőznie.

A lelki ellenállás (íme, már a lelkiek területén vagyunk) még a legteljesebb szerelem, a legnagyobb készség és odaadás esetében is fennáll, fennáll még akkor is, ha a fiatal hitves ezt önmaga előtt is el tudja titkolni.

Ezt a megállapításomat az állatvilágból vett analógiával akarom beigazolni, bár az innét kínálkozó hasonlatokat, eddig szándékosan elkerültem e könyvben. Figyeljük meg bármely állatfaj nőstényét a pázás ideje alatt. Azt fogjuk észlelni, hogy valamennyi kívánja a fedezést, azonban azok, amelyek már átélték ezt, egészen más magaviseletet tanúsítanak, mint azok, amelyek még nem „tudnak”. Igaz, hogy néha még ezek is menekülni látszanak a hím elől, de nyilvánvaló, hogy ez pusztán az ingerlésnek egyik faja, amelynek az a célja, hogy a hímet, de önmagát is, még jobban ingerelje, és mindkettőjüket

megfelelő készségi állapotba hozza. A még „érintetlen” nőtények azonban egészen másképen viselkednek. Ezeknél a menekülési kísérlet messze meghaladja az izgalmi határt, és egész viselkedésükből az látható, hogy a nemi egyesülési ösztön valóságos harcot vív a szorongás és félelem érzetével, az ösztön pedig néha csak aránylag hosszabb idő múlva győzelmeskedik. Azok a kutyatulajdonosok, akik nőtény kutyát tartanak és az állatokkal, mint ez gyakran előfordul, valóságos baráti viszonyban vannak, a hím versengésénél kiolvashatják az állatok szeméből, hogy az „érintetlenek” az érintkezési vágy minden hevessége mellett is mennyire félnek, ellentétben a már „tapasztaltakkal”, amelyeknél viszont tisztán megállapítható, hogy megkívánják a hímet.

Ez a szorongás, kétségen kívül, egészen más eredetű, mint az embernél a virgóknak attól a fájdalomtól való félelme, mely a hymen deflorációjának velejárója. A szorongás érzetét az állatoknál is észleljük, melyeknek pedig hymenjük egyáltalában nincsen, és amelyeknél tehát a coitus nem is fájdalmas. De még fokozottabb mértékben találkozunk mindezzel, annál a teljesen tudatlan lánynál is, aki a hymenről és a deflorációról mit sem tud.

Nem kétséges, hogy ezen az önkéntelen ellenkezést magába foglaló félelemnek mélyebb oka és nagyobb jelentősége van, mint a csekély fájdalomtól való aggodalom. Aki a kérdést csak némiképen is megakarja érteni, annak csak arra kell gondolnia, hogy a nő életének legjelentősebb eseményéről, a nemi életbe való belépéséről van itt szó, melynek következményei, feladatai és – veszélyei vannak.

A jelentkező tudattalan, tudatalatti és kis részben, tudatos fájdalommal, minden körülmények között számolni kell. Ez a figyelmeztetés, természetesen nem azt jelenti, hogy a férfi a megfelelő pillanatban gyenge legyen, vagy szánalommal viseltessék, hanem jelenti azt, hogy elérkezett az első, – de bizonyára nem az utolsó és nem is legkényelmesebb – alkalom, sőt kötelessége, midőn a férjnek módjában áll oly tapintatot tanúsítani, melytől

igen nagy mértékben függhet úgy a saját, mint feleségének házassági boldogsága. „A házasság sorsa a nászéjszakától függ.”

* *

A házasság testi végrehajtásának csak egyetlen akadálya lehet és ez a hymen. Egyébről, mint például elhárító mozdulatokról, vagy a femora összeszorításáról szó sem eshetik. Ha ennek ellenére ilyen jelenségek fordulnak elő, ez kétségtelen bizonyítéka a menyasszony hiányos lelki előkészítésének. Ebben az esetben a defloráció minden kísérletéről le kell mondani, mindaddig, míg a lelki hiányok nem pótoltnak. Balzac mondja: „Ne kezd el a házasságotat erőszakossággal.” Én hozzáfűzném: mert ez évek múlva is megbosszulja magát.

A defloráció technikájáról a XI. fejezetben már fontos dolgokat mondtam. Elegendő, ha itt arra utalok, hogy a phallos, a dorsálisan fekvő asszony genitális szerveibe előlről és felőlről, a pitvar falai mellett, iparkodjék kerülni. A további előnyomulásnál a hymen szegélye megfeszül, és rendszerint jobbról és balról hátrafelé rupturát szenved. Természetes, hogy ez a ruptura fájdalmas, de az anatómiailag normális hymen rupturája, a nem túlérzékeny nőnek, nagyobb fájdalmat nem okoz és könnyen elviselhető. A fájdalom tartama nagyon lecsökkenthető, néha egyetlen pillanatra szorítkozik, ha a férfi akkor, mikor a benyomuló glans penissel megéri az ellenállást, erőteljes, de semmi esetre sem durva frikcióval elhárítja azt. Ha a nő ebben a pillanatban, fájdalmát elkerülendő, nem húzódik vissza, akkor a hymen rupturája egyszerre történik meg, a defloráció végre van hajtva, és az immissio penis bekövetkezhetik. A ruptura nyomában jelentéktelen vérzés keletkezhetik, amely csakhamar magától megszűnik. A vérzés, néha kiadósabb is lehet és hosszabb ideig is tarthat. Ilyenkor is elég, ha a nő addukált alsó végtagokkal, nyugodtan fekszik és a vérző helyet nem bántja (nem dörzsölni!). Orvosi beavatkozásra csak a legritkább esetben van szükség.

* *

Amennyiben nem sikerült volna a hymenen a jelzett módon átkerülni, a kísérletet nem szabad folytatni, hanem az egész aktust el kell halasztani egy, vagy két nappal. Hosszan tartó, túl gyorsan megismételt, vagy túlságosan heves kísérletek csak fokozzák a nő érzékenységet s a fájdalomtól való félelmét és csökkentik az eredményre való kilátást. A fentebb említett erőteljes frikcióval is bizonyos mértékig vigyázni kell, hogy a phallos immissióját még meg lehessen akadályozni, ha a hymen ellenállása tulerős volna, a fájdalom tulnagy, vagy a félelem túl intenzív volna.

Haleby, a régi mohamedán bölc, „El Ktab” című könyvében, a következőket mondja: „Légy gyengéd és óvatos, ne próbáld erőszakosan, elzárt testének kimondhatatlan ellenállását legyőzni. Legyen lelki erőd, hogy forró vágyadat fékez; ha a természet nagynak és hatalmasnak alkotott, ne habozz, hanem halaszd el a defloráció kísérletét a következő, vagy az ezután következő napra.”

A keleti népek, a szerelem dolgában a mi népeinknél sokkalta bölcsebbek, okosabbak és értelmesebbek. A mi férfaiink már csak azért sem ily kíméletesek, mert ily esetben „tehetetlen mamlasznak” tartanak magukat. Vannak olyan népek, amelyeknél a vallás és szokás, az első coitus végrehajtását az egyebekelését követő második, vagy harmadik napra írja elő.¹⁷²⁾

Azonban ebben az esetben is ügyelni kell a régi latin mondásra: ne quid nimis (semmiből sem túlsókat). A deiloráció túlságos elhalasztása, némely tekintetben károsná válhatik. Aki tőlem ebben a kérdésben pontos tanácsot kér, annak a következőket ajánlom: ha négy napon belül, háromszori kísérlettel sem sikerült a defloráció, akkor a fiatal pár forduljon a gynakológia gyakorlatában és a szexuál-pszichológia terén képzett orvoshoz.

¹⁷²⁾ A Banda szigets csoporton például, az újonnan egybekelteknek, csak három éjszaka elteltével szabad a coitust lefolytatniuk, öreg asszonynak, vagy fiatal gyermeknek kell közöttük aludnia. (*Ploss-Bartels*, „Das Weib”, L, 549. old.).

Az orvos a hymenen alkalmazott néhány bemetszéssel, esetleg lelki utón, vagy mindkét módszerrel rendszerint segíteni tud. De az is lehet, hogy a férjnek kell tanácsokkal segíteni, vagy kezelésbe venni. Semmi esetre sem szabad tűrni, hogy a káros lelki hatások hosszabb ideig érvényesülhessenek, mert akkor nehezebben lehet eredményt elérni.

* *

Ha az immissio penis sikerült, akkor a lelkileg is erős nemi inger állapotban lévő férfi, aránylag csekély számú frikció után, már eljut az ejakulációig.

A nőnél ezek a frikciók a legritkább esetben lesznek elégségesek az orgasmus kiváltásához. Még ha előzőleg nemi inger is állott fenn, a testi és lelki gátlások ezt ellensúlyozzák, és igen valószínűtlen, hogy a nő az első coitusnál kielégüljön.

A magam részéről nem is tartom helyesnek, a frikciók folytatásával az orgasmust kierőszakolni. A hymen friss sebeit sem szabad a szükségesnél hosszabb ideig izgatni. Ebben az esetben a kíméletet magam is fontosabbnak tartom, mint a nő teljes lereagálást, amire pedig mindenkor a legnagyobb súlyt szoktam helyezni.

Felvetődik itt az a kérdés, hogy nem kell-e a nő lereagálását a coitushoz kapcsolódó izgalmi játékkal, mégis előidézni? Szerintem erre a kérdésre, a következőket lehet felelni: ha a coitus befejezése után, jelen esetben tehát a férfi ejakulációja után, a nő a genialis izgalom oly fokára érkezett el, hogy megkívánja az ingereknek az orgasmusig haladó fokozását és az új pár viszonya oly bensőséges, hogy ezt a természetes tartózkodás nem gátolja, akkor ajánlatos az ingereknek az izgalmi játék segítségével történő továbbfokozása. Ez azonban tisztára a clitoris területére szorítkozzék, mert a hymen táját, a már fentebb említett okokból kímélni kell.

Hogy vajjon már az első coitust is izgalmi játék vezesse be, ez teljesen a menyasszony lelki konstellációjától függ.

Miután a defloráció ennek hatását amúgy is ellensúlyozná, véleményem szerint, ennek nem sok értelme volna. Az első coitusnak, a nő szempontjaiból, különben is az a célja, hogy a hymen által alkotott akadály az útból eltakaríttassék, és a genitális szervekhez vezető ut felszabaduljon.

A férfinek a szükséges mértéken túlmenő aktivitása bántaná a többé-kevésbé félénk, igazán szüziessen érző menyasszony szégyenérzetét, mert a helyzettel járó egyébként is súlyos, megterhelést csak fokozná. A nő szeméremélete önmagában véve is annyira szép és finom – bár „modern” szokások és ruházkodás által túlságosan lefokozott – tulajdonság, hogy a férjnek ezt mindenképpen kímélnie és ápolnia kellene! Már csak ebből az okból is óvatosan járjon el a férj, az első coitust megelőző szerelmi játékban. A szerelmi játék azon részének, melyet előjátéknak nevezünk, és amely csókból, ölelésből, simogatásból és gyengéd szavakból áll, teljesen szabad teret lehet engedni; az erotikumnál azonban tehát a játék mindazon részénél, mely a célt túlságosan érthetően fejezi ki, ajánlatos, ha a férj nem túlságosan mohó.

Ez a tartózkodás, a test megtekintését illetően, különösen fontos. Annak, amit az előző intermezzóban *Paulos Silentiarios* verseiből (XVIII. szám) idéztem, a házasi élet előrehaladottabb idejében van csak jogosultsága. Nem lehet a szemérmes menyasszonytól megkívánni, hogy testét, még a forrón szeretett férje előtt is, felfedje. Épúgy nem szabad őt, a neki bizonyára óriásinak tetsző phallos látványával megbántani, mert ez lelki ellenállását csak fokozná.

Azonban – nem minden menyasszony félénk, szemérmes gyermek. És ezért az a körültekintés, ami ilyen gyermeknél helyén van, nem alkalmazható az olyan lánynál, aki ezt a nevet tisztára csak hymenje érintetlenségének köszönheti.

* *

Végül még egy technikai szempontot akarok megemlíteni. Miután a menyasszonynál a helyi genitális

izgalom hiányzik, a phallos útját biztosító nyákkiválasztás sem lesz elegendő, ami az egész folyamatot megnehezíti és fájdalmassá teszi. Ezt elkerülendő, célszerű közvetlenül a vulvába, valami anyagot behelyezni. Ha a férj megmagyarázza a menyasszonynak ennek célját, bizonyára túrni fogja, és ennek szuggesztív hatása is hasznos lesz.

A mézeshetek következnek. Az emberek itt is téves elgondolásnak hódolnak, különösen a nőtlen férfiak. Amint a nászéjszakát képzeletükben és beszélgetésekben, a földöntúli gyönyörök csúcspontjának vélik, akként hiszik, hogy a mézes hetek a korlátlan nemi élvezetek szakadatlan láncolatából állanak.

Tévedés. Ez csak a tanulás ideje. Az összes komoly és hozzáértő férfi és női szerző, feltűnő módon teljesen egyetért abban, hogy a mi éghajlatunk alatt és a mai időben élő nőnek először meg kell tanulnia az orgasztikus érzések megérzését és csak fokozatosan lesz képes arra, hogy a coitusnál az orgasmust elérje. Miközben ezeket a sorokat írom, kapom kézhez a „Zentralblatt für Gynäkologie”, amelyben *Edelberg* és *Galant* ilyen kérdéseket tárgyaló cikkéről emlékeznek meg.¹⁷³⁾ Ezeknek a kutatóknak az a véleményük, hogy az aktív nemi élet elején, a coitusnál tapasztalható elégtelen megértés, fiziológiai, tehát egészen normális jelenségnek mondható; a nőnek az orgasmus megérzését előbb meg kell tanulnia. Az időnkénti elégtelen megérzés gyakoriságát, a fent említett szerzők véleménye szerint, majdnem 100%-ra lehet tenni.

Ha ez az, abszolút számban kifejezett – becslés kissé túlzott is, és ha belőle néhány százalékot el is lehet venni, az mit sem változtat azon a tényen, hogy a nőnek nem csak azt kell elsajátítania, hogy a coitusnál miképpen viselkedjék, hanem mindenekelőtt azt is, hogy mit kell éreznie.

Egyáltalában nem kétséges, hogy a házasság első időszaka tanoncidőnek tekintendő.

¹⁷³⁾ Monatschrift für Geburtshilfe u. Gynäkologie, LXVII. kötet, 6. füzet. Ref. a Z. f. G. 1925. jan. füzetében.

A férj a mester és a mesternek elsősorban türelmet és önuralmat kell tanúsítania. Hogy a férj ennek a két súlyos követelménynek, nemi életének ebben az akut korszakában csak igen nehezen tud megfelelni, az érthető. És ezért a mézeshetek, a férfi szempontjából is, tanoncidőnek tekinthető, midőn a házassági altruizmusból és a nemi önmegtartóztatásból kell levizsgáznia. Szerelmi életének ebben az időszakában eszébe fog jutni az orosz paraszt közmondása, amely így szól: „a jó házasság is vezeklés.”

* *

A nő érzéseit csak fokozatosan lehet felébreszteni. Az egyikét gyorsabban, a másikat lassabban. „Gyakorlat és kímélet” a két eszköz, amelyet itt is, mint minden más latens testi, vagy lelki képesség kifejlesztésénél, alkalmazni lehet. Különös kíméletet kell tanúsítani a deflorációt követő napokban, míg a hymen körüli területek be nem gyógyulnak. De kíméletre szorul a vulva is, mert a szokatlan izgalmak miatt ingerlékeny, amit a gyulladásszerű vörössége és fájdalmas volta is igazol.

A gyakorlat abban áll, hogy mint mindennél, amit meg kell tanulni, itt is bizonyos mértéket kell betartani és fokozatosan kell előrehaladni. A coitus technikáját bizonyára nem lehet ugrásszerűleg, vagy gyors ütemben elsajátítani. A coitus különböző válfajaira, csak később, a „felsőbb oktatás” folyamán kerülhet sor.

A legcélszerűbb, ha a fiatal házaspár ezt a nászút utáni időre halasztja. Ennek több oka közül a legfontosabb az, hogy így elegendő ideje marad az új házasoknak, az „elemi részek” elsajátítására. Ily beosztás mellett az amúgy is fárasztó első heteket nem terhelik meg még jobban. De fontos azért is, mert a nászútról való visszatérést követő idő a fiatal asszony részére, az előzőhöz hasonlítania, úgyis eléggé sivár, mert a férjet újból igénybe veszi a hivatásbeli munkája és az asszony elhagyottnak, sőt „elhanyagoltnak” érzi magát. A magasabbrendű szerelmi oktatás, a „nászházasságra való nevelés” legjobban fogja kitölteni ezt az időt.

XIV. fejezet.

Testi higiéné.

MÁSODIK RÉSZ.

A nemi tevékenység hatása a testre és lélekre:

A szexuális teljesítőképesség.

Ezek után, végre elérkeztünk a tulajdonképeni nászházassághoz. Tanulással és önmagunk nevelésével kiküszöböltük mindazokat a veszedelmeket, amelyek helytelen viselkedés miatt, a házasság első idejét megzavarták és elkerültük mindazt, ami kezdetben a szexuális érzéketlenség, vagy helyi és általános túlzgatás miatt azt veszélyeztethették volna. És ezzel kezdetét veheti a házastársaknak az a „harmonikus, virágzó nemi élete”, amit könyvünk elején kilátásba helyeztünk.

Hogyan alakul ki az ilyen házaselet higiénéje?

Hogy erre a kérdésre válaszolhassunk, ismernünk kell a házastársak szexuális teljesítőképességét és tisztán kell látnunk, hogy az élet különféle belső és külső viszonyai mennyiben befolyásolják ezt a képességet és különösképpen a coitust. Ezekből a tényezőkből, önmagától alakul majd ki a szexuális élet okos és egészséges szabályozása.

Megelőzőleg azonban meg kell még világítanunk a szexuális életnek a testre és lélekre gyakorolt hatását.

A legtöbbet amit erről a kérdéstről el lehetett mondani, az előző fejezetekben már oly részletesen tárgyaltunk, hogy azokat megismételni felesleges volna. Itt a következőkre fogunk szorítkozni:

A coitus, mint olyan, a nőre minden kétséget kizáróan kedvező hatást gyakorol.

Kifejezetten hangsúlyozom, „a coitus, mint olyan”. Mert a nemi congressusnak egyik legfontosabb és ter-

mészetes hatása, a terhesség, a testből és lélekből már nemcsak kizárólag kedvező hatást vált ki. Itt már a kedvező hatások a kedvezőtlenekkel váltakoznak. A terhesség teljesen kifejleszti a genitális szerveket, ez igazolja hiánytalan működőképességüket is – de meg is rongálja őket. A terhesség által éri el a test legteljesebb érettségét és teljesítő képességét – de emellett oly mértékben átalakítja egyik-másik működését, például az anyagcserét, hogy (még normális esetekben is) eléri a betegség határát, sőt betegséggé fajulhat. Végül a terhesség jelenti az egészséges, gondolkodó nő vágyainak csúcspontját: az anyaságot, ami a női léleknek leghatalmasabb és legcsodálatosabb megnyilatkozása – de egyúttal majdnem rendszeresen felidézi a félelmi neurosis tüneteit is.¹⁷⁴⁾¹⁷⁵⁾

Mindezeket a jelenségeket, ehelyen csak érinthetjük, mert ezek különálló munka tárgyát képezik. Az anyag egyébként még távolról sincs kimerítve és ezen a téren még tudásunk elején állunk.

Egy azonban egészen bizonyos. A terhesség gondolata a legtöbb házaspár nemi érzésében igen nagy szerepet játszik. A zavartalan coitus csak akkor biztosítható, ha az érdekelték ettől a gondolattól függetleníteni tudták magukat. A terhességtől való félelem, a coitus lelki tényezőit annyira befolyásolhatja, hogy a testi reakciót is hátráltathatja, sőt teljesen meg is akadályozhatja. Ez a félelem már számos házasságot szétzüllesztett.

Ebből az elgondolásból kiindulva, de azért is, mert a terhesség kimaradása is tönkretelhet sok házasságot, könyvem elején a „harmonikus, virágzó nemi élet” követelménye mellé második tétel képen „az utódok kérdésének a házastársak kívánsága szerint való megoldását” állí-

¹⁷⁴⁾ Lásd a Zentralblatt f. Gyn. 1925 évi, 7. számában, *Heberer*: „Zur Psychologie der Schwangerschaft” c. cikkében az álomanaliziseket.

¹⁷⁵⁾ A Fortschritte der Sexualwissenschaft und Psychoanalyse, II. Bd., gyűjteményben (1927) „Graviditätsneurosen” cím alatt magam is részletes pszichoanalízisnek vetem alá a terhesség hatását a női pszichére. A fordító.)

tottam, mert az egyik a másikat természetesen ki-egészíti.

* *

Ha azt vizsgáljuk, hogy a rendszeres, tehát nemcsak egyes, ritka alkalmakra szorítókozó coitus, a nőre milyen hatással van, akkor azt fogjuk tapasztalni, hogy a rendszeres szexuális tevékenység a genitális szerveket anatómiailag és fiziológiailag kedvezően befolyásolja, ami az egyes, előzőleg fennálló szabálytalanságok megszűnésénél és a menstruáció fájdalmosságának kiküszöbölésénél is megállapítható. Ez a kedvező hatás az egész testen és főleg a mellben – a többé-kevésbé fejletlen, gyermekded mamma érett női kebellé alakul – jelentkezik és azonnal szembe ötlük, ha például oly asszonyt látunk, akit lánykorában ismertünk, de nem tudjuk, hogy időközben férjhez ment.

Hogy a szexuális tevékenységnél számbajövő tényezők közül melyik befolyásolja döntően ezen változásokat, azt megállapítani vajmi bajos.

Az ismételt orgasmus, amely, mint tudjuk, az érdekelt szervekben mindig nagy vérbőséggel jár, ennek a változásnak bizonyára nem egyedüli előidézője. A masturbáló lányoknál észlelhető például a genitális szervek bizonyos megnagyobbodása, ami azonban nem jár együtt a test általános kifejlődésével.

A spermaanyag felszívódása sem lehet ezen állapotnak egyedüli előidézője, mert a testnek ez az általános erős fejlődése – ha talán csökkent mértékben is – azoknál a nőknél is észlelhető, akik bár rendszeres szexuális érintkezést folytatnak, de a coitus condomatus folytán a spermaanyag felszívódása elmarad.

Azt kell feltételeznünk, hogy a természetes folyamatban résztvevő összes tényezők hozzájárulnak a kedvező eredményhez és ezért ügyelni kell arra, hogy mindegyik kifejthesse előírt működését, nehogy bármilyen irányban is kár származzék.

Bizonyos, hogy a lelki tényezők itt, nem az utolsó sorban állanak.

A harmonikusan lezajló szexuális élet a nő lelkületét igen kedvezően befolyásolja. Lelkileg is megérleli, megnyugtatja és helyreállítja lelki egyensúlyát.

Ezek a megállapítások nemcsak a benyomások és cselekedetek összességére vonatkoznak, amelyekből a harmonikus nemi élet összetevődik, hanem vonatkoznak minden egyes coitusra külön is. A normálisan lezajló coitus a nő testi és lelki állapotára élesztőleg, üdítőleg hat. Csak ha az izgalmak túlsoká tartanak, túl intenzívek, a paroxizmusok túl gyakran és gyorsan következnek egymásra, akkor a kellemes érzés helyett, fáradtság és bágyadság, testi és lelki kimerülés érzete lép fel. Ha ez a kellemetlen érzés rövid ideig tart és a következő alkalommal nem ismétlődik meg, akkor semmi különös jelentősége sincs. Ha azonban néhány órai pihenés után is megmarad és nemcsak kivételesen lép fel, akkor ezt már figyelmeztetésnek kell tekinteni, arra vonatkozólag, hogy az egészség szempontjából még elviselhető határt az illető már elérte, esetleg túl is lépte. Ha a nyomasztó érzések még a következő napra is átnyúlnak, ez a jele annak, hogy az ütemet mérsékelni kell.

Hogy a nőnek egészségi szempontból elviselhető teljesítőképességének hol van a határa, mily mérvű izgalmakat tud felfogni és mennyiben tud ezekre kárvallás nélkül reagálni, az a szervezetétől, vérmérsékletétől, egészségi állapotától, különösen lelki ellenállóképességében és más okokban rejlő fáradtságától, végül még más oly tényezőktől is függ, melyekről a következőkben beszélni fogunk.

Az elmondottakból kitűnik, hogy ez a határvonal minden asszonynál különböző, sőt ugyanazon nőnél is időszakonként változik. Általában azt mondhatjuk, hogy a határvonalat a nő ritkán éri el, mert az egészséges és szerelemben jártas asszony teljesítőképessége nagy, sokkalta nagyobb, mint átlagban a férfi potenciája.

Ezen nem is kell csodálkoznunk. Ha mindkét félnek lelki feszültségét és testi megerőltetését egyenlő mértékű-

nek vészük, a férfinél akkor is több teljesítményt látunk, amennyiben az ő szervezete szolgáltatja az ejakulátum anyagát, a nagyértékű sejtekben bővelkedő spermát.

Az a körülmény, hogy a folytatólagosan, »bizonyos idő alatt kiválasztott és felgyülemlett spermát és annak mellékanyagait az ejakuláció alatt kiadja, nem ró a férfi szervezetére különös munkát, mert hiszen az egész szűkséglet, szervezetében felhasználásra készen be van raktározva.

Lényegesen más azonban a helyzet, ha az ejakulációnak akkor kell fellépnie, midőn a készlet kimerült. Ebben az esetben az ejakuláció végrehajtásával megbízott rendkívül finom természetű szervekkel szemben, az ingerhatásoknak nagy erőt kell kifejteniök. Viszont az egész szervezetnek igen nagy testi és lelki erőt kell kifejtenie, hogy az ingerhatások annyira fejlődjenek, illetve úgy hassanak, hogy az ejakuláció szervei a rájuk rótt különmunkát is el tudják végezni.

Világos, hogy az ilyen feladatnak, nem minden férfi tud mindenkor megfelelni.

A férfiak potenciája (nemi teljesítőképessége) a normális határain belül is igen eltérő. Függs a kortól, egészségtől, szervezettől, vérmérséklettől, fajtól, megszokástól, az erotikus hatásoktól, más természetű pszichikai érdekektől és minden egyébtől is. Minenekelőtt azonban, a potencia az embernek egyéni tulajdonsága, melynek előfeltételeit még nem ismerjük. Egészen bizonyos, hogy vannak „nemileg erős” és „nemileg gyenge” férfiak. Ez a „gyengeség”, vagy „erő” azonban a szervezet általános erejével, vagy gyengeségével alig, vagy csak lényegtelesen függ össze. Lehetséges, hogy itt a spermatermelő szervek különös fejlettségével állunk szemben. Lehetséges az is, hogy a készletnek mindenkori, nem teljes kimerítése, bizonyos hatást gyakorol. Mindenesetre érdekes jelenség, hogy vannak férfiak, akik saját bevallásuk szerint, spermájuknak egy részét vissza tudják tartani, ha az első coitust követőleg, másodikat is végre akarnak hajtani. Ez a kérdés azonban ma még egyáltalában

nincsen tisztázva. Tapasztalati tény ellenben az, hogy vannak egészséges, normális, javakorbeli férfiak, akik hetenként kétszer, kivételesen naponként is tudják a coitust elvégezni. Ellenben vannak olyanok is, akik a coitust, minden egészségbeli hátrány nélkül, egymásután háromszor, négyszer, alkalmilag még többször is végre tudják hajtani és ezt napokon keresztül megismélik.

* *

Ha a férfitől többet követelnek, mint amennyit teljesíteni képes, a teste ezt egyszerűen megtagadja és az ejakuláció, a legerősebb ingerhatások ellenére is, egyszerűen elmarad. A teljesítőképességnek ez az időszakos negatív állapota, normálisnak értékelhető, szemben a valóságos impotenciával, mely beteges jelenség és abban áll, hogy a test az átlagos követelményeknek sem tud megfelelni. Ez az időszak negatív állapot, bizonyos mértékben a szervezet önvédelmének tekintendő. Az ily helyzet beálltával a legcélyszerűbb, minden további ingerlési kísérletet abbahagyni, a testet kellőleg pihentetni és mindenestre addig várni, míg a test előbbi teljesítőképességét vissza nem nyerte. Ez rendszerint már rövid idő múlva bekövetkezik. Magától értődik, hogy az ilyen állapotot nem szabad gyakran felidézni, mert ezáltal a test lehetőségeit túlságosan próbára tesszük. Nem kell külön hangsúlyoznom, hogy a férfi testének ez a túlingerlése ártalmas. De néha árt a nőnek is, mert a végleges megnyugvás, természetsszerűleg, elmarad.

A nő *teljesítőképessége* a férfiével szemben, nemcsak abszolúte véve nagyobb, de vele szemben előnyben van abban az értelemben is, hogy akkor is képes a coitusra, ha reakcióképességét már elvesztette. A túlzott ingerhatások ellen, legalább részben, úgy védekezhetik, hogy coitus közben passzív marad, de magát a coitust azért elvégzi. Az időszakos genitális tehetetlenség, amiről a férfira vonatkozálag az előbb megemlékeztünk, a nőnél

ismeretlen fogalom. Ez természetesen nem vonatkozik a más okok által előidézett beteges állapotokra.

* *

Az abszolúte *lehetetlennél*, sokkalta gyakrabban támaszt a nő a férfival szemben, *relatív*e lehetetlen nemi követelményeket, az aktus túl gyors megismétlésének formájában.

A „túlsoknak” mértéke, a férfinél és a nőnél nagyjából azonos. Fentebb leírtuk ezt. Könnyebb természetű ágyékfájdalmak lépnek fel nyomában, továbbá, ami sokkal fontosabb, csökken a szellemi munkára való készség. Ez mindenesetre már súlyosabb természetű kárt jelent, amit különösen akkor kell elkerülni, ha ez az állapot azzal fenyeget, hogy krónikussá válik.

Másrészt azonban nem szabad figyelem kívül hagyni, hogy a második és kellő potencia esetében a harmadik coitusnak, mely hamar követi nyomon az elsőt, igen nagy előnye is lehet. Egy vagy több napi tartózkodás után, a férfi az első coitusnál, már igen csekélymértvű izgalmi hatás után, ejakulál. Ez azonban az asszonyt, vagy egyáltalában nem, vagy csak mérsékelten elégti ki. Lehetséges, hogy a házastársak még a megnyugvás állapotáig is eljutnak, azonban szerelmi szükségletük a csekély és rövid ideig tartó szexuális élvezettel nem nyert teljes kielégülést. Ezt a hiányérzés okozta csalódást – és mi sem végzetesebb a nemi életben, mint a csalódás! – nem pótolhatja semmi sem hathatósabban, mint az aktusnak hamaros megismétlése. Hogy azonnal megismétlődik-e, vagy csak egy óra múlva, esetleg csak másnap reggel, az a férfi potenciájától, a házastársak hangulatától és más egyéb tényezőktől függ, amire pontos útmutatást adni, vajmi nehéz.

Ha mégis azt kérdeznék tőlem, hogy minő tanácsokat tudnék adni, akkor a férfi megfelelő potenciáját feltételezve, ezt felelném: az első coitus utójátékát kapcsoljátok a második találkozás elő- és szerelmi játékába. Ilyen viszonyok között a szerelmi játék jól kifejlődhetik, kissé

elhúzódik és teljes pompájában kibontakozhatik. A férfi testének ezalatt elég ideje van a pihenésre, kellőképpen felkészülhet a második ejakulációra, és közben mindkét házastárs ingerhatása harmonikusan, lassan fokozódhat. Így tehát mód és alkalom kínálkozik az orgasztikus örömök teljes kiaknázására és az aszonynak is megvan a lehetősége arra, hogy a szerelmi játékban aktíve is résztvegyen. Ha a férfinak, az ily módon megismételt coitus után alkalma van a kellő pihenésre és bőséges alvásra – ezért is célszerű, az ily szerelmeskedést az esti pihenőt megelőző időre hagyni – akkor másnap reggel bizonyára nem lesz fáradt. Ha a pihenés ellenére is fáradt maradt, ahelyett hogy a normális coitus nyomában fellépő felfrissülést és kielégülést érezné, akkor a következő coitust mindenesetre el kell halasztani néhány nappal, de gondolni kell arra is, vajjon nem volna-e célszerű, ha a későbbi coitusnál, az asszony nagyobb aktív szerepet vállal. A XI. fejezetben leírt helyzetek erre módot nyújtanak.

Nem csodálkoznék, ha olvasóim egyik részében felmerülne az a gondolat, hogy az, amit előzőleg, a nőnek a szexuális életben kifejtett teljesítőképességéről szemben a férfi potenciájáról mondtam, ellentétben van a nő csekélyebb érzékenységével és különösen nem fedti azt, amit a nőnél gyakran feltalálható frigiditásról (nemi hidegség) megállapítottam.

Az, aki több nőnek szexuális életét ismeri, és akinek alkalma volt a nőket életük különféle szakaszaiban megfigyelni, tisztában van azzal, hogy itt csak látszólagos ellentmondások vannak. De az az olvasó, aki magyarázataimat figyelemmel kísérte, ilyen ellentmondást nem is fog felfedezni. Miután azonban a kérdésnek gyakorlati következménye is van, a vonatkozó adatokat a következőkben foglalom egybe: a fiatal asszony a coitus alatt többé kevésbé „hideg” és a szerelemre a szó szoros értelmében nevelni kell. Ha a férj nevelési kísérletei siker-

telenek maradnak (rendesen azért, mert nem veszi őket nagyon komolyan), akkor az asszony „hideg” marad és igazolja azt a magas százalékszámot, melyet előzőleg, más szerzőkből idéztem. Természetesen előfordulhat az az eset is, hogy a férj mulasztásait más pótolja. De még abban az esetben is, ha a férj jó nevelőnek bizonyul, a nő a házasság kezdeti idejében, csak kis mértékben érzékeny, amit azután a már előadott módon lehet kiegyenlíteni. A fiatal feleség csak fokozatosan fejlődik ki szexuálisan érett és a szerelemben gyakorlott asszonnyá, de még ebben az állapotban is előfordulhat, hogy azok az ingerek, amelyek bizonyos önmegtartóztatás után elégségesek a férfi ejakulációjához, nem juttatják el a nőt az orgasmushoz. Ennek a helyzetnek is levontuk már előbb a gyakorlati következményeit. Bizonyos idő múlva azonban a nőnek a coitus utáni vágya olyannyira kifejlődik, hogy legalább is e téren egyenlővé válik a férfivel. Ebben az esetben azután a teljesítőképessége a férfiét rendszerint túlhaladja.

* *

A nevelésnek és szoktatásnak itt is igen nagy szerepe van. Ennek az irányításánál orvosi gyakorlatom tartama alatt bizonyos tapasztalatokat szereztem, amelyeket a következőkben akarok intőszóképen összefoglalni: figyelmeztetem a férjeket, hogy ne szoktassák feleségüket meggondolatlan módon a legnagyobb teljesítményekre, mert a feleség ezeket állandóan el tudja viselni, azonban ők maguk nem képesek állandóan teljesíteni. Számos csak kis mértékben temperamentumos asszony van, akik a szexuális élet nagy időszakait is igen jól elviselik és a nagy orgastikus akmékban is élénk részt vesznek anélkül, hogy a szerelmi túlzások bekövetkező elmaradása és lecsendesedése lehangolná őket. Vannak azonban olyan asszonyok is – északi népeknél számuk nem túlnagy – akik, ha egyszer a szexuális élet maximális teljesítményeit kiélvezték, nem igen hajlandók róluk lemondani és igényeiket leszállítani. Ily esetekben a férj nem tud a felidézett szellemektől szabadulni, és a feleségének a házassá-

ság boldogságát veszélyeztető idegessége,¹⁷⁶⁾ továbbá saját, a krónikus szexuális túlfeszültsége által előidézett, testét és lelkét fenyegető neurózisa között választhat. Sokszor már választani sem lehet a két baj között és a károsodások mindkét irányban szabadon fejlődnek ki. Az ilyen esetek analízise érdekes, sőt nem is nehéz és a fenti magyarázatok után az olvasó maga is könnyen elvégezheti. A forró vérű asszonyok férje minden esetre jól teszi, ha a lobogó szenvedélyek ideje alatt is gondol a jövőre, nehogy meggondolatlanságáért túlnagy árat kelljen fizetnie.

* *

A házáséletnek, a mi szempontunkból még egy fontos kérdését kell vizsgálat tárgyává tennünk és pedig annál is inkább, mert erre általánosságban nem fektetnek elég nagy súlyt. A házastársak között szükségszerűen fennálló korkülönbségre gondolok.

Vannak olyan idealisták, akik azt hiszik, hogy az emberek általában korán házasodjanak. Ez természetesen kizárná a nagy korkülönbséget. Vannak viszont olyanok, akik helyesnek tartják, ha a férfi a nőnél jóval – mondjuk tíz évvel – idősebb, ami viszont eleve kizárja, hogy a férj nagyon fiatal lehessen.

Miután engem a tárgynál általában az a gondolat vezérel, hogy a férj *legalább* a szexuális életben az asszonynak vezetője és nevelője lehessen, természetes, hogy – bármennyire is ideális legyen ez a megoldás – nem tudnék megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy ez a feladat oly fiatalemberre háríttassék, aki az élet és világ dolgiban még járatlan és tapasztalatlan. A harminc éves férfinak házassága a húszéves lánnyal, ebből a szempontból minden esetre kielégítő volna, azonban a nemi teljesítőképességének, különösen a későbbi években leendő összhangja mégis amellettszól, hogy tanácsos volna ezt a

¹⁷⁶⁾ Az idegorvosok megállapították, hogy a női psziché, a nemi vágyak tudatos, vagy tudattalan elnyomására, neurotikus jelenségekkel válaszol.

korkülönbséget, néhány évvel megrövidíteni. Az ötven éves férfi apránként öregedni kezd. Ha nemi potenciáját meg is tartja – különösen ha a VII. fejezetben ajánlott gyakorlatot folytatja – és ha még magasabb korban is mindkét fél megelégedésére a coitust el is tudja végezni, azért teljesítőképesége, különösen a gyakoriságot illetően, mégis csökken és nemi kívánsága is lepad.

Ezzel szemben a mai kor negyven éves asszonya még fiatal. *James Douglas* pszichológus helyesen mondja, hogy a mai negyven éves asszony nem idősebb, mint a száz év előtti harminc éves nő. A ma asszonya csak negyvenöt éves korában, esetleg még későbbben kezd öregedni. A közbeeső időszakban, sem teljesítőképesége, sem kívánsága nem csökken, sőt épen ellenkezőleg, többé-kevésbé növekszik. A vágyak fokozását túlzottan szokták értékelni, innét származik az a szólásmód, mely szerint a negyven éves asszony korát „veszedelmes életkorinak” mondják. Józan emberek ezen általánosítás ellen azonnal állást foglalnak azonban nem lehet tagadni, hogy egyes ilyen esetek előfordulnak. Minden pszichológiailag képzett nőorvos tud reá példát.

Azonkívül nem szabad elfeledni, hogy az a nő, aki hosszú évek során élénk és erős szexuális élethez szokott, ebben a korban csak nehezen fogja magát kielégítettnek érezni, mert nyomasztólag nehézkedik lelkére az a tudat, hogy ideje nemsokára lejár. Sohasem lehet előre tudni, hogy ezek a meghasonlások hova vezetnek. Szerencsének mondható, ha benső küzdelmekben és ideges jelenségekben élük ki magukat.¹⁷⁷⁾ Súlyosabb természetű, neurotikus bajokon kívül, jelentkezhettek külső konfliktus formájában is, mely annál tragikusabb, mert hosszan tartó boldog házasságok összeomlásához vezetnek, anélkül, hogy a házastársak tulajdonképpen hibásak volnának érte.

Mindezek a szempontok arra készítetnek, hogy az aránylag fiatal házasulandók 10-15 éves korkülönbségét

¹⁷⁷⁾ Lásd a VI. fejezetben a climakteriumról és praeclimakteriumról mondottakat.

aggasztónak tartsam¹⁷⁸⁾ és ezért azt tanácsolom, hogy a korkülönbséget mindenképen célszerű körülbelül a felével, tehát 5-7 évre leszállítani.

Célszerűnek találom továbbá, hogy a férfi házassági kora 80 év maradjon, ellenben a lányok ne 20, hanem inkább 23-25 éves korukban menjenek férjhez. Ez a kor, más szempontból is a legmegfelelőbb. Az „előrehaladt kornak” az első szülés szempontjából kifogásolható hátrányait, szülészeti ismereteink és tudásunk mai állása mellett, nyugodtan vállalom.

¹⁷⁸⁾ Idősebb, de nem öreg férfinak, egy túlságosan fiatal virgoval kötött házassága, tapasztalat szerint, igen jó szokott lenni. Ennek az a magyarázata, hogy az asszony már kezdettől fogva mérsékelt szexuális élethez szokik. Mivel az asszony mit sem tud a nagyobb mérvű szexuális életről, a férj ezt mérsékelt nemi életet éveken át is tudja folytatni.

XV. fejezet.

Testi higiéné.

HARMADIK RÉSZ.

Belső és külső faktorok hatása a nemi tevékenységre.

Külső és belső faktorok a szexuális tevékenységet sokféleképpen befolyásolják. Mindezeket az előző fejezetben, már legnagyobbbrészt megbeszéltük. A II. fejezetben a belső folyamatok és a nemi érzések kapcsolatáról tárgyaltunk, a III. fejezetben pedig azt vitattuk meg, hogy a külső hatások mennyiben befolyásolják ezeket az érzéseket.

Hallottak, hogy számtalan külső és belső tényező van, amelyek a szexuális kívánságokra fokozosan vagy gátlóan hatnak. Ebből következik, hogy a házasságban, ahol ezek a kívánságok rendszerint teljesülhetnek is, a coitus maga általában époly befolyások alatt áll, mint a nemi *kívánság*. Nem szabad azonban elfelednünk, hogy olyan kívánságokról is eshetik itt szó, amelyek vagy egybehangzóak, vagy pedig előbb össze kell őket hangolni.

A VI. fejezet utolsó részében, a nő, a VII. fejezetben pedig a férfi szexuális életének különféle fontos fiziológiai jelenségeivel foglalkozunk, amelyekre itt szintén szükségünk lesz.

Végül tárgyaltuk már magát a coitust is, és rámutattunk sok mindenre, ami az aktus végrehajtását, annak gyakoriságát és végrehajtásának módjait befolyásolja.

Mindazt, amit már részletesen ismertettünk, annak újbóli tárgyalását mellőzni fogjuk és csak azt fogjuk kiemelni, amit előzőleg csupán érintettünk. Végeredmény-

ben csak néhány alapvető, gyakorlatilag fontos kérdés marad hátra.

Az ételeknek és italoknak, a szexuális kívánságra és képességre gyakorolt hatásával eddig még nem foglalkoztunk. Itt az ideje, hogy most erre is rátérjünk.

Ezzel a kérdéssel igen bőven foglalkozhatnék. Igazolják ezt a 16. és 17. századból való könyvek, melyek kimerítően foglalkoznak azzal, hogy bizonyos ételek és italok mennyire fokozzák a libidót (a nemi kívánságot), mily nagy mértékben növelik a szexuális élvezőképességet és mennyire erősítik a potenciát (nemi teljesítő-képességet). Az Európában, különösen Franciaországban, továbbá a Keleten megjelent ily tárgyú könyvek, nemcsak az erre a célra alkalmas ételeket sorolják fel, hanem leírják azok pontos elkészítési módját is. Az adatok egy része azonban annyira fantasztikus, hogy pusztán szimbolikus jelentőségük, az első pillantásra felismerhetők, így például az orchideákból készített ételeknél, ez azonnal észrevehető (Orchis görög szó és herét jelent).

Nem lehet letagadni, hogy a szerelem művészete, ezen a téren nagyon elsatnyult és még azokat az anyagokat sem használja fel, amelyeket minden kár nélkül lehetne alkalmazni. Úgy látszik, hogy ma már nagyon kevés asszonynak van oly írott receptje, amelyek szerint, ily célra, ételeket tudnának készíteni. (Arról értesültem, hogy egy családban ily célú, írott szakácskönyv anyáról a leányra öröklődik. A könyvet sajnos magam nem láthatam. Az a nagyon megbízható, szerelemben jártas és nagy képességű férfi, akitől én az adatokat kaptam, a könyvet nemcsak látta és olvasta is, hanem az abban foglalt adatok alapján készített ételek hatását, önmagán is világosan megfigyelhette).

Általánosan ismert jelenség, hogy bőséges táplálkozás a szexuális tevékenységet fokozza, ellenben a hiányos diéta, főleg pedig a normális alatti ételmezés, a genitálék tevékenységére gátló hatást gyakorol.

A hús, különösen a vadhús, izgatóan hat. A tojáshoz már régóta az a híre, hogy szexuális szempontból, nemcsak mint ingerlő, hanem nagy teljesítmények után, mint regeneráló szer is, nagyon hatásos. Azt is állítják, hogy a sperma képzését igen hatályosan befolyásolja. A tejben főtt rizs és a tejben főtt répa is igen stimulálóan hatnak. A legfinomabb eledelök közül megemlítem a ráklevest, továbbá a híres tengeri fecskéfészkek levest.

Az izgató eledelök között első sorban áll a népszerű zeller, a finomabb dolgok közül az articsóka és különösen a spárga. Ezek jó hírnevüket valószínűleg annak köszönhetik, hogy specifikus alkatrészeit a vese választja ki és távozásuk alkalmával, kisebb-nagyobb mértékben izgatnak. Ide tartozik még a szarvasgomba is, mely átmenetet alkot a tulajdonképeni fűszerekhez. Ezek a sáfrány, fahéj, vanília, bors, gyömbér, stb.

Az italok közül az alkohol a leghatékonyabb. Kis adagokban bizonyára előmozdítóan hat, nagyobb mennyiség élvezete azonban bénító hatást gyakorol. De ez a hatás is kiegyenlítődik, mert ez esetben viszont, bizonyos gátló pszichikai tényezők esnek ki. Idült alkoholizmus – pillanatnyi nemi kicsapongástól eltekintve – a nemi tevékenységet igen károsan befolyásolja. A kávénak, teának, dohányynak mértéktelen élvezete, úgy látszik szintén káros hatást gyakorol. Lehetséges, hogy úgy mint az alkohalnál, e szerekek kis mértékű élvezete, előmozdítja a szexuális tevékenységet, de a velük szemben igen érzékeny emberek is csak kis mértékben tudják ezt a hatást önmagukon tudatosan megállapítani.

Gyakorlati szempontból érdekes az a megfigyelés, hogy nagyobb mértékben élvezett savanyú italok, a nemi vágyat, nyilván lefokozzák.

Az említett és rendes életmód mellett használt táp- és élvezetiszereken kívül, vannak még olyanok is, amelyeket az ember kivételesen és előre meghatározott célból szed és amelyek a genitális tevékenységre is kihatnak. Ez a hatás megnyilatkozhatik mellékkörülményekben, vagy pedig közvetlenül a kívánt hatás elérésére irányul. Így

például bizonyos gyógyszerek, mint bróm- és valeriána készítményeknek, nemcsak az a hatása, hogy az általános izgalmat csillapítják, de a szexuális vágyakat is letompítják és tényleg fel is használhatók felesleges izgalmak tompítására.

Más gyógyszerek, amelyeknek az a célja, hogy az általános egészségi állapotot javítsák, ez által közvetlenül a szexuális tevékenységet is elősegítik. Ide tartoznak a foszforkészítmények, amelyek a szexuális vágyakat pozitív irányban aránylag igen erősen befolyásolják.

Vannak azután olyan gyógyszerek is, amelyek az általános ingereket nagy mértékben csökkentik és az egyes szervek tevékenységét, például a belek mozgását, jelentékenyen gátolják, ezzel szemben azonban a libidót fokozzák. Ilyenek elsősorban az ópiumkészítmények.

Nem kell külön reámutatnom, hogy e gyógyszerek rendelésénél az orvos, az egyes szerek ily irányú hatására is ügyeljen.

Azokat a készítményeket, amelyekkel a szexuális vágyakat felébreszteni, vagy fokozni és a nemzőképeséget gyarapítani akarják, a szerelem görög istennőjéről, Aphroditéről, aphrodisiacanak szokták nevezni. Már a klasszikus ókorban – a régi egyiptomiakról, asszírokról, perzsákról és kínaiakról nem is szólva – a szerelmi bájital – (philtion) nagy szerepet játszott. A thesszáliai asszonyok különösen jól értettek az ilyen bájitalok elkészítéséhez. Elmondani is rossz, hogy mi minden undorító dolgokat kevertek az ilyen bájitalokba. Csak példaképpen sorolok fel néhányat: takonykórban szenvedő kancák genitális váladékát, bizonyos madarak nyelvét, galambvért, halak bizonyos részeit, rovarokat, a gyík egyes részeit és sok minden egyebet.

Végül is Rómában a dolog annyira elfajult, hogy a szenátus súlyos büntetéssel sújtotta.

Világos, hogy a felsorolt állati eredetű anyagoknak semmi értékük sincs és tisztára csak varázsszereknek tekintendők. Ha philtion készítéséhez borjúvelőt is fel-

használtak, amint ez szokásos volt, úgy ennek lecitin tartalma miatt, bizonyos hatás mindenestre elérhető volt. Ugyanez áll bizonyos állatok nemi mirigyeinek felhasználására is. Ha kétségbe is vonhatjuk, hogy ezeknek a szereknak használatánál, a lecsökkent szexuális képesség racionális kezelésére gondoltak volna, mégis érdekes, hogy az organikus anyagok felhasználásánál ezek a bájtalt készítő asszonyok, a modern organo-therapeutikus gyógymód előfutárjainak tekinthetők.

Amit az aphrodisiacak állati eredetű alkatrészeiről mondtam, ugyanaz a növényi eredetűekre is vonatkozik. Itt is tisztára csak varázsszerekről volt szó, mert a bájtaltok felhasználásának majdnem egyetlen célja az volt, hogy valakinek szenvedélyét egy *bizonyos* személy iránt fellobbantsák.¹⁷⁹⁾

A szerelmi bájtallal az egész középkoron át is találkozunk. Azonban a hirtelen fellobbanó, szerelmet előidéző szereken kívül – amelyek költői feldolgozását a Tristán-mondából ismerjük – mind inkább előtérbe vonul azoknak a szereknak a használata, melyek a nemi potenciát növelik. Eredetileg szimbolikus és misztikus jelentőségű szereket használtak, későbbben azonban olyanok kerültek előtérbe, amelyek az egészségre épen nem voltak többé közömbösek. Így például a kőrishogárból előállított kantaridinkészítmények (olasz elixír, pastilles galantes) a vizelet útját, különösen a húgycsövet izgatják és ez az izgalom a genitalis részekre is kisugárzik. Ez azonban még nem oly veszélyes, de átterjedhet a húgyhólyagra, sőt a vesére is és ott veszedelmes gyulladást idézhet elő.

Csak a legutóbbi időben sikerült oly készítményt elő-

¹⁷⁹⁾ Olyan szerekekkel, amelyek az ellenkező hatást váltják ki, az irodalomban sokkalta ritkábban találkozunk. A varázslattal felébresztett szerelem ellenszere, a fehér tengeri rózsa kivonata. Az igazán megnyugtató növényi eredetű szerek közé sorolható a rég ismert macskagyökér (baldrian) és a komló, mely utóbbit, népies szernek szokás használni, a nemi izgalmak lecsökkentésére. A macskagyökérnek szuggesztív hatását, undorító szaga és hasonló átható íze még fokozza is.

állítani, amely a genitális szerveket valóban befolyásolja. Pontosabban – az előbb már említett organo-therapiától eltekintve – az utolsó tíz évben sikerült ennek a célnak megfelelő szert előállítani és pedig a yohimbint. A yohimbinfa kérgéből nyert alkaloid, mindkét nem szexuális tevékenységét fokozza.

És ezzel kétféle tényre mutathatunk rá. És pedig először arra, hogy valóban van mód a szexualitás bizonyos befolyására, másodsor hogy tényleg vannak bizonyos népies szerek, amelyekkel ezt el is lehet érni. Mert a yohimbinfa kérge a tropikus Nyugat-Afrika bensülött lakóinál, mint aphrodisiacum már ős idő óta nagy tiszteletnek örvend. Egyáltalában nincs kizárva, hogy a sok régi és újabb szer között is voltak és vannak olyanok, amelyek a tudományos vizsgálatot is kibírnák. Azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy azok a szerek, amelyek jelentős hatást gyakorolnak, a szervezet többi részére sem lehetnek közömbösek. A yohimbin bizonyára nem az. Az orvos ezt a szert csak bizonyos, pontosan körülhatárolt esetekben rendeli és pedig nemcsak a férfi impotenciájánál, hanem másutt is, például menstruációs zavaroknál, de mindig azzal a jogos tudattal, hogy helyesen cselekszik. A laikus azonban, *saját szakállára* soha ne folyamodjék ehhez a méreghez, sem tiszta alakjában, sem a sokat hirdetett „a férfierő gyarapítására” című titkos szer formájában. A bármely okból keletkezett impotencia gyógykezelése, nem a laikusnak, hanem az erre hivatott orvosnak a feladata. Minden olyan kísérlet, amelynek célja a *normális* szexuális kívánságnak fokozása és a *normális* szexuális teljesítőképességnek valamilyen erősen ható szerrel való növelése, előbb vagy utóbb kinos hátrányokkal jár.

Amennyiben bizonyos esetekben annak szüksége merül fel, hogy a nemi hiány kiegyenlítésék – talán mert a partner jogos igényeit kell kielégíteni – a fentismert diétás segélyt siker reményében lehet igénybe venni.

Igen jó segédeszköznek bizonyul a hát alsó részére helyezett jó meleg párna, továbbá a szénsavas fürdő. A párna bizonyos esetekben meglepően jól segít.

A természetes és mesterséges teljes ós ülő szénsavas fürdővel, férfiaknál és nőknél is igen jó eredményeket értem el. A nő frigiditásának gyógykezelésére, fürdőhelyeken sorozatos teljes fürdőket szoktak rendelni. Ezzel egyszer-másszor igen szép eredményeket lehet elérni, különösen ha a gyógykezelésben a férj is résztvesz, illetve ha ő is a fürdőhelyen tartózkodik és a nő hidegsége csak relatív. Valószínű, hogy a fürdőkön kívül egyéb tényezők is hozzájárulnak a gyógyuláshoz. Általában azonban mégis azt mondhatjuk, hogy az a nemi frigiditás, amelyet a férfi az otthonában nem tudott legyőzni, a fürdőhelyen sem szokott meggyógyulni.

A férfi a szénsavas fürdőket akkor használhatja jó eredménnyel, ha nemi kívánságait a kimerültség érzete csökkentette le. Ha ez a kimerültség nem volt túlságosan erős, ha nem túleröltetésből származik, úgy a jó hatás nem fog elmaradni és a helyi ingerek is fokozódnak.

Mindkét nemnek igen jó szolgálatot tesz a szénsavas *ülőfürdő*. Egyszerűsége mellett meg van az az előnye, hogy az izgató hatás teljesen a törzs alsó részére összpontosul. Csekély helyi ingerlékenység esetében a közvetlen utánakövetkező aktus számára igen hatékony eszköznek bizonyult. Amennyiben az orvos a fürdőket ebből a célból rendelné, jó lesz meggondolnia, hogy a *tervezett coitus* ilyen mesterséges előkészítése túlságosan sérti a nő szépérezkét, ami erotikus hajlamait gátlóan befolyásolja. Ezt elkerülendő, célszerű lesz az ülőfürdőket néhány napon át, a lefekvés előtt rendszeresen használni. A hozzákapcsolódó aktus így spontán jön, ami esztétikus és eredményes lezajlásának egyik fontos kelléke.

Bizonyára semmi sem szól ellene, hogy a házastársak alkalomadtán az ilyen segítő szereket igénybe ne vegyék. Azonban nem szabad szem előtt téveszteni, hogy ezek a hiányos testi és lelki előkészületet még sem tudják pótolni. A kellőleg lefolytatott előjátékot és a kedvezően lezajlott

szerelmi- és ingerjátékot mi sem képes teljesen helyettesíteni. Amennyiben beteges állapottal nem kell számolni, az ügyes technika az esetleg fennálló hiányokat majdnem teljesen kiküszöbölte. Ha a férjnek izgalmi foka időnként alacsonyabb, az asszonynak sem kell visszariadnia a kellő gyakorlati ügyességek igénybevételétől.

* *

A szexuális szférát azok a momentumok is befolyásolják, amelyek kívülről érik a testet.

Elsősorban oly ritmikus ingerekről lehet szó, amelyek az ülő testet érik. Lovaglásnál, kocsiban vagy vonaton való utazásnál, ritkábban autóban vagy kerékpáron, a férfinél erekció következhet be. Ebből arra következtethetünk, hogy a rövid és heves ingerek inkább kiváltják ezt a hatást mint a hosszantartó erősebb ingerek. Ilyen esetekben az erekciót, nem az erotikus gondolatok váltották ki és a psziché az egész eseményről csak utólagosan vesz tudomást. Ekkor azonban erotikus képzetek keletkezhetnek, ami viszont ha erre alkalom kínálkozik, szexuális cselekedetekre vezethet. Ez a magyarázata annak, hogy az utazások alatt, vagy azokkal szoros kapcsolatban mily sok coitus zajlik le, még olyan párok között is, akiknek egyébként bőséges alkalmuk van az együttlétre.

Hogy a nőnél ezek a most említett külső hatások mily eredményeket váltanak ki, arról sajnos nem sokat tudok. Ismertem maszturbáló nőket, akik azt panaszolták, hogy erre a maguk által is utált, cselekedetekre az utazás készítette őket. Ismerek viszont normális nőket, kiknek sohasem voltak ily tapasztalataik. További tapasztalataim ezen a téren nincsenek. A férfinak, még ha orvos is, ritkán nyílik alkalma, hogy ily dolgokat megkérdezhesen az asszonyoktól.

Hogy vajjon az ember szexuális ösztöne periodikus ingadozásoknak van-e alávetve, főleg pedig, hogy ezek az ingadozások miként módosulnak, ebben a tekintetben a

vélemények még nagyon eltérők. Ez valószínűleg így is fog maradni, mert az emberek szeretik saját tapasztalataikat és megfigyeléseiket általánosítani, másrészt pedig, mert a szexuális vágyakozás periodicitása csak néha jelentkezik és akkor is nagyon különböző megnyilatkozásokkal. A kérdésnek, ha nem válaszolják meg hibásan, a házasságban folytatandó szexuális életre és ezzel összefüggően a nászházasság lelki és testi higiéniéjére csak feltételes értéke van.

Ha tényleg létezik tavaszi maximum,¹⁸⁰⁾ amint ezt a szerzők legnagyobb része – az állatok üzekedési idejével hasonlatosan és a primitív népek erősen szexuális jellegű tavaszi ünnepeivel kapcsolatban – feltételezi, akkor ennek hatása *mindkét* nemnél egyenlő mértékben nyilvánul meg. Ez az időszak tehát nem fogja a házaspár vágyainak harmóniáját megzavarni, épenúgy, mint az őszi fellépő maximális időszak, vagy pedig a téli minimum ideje – amelyeket azonban nem volt módomban megfigyelni.

Ennél sokkalta fontosabbnak kell tartanom azt a kéthetenkénti, vagy havonkénti fellobbanást, melyet némely férfi állítólag megfigyelt magán. Ha a vágyaknak ez a változása, a nőnek szintén kéthetenkénti ritmusával nem esik egybe, a házastársak szexuális kívánságának egybehangolása már nehezebbé válik.

A nőnél sokkalta inkább beszélhetünk a szexuális kívánságok időszakos fellobbanásáról és elapadásáról. A sok szerző, aki erről a kérdéstről nyilatkozott – és pedig oly határozottsággal, hogy megfigyeléseiket és tapasztalataikat szinte természeti törvénnyé kívánták avatni – felfogásában épenúgy eltér egymástól, mint azok az asszonyok, akiket erről a kérdéstről megkérdeztem. A leghevesebben azt az álláspontot védelmezik, mely szerint a fokozott kívánságok kéthetenként térnek vissza és ez olyképen oszlik meg, hogy az egyik rész a tisztulási időt megelőző időszakra esik, a másik pedig a két menstruáció közötti

¹⁸⁰⁾ A statisztika a legnagyobb fogamzási tényezőt május hónapra állapította meg.

időre (intermenstruum). Mindkét emelkedés, a könyvek szerint, rendszerint három-négy napig tart; a tisztulást megelőző időszak erősebb és állandóbb; a másik időszak gyakran igen gyenge formában jelentkezik és kis mértékben ingerlékeny nőknél, alig vagy egyáltalában nem nyilvánul meg, olyannyira, hogy így kétheti időszak helyett, négyhetiről beszélhetünk. Rossz egészségi állapotnál vagy testi és szellemi kimerültség-nél, krónikus túlterhelésnél, nyomasztó gondoknál is, elsősorban az intermenstruális libidó csökken és csak ha a káros behatások tovább emelkednek, csökken a másik is.

Ezt a teóriát az utolsó évek folyamán, a leghatásosabban *Slopes Mária* védelmezte, aki ezirányu megfigyeléseit és tapasztalatait már előzőleg említett könyvében, érdekes görbékben mutatta be.

Ha ezeket a görbéket, a nő szervezetében lezajló életnyilvánulásokat feltüntető V. számú grafikus tábla hullámvonalai mellé rajzoljuk, akkor azt látjuk, hogy a *Stopes-éle* emelkedést feltüntető görbe, megegyezik a jelzett életnyilvánulásoknak általam feltüntetett különféle vonalainak csúcspontjával. Különösen feltűnő módon megegyezik a hőmérséklet görbéjével, amit, mint ezt előzőleg megmagyaráztam, az általános életmegnyilvánulások jellegzetes képviselőjének tartok.

Világos, hogy a menstruációt megelőző időben a nő teljesítőképességének fokozását, a szervezetben lejátszódó tevékenység általános erősödésének kell tartanunk. Mindkettőnek okát viszont a corpus luteum szekretumai-ban kell látnunk, amely épen ebben az időszakban éli virágkorát.

Mellékesen jegyezzük meg, hogy ebből arra is lehetne következtetni, hogy a sárga testanyag alkalmas adagolásával a nő szexuális képességét fokozni lehetne. Tényleg, hallottam is már ilyen kísérletekről, azonban az eredmények még nem kielégítőek. A libidónak ezekben a napokban való emelkedését még más tisztára helyi jellegű okkal is lehet magyarázni, nevezetesen a genitális szervek premenstruális vértorulásával.

A *Stopes-féle* görbének második emelkedése pontosan azon nap után kezdődik, melyben az én táblázatomban az ovuláció következik be. Egybe esik tehát mindazoknak a hullámvonalaknak az emelkedésével, amelyek a VI. fejezet tanulsága szerint a sárga test képződésének kezdetét követik. Az általam megszerkesztett hullámvonalakkal szemben az eltérés itt abban nyilvánul meg, hogy a *Stopes-féle* elképzelésben a libidó emelkedése három-négy nap múlva újból hanyatlik, a hőmérséklet és a többi görbe azonban, mindenkor a corpus luteum fejlődését követve, tovább emelkedik.

Ha a kérdést célszerűségi szempontból tekintjük, akkor azt kell mondanunk, hogy a nemi ösztönnek az ovuláció nyomában történő fokozódása a természet céljainak teljesen megfelel.

A libidónak, a menstruációt követő 12-13. napon tapasztalható emelkedése egyáltalában nem tekinthető állandó jelenségnek, sőt tudomásom szerint nem is fordul gyakran elő. Ha gyakoriságuktól eltekintve, bizonyos fentartással, hozzá is járulnék *Stopes* asszony azon fel-fogásához, hogy a havi tisztulást megelőzően a nők egy részének közeledési ösztöne növekedik, ezzel szemben áll az a tény, hogy az intermenstruális időről azt a felvilágosítást kaptam, hogy a *Stopes* által megjelölt napokon a vágyak inkább kisebbednek, mint nagyobbodnak.¹⁸¹⁾

Sokkal inkább el tudnám fogadni *Marshall*¹⁸²⁾ véleményét, aki azt mondja: „a szexuális érzések legerősebb időszaka az, amely a menstruáció befejezését követi”.

A vérzés befejezését követő, sőt már a tisztulási időszak végefelé fellépő, fokozódó szexuális kívánságról a szerzők egy része (már a régiek is) megemlészik. *Fürbringer*¹⁸³⁾ azt állítja, hogy az emelkedésnek az oka

¹⁸¹⁾ Az előző napokkal összehasonlítva. Hogy félre ne értsenek, meg kell jegyezmem, hogy a libidónak 12-14. napon beálló emelkedését *kivételesen* én magam is megfigyeltem.

¹⁸²⁾ *Stopes* idézete „Physiology of Reproduction”.

¹⁸³⁾ „Zur Frage der Sexualperiodizität beim weiblichen Geschlecht”, Monatschrift f. Geburtshilfe und Gynäk. XLVII. kötet, 1. füzet.

a menstruális napok alatt gyakorolt tartózkodás. Nekem is ez a véleményem.

Más szerzők viszont és főleg azok, akik szerint az ovuláció, korábbi időpontban következik be, mint ahogy azt én gondolom, reámutatnak az ezen napok alatt észrevehető emelkedésre és hivatkoznak az állatoknál, párzási idő alatt lefolyó eseményekre, annak hangsúlyozásával, hogy a természet céljainak ez így felel meg.¹⁸⁴⁾

Ugyanily módon és ugyanennyi joggal hivatkozom ezel szemben arra, hogy a szexuális érzések fellendülését többször volt alkalmam 8-10 naponként, a genitálék felé áramló vértorulásokkal kapcsolatosan megfigyelni. Ezek azok az esetek, melyekre már a könyv elején (sőt még a 99. oldalon is) hivatkoztam, ahol a feloldási ösztönnek a Graaf-féle tüző érése által bekövetkezett, fokozódására röviden rámutattam.

A nő szexuális vágyaira vonatkozó eddig megbeszélt maximumokon kívül még másokkal is találkozunk. Számos nő azt állítja, hogy maximumuk más időre, például magára a menstruációra esik. Más asszonyok egyáltalában tagadják, hogy náluk a libidó emelkedése rendszeresen megisméltlődő jelenség volna. A premenstruális fokozástól eltekintve, amely véleményem szerint elég gyakori jelenség, az utóbbiak vannak többségben.

A kérdés lényegét összefoglalva, azt kell mondanom, hogy a mi éghajlatunk és a mai kor „asszonya” – valamint férfja – szexuális érzésének törvényszerű időszakosságát általában tagadásba kell vennem. Ellenben a magam részéről is megállapítom, hogy számos asszonynál, az érzéseknek bizonyos rendszeres időszakossága, előszokott fordulni. Ezek az emelkedések a premenstruális napokra esnek. Emellett és e helyett előfordulhatnak más emelkedések is, ezek azonban csupán az egyénre és nem a fajra jellemzőek.

* *

¹⁸⁴⁾ V. ö. *Greil*: „Ätiologie der Sterilität”, Zentralbl. f. Gynäk., 5. sz” 233 old.

Hogy a nászházasságban a férj, a feleségnek maximális időszakait felismeri és tekintetbe veszi, az természetes. Ez azonban egyáltalában nem jelenti azt, hogy a coitusokat erre az időszakra korlátozza.

Stopes asszony, a nő libidójának kétheti ritmusát tételezi fel és „normális” állapotnak véli, ha a nő ingerfokozódásának három-négy napja alatt, ismételt megkívánja a congressust, a közbeeső időben pedig teljesen lemond róla, kivéve, ha valami külső inger nem készíti erre.

Ez a megállapítás véleményem szerint nemcsak azért téves, mert az író nő saját tapasztalatait túlzott mértékben általánosítja, hanem főleg azért is, mert a nő szexuális érdektelenségét a közbeeső időben normálisnak tételezi fel.

Ez a megállapítás, szerencsére, egyáltalában nem felel meg a valóságnak. A rendesnél nem alacsonyabb képességű, a szerelemben jártas és szerető asszonynak, a saját maximális idején túlmenőleg is van erotikus kívánsága és szexuális képessége, amely nagyjában s egészében, a férfi kívánságaival egyenlő fokú.

A *Stopes* asszony által előirt azon kívánság, hogy a házastársak a visszatérő tíznapos tartózkodási időt mindig tartsák be, senkinek sem fog ártani, mert ezt a tartózkodást sem az asszony, sem a férje nem fogja sem kívánni, sem pedig betartani.

Másképpen alakul azonban a helyzet, ha az asszony ingerlékenységi foka alacsony. Ebben az esetben a *Stopes*-féle felfogás annyira befolyásolhatja a nőt, hogy férjének szexuális nevelési kísérletei sem fognak győzedelmeskedni s ebből *mindkettőjükre* kár háramlik.

Ez az oka annak, hogy az angol természettudós nő elméletét bizonyos tekintetben aggodalmasnak tartom és ezért időztem oly soká ennek a felfogásnak megvitatásánál.

Az a követelés, hogy egyedül a nő kívánságai legyenek irányadóak, nem csak igazságtalan, hanem ami még ennél is fontosabb, helytelen is. Ez nem csak a szexuális altruizmus fontos elvébe ütközik, de bele ütközik *Stopes*

asszony által elítélt azon hagyományos felfogásba is, mely a férj „jogairól” és a nő „kötelességeiről” szól.

Hogy mindennek elítéléséhez én, á magam részéről, teljes mértékben hozzájárulok, az mindabból, amit irtam, tisztán következik. Hiba volna azonban, ha az egyik helytelen felfogást, egy másik époly veszedelmessel pótolnók. Sokkalta megfelelőbb módszereink vannak, hogy a férfi és a nő kívánságait a házasságban, vagy leg-alább is a nászházasságban, összhangba hozzuk, mint azok, melyeket a „Married love” ajánl.

Kétségtelen, hogy a férfinak és a nőnek *egyenlő* „jogai” és ugyancsak *egyenlő* „kötelességei” vannak. Megvan a joguk reá, hogy kielégítsék őket és kötelességük, hogy kielégíttessenek, illetőleg sokkal helyesebb, ha azt mondjuk, hogy meg van reá a *joguk*, hogy kielégítsenek.

A „jogok” tehát mindkét fél oldalán teljesen egyenlőek!

„A férfi teljesítse a nővel szemben kötelességét. A nő pedig a férfivel szemben. Az asszonynak nincsen nagyobb hatalma a saját teste felett, mint a férfinak, de a férfi is megosztozik a teste felett gyakorolt hatalmában, asszonyával.

„Ne vonjatok meg tehát egymástól semmit...”

(I. Korea. 7. 314.)

XVI. fejezet.

Testi higiéné.

NEGYEDIK RÉSZ.

A coitus különös testi körülmények között.

A coitus a menstruáció idején. Az emberek nagy részénél, sok vallás híveinél, egyes nemzeteknél, ez a kérdés egyáltalában nem játszik szerepet. Az asszony menstruáció idején „tisztátlan”, tehát nem szabad hozzáérni. Ezzel a kérdés, számukra, el is van intézve. Bár ez a vallási szabály az északi népekre nem érvényes és csak a köztük élő zsidókat kötelezi, az évezredes dogma náluk is, mégis oly befolyást nyert, hogy a menstruáció idejére vonatkozó önmegtartóztatást szinte erkölcsi törvénynek tekintik. Minden esetre kérdéses, hogy vajjon ez az önmegtartóztatás, egészségügyi szempontból, tényleg szükséges-e, vagy csak ősrégi előítélettel van-e itt dolgunk. Ezt a kérdést közelebbi vizsgálat tárgyává kell tennünk és minden előítéletől mentesen kell elbírálnunk, mert még az oly komoly és elismert szerző, mint a, sajnos, korán elhalt *Kossmann* is ilyen álláspontot foglal el.¹⁸⁵⁾

Valamint vizsgálataink többi részénél, itt is tekintetbe kell vennünk a lelki és testi tényezőket.

A nőnél a havibaj alatt, vagy ezen időszak bizonyos napjain, a coitus utáni vágy fokozottabb lehet. De a férfínél is előfordulhat, hogy közeledési ösztönét a nő havibajos állapota fokozhatja. Kétségtelen, hogy itt több tényező játszhat szerepet. Mindenekelőtt szem előtt tartani mindazt, amit a szaghatásokra vonatkozólag már

¹⁸⁵⁾ Senator: „Krankheiten und Ehe” című könyvében.

előbb mondtunk. Vannak teljesen normális férfiak, akiknél ez az ingerhatás oly erős, hogy alig tudnak neki ellenállni. De már maga az a gondolat is, hogy a menstruáció bekövetkezett, némely férfit formálisan a *szere-tett feleség* felé hajt. Tény, hogy bizonyos pároknál a menstruáció elejére vagy végére eső coitus, az orgasmus teljességét¹⁸⁶⁾ nyújtja és az ilyképen nyert tapasztalatok irányítják őket a jövőre vonatkozólag is. De valószínű, hogy a vágynak a menstruáció idején eső fokozódása lényegileg az ösingeren és ősi tudáson alapszik.

Nem minden szándék nélkül mondtam fentebb: a férfit a *szere-tett feleség* felé űzi, mert úgy az egyik, mint a másik szó hangsúlyozandó. A férfi kell, hogy *szere-sse* a nőt, hogy ily körülmények között vonzalmat érezzen iránta és kell, hogy *felesége* legyen az asszony, vagyis oly állandó genitális közösségben kell lenniök, mely bizonyos megszokást és kölcsönös alkalmazkodást is jelent. Ha ez nincs így, akkor túlsúlyba kerülnek azok a gátlások, amelyek a menstruációnális idő szexuális ingereinek lefokozását idézik elő. Ezek a gátlások nem csekélyek és fontos szerepet játszanak.

Ha a nő közérzetét nem is vesszük tekintetbe, a menstruáció idejére eső coitusnál az esztétikai természetű érzések, szeméremérintés, az önkéntelenül feltolódó tisztátalansági gondolatok, amelyek a „tisztátalan” fogalmához állanak közel, erős pszichikai gátlásként hatnak. E gátlásokat fokozza még mindazon erkölcsi szabály, amelyet ősrégi – de polygám népektől – vettünk át. Aki azonban ezeknek a szabályoknak az eredete felől gondolkodik, annál az így keletkezett gátlások elesnek, amit egyes morálteológusok gyakran helyesen ismertek fel.¹⁸⁷⁾

Az említett gátlások a menstruációnális váladék nagyságától és a tisztátalanság fokától függenek. Tehát azokon a napokon, melyeken a vérzés erősebb, a megtartóztatás

¹⁸⁶⁾ Valószínűleg a női szervek állandó feszült állapota és az előzetes önmegtartóztatás miatt is.

¹⁸⁷⁾ S. Alphonsus de Liguori kifejezetten megengedi a menstruáló nőnél a coitust.

is fokozottabb lesz, mint a menstruáció kezdetén vagy végén, mert ekkor a szekréció is kisebb.

* *

Lássuk már most, hogy tisztán testi szempontból tekintve, hogyan áll a kérdés.

Azt vitatták, hogy a menstruáció alkalmával kiválasztott szekrétum oly anyagot tartalmaz, mely a férfi húgycső-nyákhártyájában gyulladást okozhat. Ebben nem hiszek. De bármennyire is vitassák, hogy a menstruáló nő kigőzőlési és kiválasztási termékei mérgesek, ez tudományos alapon bizonyítva nincs! Az ilyenféle esetek magyarázata kizárólag bakteriológiai okokban rejlik. Magam is számos esetet ismerek, mikor a menstruáció alatt történt coitus után, a férfinél kankószerű, de nem gonokokkus által okozott húgycsőlob lépett fel. Azonban bakteriológiai tenyészeljárásokkal, minden esetben sikerült ezen megbetegedések okozóját megállapítani.¹⁸⁸⁾ Habár az ilytermészetű lobok szabályszerint ártatlan jellegűek is, ez még sincs mindig így (lásd jegyzet), mindenesetre az ily jelenségek, nemcsak önmaguk, hanem az általuk keltett félelmek miatt is, igen kellemetlenek. Amennyiben ily esetekben a női genitális szervek előzetes fertőzött állapotáról szó sem lehet, meggyőződés szerint, mindkét résztvevő, de különösen a nő tisztátlansága, játszik itt döntő szerepet. Ha tisztátlanság nem forog fenn, a veszély, gyakorlatilag, nem fenyeget.

De valódi kankós fertőzés is bekövetkezhet. Gyakran megeshetik ugyanis, hogy a férfi vagy a nő valamely korábbi megbetegedése folytán, a női szervekben gonokokkusok vannak jelen, amelyek azonban ideiglenesen elvesztették azt a képességüket, hogy betegségi tüneteket okozzanak. A menstruációs váladék azonban oly ter-

¹⁸⁸⁾ A mesentericus csoportba tartozó baktériumok feltűnő nagy mértékben szerepelnek itt. Ezen gyulladások legnagyobb része kezelés nélkül, vagy egyszerű antiszeptikus öblítések által gyorsan és teljesen meggyógyul. Egy esetben azonban általános infekcióhoz vezetett, amelyhez szivbillentyű-bántalom csatlakozott. A csirákat, a vérben, nagy tömegben lehetett kimutatni.

mészetű, hogy benne a szóban forgó csirák újból életképesekké válhatnak és ezáltal meg van annak a lehetősége, hogy a férfi urethrájába hatolva, nála heveny kankós gyulladást okozzanak. Itt tehát tulajdonképen arról van szó, hogy oly kankós fertőzés, melyről éveken keresztül mit sem vettek észre, a menstruáció idejére eső coitus után, kiújulhat.

Azon igen fontos pszichikai momentumok mellett, melyeket most megemlítettünk, továbbá a nő lelki egyensúlyának a menstruáció idejére eső labilitásán kívül, a következő *testi* tényezőket kell még fontolóra vennünk:

1. A kedvetlenség, melyet sok nő baja idején érez (baja van). 2. A genitális szervek állandó vérbősége, amely a szexuális vágyak erősödését és az inger fokozódását okozhatja ugyan, de oly érzékenységet is okozhat, amely visszatart az erotikus ténykedéstől. 3. Vérbőség, mely a genitálék ingerlésével következik be. Ahol ez a tényező a

2. pont alatt említettel találkozik (tehát a menstruáció idején eső coitusnál), a vértódulás a méh felé oly erőssé válhat, hogy abnormálisan erős vérzési hajlamosság esetén, ilyen tényleg be is következhet, vagy pedig a már megszűnt vérzés újra megindulhat. Az így létrejött túlságos mértékű vértelődés átmenetileg oly fájdalmat okozhat, melynek gyakori megismétlődése ártalmas lehet és a nő megfelelő hajlamossága esetén többé-kevésbé krónikus jelleget ölthet. 4. A szövetek egy bizonyos fokig sérülékenyek. A vulva és vagina coitus alkalmával könnyebben szenvedhetnek kisebb mértékű sérüléseket. Ezen sérülékenység oka, főleg a szövetek felpuhulásában keresendő, amely a megváltozott vérkeringési viszonyok miatt és különösen a menstruációs váladék állandó behatása folytán keletkezik. Eltekintve azon veszélytől, hogy bizonyos körülmények között,¹⁸⁹⁾ a szokottnál gyakrabban is keletkezhetnek nagyobb beszakadások, ezek jelentősége csaknem kizárólag a fertőzés veszélyében nyilatkozik meg, mert a havibajos nőnek, fokozottabb mértékben van

¹⁸⁹⁾ Fejlődéshibák, torzképződés. V. ö. X. fejt.

hajlama erre. 5. A fertőző csirákkal szemben magának a szervezetnek az ellenálló képessége is csökken és ez úgy az egész testre, mint különösen a genitális szervekre vonatkozólag bír jelentőséggel. Az a tény, hogy ezen csirák legnagyobb része a menstruációs váladékban különösen alkalmas táptalajra talál, azért bír jelentőséggel, mert így számuk és erejük rendkívül meggyarapodik. Ez éppúgy érvényes azon csirákra, melyek már előbb jelen voltak a női szervekben, mint főleg azokra is, melyek a coitus alkalmából kívülről bevitetnek. 6. Hajlamosság arra, hogy sok, lappangó betegség a menstruáció idején újból hevennyé váljék. Ahol a genitális szervek gyulladással megbetegedéséről van szó, ott ez a hajlam, a menstruáció alatti coitus következtében fokozódik.

Ez az eredménye a tapasztalatnak, megfigyelésnek és kutatásnak. Ezeknek alapján a menstruáció idejére eső coitusra vonatkozólag, véleményem szerint, a következő végtapasztalatokat szűrhetjük le:

Ha a keleti népek vallási szabályait nem vesszük tekintetbe és feltételezzük a legnagyobbfokú tisztaságot, úgy nem lehet kifogást emelni a menstruáció alatti, kis mértékű genitális érintkezés ellen, ha azt az *egészsége» házaspár* egyik fele megkívánja. Esztétikai szempontból azonban leghelyesebb, ha a legbővebb kiválasztás napjait kiiktatják. Ezzel szemben még kisebb zavarok esetén is, ha a vérzésre való hajlamosság nagyobb, lényegesebb-érzékenységnél, vagy a női szervek egyéb beteges tüneteinel, különösen szunnyadó petefészek, vagy petevezeték-gyulladásnál, a nő mindennemű erotikus ingerlése, még a pszichikai is, teljesen elkerülendő. Ha végül feltételezhető, hogy akár a férfi, akár a nő genitális szerveiben fertőző csirák vannak jelen (még ha annyira le is gyöngültek, hogy tüneteket nem okoznak), úgy ajánlatos a menstruáció idejére vonatkozó teljes önmegettartatás.¹⁹⁰⁾

* *

¹⁹⁰⁾ A tényállás pontos megállapítása néha igen nehéz; gyakran megismételt és pontos vizsgálatokat kíván és a helyes megítélés

Sokkalta komplikáltabb azonban a probléma, ha a terhességgel kapcsolatban vizsgáljuk. Nemcsak a klinikailag és tudományosan képzett, de bő élettapasztalatokkal rendelkező orvosnak is roppant nehéz felismerni, hogy mily álláspontot foglaljon el ebben a kérdésben s hogy milyen tanácsot adjon. Ez a tanács ugyanis súlyos következményekkel járhat. Sokszor a terhes testének és magzatának sorsa, de a házaspár életének boldogsága is, tőle függhet. Abban az időben, mikor a fennnevezett orvosi kvalifikáció közül legfeljebb csak az elsőt mertem magamnak igényelni, – minthogy pacienseimnek csak *testi* épségére voltam tekintettel – nem egy coitus-tilalmat bocsájtottam ki, amelyet később, mikor az élet már megtanított arra, hogy az ember boldogsága szempontjából mennyi sok minden fontosabb dolog akadhat, mint a testi bántalmak távoltartása, megbántam. Vigasztal az a gondolat, hogy a tilalmat gyakran áthágták és különösen akkor mosolyogtak joggal meg, ha a beígért károsodás nem állott be, ami valószínűleg gyakran megtörtént.

Mégis – aki tagadni akarná, hogy a terhesség alatt végzett coitusnak komoly következménye lehet, és nem is olyan nagyon ritkán tényleg van is, az legalább is olyan hibát követne el, mint az az orvos, aki e problémának kizárólag csak ezt az oldalát veszi tekintetbe.

Itt az a fontos tehát, hogy tisztán szemünk előtt tartsuk, az e kérdés mellett és ellene szóló érveket. Ezt fogjuk most megkísérelni, amikor is már előre le kell szögeznünk, hogy tudásunk e tekintetben még nagyon hiányos és más tekintetben még majdnem semmi. Megfontolásunk alapján végül látni akarjuk, vajjon és mennyire vannak túlsúlyban a mellette vagy ellen szóló érvek, és megpróbáljuk megállapítani, hogy mely körülmények közt és mely után lehetne a végletek kiegyenlítését elérni.

beható bakteriológiai, biológiai és klinikai tudást és tapasztalatot követel az orvostól. Ahol az ily szempontból kompetens orvos tanácsa hiányzik, ott a régi közmondás „in dubiis abstine” a következőképen fordítható le: ahol kétség áll fenn, ott a menstruáció idején mindenestre szexuális önmegtartóztatást kell gyakorolni.

Kezdjük el az ellenérvekkel és vizsgáljuk meg azon indokokat, melyek a terhesség alatti coitus ellen szólnak. Ezek nagyrészen a következőkben foglalhatók össze: a coitussal kapcsolatban a méhnek oly tevékenysége jöhet létre, melynek következtében tartalma kilöködhet, más szóval a coitus folytán, aszerint, hogy a terhesség mennyire előrehaladott, létrejöhet elvetelés, koraszülés vagy végül, a többé-kevésbé, rendes szülés is beállhat. Az első két esetben tehát össze van kötve vele a gyermek életének közvetlen megkárosítása vagy akár megsemmisítése, az utolsóban nem. Ebben az esetben azonban, tapasztalat szerint¹⁹¹⁾ elég gyakran jön létre, a magzatburok időelőtti megrepedése, ami közvetett utón (mivel ezáltal a szülés ideje megnyúlik) válik alkalmassá az anya és gyermek károsítására. Mindezen esetekben fenyeget továbbá a gyermekágyi láz veszedelme is, ugyanis a phallos által betegséget és bomlást keltő csirák kerülnek a vaginába, ahol ezek a bekövetkező szülés vagy (koraszülés) alkalmával megtalálják a kifejlődésüknek alkalmas táptalajt és aztán a legmegfelelőbb alkalmat arra, hogy felfelé terjedjenek és kifejtsék a nőre annyira veszedelmes hatásukat.

További ellenérv a női genitális utak felpuhultsága, duzzadt szöveteinek sérülékenysége, mely a terhességgel épúgy velejár, mint a menstruációval, csak hogy itt sokkal fokozottabb mértékben. Magától értetődik, hogy ennek folytán, a coitus alatt kisebb szakadások keletkezhetnek és hogy ezek, egyrészt a vérzés veszélye miatt, másrészt, mint a fertőzés kapuja, nagyobb jelentőséggel bírnak, mint a menstruáló nőnél, mert a terhesnél, a vérrel formálisan átitatott szövetekben, nagyobb beszakadások képződhetnek és az ennek következtében beálló vérzés, valóságos életveszedelmet jelent. Ha azonban a terhesség alatti coitussal nem járnak el rendkívüli durva beavatkozások, úgy a gyakorlatban a nagyobb repedések csak nagyon

¹⁹³⁾ Lásd von Bübens statisztikai adatait. Zentralbl. f. Gyn. 1924. Nr. 24-ben.

ritkán jönnek létre (amit a vagina fokozottabb tágulékonyására, s falainak nyúlékonyására lehet visszavezetni). A kisebb, sőt a legkisebb sérülések is, melyek leginkább a vagina bejáratát érik, teljesen elkerülhetők, ha megfelelő figyelmet és gondot fordítanak arra, hogy a coitusnál a könnyedség biztosítsák.

Amint látjuk, az itt hangoztatott érv nem bizonyító indok a terhesség alatti coitus ellen, hanem pusztán csak arra figyelmeztet, hogy a kivitelnél megfelelő elővigyázattal kell eljárni.

Kis megfontolás után még kevésbé tartható fenn a coitus ellenzőinek az az ellenérve, melyet a has elődomborodásával indokolnak meg. Ha egyrészt igaz is, hogy a terhesség későbbi hónapjaiban nem szabad a coitus alatt a méhre erősebb nyomást kifejteni, másrészt époly igaz az is, hogy megfelelő magatartás mellett, ez a nyomás könnyen elkerülhető.

Mit sem tudunk arról, hogy a terhes női szervezetbe felszívódott anyagok ártalmasak volnának. Annyi tény, hogy a vagina felszívóképessége ilyenkor fokozottabb. Épúgy valószínű az is, hogy a szervezet, az idegen fehérje felvételére, ez esetben is, védő anyagok termelésével fog felelni. Nincs ugyan reá semmi bizonyítékunk, hogy ezek a folyamatok tényleg ártanak a terhes szervezetnek,¹⁹⁴⁾ de ha ily irányú bizonyítékok merülnek fel, úgy a felszívódás megelőzésére, óvintézkedések alkalmazása ajánlatos.

Az, amit fentebb a férfi vagy női ivarszervekben jelenlevő, legyöngült, csirákról a havibajos növel történő coitussal kapcsolatban mondtunk, fokozottabb mértékben érvényes a terhessel történő coitusra. Ha a terhesség idején, a női genitalis szervek tényleges infekciója mutatkozna (legyen az bármily is), ezen szervek a coitus által való izgatását feltétlenül el kell kerülni.

Azon állítólagos veszélyre, amely szerint a terhes

¹⁹⁴⁾ Miért ne fejthetne ki a felszívódott sperma a terhesre époly jó hatást, mint a nem terhes nőre?

vagina váladékával létesült nexus, a férfi húgycsőlobját okozhatná, ugyanaz áll, mint a menstruációs váladékról mondtunk.

Látjuk tehát, hogy fennálló infekciótól eltekintve az¹⁹³ ellenérveknek csak legelőször említett csoportjának ismerhetjük el komoly érvényét, mivel a többi indok nem áll meg, vagy legalább is könnyen megcáfolható.

A terhesség alatti coitus veszélyeinek problémájából tehát, a következő két kérdés kristályosodik ki:

I. Vajjon nagy-e a veszély, hogyha a coitus után a szülés (illetőleg elvetélés, koraszülés) bekövetkezik?

II. Hogyha a szülés, a coitus után bekövetkezik, valószínű-e a gyermekágyi fertőzés?

Bevallom, hogy ily infekció elég gyakran fordul elő. Erre *von Buben* statisztikája is utal, mely ugyan csekély ahhoz, hogy teljes bizonyítékkal szolgáljon és ezenkívül egy nagy város *alsóbb* rétegeinek nőit érinti, kiknek tisztasága, valószínűleg, annyira kétséges, mint a férjeiké. Úgy hiszem, hogy ezt a veszélyt sokkal kisebb mértékre lehet becsülni oly pároknál, akik megszokták, hogy magukat szigorúan tisztán tartják.

Az I. alatt felvetett kérdés megválaszolására nincsen semmi adatunk. Teljesen ismeretlen, hogy mily százalék arányban következik be a magzat kilökése a coitus után. Azonban aki sokszor nézett a házasság kulisszái mögé, az tudja, hogy ezt a százalékot nem szabad túl magasra becsülni, mert különben a koraszülések száma sokkal nagyobb volna.¹⁹³⁾ Orvosi tapasztalataink megtanítanak arra, hogy az említett veszély az első három hónapban a legnagyobb és hogy tekintélyesen fokozódik a nők azon csoportjánál, akik különben is hajlammal bírnak az elvetélésre, vagy koraszülésre. Természetes, hogy a terhesség végén röviddel az elvégzett coitus után, a szülés lehető-

¹⁹³⁾ Az elvetélésnek túlságos nagy számát ebben a vonatkozásban nem szabad bizonyítékul vennünk. Lehet, hogyha nagy része ily módon keletkezik is, sokkal nagyobb a mesterséges (kriminális) abortusok száma, melyek a képet teljesen megzavarják.

sége mindig nagyobb lesz. Ez, azt hiszem, nem szorul bővebb magyarázatra.

Mindent egybevetve, nem lehet bizonyos jogosságot elvitatni azon indokoktól, amelyeket a terhesség alatti coitus ellen emeltek.

Ha a nő egészséges és méhe nem mutat hajlamosságot arra, hogy tartalmát időelőtt kiürítse (vérzési jelek, görcsök), vagy legalább is nem mutatott ily hajlandóságot, az előrehaladott terhesség idején, ha meg van a szükséges körültekintés és elővigyázat az aktus kivitelénél,¹⁹⁴) a női genitális szervek minden felesleges ingerlését elkerüljük, ha mindkét résztvevő ügyel a legnagyobb tisztaságra¹⁹⁵) és ha az utolsó (mondjuk: négy) hetekben „böjtöt” iktatnak közbe, akkor, véleményem szerint, a coitussal kapcsolatos veszélyek a terhes nő részére csak igen csekélyek.

A „pro” -argumentumok mind pszichikai jellegűek.

Mindenekelőtt tisztába kell jönnünk azzal, hogy vajjon kívánja-e a nő, terhessége idején, a coitust. Itt mindjárt az a nehézség merült fel, hogy nem lehet általános érvényű szabályt alkotni arról, hogy a nő vágyainak intenzitásában létrejönnek-e jellegzetes terhességi változások. A legtöbb szerző, aki e kérdésben állást foglal, úgy nyilatkozik, hogy a nő libidója a terhesség következtében jelentősen csökken és ugyanekkor nem mulasztják el, hogy a nőtény állat tartózkodásának analógiájára is rámutassanak. A szerzők kisebb része ellenben azon a véleményen van, hogy a nő vágya a terhesség alatt gyakran erősebb, aminek oka a genitális szervekben beállott izgalmi állapotban keresendő.

Magam több esetben észleltem, hogy ez a vágy a terhesség kezdetén kétségtelenül megerősödik, ami oly tipikus

¹⁹⁴) Nem túlságos mélyen végezni az immissiót.

¹⁹⁵) A csirák behurcolása sok esetben inkább elkerülhető az külső ülő tartásban, mint a hátulsó fekvő helyzetben. Megfontolást érdemel az oly zsírmentes kenőcs használata, melyhez bőségesen van valamely nem izgató *antiszepticum* keverve.

módon jelentkezhetik, hogy némely nőnél az újból beállott fogantatás leglényegesebb jelét képezi.¹⁹⁶⁾

Bármint van is: „a nő ‚libidójának‘ a terhesség” révén bekövetkezett egyenlőmértékű befolyásolás-a nem állapítható meg. Sőt ez a befolyás igen különbözőképpen érvényesül és pedig a terhesség előrehaladottságának alapján. Évek óta különös figyelmet szenteltem e kérdésnek mindenütt, ahol ez lehetséges volt. A levont következtetések összessége, a következő összbenyomást váltotta ki belőlem:

Ahol a terhesség előtt a házastársak között a viszony többé-kevésbé langyos volt és a nő viselkedése csak mérsékelten vagy egyáltalában nem volt kielégítő, ott az orgasmus – amennyiben egyáltalában megvolt – rögtön és teljesen megszűnik, amint az asszony terhesnek érzi magát, sőt az erotikus érintésekkel szemben is gyakran feltűnő irtózást mutat.

Ha ellenben a házastársak szexuális viszonya a fogantatás előtt olyképen volt kifejlődve, mint azt ezen mű III. fejezetében írtuk le, akkor a nő libidója rendszerint egyáltalában nem fog csökkenni a terhesség első felében, sőt mint láttuk, átmenetileg fokozódhat is. A második felében ez a kívánság fokozatosan csökken¹⁹⁷⁾, azonban bizonyos mértékben állandóan megmarad.

¹⁹⁶⁾ Ennek magyarázatából következnek azon változások, amelyeket a petefészek működése a fogantatás után szenved el és a velük összefüggő megváltozott anyagcsere stb. V. ö. a VI. fejezetben mondottakkal.

¹⁹⁷⁾ Még a szülési fájdalmak beálltakor sem szűnnek meg. Talán az a különböző oldalról (a gyermekágyi fertőzések okainak kutatásával kapcsolatban) kiemelt tény, hogy a szülés kezdetének idején aránylag gyakran történik coitus, a nemi vágy újbóli emelkedésének számlájára írható-e? Bármennyire paradox érzést is kelt bennünk az ilyen jelenség, nem tartom kizártnak, azonban egyelőre erről többet nem mondhatunk. Egy az ily időpontban történt coitus létrejötte szempontjából mindenesetre nagyobb fontosságot tulajdonítok azon erotikus komponenseknek, melyeket azon érzelmek nagy mértékben tartalmaznak, melyek a szerető párt oly körülmények között meglepik – fájdalom, félelem,

Mielőtt az ösztönszerű vágyakról, az inkább tudatos női érzések tárgyalására térnénk át, rá kell mutatnom arra, hogy a nő valóságos szerencséjének kell tekinteni, ha libidója nem nagyon csökken a terhesség következtében.

Hiszen a modern pszichológia, amely a tudattalant napfényre hozta, megtanított bennünket arra, hogy a nő psziché, a libidinózus izgalmak elnyomására, beteges tünetekkel válaszol, amely közül leggyakrabban, a neurotikus jellegű félelem¹⁹⁸) játszik szerepet. Ettől a felismeréstől csak egyetlen lépés választ el bennünket annak belátásáig, hogy helyes a genitális érintkezést a terhesség alatt is folytatni.

Ebből a szempontból kiindulva a magam részéről a tudattalan pszichológiájának itt felhozott tapasztalataiban „pro” argumentumot látok, mely felállított kérdésünket, tisztázza.

* *

A szerető nő tudatos és félig tudatos gondolataiban is erősen hajlik arra, hogy terhessége alatt férjéhez való-

vigasztalás, vigasztalás stb. (Emlékezetbe idézem a III. fejezet elején mondottakat.)

Nem áll tehát tisztán csak az a közönséges magyarázat, amely az ilyen coitusban nem lát mást, mint egy brutálisan-önző férfi durvaságát és a nő butaságát, aki azt hiszi, hogy az aktus kedvezően hat a szülés fájdalmára. (Igen elterjedt néphit.) Az esetek egy részében valószínűleg megfelel, másrészt kétségtelen, hogy fentebbi magyarázatom helyes. Erről gyakran meggyőződést szerezhettem praxisomban. Mégis világos, hogy a bizonyos határon túlmenő nemi érintkezés ily körülmények között még igen kedvező pszichikus jelentősége mellett is, orvosi részről abszolúte megtiltandó.

¹⁹⁸) Helyesebben: a tárgy nélküli tudattalan aggodalom, szemben a tudatos aggodalommal, amely bizonyos meghatározott dologtól való félelmet jelent. Az itt felvetett kérdéssel kapcsolatban utalok *Hébererek* a Zentralbl. f. Gyn. 1925. évi 7.-ik számában megjelent érdekes „Zur Psychologie der Schwangerschaft” című cikkére, habár tapasztalataink a terhes asszonyok libidójának megmaradásáról nem is egyeznek.

eddiggi viszonyát teljes egészében fenntartsa. Ez a ragaszkodása, állapota következtében még fokozódik is. Sokkal inkább vágyik a férj figyelmességére, gyengéd udvariaságára és hódolatára, mint máskor. Emellett nyomasztóan hat reá az a tudat, hogy teste elégtelenedett. Attól fél, hogy férje most már nem találja többé oly ingerlőnek, mint előbb. Így tehát a szexuális érintkezés tekintetében tanúsított tartózkodását úgy fogná fel, mintha elhanyagolná és ez neki sokkal fájdalmasabb lelki bánatot okozna, mint (egészséges viszonyokat feltételezve) bármely testi fájdalom, mely a genitális ténykedésből kifolyólag érhetné.

Ezek alapján, a nászházasságban az asszony terhesége alatt is megkívánja férjével a coitust, sőt a megszokott viszony folytatására még akkor is vágni fog, ha ösztönei azt nem is kívánják meg.

A szívével és az eszével fogja mindezt megkívánni.

* *

Ebben igaza is van.

Mert lehetetlent kívánna a férfitől, mikor azt gondolja, hogy a férfi többé-kevésbé hirtelenül, hosszabb időre megtudja szakítani szexuális tevékenységét, s közben még hódoljon is a feleségének, előjátékot folytasson, mert mindez szexualitását, amely a reákvényszerített önmegtartóztatás miatt bizonyos fokig már úgyis terhessé vált, mindjobban fel fogja fokozni! Nem, el kell ezt ismerniök még azoknak a szerzőknek is, akik nagy lelkesedéssel kardoskodnak a szexuális absztinencia mellett. Kétségtelen, hogy ez a szexuális elnyomás neurotikus tüneteket vagy legalább is megfontolást érdemlő lehangoltságot eredményez, ami a munkaképesség károsodásával jár. A feleség túlságos kímélése tehát a férfi megfelelő távolfartása által válik lehetségessé.

De éppen ezen eltávolodást akarja a szerető feleség minden eszközzel megakadályozni.

Sőt éppen a nő az, aki ez ellen tiltakozik, még abban az esetben is, ha részére a „házasság” csak kikötőt jelent, melyet nem kivan elhagyni. Mert ki biztosítja

arról, hogy a beiktatott távortartás nem viszi-e közelebb a férjét olyas valakihez, aki esetleg kárpótolja? Ki biztosítja arról, hogy újból visszatér, ha az „állapotok” visszatérését már meg is engednék.

* *

Elég! Nincs kétségem: azok az indokok, amelyek a terhesség alatti szexuális nexus folytatása *mellett* szólnak, sokkal nyomósabbak azoknál, melyek *ellene* hozhatók fel. Azért: „az orvosnak különösen óvatosnak kell lennie, ha a terhesség idején szexuális tartózkodást rendel el és ezt csak a legsürgősebb esetekre kell korlátoznia”. (Kossmann i. m.) Betegségektől eltekintve, ilyeneknek tekintendő különösen a fenyegető abortus és a szülés közeledése. Ezen esetekben semmiféle kivételnek sincs helye. Ezt laikus olvasóimra való tekintettel a legnyomatékosabban kell hangsúlyoznom. Továbbá ajánlom, hogy minden tekintetben olyfokú körültekintés és óvatosság uralkodjék, amely tekintettel mindarra, amit a megbeszélte kérdésekkel kapcsolatban itt felhoztunk, elengedhetetlenül szükséges.

Rá kellett-e külön mutatnom arra is, hogy a férfinak kellő figyelmet kell fordítania azokra a testi és lelki sajátosságokra, melyek a terhességre jellegzetesek?

Nem hiszem, mert az a férj, aki tanújelét adta kiválp vezetői képességének, mikor sikerült feleségét a nászházasságra ránevelnie, aligha fogja önmagát megtagadni, amikor arról van szó, hogy oly időben álljon felesége oldala mellé, ha arra minden tekintetben rendkívüli követelmények hárulnak.

* *

Mennyi ideig tartson a *szülés utáni önmegtartóztatás*?

Hagyjuk figyelmen kívül a sémita-nemzetek vallási szabályait, egyes primitív nép erkölceit, a gyermekágyas „tisztátalanságot”, mivel ezek tárgyalása a menstruáció alatti szexuális nexusról mondottak megisméltésére vezetne. Helyezkedjünk e kérdés válaszolásánál inkább kizárólag fiziológiai alapra.

Laikus értelemben a gyermekágy tartama 8-14 nap. Ez oly önkényes mérték, mely különböző nép, vidék, állás, anyagi helyzet és számos egyéb körülmény szerint változik. Helyesnek tartom, ha a leghosszabb időt vesszük tekintetbe. Azon időt, melyre a genitális szervek teljes visszafejlődésére (involutió) szükség van, 5-8 hétben állapíthatjuk meg; függ pedig ez a klímától, fajtól és a személyes sajátságoktól. A visszafejlődés többnyire hat hétig tart és oly nőknél, akik nem szoptatnak, a menstruáció ismételt megjelenésével fejeződik be. A visszafejlődés szakát az orvosok szintén „gyermekágy”-nak nevezik. Ez az elnevezés azonban egyáltalában nem felel meg a viszonyoknak és csak zavart idéz elő. A magam részéről tehát ezen időszak megjelölésére fel sem használom.

A gyermekágy tehát az általunk megállapított értelemben két hétig tart, a visszafejlődés pedig összesen hat hétig (involutiós szak). A szexuális vonatkozások újrafelvételének idejéről a szülések többnyire nem szoktak páciensnőiknek útbaigazítást adni. Ily kérdéssel különben is csak kivételesen fordulnak hozzá. A nép gyermekeinél, különösen ha már 8-10 nap múlva hazatérnek a klinikáról, ez túlságosan korai szexuális ténykedéshez vezethet.

Másrészt az az aránylag kevés szerző, aki ebben a kérdésben tanáccsal szolgál, véleményem szerint szükségtelenül hosszú önmegtartózkodást követel, mely az egész involuciós szakra kiterjed. Csak egyesek járulnak hozzá ahhoz, hogy ez az idő „néhány héttel” meg is rövidíthető.

Nem látom be, hogy normális körülmények között miért kell az önmegtartóztatás idejét hat hétre kinyújtani.

Főleg három helyi, azaz a női genitális szerveket érintő, veszedelmet kell elkerülni: az infekciót, a vérzést és az épen behegedt sérülések felszakítását. Nos hát, magam az asszonyok ezreit bocsájtottam el a klinikáról, vagy kezelés után a 12-14-ik napon. Feltéve, hogy az

utolsó vizsgálat normális leletet eredményezett, csak ritkán róttam reájuk absztinenciát. Sokról tudom és még többről feltételezem, hogy hazatérése után mindjárt újból megkezdte a szexuális életet. A legtöbbjét szülés után hat héttel újból megvizsgáltam és – friss gonorrhoeás infekciótól eltekintve, mely hosszabb megtartóztatásnál is létrejött volna – nem emlékszem oly esetre, ahol valamely normális visszafejlődési folyamatban beálló zavart vagy betegséget a (rendszerint gyakran megismételt) coitussal összefüggésbe lehetett volna hozni.

De miért is következett volna ez be. Az infekció kapuja a gyermekágyi láz okozói számára az első napokban még nyitva állhatott, ezen időben azonban már régen zárva van. A sebek, sőt még a nagyobb gátrepedés is, már teljesen begyógyultak, ha csak az orvos paciensét nem bocsájtotta el túl korán. Ami a méhvérzés veszedelmét illeti, elismerem, hogy a nemi izgalom vérbőséget idéz elő a szervekben, ez azonban a méh összehúzódását erősíti, ami az előbb említett tényezők káros hatását legalább is ellensúlyozza.

De a két héttel a szülés után egészségesen elbocsájtott nő közérzése sem igazolja a tilalmat. Annyi bizonyos, hogy kíméltre van szüksége, mert nagy feladatokat teljesített és teljesíteni fog mindaddig, míg szoptat. Meg kell neki adni bőven a további lehetőséget arra, hogy felépüljön, ezt azonban a genitális vonatkozások felvétele nem fogja csökkenteni és ezeknek erőssége és gyakorisága csak lassan fog fokozódni, különösen ha gyengédséggel és az előjáték motívumainak kiadós felhasználásával vezeti őket be. Inkább előnyösnek tartom az egészséges és a gyermekágy által nem nagyon legyengített asszony részére, ha a gyermekágy kéthetes időtartamának elmúltával újból felveszi férjével a nexust, feltéve, hogy azt tekintettel a szöveteknek még meglévő lágyságára és gyöngye voltára, különös óvatossággal, túlságos izgatás nélkül és normális helyzetben hajtják végre.

Az ismételt terhesség kétségtelenül káros volna. Ez

azonban, különösen a szoptató nőnél a fejlődési szak idején, sokkal nehezebben jön létre, mint közönséges körülmények között.

Végül még egy tanácsot kívánok adni, mely a szülés utáni menstruáció idejére vonatkozik: annál a nőnél, aki nem szoptat, ez rendszerint hat héttel a szülés után (gyakran még korábban is) be szokott következni. A vérzés ilyenkor tapasztalat szerint igen erős. Tanácsos tehát, ha a genitális szervek vérbőségét ilyenkor nem fokozzák még jobban és a menstruáció első jeleitől kezdődőleg, egészen a befejezést követő egy-két nap utánig, inkább elkerülnek minden szexuális izgalmat.

* *

Azon időszakra vonatkozólag, mely a terhesség kezdete és a visszafejlődési szak vége között van, a genitális nexasra vonatkozó véleményemet a következőkben foglalom össze: normális körülmények között a szükséges körülmények és óvatosság szem előtt tartása és a nő túlságos ingerlésének elkerülése mellett, a szexuális viszony a terhesség közepéig a szokásos módon folytatható.

Innen kezdve fokozatosan mérsékelni kell és körülbelül négy héttel a terhesség vége előtt teljesen fel kell vele hagyni. Különös elővigyázat mellett a szülés után 14 nappal újból felvehető és a következő hetek alatt mindinkább fokozható és hat héttel a szülés után nyerheti teljesen vissza eredeti jellegét. Az első menstruáció idején szünetet iktassunk be.

Röviden meg kell még világítanunk a *betegség esetére vonatkozó szexuális viselkedést is*. Azonban csak egyetlen fénycsóvát vethetünk erre a területre, mert e helyen ezt kimerítően tárgyalni, bármennyire is fontos volna, lehetetlen.

Szem előtt kell itt tartanunk, hogy magának a szexuális tevékenységnek közvetlen befolyását szigorúan elvállasszuk természetes következményeitől, melyek a terhesség, szülés és a gyermekágy jelenségeiben nyilat-

koznak meg. A legtöbb komoly betegség lefolyásánál sokkal fontosabb, illetőleg sokkal kedvezőtlenebb jelentősége van, mint magának az aktusnak. A mi szempontunkból azonban mégis csak ez jön tekintetbe.

Nem igényel közelebbi magyarázatot, hogy a megfelelő védőintézkedés nélkül végrehajtott coitust, minden esetben mellőzni kell, mikor megvan annak a lehetősége, hogy az egyik fél betegsége megfertőzheti a másikat is.

Épen annyira természetes, hogy a férfi vagy nő szerveinek heveny megbetegedésénél a coitusnak teljesen el kell maradnia.

A genitalis szervek idült lobos megbetegedésénél az aktus már csak azért is lehetetlen, mert erősen fájdalmas. Más esetekben pedig azért kell róla lemondani, mert különben könnyen felidézheti a gyors rosszabbodás veszélyét. Véleményem szerint a gynakológusok túlságosan szigorú álláspontot foglalnak el. Sohasem szabad elfelejteni, hogy az ilyen megbetegedések hosszú tartama miatt a házaspárra kiszabott korlátlan absztinencia súlyos következménnyel járhat. Az orvosnak tehát az a kötelessége, hogy betegeit mérsékletre hívja fel és egyúttal *közölje velük azokat a technikai tanácsokat, melyek az elkerülhető bántalmak megelőzéséhez szükségesek.* (Lásd a coitus módjainak áttekintését.) Vagy pedig, csak ezen okból is, rá kell szánniok magukat az operációra, ha a veszélytelen és fájdalommentes szexuális kapcsolat lehetősége így elérhetővé válik. Vajmi ritkán fog előfordulni, hogy az a beteg, aki tudatában van azoknak a veszélyeknek, melyek mindkét házastársat fenyegetik, elutasítana ilyen ajánlatot és családi boldogságának biztos tönkretételét elébehelyezni azoknak a veszélyeknek és kellemetlenségeknek, melyek az operációból származhatnak, különösen ha tudja, hogy ezek újabb időben lényegesen csökkentek. És nekünk orvosoknak nem szabad késlekednünk az operáció ajánlásával, annál kevésbé, mert végül mégis csak sor kerülhet rá, de a késedelmeskedést, a jó házastársi viszony ekkor már bizonyára megsínylette.

Kevés, de annál jelentősebb kivételtől eltekintve, az orvosi rendelőben, tudomásom szerint, csak igen kis figyelmet szentelnek a női genitális működéskéesség fenntartásának. Maguk a betegek is csak ritkán jelentkeznek határozottan ideirányuló panaszokkal, de még csak halványan sem sejtetik őket az orvossal. De a legtöbb orvos is szívesen elkerüli ezt az egész problémát, akár teljesen érthető, de mégis ártalmas tartózkodásból, akár azért, mert nem méltányolja eléggé ennek jelentőségét. Pedig van oly jelentős, mint a termékenység megtartásának vagy helyreállításának kérdése, melynek orvosi megfontolásainkban – joggal! – engedünk oly tág teret. Még a munkaképesség kérdésével is vetekszik, sőt az életveszélyével is. Mert mily gyakran függ, a nemi képesség megtartásától az élet *boldogsága*, mely gyakran fontosabb, mint maga az élet.

Tehát nemcsak ott, ahol módomban állott, hogy e kérdés fontosságára rámutassak, hanem mindig, amikor a szexuális működésben zavar állott be, tekintet nélkül a beteg panaszaira, az orvosnak arra kell törekednie, hogy megfontolásaiban, javaslataiban, tanácsaiban és a gyógy mód megválasztásában mindig azt a súlyt biztossítsa ennek a kérdésnek, amely teljes joggal illeti meg.

* *

Ami az általános megbetegedéseket illeti, figyelmet kell fordítani azon ártalmas befolyásnak, melyet a *kimerülés* gyakorol a libidóra és a potenciára, ami különösen a férfira veszélyes. Ezzel szemben a lázas állapot gyakran fokozza a szexuális vágyat, sőt bizonyos mértékig és átmenetileg a potenciát is. De a szervezetnek igénybevétele a nemi működés által annak további legyengítéséhez vezethet. Ehhez még hozzájárul az is, hogy a betegség az idegrendszert többnyire annyira bevonja a bánalom keretébe, hogy e téren jelentékeny ingerlékeny gyengeség válik észlelhetővé, melyet a szexuális vágyak elutasítása is kedvezőtlenül befolyásolhatna. Világos tehát, hogy ennyire komplikált és egy-

másnak ellentmondó körülmények között sem az orvosnak, sem pedig a házastársnak nem könnyű a feladata, mikor arról van szó, hogy eleget tegyenek-e a beteg kívánságának, vagy nem.

Miután még emlékeztetünk a coitus azon végzetes következményeire, melyek érlemeszesedésben szenvedő férfiaknál a vérnyomás emelkedése következtében keletkezhetnek, azzal a megjegyzéssel zárhatjuk le ezt a fejezetet, hogy a szabályszerű, normális szexuális közlekedés kétségtelenül előnyös befolyást gyakorolhat oly különféle beteges állapotokra, melyek főleg ideges alapon fejlődtek ki.

Függelék.

A párosodási szervek ápolása és tisztántartása.

A genitális szervek ápolására és különösen a tisztálkodási módra vonatkozólag még a következő intelmeket szeretném idecsatolni.

Lehet, hogy lényegtelennek *látszanak*, azonban még sem azok.

Különösen a tisztálkodás műveletét végzik, nemcsak igen gyakran elégtelenül, hanem helytelenül is. Pedig ismételten hangsúlyoztuk, hogy ez mennyire fontos.

A tisztálkodás mindenekelőtt azért nehéz, mert a genitális zugai és ráncai csak nehezen hozzáférhetők. Azonkívül, a kiválasztott faggyúmenyiséget, nem lehet eléggé kényelmesen eltávolítani. Ezen tényezőket, a külső genitális szervek tárgyalásánál, behatóan megbeszéltük és különösen laikus olvasóimat kérném, hogy az illető oldalakat mégegyszer olvassák át.

Az említett testrészek gyakori, pontos tisztogatása, főleg azt a célt szolgálja, hogy eltávolítsa a rothadási csírákat, melyek ottan különben egészen biztosan megtelepednek. Ez a tisztogatás különösen azért fontos, mivel a húgyszervek, a külső genitális szervekbe nyílnak és a végbélnyílás, különösen nőknél, ezen szervek közvetlen közelében van.

Ezért *szükséges*, hogy a betegségek meggátlása céljából a következő szabályokat tartsák be:

A férfiak:

(A megszakított mosdáson és fürdésen kívül.)

I. A fityma belső felületének és különösen a makk körüli ároknak reggel és este történő *gondos* megtisz-

títása, a fityma bőrének teljes visszahúzása mellett, rendkívül fontos. A tisztítás, kisebb, megnedvesített vattapamaccsal (mindenkor új!)¹⁹⁹⁾ és tiszta vízzel történjék.

II. Az alsóruhákat nem szabad maradékvizelettel be- nedvesíteni. Ha bepiszkolódnak, ujjat kell váltani és pedig, de gyakran, amennyire csak lehet. Ami a nappali ruhákra vonatkozik, az a háló ruhákra is érvényes.

III. Ajánlatos vizelés után, oly gyakran, amint az csak lehetséges, a maradéksepeket nedves vattacsomóval letörölni.

IV. A coitust, vagy az utójáték lezajlását, a penis megmosásának és a makk gondos megtisztításának kell követnie, amint az I. alatt leírtuk.

V. Ha a penis túlságos igénybevétel által lobosnak látszik, ami hiányos síkosság esetében előfordulhat (pirosság, viszketés, égés, enyhe duzzanat, különösen a fityma szélén), akkor, visszahúzott fityma mellett óvatosan és gondosan megtisztítjuk, a megmaradt nedves- séget leitatjuk és tiszta talkummal, vékony rétegben behintjük, amikor is a makk és a mögötte lévő barázdát különös figyelemben kell részesíteni. A púderrétegnek az a célja, hogy megakadályozza a makk és fityma közvetlen érintkezését.

* *

A nők:

(A szokott mosdások és fürdőkön kívül.)

I. A szeméremtestet reggelenként és esténként gondosan meg kell tisztítani, különös tekintettel a clitoris és a labia minora között lévő ráncokra és szegletekre. A tisztítás bidet-n, tiszta langyos vízzel történik, vattapamacs segítségével. Azután szárazra itatni (nem dörgölni!) tiszta ruhával.

¹⁹⁹⁾ Tudom, hogy a vatta mostanában elég drága, mégis ragasz- kodnunk kell használatához. Csak kicsiny csomagocskákra van szükség és ez még a szerény költségvetést sem terheli nagyon meg. Ha úgy fogjuk fel a dolgot, hogy ezek a költségek betegségek ellen biztosítanak, akkor valóban nem nagyok.

II. Ha csak lehetséges, a vizezés után enyhe mosás, mely a vizeletmaradvány eltávolítását célozza (bidet: vattapamacs: langyos vagy tiszta víz; szárazra itatás száraz ruhával).

III. A székelés után az anus leggondosabb megtisztítása. A durva szennynek jó toilette-papírral való eltávolítása. Tisztítani csak előlről hátrafelé! Azután mosni: Csak előlről hátrafelé! A gátat pontosan meg kell tisztogatni. (Az anus tisztogatásának helytelen módja, már sok bajt okozott.) Végül friss vízzel és vattagomollyal meg kell tisztítani a szemérem testet, vizeletmaradványok eltávolítása céljából. A szeméremtestnek bélsírákkal történő beszennyezése, minden körülmények között, elkerülendő.

IV. Vigyázni kell, hogy az alsóruhákat vizelet és bélsár maradványokkal, vagy bárminemű váladékkal, be ne szennyezzük. Ha mégis beszennyeződtek, alsóruhaváltás. Ugyanígy váltani kell a hálóruhákat is. Egyáltalában, szabály legyen a gyakori alsóneműváltás.

V. A tisztaságot menstruáció idején a legvégsőig kell fokozni. A kötő gyakori váltása, csakis teljesen tiszta kötők. Naponta egyszer vagy kétszer alsóneműváltás.

VI. A coitus vagy utójáték lezajlása után a szeméremtestet gondosan megtisztítani, mint az I. alatt. Langyosvíz!

VII. Ha a szeméremtest túlságos igénybevétel által, (különösen hiányos sikamlósság következtében) menstruációs vagy egyéb folyás következtében, lobosnak látszik (pirosság, kisebb repedések, égésérzés, viszketés, enyhe duzzadás), úgy a leggondosabb, de nagyon elővigyázatos megtisztítása után, a visszamaradt nedvességet le kell *szárítani* és ezután, úgy a szeméremtestet, valamint környékét is, vattagomoly segítségével, tiszta talkumporral beszórni. (Ha ennél egy másik személy segíthet, úgy porfuvó segítségével még jobban el lehet végezni.) A beporzást minden mosdás után megismételni. Gyulladás esetében, a tisztaságot megkészserezni. A gyorsan bekö-

vetkező gyógyulásig, a szeméremtestet újabb ingerektől óvni kell.

VIII. Mindenféle tisztító hüvely öblítést mellőzzünk. Ezek zavarják a vagina egészséges kemizmusát, csak határozott orvosi rendeletre végezhető. A modern nőorvos azonban ezekkel a rendelésekkel csínján bánik.

* *

A férfinél és nőnél.

Tiszta víz. Ha vízvezetéki víz nincs, előbb felfőzni.*⁰⁰⁾

Semmi szivacs!

Semmi púderpamacs!

Gyapjúruhákat, melyek a genitális részeket takarják, mellőzzünk.

A genitális szerveket, úgy a saját, mint a partnerét (különösen a nőét), csak tiszta manus-szal szabad érinteni.

* *

Saját érdekükben nyomatékosan kérem olvasóimat, hogy a megadott szabályokat ne tekintsék túlhajtottaknak. Ha az összefüggések nem is mindig mutathatók ki, mégis megbosszulhatja magát, ha figyelmen kívül hagyják őket.

És a nászházasság csakis ezek védelme alatt vihető keresztül.

²⁰⁰⁾ Ez nem túlhajtott követelés. Már 1907-ben közzétettem kilenc esetet, amelyeknél a kútvízzel történt mosás által a női szerveket fertőző betegség érte, mely átvihetőnek mutatkozott a férjre. (Lásd közelebbit „*Blastomyzeten und Entzündung der weiblichen Genitale*” című értekezésemet a Zentralbl. f. Gyn. 1907. évi 38-ik számában.)

XVII. fejezet.

Lelki higiéné.

A higiéné szó egészségápolást jelent.

A szervezet egészségét, főleg kétféleképen ápolják: először úgy, hogy megkísérlik annak normális életmegnyilvánulásait tökéletessé tenni. Másodsor pedig a fenyegető káros hatások leküzdése által. Itt meg kell gondolnunk, hogy az így elért tökéletesség lényegesen hozzájárul a fenyegető károsodások leküzdéséhez, mivel ez az egész szervezet ellenálló képességet fokozza. így *megkettőződik* az egészségápolás azon törekvéseinek értéke, amellyel ezt a meglehetősen nagyfokú működési készséget elkívánja érni. Ha azonban ezen törekvések egyik vagy másik irányban *túlzásba* esnek, akkor az összszervezetet, haszon helyett, hátrány éri.

Ha valamely házaspár nászházását egységes organizmusnak fogjuk fel és az itt elmondottakkal egyetemben, a higiéné vezérelveinek megvilágításában tekintjük meg, úgy kétségtelenné válik, hogy ezzel azon fiziológiai-technikai alapok megteremtésére tettünk kísérletet, amelyek lehetővé teszik, hogy ezen organizmus legfontosabb funkcióját, a szexuális nexust, a tökéletesség arra a fokára emelje, amely azt, alapvető jelentősége miatt, megilleti. Továbbá beható vizsgálat tárgyává tettük, hogy miképpen kerülhetők el azok a károk, amelyek ezen funkciók gyakorlása közben vagy következtében származhatnak és végül mindenkor, mikor erre alkalom kínálkozott, rámutattunk arra, hogy ezen funkció tökéletességének következménye nem szabad, hogy a résztvevők (vagy az egyik résztvevő) túlságos testi igénybevételéhez

vezessen. Épen úgy felhívtuk a figyelmet arra is, hogy a szexuális élet csak addig hat kedvezően a házaspár pszichédére (hangulat, szellemi képesség), míg az általános testi és speciális nemi erejüknek megfelel. Azonban e helyen újból hangsúlyozni kívánjuk: a túlsok, ebben a tekintetben is ártalmas és különösen a férfit befolyásolja kedvezőtlen irányban. Erős szexuális tevékenység és intenzív szellemi munka sok embernél, főleg férfiaknál, ellentétben vannak egymással és a nehéz szellemi munkát végző egyén nászházasságának mindkét tényezője kell, hogy erre is figyelmet fordítson.

* *

Ezzel elérkeztünk ahhoz a fennt említett alapelvhez, melynek értelmében mindig kárral fog járni, ha az élő organizmus funkciójának valamelyikét, még akkor is, ha az a többinél fontosabb, oly fokban tesszük uralkodóvá, hogy mellette a többiek és ezáltal az egész szervezet szenvednek.

Ha ezt az alapelvet a nászházasságra alkalmazzuk, akkor ez azt jelenti, hogy nem szabad csökkenteni, a házastársak legmagasabb tökéleteséig fejlesztett szexuális vonatkozásait, szellemi közösségük intenzitását és a partner lelki életében való részvételt, továbbá, hogy a házassági funkciók fokozásának, a lelki tényezők megfelelő erősítésével, kart-karbaöltve kell járnok. Rendes körülmények között ez önmagától következik be. A nászházasságban a házastársak *szeretők* maradnak, épen erotikus viszonyuk erős kifejlődése következtében és ismeretes, hogy a szeretők, lelkileg teljesen egymáshoz vannak hangolva. Erről az oldalról tehát az összszervezet egészségét csak ritkán fenyegeti veszély. Ellenkezőleg ez a veszedelem inkább származhatik a lelki ragaszkodás és összekapcsolódás jeleinek túlságos sokaságából, mert könnyen kimeríthetik és elfárasztják azt, akire vonatkozik.

Messzire vezetne, ha ezt a témát itt körülményesen tárgyalnák. Különbö is úgy gondolom, hogy elég-

séges lesz, ha erre a veszélyre itt csak utalok és a gyakorlati élet számára tapasztalataimat következőkben foglalom össze: minden szerelmes ragaszkodás, minden közösség mellett, továbbá a partner érzéseiben és gondolkodásában való legnagyobb részvétel mellett is, hagyjatok egymásnak elegendő *nyugalmat*.

* *

Igen fontos, hogy a következőket is szem előtt tartsák: ha minden vágy teljesezésbe megy, unalom következhet be, mert minden vágy maradéktalan kielégítésének, unalom a következménye. A megszokott házassági viszonyban is előbb vagy utóbb be kell következnie, de a nászházasság sem mentes ettől a veszélytől. Bár a „harmonikus, virágzó nemi élet” hatása következtében a nászházasságot, ennek mozgalmas, változatos tevékenysége miatt, az unalom nem fogja fenyegetni, mert ez csak egyhangú viszonyokhoz kapcsolódik, mégis éppen az a tökéletesség, amellyel a nászházasság minden vágyat betölt, magában hordja a túlságos jóllakottság csiráját.

Ezen valóban tragikus sorsnak megelőzése – mely annál tragikusabb, mert áldozatait, kik a legjobb szándékkal vannak eltelve, úgy éri, mint a ragyogó égboltból leszakadt villámcsapás – oly feladat, mely a lelki higiéne területén a legfontosabbak közzé tartozik. A lelki higiéne kell gondot fordítania arra, hogy a megunast elkerüljük, és pedig olyképen, hogy alkalmas időpontban, tapintatos tartózkodást szabunk meg és ezáltal megakadályozzuk, hogy az *összes* kívánságokat *maradék nélkül* kielégítjük. A férjnek ebben az értelemben kell megszívlelni *Balzac* azon intelmét, hogy: „az a férj, aki felesége minden kívánságát teljesíti, elveszett ember.” És, hogy a nő esetleges tartózkodása mennyire fokozhatja kellemét a férfi szemében, bizonyíthatja egy idézet *Shakespeare* *Cymbelinjából*, melyben a költő *Imogen* férjével a következőket mondja:

„Amikor gyakran ellenállt férfi ölelésemnek és rózsás pírrel kért kegyelmet, oly gyönyörű volt, hogy magát a vén

Kronost is felmelegítette volna.” (Második felvonás 5. jelenet.)²⁰¹⁾

A nő azonban ne felejtse el, hogy elsősorban ebben az irányban a túlzás veszélyeszteti a nászházasságot és hogy itt a tartózkodásnak, különösen a mikéntje és a módja a döntő. „Meg van a módja annak, hogy a nők, amikor nem adják oda magukat, elragadóbbak lehetnek, mint máskor.”²⁰²⁾ De ez a játék a férfi elragadtatását csak akkor keltheti fel, ha a nő maga is tele van kívánsággal, ha mindez nem önző visszahúzódot jelent. Ezenkívül a tartózkodást, később, megfelelő kezdeményezéssel ismét jóvá kell tenni. Mindez a nászházasság higiénéje szempontjából, a tartózkodás és odaadás, a vonakodás és önmegadás váltakozó játékában alkalmat nyújt arra, hogy az asszony kifejezze mindazon bájos tulajdonságait, melyeket a kokettéria és flirt (1., VIII. fejezet) szerepéről a házassággal kapcsolatban mondtunk.

* *

Egészen más jelentősége van annak a tartózkodásnak, amely arra van hivatva, hogy azokat a banális intimitásokat leplezze el, melyek a házastársak viszonyát könnyen kedvezőtlen irányban befolyásolhatják. Itt is többet mond az aforizma, mint a terjengős magyarázat. Természetes, hogy az aforizma megint csak *Balzac*-tól származik, mert ezeket a dolgokat ő érezte meg a legtalálóbban: „A férfi, aki felesége toilette-szobájának küszöbét átlépi, az vagy hígadt bölcs, vagy ostoba.”²⁰³⁾

Sapientia sat.

²⁰¹⁾ „Me of lawfal pleatre she restrainid
And prayd me, off, forbereance: did it with
A prudency so rosy, the sweet view out
Might widl have warnid old Saturn -- !”

²⁰²⁾ Rémy de Gourmond.

²⁰³⁾ L'homme qui entre le cabinet de toilette de sa femme est un philosophe ou un imbécile. (Physiologie du Mariage.)

Ezzel oly ponthoz jutottunk el, mely a nászházasságban is legalább annyira jelentőségteljes, mint a közönséges házasságban, bár a házasság erre a formájára mégsem specifikus.

De térjünk vissza a nászházasságra, mely könyvünk tárgya és kérdezzük meg önmagunktól, hogy a házastársak közötti vonatkozásoknak a nászházasságba vonatkozó kibővítése, erősebb és finomabbá tétele, a fokozott boldogságban jelentkező előnyök mellett, nem mutat-e föl hátrányokat is. Mert ha a házastársak pszichikai egyensúlyát, lelki nyugalmát más téren súlyosan megterhelné, úgy a nászházasság által nyújtott boldogságot drágán vásároltunk volna meg.

Ez az eset az aszkézisre hajlamos, vagy aszkézisre törekvő embereknél fordulhat elő. Ezeknek nincs szükségük a nászházasság boldogságára, – vagy legalább is nem kívánják azt meg. Ők az ilyen boldogságot bűnösnek tartják, mert ellentmond a „tisztá és megszentelt élet” -ről alkotott fogalmaiknak „mely minden földi dologtól való megszabadulást és átszellemesítést követel.”²⁰⁴⁾ ²⁰⁵⁾ Egyes vallásos hívők azon törekvésükben, hogy földi vágyaiktól megszabaduljanak és azon felfogásukban, hogy e vágyak ellen küzdeniök kell, elég messzire mennek el, mások viszont (igaz, hogy ezek kisebbségben vannak) túl messzire. A tárgyilagosan gondolkodó embernél, vallás és a nászházasság között nem fog konfliktus keletkezni.

Hogyan alakul ki azonban ez a két hatalmas érzés, melyek mindegyike önmagában is az emberi lélek legfenségesebb megnyilatkozásait alkotják, ha összeütközésbe kerülnek egymással?

Más szóval és praktikus értelemben: hogyan viszonylanak az általunk számbavehető etikai szabályok és felfogások a nászházasság azon elveihez, melyeket ezen mű első fejezeteiben megismertünk?

Ez olyan kérdés, melynek tárgyalását itt nem kerül-

²⁰⁴⁾ V. ö. *Tassilo von Scheffer*, *Philosophie der Ehe*, 152. oldal,

²⁰⁵⁾ *Uganyitt*, 154. oldal.

hettük el, mert legmélyebben érinti a nászházasság lelki higiénéjét. Ha a házasság ezen evolucionisztikus formája ellenkeznék az etikai szabályokkal és felfogásokkal, úgy a házastársak között könnyen keletkezhetnek viszálykodások és belső konfliktusok, mely a nászházasság súlyos zavarát jelentené és lelki egészségét is erősen veszélyeztetné.

Már mindjárt itt kijelentem, hogy az ilyfajta alárendelés (melyet bizonyos aszkétikus tendenciák miatt nem szabad elhanyagolnunk)²⁰⁶⁾ szerencsére csak igen kis mértékben fordulnak elő és ott is, ahol etikai szabályok, tanácsaink egyik-másik részével ellentétben vannak, a nászházasság minden jelentősebb veszteség nélkül alkalmazható hozzájuk.

Sok nehézséggel járna, ha képet akarnánk magunknak alkotni mindazon etikai szabályokról, amelyekről itt szó lehet.²⁰⁷⁾

²⁰⁶⁾ Különösen a korai kereszténység utóhatásaképen, mely Isten Birodalmának korai eljövételére számított.

²⁰⁷⁾ Különböző irányok teológusaival leveleztem e tárgyban és számos könyvtárt átkutattam. E helyen is köszönetemet fejezem ki azoknak az uraknak, akik ebben segítségemre voltak. Különösen lekötölezett a palermói Bibliotheka Nazionale igazgatója, ahol a katolikus morálteológiai művek legnagyobb részét tanulmányoztam és a zürichi Zentralbibliotheké, aki rendelkezésemre bocsátotta a protestáns irodalom egy részének átnézetét.

Élénk sajnálatomra, helyhiány miatt le kell mondanom azon szándékomról, hogy ezen érdekes kérdést – helyesebben, kérdés-sorozatot – itt behatóbban tárgyaljam. Csupán arra szorítkozhatom tehát, hogy megadjam olvasóimnak azt az összbenyomást, melyet ezen tárgy tanulmányozásakor nyertem és csak itt-ott fogok egyes fontosabb részletet kiemelni.

A tudományos irodalmat illetőleg az alábbi, általam tanulmányi forrásnak használt, műveket ajánlom annak az olvasónak a figyelmébe, aki erre súlyt helyez (a vallások kronologikus sorrendben szerepelnek):

Zsidó: *Julius Preuss*, *Biblisches-Talmudische Medizin*. 23. Auflage. (Berlin 1921, S. Karger.)

A tekintetbe jövő legrégebb etikával a legkönnyebb a dolgunk: a zsidóknak egészen pontos, a mózesi törvényhozásban gyökerező előírásai vannak idevonatkozólag. Ezek főleg a menstruáció, gyermekágy stb. miatt „tisztátalan” és a rituális fürdőben még meg nem tisztult nővel történő coitus tilalmából állnak. Nincs értelme, hogy ezeket a vallás diktálta előírásokat pontosan visszaadjuk; zsidó olvasóim előtt ismereteseek és a nem zsidók számára pedig feleslegesek. Így tehát elég-

Az eredeti forrás kizárólag rabbinikus héber nyelvű, és ezért számomra hozzáférhetetlen.

Katolikus: Cappelmann-Bergmann, Pastoral-Medizin. 19. Auflage. (Paderborn, Bonifacius-Druckerei.) Az idevonatkozó részek latinul vannak megfogalmazva. A könyv megfelel a pap és az orvos gyakorlata számára.

Beható tanulmányozás céljára:

Th. *Sanchez*, Dispositionum de Sancto matrimonii sacramento auctore Thoma Sanchez, Cordubensi e Societate Jesu. Antverpiae, apud Jac Mersium. Anno MDCLII (A palermói Biblioteca Nazionale tulajdonában lévő példány címlapján, tintával a következő van írva: „Editio non prohibita.”) Tomus II Lib. IX. De debita conjugale.

S. *Alph. Mariae de Ligorio*, Theologia morális. Neapoli 1827. Tom. VIII. Tract. 6. De matrimonio.

Petr. Scavini, Theologia morális universa. Ed. III, Párisi, 1870.

J. P. *Gury*, Compendium theologiae morális. Antonii Ballerini annotationibus locupletatum. Ed. VI. Roma 1882.

Protestáns: Luther iratai „A babyloni fogságról” és a „Szerzetesi fogadalomról”.

Heidelbergi Katechizmus.

Ames (Amesius), Medulla Theol. de Consciencia, eius iure et casibus, 1633).

Francis Wayland, The elements of moral science (1835). Book' II. Practical ethiks.

Gottschick in Herzog, Realenciklopedie für protestantische Theologie und Kirche. (Verlag J. C. Hinrichs, Leipzig.)

Steffen in Schiele, Religion in Geschichte und Gegenwart, Art. „Ehe”. (J. C. B. Mohr, Tübingen.)

Encyclopedia of religion and ethics vol. 8 Art. „Casuistry” (Moraltheology).

Természetes, hogy mindhárom vallás számára a biblia a legfőbb forrás.

séges, ha megállapítom, hogy ezek az előírások, bár jelentékenyen korlátozzák a házastársak nexusát, egyébként azonban nem befolyásolják a nászházasság jellegét. (Bizonyos tekintetben ugyanazt célozzák, mint az általam adott tanács: a frissen déflorait nőnél – orvosi szempontból tekintve mindenesetre feleslegesen hosszú – kíméletet rendelnek el, amennyiben a hymen elszakítását követő kis vérzést, a menstruációs vérzéssel egyenlőrangura emelik, úgy hogy ehhez is hétnapos tartózkodási idő csatlakozik.)

* *

Nem szabályokon, hanem etikai gondolkodásán alapszik, hogy a híthű zsidó mindent elvet, ami a coitusnál a graviditas megakadályozását célozza. Ezt a felfogást követik az orthodox protestánsok (reformátusok) is, akik különben is szívesen hivatkoznak az ótestamentumra és ebből számos „isten üzenetet” vesznek át. A menstruáló nőknél történő coitus eltiltásánál például pontosan ugyanazon biblia szakaszokra (Mózes 3-ik könyve – 15/19, 18/19, 20/18) hivatkoznak, amelyek a zsidók erre vonatkozó törvényeit is alkotják. Azt azonban már nem tudom, hogy ezek a protestánsok annyira mennek-e, hogy a hétnapos önmegtartóztatást is betartják-e. Mindenesetre ezen tisztán mózesi felfogás betartására bizonyos körökben kétségtelenül meg van a hajlandóság.

* *

A katolikus egyháznak legfontosabb alaptétele, hogy minden olyan eljárást, mely a coitusnál a terhesség megakadályozását célozza, szigorúan tilalmas. Ilyenmű ténykedések szigorúan tilosak. Az egyház, minden körülmények között, kivétel nélkül, ragaszkodik ezen tilalomhoz, sőt kiterjeszti ezt mindazon ténykedésekre is, amelyek bár nem szándékosan, hanem csak mellékhatásként megakadályozhatják a fogantatást. Így szigorúan tilalmazza a kondomnak betegség átvitelének megakadályozása céljából való használatát is, sőt ezen alapelv

további keresztülvitelében annyira megy, hogy terhesség esetében is szigorúan eltiltja (bár itt a fogantatás meggátolásáról már valóban szó sem lehet). A katolikus erkölcs ugyanis megköveteli, hogy minden szexuális nexus „a sperma természetes és valódi levezetéséhez vezessen, amely közvetlenül a természetes női genitáléba kerüljön” („naturalis emissio veri seminis facta immediate in naturale vas muliebre”).

A katolikusok számára tehát nem jönne tekintetbe az a tanács, hogy az említett eszközt, az infekció megelőzése céljából felhasználják és ki van zárva azon lehetőség, hogy a graviditas esetén, a sperma felszívódás, még ha ez káros is volna, megakadályoztassék. Ez azonban nem érinti a nászházasság jellegét és különben is mellérendelt jelentőségű kérdés.

Fontos azonban, hogy a fogantatás meggátolásának tilalma, – a legfontosabb tilalom, melyet a katolikus egyház a szexuális nexus szabályozására vonatkozólag a házastársakra ró – a nászházasság alapelveivel semmiképpen sem ellenkezzék. Természetesen, ugyanez vonatkozik a protestáns és zsidó vallások ily irányú törvényeire is. Ugyanis a nászházasság alapelve – arra irányul, hogy a szexuális vonatkozások gyakorlata fiziológiai működésüknek megfelelően, úgy alakuljon ki, hogy *mindkét* házastársat állandóan kielégítse, szerelmüket fokozza, és állandó boldog együttélés alapjait rakja le, – ez az alapgondolat, semmi közösségben sem áll a fogamzás megakadályozását szolgáló eljárással. Sőt, ezek az eljárások jórészt ellentétben állanak magának a nászházasságnak követelményeivel is, mert jelentékenyen megzavarják az ideális párosodási, azáltal, hogy csökkentik az ingerhatásokat, megzavarják a reakció normális lefolyását, sértik a szépérzékét és megakadályozzák, hogy aktus közben, az elfogulatlan, teljes lelki odaadás létre jöhessen.

Kézenfekvő és a tapasztalat felette igazolja, hogy a graviditas kérdése a házastársak boldogságára elhatározó fontosságú lehet, és gyakran lerombolja a kellemes szexuális vonatkozásaikat is. Itt azonban oly nagy hord-

erejű és annyi nehézséggel egybekötött kérdésről van szó, hogy mindez, csak külön tanulmány keretében oldható meg, mint ezt már könyvem elején is megemlítettem. Ezért és hogy az előttünk fekvő műben megtárgyalt kérdéseket ne komplikáljam még jobban, kénytelen voltam a fogantatás meggátlásának kérdését, e helyen kiiktatni.

Megállapítom tehát: 1. A nászházasság semmiképpen sem áll ellentétben a terhesség meggátlásának egyházi tilalmával. 2. A betegség esetére szóló mellékes tanácsoktól eltekintve, fejtegetéseimben nincs olyan tanács, melynek követése a hithű keresztény, vagy zsidó lelkiismeretét bánthatná.

* *

És más tekintetben?

Örömmel mutatok rá, hogy a nászházasság testi egészségápolásáról itt hirdetett nézeteim mindenben megfelelnek az egyházi tilalmaknak, vagy vallási felfogásoknak, mert teljes igazságot szolgáltatnak azon orvosi és általános emberi követelményeknek, hogy embertársunknak (és a fortiori, házastársunknak), valamint a nasciturusnak (a méhmagzatnak) nem szabad ártani. Hogy ezek, a menstruáció és szülés utáni visszafejlődés időszakában alkalmazott önmegtartóztatást illetően, nem egyeznek meg a zsidó előírásokkal és bizonyos református körök felfogásával, azt megismétlem, azok óvására, akiket illet, ugyanekkor azonban megismétlem, hogy mindez nem érinti a nászházasság elvét. A katolikus morállal nézeteim nincsenek ellentétben, mert ez, minden további nélkül megengedi a coitust ezen időszakban, hacsak a nőt különös veszélyek nem fenyegetik általa.

A terhesség és betegség idejére vonatkozó tartózkodást illetően, a vallási felfogások általában megegyeznek orvosi nézetemmel, ha itt-ott akadnak is fokozatbeli különbségek, épenúgy, mint az orvosoknak egymás közötti véleményében is.

A coitusnál elfoglalt helyzetről és pozícióról, sem a zsidók, sem a protestánsok nem nyilatkoznak. Nincs tehát

semmi alapunk annak feltételezésére, hogy a „normális” helyzet kivételével, minden mást, tiltanak. A katolikus morálteológia szerint, mely behatóan foglalkozik ezzel a kérdéssel, a normális helyzettől eltérő pozíció, a *legrosszabb* esetben is csak *megbocsátható* bűnt jelent.

És végül, arra vonatkozólag, amit szerelmi és ingerjátéknak neveztem: a két, előbb megnevezett vallásfelekezet iratai erről is teljesen hallgatnak (elannyira, hogy *tilalom* semmi esetre sem állhat fenn). Ezzel szemben a katolikus morálteológia kimerítően foglalkozik azzal, hogy, e téren, mi van megengedve. Felfogásom, velük egybehangzónak tekinthető. Az ingerjáték is megengedhető, ha a coitus előkészítésére, vagy kiegészítésére szolgál.

* *

Különösen érdekes, ha összehasonlítjuk a katolikus morálteológiai felfogást (a belőlük következő egyházi szabályokkal és tilalmakkal egyetemben), a normális coitusnak, e könyv harmadik részének elején adott, tisztán pszichológiailag gondolt definíciói val. Azonban, sajnos, le kell mondanom róla és a továbbiakig átengedem ezt a munkát az olvasónak, kinek, minden esetre, egyenlő mértékben kell behatolnia a kérdés morálteológiai és fiziológiai részére. Súlyt helyezek azonban arra, hogy megállapítsam, miszerint az ilyen tanulmány, a fiziológiai és a teológia között fennálló teljes összhangot fogja eredményezni és az ebből levont tanulság szembeötlően fogja eredményezni a következő egyenletet: élettanilag normális, egyenlő Isten akarata, egyenlő erkölcsileg helyes, egyenlő egyháziilag megengedett.

Mily álláspontot foglal el a protestantizmus ezen kérdés-komplexummal szemben?

Itt nagyon nehezen ismeri ki magát az ember, már csak azért is, mert a protestantizmus nem alkot oly egységes egészet, mint a katolicizmus, vagy a zsidóság. Különböző országok és sok irány számos, kiváló lelkésze, akikhez fordultam, kivétel nélkül azt válaszolták, hogy ez irány-

ban nincsen, sem véleményük, sem pedig tapasztalatuk; nem merült fel közöttük és híveik között soha sem az a kérdés, hogy mi szabad a házasságban és mi nem; és hogy az ide vonatkozó irodalmat, egy kivételével, nem ismerik. Csak egyetlen teológiai professzor, kinek ezért különös hála van, hogy kötelezve, segített hozzá, hogy az ide vonatkozó irodalmat megismerjem. De az általam felvetett kérdésekre, csak részben tudott feleletet adni.

Az összbenyomást, melyet ilyképen nyertem, pompásan fejezi ki az itt következő, történelmi értékű idézet: „a lutherikus morálteológia hajlik arra, hogy enyhe, sőt laza legyen; a piétizmus kiegyenlítő befolyása következtében, keletkezett belőle a mai értelemben vett keresztény etika. Közben azonban, a kálvinista-puritán szigorúbb és inkább vezeklésre beállított morálteológia fejlődött ki.²⁰⁸⁾”

Ha jól látom, akkor a lutheránusok, e szempontból közelebb állanak a kínos pontosságukban is nagyvonalú katolikus felfogáshoz, a „modern protestánsok” pedig a lutheránusokhoz állanak közel. Viszont a reformátusoknál (ezt az elnevezést az „ortodox protestánsok”, főleg kálvinisták gyűjtőnévének tekintem) különböző irányaik miatt, a felfogásoknak egész létrafokát találhatjuk fel, mely a legteljesebb szabadságtól, egészen a quekerek nagyfokú tartózkodásáig vezet el.

Úgy látszik, hogy az angol egyháznál a High-Church hívei is közelednek e tekintetben a katolikus egyházhoz, míg a Low Church inkább a kálvinista nézetekhez hajlik. Végül az igazhitű amerikai protestánsok, úgy hiszem, a régi puritánokhoz állanak közelebb.

Röviden: „a protestáns”, házasságában, semmiképpen sincs kötve vallási, vagy egyházi előírásokhoz, hanem csupán saját lelkiismeretének van alárendelve. Azonban,

²⁰⁸⁾ „Lutheran casuistry tended to be mild, if not lax; mediated by Piestim, it gave place to Christian ethics in the sense now current. Meanwhile, casuistry of a stricter type, and more penitential in reference, grew up in Calvinistic-Puritan circles.” (Encyclop. of religion and ethics.)

hogy lelkiismerete mit ír neki elő, az egyénisége és hite szerint a legteljesebb szabadságtól a legszigorúbb korlátozásig változik.

* *

Mindent egybevéve a feltett kérdésre azt válaszolhatjuk, hogy mindazok számára, akik benső békéjüket, vagy akár boldogságukat (mert hiszen az is lehetséges, hogy minden komoly áldozat önmagában hordja a jutalmát) az életnek kizárólagos átszellemelésében és a földiektől való megszabadulásban remélik megtalálni, nem jön tekintetbe a nászházasság, mert ellenkezik aszkéta törekvéseikkel.²⁰⁹⁾ Azoknak azonban, akik nem hódolnak ezen szélsőséges felfogásnak, úgy gondolom, bebizonyítottam, hogy a vallás és a nászházasság nem állanak egymással ellentétben és hogy *mindkettőben* elérhetik a teljes boldogságot, anélkül, hogy lelki egészségük, benső konfliktusok által, kárt szenvedne.

* *

Azonban itt is feltételhez kell ragaszkodnom: a nászházasságot csak az *igazi* értelmében szabad felfogni.

Ez az igazi értelem, mint ezt mindig újból és újból hangsúlyoztam, a *szerелеmben* – a *lelki* szerelemben, helye-

²⁰⁹⁾ Egyre megy, hogy ezek a törekvések az Új-, vagy ótestamentumra támaszkodnak-e, vagy pedig más módon okolják meg őket. Mégis helyesnek tartom, ha arra figyelmeztetek, hogy az ilyfajta hajlamok egyáltalában nem oly mértékben tipikusan keresztényiek, mint azt bizonyos keresztények gondolják. Ugyanis a szexuál-aszkétikust mindenütt és minden korban megtaláljuk az oly kicsiny csoportoknál, vagy egyes egyéneknél, akik néhány hívőt tudtak maguk köré gyűjteni. A kereszténység előtti időkből példaképpen az új újpythagoreusokra hivatkozhatom, akik a nemi tevékenykedést a szellem bemocskolásának tekintették és teljes tartózkodást követeltek meg. Minthogy ez az iskola a Krisztus előtti utolsó század első felében keletkezett és a kereszténység első idejében is virágzott, feltehetjük, hogy a korai kereszténység részben innét merítette aszkétikus tendenciáit.

A Krisztus utáni időkből bizonyos misztikus-aszkétikus hajlandóságú „etikusok” felelnek meg a fentieknek.

sebben szólva a nemi szerelem lelki és testi együttthatóinak összekapcsolásában – rejlik.

Nagyon téved, aki a szexuális közeledés gyakorlatában csupán *Öncélt* lát és ezen tökéletesség nélkül, bizonyára súlyos csalódást fog megérni. Mert igaz ugyan, hogy az ilyen közeledés *nem cél*, de elengedhetetlen *eszköz* a cél elérése szempontjából.

Az érzékiség önmagában, bármennyire kifinomodott is legyen az, senkit sem *elégíthet* ki igazán, mivel hiányzik belőle minden magasabb, minden eszmei tartalom, mely után minden ember vágyakozik és amit állandóan keresnie *kell*. Nemcsak a morálteológia, nem csak heidelbergi katekizmus ítéli el az érzékiséget, de a felekezeten kívüli etika is hasonló szigorú mértéket alkalmaz vele szemben. Esztétikusan gondolkozó ember, pillanatilag sem fogja hinni, hogy a pusztán érzékiségből boldogság fakadhat. Nem, elképzelhetetlen, hogy a nászházasság szerelmi játékát, vagy az utójátékot bárki is végig tudja játszani, ha nem *szerelem*, testi és lelki szerelem, vezeti. Szerelem nélkül ez lehetetlen volna, mert valóságos undorral kellene elfordulnia mind ettől.

Nem! A férfi és nő, a szerető házastársak legbensőbb testi kapcsolatuk által csak azt akarják elérni, hogy tudatosan, vagy tudattalanul kifejezést adjanak legtökéletesebb egybeolvadásuknak.

Hogy ezt elérjék és hogy ezt évek multával is megtarthassák, ehhez segítse őket hozzá a nászházasság.